

Caritat, beneficència, solidaritat: L'hospital de Sant Feliu de Guixols (Del S.XIV al S.XX)

Miquel Borrell

Miquel Borrell i Sabater (Santa Coloma de Farners, 1953). Mestre, llicenciat en Geografia i Història i doctor en Història Moderna per la Universitat de Girona. És membre de l'Institut d'Història Rural de la Universitat de Girona i està especialitzat en temes de marginació i pobresa. Ha col·laborat en revistes d'investigació com *Manuscrits*, *Quaderns de la Selva*, i *Estudis del Baix Empordà* i ha publicat diversos articles sobre la història ganxona: "Els fills de pares incògnits i la xarxa assistencial ganxona al segle XVIII", *Patrimoni i Història Local* (1996); "Les lluites pel poder municipal entre el monestir i la vila de Sant Feliu de Guíxols: la insaculació de l'any 1803", *Estudis sobre el Baix Empordà*, nº 15 (1996); "La polèmica entre l'hospici de Girona i l'ajuntament de Sant Feliu de Guíxols pel control de la caritat a finals del segle XVIII", *Estudis del Baix Empordà* nº 16 (1997). Entre els seus llibres cal citar *Santa Coloma de Farners al segle XVIII* (1997) i *Pobresa i marginació a la Catalunya il·lustrada: expòsits, dides i hospicians* (2002).

A tots els professors, professors, personal no docent i
alumnes de l'HS Sant Feliu 1952-1997. Els anys passen però
el record perdura.

Caritat, beneficència, solidaritat: L'hospital de Sant Feliu de Guíxols (Del S.XIV al S.XX)

AGRAÏMENTS

Aquest llibre m'hauria costat molt més temps i molèsties si no hagués tingut l'important ajuda de l'Angel Simoner, arxiver municipal i amic, a qui vull dedicar la primera part d'aquest llibre. També vull agrair al Sr. Angel Simoner tota la paciència que ha tingut a l'hora d'ajudar-me en la selecció i transcripció de les informacions. No puc oblidar el gestoral de la Regidoria de Cultura i a la Sr. Rosa Fornis, que amb la seva ajuda i confiança ha fet que el treball arribés a bon port. No per això la Cènica és menys important, el meu sincer agraïment a la Rosa Fornis, cap d'area dels Serveis Socials de l'ajuntament. Tota la informació dels últims vint anys de l'hospital i l'assistència sanitària han estat prestades gràcies a la seva bona voluntat, interès i dedicació.

SUMARI

Introducció. Pobresa, caritat, beneficència i solidaritat	9
1 Sant Feliu de Guixols: A tots els professors, professores, personal no docent i alumnes de l'IES Sant Elm 1992-1997. Els anys passen però el record perdura.	15
2 L'hospital de pobres	27
3 Les Causes Pies	31
4 La polèmica entre l'Hospital de Girona i l'Ajuntament de Sant Feliu de Guixols pel control de la caritat a finals del segle XVIII	39
5 Sant Feliu de Guixols en el segle XIX	41
6 L'Hospital de Pobres en la primera meitat del segle XIX	59
7 La filantropia guixolera dels segles XVIII i XIX	67
8 La Junta d'Auxilis	73
9 El llegat Suris	79
10 El llegat Vidal	83
11 Les altres donacions	85
12 L'hospital en la segona meitat del segle XIX	97
13 Sant Feliu de Guixols en el segle XX	101
14 L'hospital en les primeres dècades del segle XX	115
15 L'hospital durant la Segona República i la Guerra Civil	121
16 Caritat, beneficència i solidaritat en els segles XIX i XX	123
16.1 Les societats de Socors Mutus	125
16.2 El Cooperativisme	126
16.3 Les caixes d'estalvis	127
16.4 Les fundacions caritatives del segle XX	131
16.5 La Junta de Protecció a la Infància i l'extinció de la mendicitat	134
16.6 La Cuina Econòmica. 1915-1918	139
17 Conferència de Serveis de Sant Vicenç de Paul. 1929-1982	141
18 L'hospital durant el franquisme	147
19 Les ONG	189
20 El nou hospital	191
21 Bibliografia	

A tots els professors, professors, personal no docent i
alumnes de l'IES Sant Elm 1992-1997. Els anys passen però
el record perdura.

AGRAÏMENTS

Aquest llibre m'ha costat molts més temps i maldecors de lo que he pensat que seria. Tant de temps i tant de maldecors perquè he volgut aconseguir un treball que sigui útil i que pugui ajudar a molts d'altres. He volgut que sigui un treball que pugui ajudar a molts d'altres i que pugui ser útil i que pugui ajudar a molts d'altres. He volgut que sigui un treball que pugui ajudar a molts d'altres i que pugui ser útil i que pugui ajudar a molts d'altres.

Impressió: Gràfiques Bigas
Sant Feliu de Guíxols

D.L. Gi-449-05

ISBN: 84-932263-6-X

SUMARI

Introducció. Pobresa, caritat, beneficència i solidaritat	9
1 Sant Feliu de Guíxols en el segle XVIII	13
2 L'hospital de pobres de Jesucrist en el segle XVIII	15
3 Les Causes Pies	27
4 La polèmica entre l'Hospici de Girona i l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols pel control de la caritat a finals del segle XVIII	31
5 Sant Feliu de Guíxols en el segle XIX	39
6 L'Hospital de Pobres en la primera meitat del segle XIX	41
7 La filantropia guixolencsa dels segles XVIII i XIX	59
8 La Junta d'Auxilis	67
9 El llegat Surís	73
10 El llegat Vidal	79
11 Les altres donacions	83
12 L'hospital en la segona meitat del segle XIX	85
13 Sant Feliu de Guíxols en el segle XX	97
14 L'hospital en les primeres dècades del segle XX	101
15 L'hospital durant la Segona República i la Guerra Civil	115
16 Caritat, beneficència i solidaritat en els segles XIX i XX	121
16.1 Les societats de Socors Mutus	123
16.2 El Cooperativisme	125
16.3 Les caixes d'estalvis	126
16.4 Les fundacions caritatives del segle XX	127
16.5 La Junta de Protecció a la infància i repressió de la mendicitat	131
16.6 La Cuina Econòmica, 1915-1918	134
16.7 La Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül, 1939-1982	139
17 L'Hospital durant el franquisme i la transició, 1939-1982	141
18 La Beneficència durant el franquisme	153
19 L'Asil Surís en el segle XX	159
20 Cap el segle XXI: el repte de la Solidaritat	173
21 L'hospital a finals del segle XX	175
22 Els Serveis Socials	181
23 La Societat Civil: les ONG	187
24 El nou hospital	189
Bibliografia	191

SUMARI

9	Introducció. Pobresa, caritat, beneficència i solidaritat
13	1 Sant Felip de Guixols en el segle XVIII
15	2 L'hospital de pobres de Jesucrist en el segle XVIII
23	3 Les Causes Pies
31	4 La polèmica entre l'Hospital de Guixols i l'Ajuntament de Sant Felip de Guixols pel control de la caritat a finals del segle XVIII
39	5 Sant Felip de Guixols en el segle XIX
41	6 L'Hospital de Pobres en la primera meitat del segle XIX
59	7 La filantropia guixolenc dels segles XVIII i XIX
67	8 La Junta d'Auxilis
73	9 El llegat Suñs
79	10 El llegat Vidal
83	11 Les altres donacions
82	12 L'hospital en la segona meitat del segle XIX
97	13 Sant Felip de Guixols en el segle XX
101	14 L'hospital en les primeres dècades del segle XX
112	15 L'hospital durant la Segona República i la Guerra Civil
121	16 Caritat, beneficència i solidaritat en els segles XIX i XX
123	16.1 Les societats de socors mutus
125	16.2 El Cooperativisme
128	16.3 Les caixes d'estalvi
137	16.4 Les fundacions caritatives del segle XX
137	16.5 L'Junta de Protecció a la infància i repressió de la mendicitat
134	16.6 La Cuina Econòmica, 1912-1918
139	16.7 La Conferència de Senyors de Sant Vicenç de Paul, 1939-1982
141	17 L'hospital durant el franquisme i la transició, 1939-1982
153	18 La Beneficència durant el franquisme
159	19 L'Asil Suñs en el segle XX
173	20 Cap el segle XXI: el repete de la solidaritat
175	21 L'hospital a finals del segle XX
181	22 Els serveis socials
187	23 La Societat Civil: les ONG
189	24 El nou hospital
191	Bibliografia

INTRODUCCIÓ

POBRESA, CARITAT, BENEFICÈNCIA I SOLIDARITAT⁽¹⁾

Malgrat la multitud de definicions, variables a més al llarg dels segles, emprades per precisar què és la pobresa, en línies generals es pot considerar pobre aquell que no té reserves per subsistir, aquell que amb el seu treball només pot viure el dia a dia, sense possibilitat de crear un excedent per a les necessitats vitals en època de crisi.

Pobre estructural seria aquella persona que per un impediment de la pròpia naturalesa (un nen petit, un ancià, un cec o coix, un debilitat psíquica...) no pot usar cap mitjà de supervivència; *pobre conjuntural* seria el que o bé no té feina o bé, tot i tenir-ne, no arriba als límits necessaris per subsistir. *Pobre professional* seria el que feia de la caritat pública el seu *modus vivendi*, un grup indefinit i violat de persones que considerava més profitós viure de la caritat pública que no treballar.

Els estudis actuals permeten classificar en quatre grans grups les causes de la pobresa. En primer lloc, el cicle demogràfic: quan hi havia un increment de l'espai familiar degut als naixements, els nounats empobrien l'economia familiar, no només per ser una boca més a alimentar, sinó perquè la mare havia de deixar de treballar o bé pagar una dida. Molts expòsits sortirien d'aquest grup. Per l'altre costat, l'existència d'avis incapacitats per treballar també incrementava negativament els límits de subsistència d'aquest espai familiar.

En segon lloc, les periòdiques crisis de subsistència i de consum, lligades a les males collites. Si per un costat afectava directament el pagès productor, per l'altre els increments de preus destrossaven l'estalvi i no hi havia demanda, arruïnant els artesans i, de rebot, el treball casolà manufacturer de les dones. En tercer lloc, causes individuals diverses com una malaltia, una minusvalidesa, la mort d'un membre de la família, distorsionaven sobtadament el pressupost familiar abocant a la pobresa primer i a la indigència més tard tots els membres. Finalment, una quarta causa vindria donada per una creixent concentració de terres en poques mans que proletaritzaria el món camperol i per la desaparició dels gremis amb l'arribada dels fabricants-comerciants, que proletaritzaria les classes mitges urbanes.

Les dificultats per sortir del pou de la pobresa eren i són tremendes. Una solució a les conseqüències de la pobresa, que no a les causes, l'aportà el cristianisme: "*Estimaràs el proïsme com a tu mateix*" (Mc 12, 31) i fou la base de la caritat cristiana. La caritat es convertia en una virtut consistent en el desprendiment voluntariós i constant a favor dels altres per amor a Déu.

Amb aquesta premissa, el cristià per salvar-se ell mateix, i la societat per salvaguardar l'ordre públic organitzaren una sèrie de sistemes d'atenció al pobre. A la Baixa Edat Mitjana sorgiren a l'Europa occidental els hospitals de pobres, encarregats de tenir cura i guarir pobres malalts i pelegrins; es fundaren les causes pies per dotar donzelles pobres, i es crearen quasi a cada poble les Almoines del Pa per donar aliment als més necessitats: orfes, vídues, avis, rodamóns. Sant Feliu de Guíxols, per exemple, disposava de tots aquests sistemes, els quals crearen, de rebot, l'anomenada "cultura de la pobresa", de forma que les ciutats i camins dels segles XVI-XVII es veieren carregats de pobres professionals, rodamóns i murrís que preferien viure

(1) Aquest treball s'ha pogut realitzar gràcies a una llicència retribuïda del Departament d'Ensenyament obtinguda per l'autor el curs 1998-99

de les variades i abundants caritats abans que treballar en condicions precàries. La resposta defensiva de la societat fou la creació dels hospicis en els segles XVII-XVIII per separar els vertaders dels falsos pobres. La Il·lustració, que creà els conceptes moderns de productivitat i riquesa, penà el concepte de pobresa, igualant pobre a fracassat i es preocupà només dels indefensos (avis, malalts, orfes, vídues) perseguint fortament els vagabunds i murrís.

El segle XIX significà el pas de la caritat a la beneficència degut al procés de secularització de la societat. Amb l'aparició de la industrialització i el moviment obrer, l'Estat començà a controlar, amb lleis, el món de la marginalitat. El pobre ja no era l'instrument mitjançant el qual se salvava el ric fent-li caritat, sinó un potencial perill públic que s'havia de vigilar. A través dels reglaments liberals del segle XIX, els municipis i la classe mèdica anaren obtenint el control de l'assistència social en detriment de l'Església. El nou burgès, tot i ser un fidel complidor dels preceptes religiosos, era pragmàtic i tenia molt clar que davant les calamitats i les misèries, els precis i les oracions no servien per a res, de forma que per a ell, van primar les mesures higièniques, la desinfecció i les quarantenes, potenciant la classe mèdica dins els hospitals.

Per recuperar el poder dins aquest gran món de la caritat, l'Església va crear i potenciar les congregacions femenines que s'infiltraren en els hospitals fins arribar a ser imprescindibles i que serviren per aturar, controlar i suavitzar el poder municipal; i per tal d'equilibrar el creixent poder de la classe mèdica, l'Església potenciat l'aparició de Verges i de miracles per demostrar la seva supremacia davant la ciència mèdica. Sorgien arreu les Germanetes dels Pobres, les Germanetes dels Ancians Desemparrats, les Filles de la Caritat, els Germans i les Germanes de Sant Joan de Déu, les Adoratius del Santíssim Sagrament... i a nivell seglar les Conferències de Sant Vicenç de Paül, Associacions Parroquials, Juntes de Senyores, Dames de la Caritat....que farien tasques tan importants com la Roberia de senyores o dels pobres i les Cuines Econòmiques. Sempre, això sí, transmetent la ideologia burgesocatólica que en general creia encara que la pobresa era culpa dels propis pobres i que l'estalvi, la virtut i l'educació havien de fer sortir d'aquest pou tots els miserables. La feina de les dones seria, doncs, fer de mares dels pobres, tractant-los com a nens que havien d'aprendre i interioritzar les normes socials establertes per les classes dirigents per tal que no es rebel·lessin contra elles.

Aquest concepte de beneficència perdurà, amb el parèntesi de la Segona República, fins a les acaballes del franquisme: paternalisme, prepotència, control social del marginat, concepció del pobre com un fracassat, por a les revoltes populars, clientelisme a través de les ajudes i subvencions. Les olles públiques i les obres públiques foren dues eines àmpliament utilitzades per les classes governants per temperar els moments de crisi.

Cap als anys 60 es recuperà la idea republicana de l'assistència social, que havia de néixer de la solidaritat, de la necessitat d'aconseguir el bé comú. Amb aquest nou concepte, la beneficència només es considerava eficaç en el present, mentre que l'Assistència Social intentava establir les condicions per evitar la pobresa en el futur. L'assistència social es definiria com una activitat de caràcter públic, finançada amb ingressos públics, en base al principi de solidaritat, complementària de les assegurances socials, i que es realitzava per als més dèbils, no només per als indigents com feia la beneficència.

Aleshores, l'assistència social no era un deure de l'Estat, sinó un dret dels ciutadans.

dans; un dret que els permetia assolir el mínim de prestacions socials per integrar-se en la societat (sanitat, educació i habitatge) i poder fruit de les mateixes possibilitats bàsiques que qualsevol altre ciutadà. Es tractava de protegir la persona davant la indigència. No es tractava d'aconseguir que es tornés res a canvi (caritat: intermediari entre el ric i Déu) ni es tractava tampoc d'evitar aldarulls socials (beneficència: repressió i moralització), sinó, senzillament, es tractava d'oferir la igualtat d'oportunitats com un dret intrínsec a qualsevol ciutadà.

L'escassa aplicació pràctica d'aquesta teoria no solucionà els problemes, i la societat civil començà a substituir l'Estat i creà vertaderes organitzacions solidàries on el seu nom ja ho deia tot: Organitzacions No Governamentals (les ONG). La consciència que l'Estat era incapaç, per desídia o per impotència, d'aplicar la solidaritat, portaren al desencís i a la necessitat de buscar solucions concretes, tangibles i puntuals. Apareixia, en les últimes dècades del segle XX, la Solidaritat.

Aquest llibre tracta, doncs, de com tots aquests passos i canvis incidiren i afectaren el funcionament i percepció respecte als pobres i necessitats de Sant Feliu de Guíxols, des de l'edat mitjana fins a l'actualitat.

...s'observa una sèrie de petits artesans que treballaven amb els mateixos materials d'artesania: flequers, teixidors, corders, barbers... El treball substancialment la composició laboral gombona, sense tractar-se de professionals, puja el de pescadors i sobretot mariners, especialment a partir de la dècada dels cinquanta i apareixen els tècnics, científics i enginyers... El treball artesanal, les seves feines, el comerç menor i el treball domèstic són les activitats de la ciutat, activitats que portaren les seves necessitats de treball i de consums dels ciutadans i els fabricants, reproduïent l'estructura social i econòmica de l'època i que tant mateix capta originalment el treball domèstic i el treball de servei, l'hospital i adapta a les noves circumstàncies de la ciutat, que a partir de nombre cada vegada més creixent de guàrdies...

El Monestir en el segle XVII

de l'època, que els primers assolí el mínim de pràctiques socials per integrar-se en la societat (família, educació i habitatge) i poder fer de les mateixes pràctiques partícips que els altres. Així, els treballs de caritat la preveien davant la indigència. No es tractava d'aconseguir que es tornés a una condició inferior, sinó que Déu no es tractava d'evitar els seus efectes socials (miserables, fam, etc.) i moralitzador, sinó, essencialment, es tractava d'atenuar-los i evadir-los.

Per recuperar el paper dels Germans de la Caritat, caldria recordar que fins a finals del XIX, els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat.

Per recuperar el paper dels Germans de la Caritat, caldria recordar que fins a finals del XIX, els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat.

Per recuperar el paper dels Germans de la Caritat, caldria recordar que fins a finals del XIX, els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat.

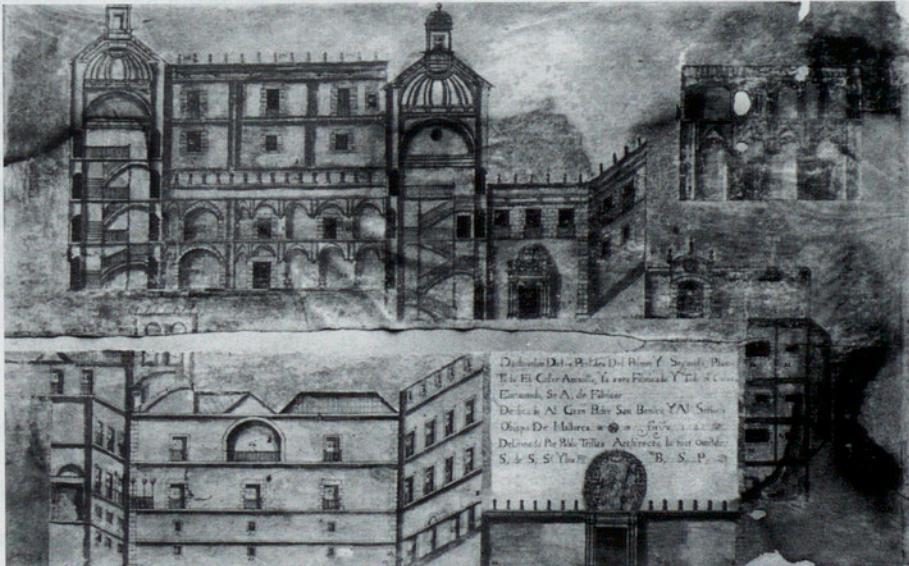
Per recuperar el paper dels Germans de la Caritat, caldria recordar que fins a finals del XIX, els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat. Els Germans de la Caritat no eren una institució que treballava amb els pobres, sinó que treballava amb els pobres i els pobres treballaven amb els Germans de la Caritat.

Aleshores, l'assistència social no era un deure de l'Estat, sinó un dret dels ciutadans.

1. SANT FELIU DE GUÍXOLS EN EL SEGLE XVIII SEGLE XVIII

Les guerres contra França a finals del segle XVII i la Guerra de Successió (1705-1714) deixaren totalment hipotecat el creixement econòmic i demogràfic de les primeres dècades del segle XVIII a Sant Feliu de Guíxols. Els deutes de la Universitat, ara dita Ajuntament, per pagar les defenses i les destrosses de la ciutat i el pagament del Cadastre, foren un malviure per tots els guixolencs i no serà fins cap al 1730 que es nota la recuperació, revifalla que serà molt forta i important a tot Catalunya. A Sant Feliu concretament, la població passà dels 2.119 habitants de 1716 als 5.090 de 1787, de manera que es convertí en la tercera vila més important del corregiment gironí. Però, tot sovint, el creixement es veié pertorbat per petites crisis com l'aiguat de 1732, les pestes de 1732 i 1769 o més fortament la Guerra Gran contra França (1792-1795). Crisis que provocaven destrucció de les febles economies familiars dels jornalers, pescadors, masovers i petits artesans.

A nivell laboral, Sant Feliu començava el segle amb un clar predomini de jornalers o treballadors com a professió majoritària, o sigui, personal no especialitzat que vivia del jornal, sigui en el camp, descarregant vaixells o fent qualsevol feina. En definitiva, personal mal pagat, amb feina inestable i sense possibilitat d'acumular excedent: pauperitzables. A continuació el seguien els mariners i els pescadors i darrera seu tota una sèrie de petits artesans que guanyaven el just per cobrir les necessitats diàries (sastres, flequers, teixidors, corders, barrillers). A finals de segle havia variat substancialment la composició laboral ganxona: baixa dràsticament el nombre de jornalers; puja el de pescadors i sobretot mariners, efecte del comerç; augmenta també el nombre d'artesans i apareixen els tapers, sorgits a mitjan segle. Sant Feliu havia especialitzat les seves tasques: el comerç mariner i el treball del suro marcaven ja el futur de la ciutat, activitats que portaren les seves picabaralles ja en aquest segle entre els comerciants de suro i els fabricants, reproduint l'eterna i general lluita entre proteccionisme i lliurecanvisme, que tants maldecaps originà el segle següent. En aquest segle tan canviant, l'hospital s'adaptà a les noves circumstàncies per oferir els seus serveis a un nombre cada vegada més creixent de ganxons.

El Monestir en el segle XVIII.

Les guerres contra França a finals del segle XVII i la Guerra de Successió (1701-1714) deixaren totalment hipotecat el creixement econòmic i demogràfic de les parròquies més pobres del país. A Saint Feliu de Guixols, els deutes de la Universitat, els deutes d'ajuntament, per pagar les despeses i les despeses de la ciutat i el pagament del Cadastre, foren un malure per tots els guixolencs i no sols fins cap al 1730 que es nota la recuperació, restants que són molt forts i importants a tot Catalunya. A Saint Feliu concretament, la població passa dels 2.112 habitants de 1716 als 2.090 de 1732, de manera que es converteix en la tercera vila més important del comarcalament. Però, tot i així, el creixement es veié afectat per petites crisis com l'ajust de 1732, les pestes de 1732 i 1739 o més fortament la Guerra Gran contra França (1793-1795). Crisi que provocava destrossos de les febles economies familiars dels jornalers, pescadors, masovers i petits artesans.

A nivell laboral, Saint Feliu començava el segle amb un clar predomini de jornalers o treballadors com a professió mestrança, o sigui, personal no especialitzat que vivia del jornal, sigui en el camp, descomentant vaixelis o fent qualsevol feina. En definitiva, personal mal pagat, amb feina inestable i sense possibilitat d'acumular excedent, parròquies. A continuació el seguiren els mariners i els pescadors i darrers seu, tots una sèrie de petits artesans que guanyaven el just per cobrir les necessitats bàsiques (sapater, fletjers, reixadors, coberts, paniers). A finals de segle havia anat substancialment la composició laboral guixolenc: baixa dràsticament el nombre de jornalers; puja el de pescadors i sobretot mariners; efecte del comerç; augmenta també el nombre d'artesans i apareixen els labors, sortits a mitjan segle. Saint Feliu havia especialitzat les seves tasques: el comerç mariner i el treball del mar marcaven ja el futur de la ciutat, activitats que portaren les seves parròquies ja en aquest segle entre els comerciants de mar i els fabricants, repoblint l'entorn i general lluita entre protectionisme i llibercanisme, que tant maldecaps originà el segle següent. En aquest segle tan canviat, l'hospital s'adaptà a les noves circumstàncies per oferir els seus serveis a un nombre cada vegada més creixent de guixolencs.

El Monestir en el segle XVII

2. L'HOSPITAL DE POBRES DE JESUCRIST EN EL SEGLE XVIII

La primera notícia documental que tenim del mateix correspon a una cita en el testament de Blanca de Mordenyac fet l'any 1305 en el qual diu: "*També llegeo a l'hospital de pobres de l'esmentat lloc de Sant Feliu, un llit, una màrrega i una manta; y als pobres vergonyants, dos sous*" (2). L'any 1373 hi ha una petició d'almoines al bisbat de Girona per atendre als orfes, pelegrins, malalts, naufragats i dèbils de l'hospital(3). I l'any 1399 apareix per primera vegada el seu nom en el Manual d'Acords de la Universitat guixolencina en un pagament fet a l'hospitaler(4). L'hospital devia constar, com en molts d'altres llocs, d'una o dues habitacions d'una casa i estava situat dins el recinte emmurallat, en el carrer Sant Joan. Dins les constants lluites entre el monestir benedictí, senyor jurisdiccional de la vila, i els jurats, representants del poder civil, aquests intentaren trencar el monopoli religiós de l'abat i l'any 1594 oferiren a l'orde agustiniana instal·lar-se com a comunitat a Sant Feliu de Guixols, cosa que feren el mateix any. El municipi els havia ofert l'edifici de l'antic hospital i allí s'instal·laren, però l'any següent, 1595, veieren que era un espai massa reduït per convent i hospital junts i els jurats de la Universitat ganxona buscaren un nou solar fora muralles per evitar contagis i així es construí l'hospital en el lloc on encara radica l'any 2003. Acabat d'estrenar, l'any 1602 l'edifici mesurava 11 per 4 canes, mentre que el pati en feia 10 per 7 canes; hi havia 6 llits ben equipats.

A instàncies de l'abat benedictí, els agustins foren expulsats pel bisbe de Girona, s'inicià una lluita oberta entre monestir i jurats, guanyada a la llarga pel primer(5). Malgrat que els agustins no tornaren, l'hospital romangué en el nou emplaçament i anà realitzant la seva funció de tenir cura dels pobres malalts, amb moments àlgids deguts a males collites, fam, o bé la pesta de 1652-1653. Vegem-ne un cas concret l'any 1606 quan la vila sofrí una mala anyada i el Consell de la vila decidí comprar blat a fora ja que "*és cert y ver la que la terça part de la vila viu de herbas solas y caragols, y son pochos los que viuen be en sas cases y no es troba en tota la vila pa per amor de Déu per los pobres, de manera que és llàstima la necessitat que hi ha y esta pobresa es comun per todas estas partidas y mai se ha vist semblant necessitat y pobresa*". També sofrí una saturació l'hospital quan el setembre de 1696 els francesos s'apoderaren de la vila i enderrocaren les muralles: l'hospital i les cases contigües serviren per allotjar els malalts i l'oficialitat invasora. El començament del segle XVIII fou nefast per a Catalunya i Sant Feliu de Guixols ja que la Guerra de Successió va tallar el progrés econòmic patent des de 1680 i l'Hospital s'omplí de soldats primer i de freturosos més tard. Tanmateix, no serà fins acabada la guerra, l'any 1713, que tenim documentació seriada i abundant del funcionament de l'Hospital.

(2) AHMSFG pergami 18, citat per JIMENEZ, ANGEL: *Informatiu de l'Arxiu i del Museu* nº 3, 1990

(3) JULIÀ, BENET: "Comentaris sobre el Sant Feliu de Guixols del segle XVIII", *Estudis sobre temes guixolencs*, nº 2, 1980

(4) GONZÁLEZ HURTEBISE, E: *Bosquejo històric de la villa de San Feliu de Guixols*, Tesi de llicenciatura de 1906 publicada a Àncora al llarg de l'any 1970

(5) Per les lluites i plets entre monestir i vila referent a l'església de Sant Joan, cal llegir GONZÁLEZ HURTEBISE, E: ob. cit. *Bosquejo històric...* pp 124-132

L'Hospital de Pobres de la vila de Sant Feliu era de propietat municipal i la Universitat antigament, ara dita Ajuntament, era l'encarregada de la seva administració. Cada dos anys, amb el canvi de regidors, aquests prenen possessió de les propietats municipals, entre elles l'església de Sant Joan, l'ermita de Sant Elm i l'hospital, en una cerimònia on s'obrien i tancaven les portes de l'edifici i on s'escampava un grapat de terra de l'hort en senyal de la possessió civil de l'edifici. Els regidors nomenaven un administrador o procurador que tenia cura de portar els comptes de l'hospital, cobrar els censos, pagar l'hospitaler, el metge i les medicines, així com pagar els aliments dels malalts als proveïdors. L'hospitaler, tot sovint hospitalera, vivia en el mateix edifici, treballava l'hort i era l'encarregat de vigilar els malalts, tenir-ne cura, fer-los el menjar, fer la bugada.... Quan hi havia un elevat nombre de malalts degut a una epidèmia o a l'existència de tropa o marineria, l'Ajuntament buscava qui, desinteressadament, ajudés durant uns dies l'hospitalera. En determinades èpoques, a més de l'administrador, hi havia un procurador; en aquests casos, un dels dos acostumava a ser el capellà de l'església de Sant Joan.

Disposem de les dades econòmiques dels anys 1728 a 1735, donades pel reverend Domènec Saguer i el botiguer Joan Blanch, administradors conjunts de l'Hospital aquests anys: l'hospital ingressà 149 lliures i en gastà 166. D'on provenien els ingressos de l'hospital? Bàsicament de pensions de censals (140 lliures)⁽⁶⁾, o sigui, els interessos dels préstecs fets a diversos guixolencs amb diners llegats a l'hospital al llarg dels segles. Una petita quantitat, 4 lliures, eren els censos que cobraven d'una casa llogada al costat de l'hospital, altres 3 lliures provenien de la capta que es feia setmanalment a l'església en la missa dominical, i altres 2 lliures provenien de caritats individuals.

Respecte a les despeses, cal dir que el dèficit era una constant en aquesta institució hospitalària. Detallem els comptes d'un d'aquests anys en concret, ja que en general es van repetint les mateixes despeses anuals. La inversió més gran, 59 lliures, es dedica a obres a l'hospital; 7 lliures per al menjar dels tres malalts assistits al llarg de l'any, amb un total de 54 estances o dies entre tots tres; 9 lliures per a la compra de medicines; 9 lliures més per al cirurgia; 3 lliures per a les mortalles dels morts declarats pobres, i mitja lliura per portar un expòsit a Llagostera de camí cap a l'Hospital de Santa Caterina de Girona.

Un inventari de l'any 1739 detalla l'hospital com una casa amb una vessana d'hort. La casa " *consiste en dos divisiones y al medio todo habierto, que por falta de caudales no se puede fabricar. Consisten tales divisiones en quatro cuartos a cada uno, dos abajo y dos arriba. Los dos cuartos de un lado de arriba sirven para la Enseñanza de Escuela de muchachos. Los dos cuartos del otro lado de arriba sirven el uno para el hospitalero y el otro para los Sacerdotes pelegrinantes. En medio de estos dos esta la cocina para componer las comidas. Los otros cuartos de abajo sirven para los demás pobres pelegrinantes y los del lugar que por falta de medios se refugian en el tal Hospital*" ⁽⁷⁾

En aquest any 1739 els regidors especificaven que les rendes mitjanes anuals de l'hospital eren de vint lliures de censals i censos, de les quals en pagaven 5 al cirurgia

(6) Un censal és com un préstec: es deixava el capital i es cobrava una pensió anual (interessos) del 5% que no implicava mai amortització del capital.

(7) AHMSFG, Secció XIV, lligall 44

2

- 112 Llavors entre bons y usats, & Canem y bozas, lo un
 & ell ab sagrell.
- 11.. Vanovas.
- 17.. Camisa usada, 13 & home, y 1 & Dona, y Leta las 3
 molt vellas.
- 4.. Crovallas.
- 6.. Aixuparnans.
- 8.. Cuxinera, alguna & Leta molt passada.
- 7.. Tovallons molt passats.
- 6.. Travassors o Caprators.
- 3.. parells & mitja blanca.
- 2.. pessa por vena.
- 1.. Cro & diap en pessa & boza.
- 16.. Margapas.
- 8.. Passada, las dos noves y la vena davant vella y boza.
- 1.. Tovallola guarnida & ovata, y purificador per los Combraga.
- 1.. Cobrellit blau & burcet, y un cobritaula & fil y totó tambe blau.
- 1.. Cuxins molt petits.
- 6.. Lits & peu & ferro
- 2.. Trapuntins & llana, y altre & vuit.
- 3.. Telas per na puntina.
- 1.. Campaneta & corne ab manech & fura.
- 4.. Taulas.
- 3.. Cadira molt usada.
- 1.. Capira ab brassos per portar los malats al Hosp!
- 1.. Cristo molt vell.
- 3.. Alfums molt usats
- 2.. Paella vella
- 1.. Cossi mèria
- 2.. Carroterol & l'auti
- 1.. Guaiaroba
- 3.. Capas molt usades.

Inventari de l'any 1792 de l'Hospital de Pobres.

i 10 a l'apotecari, per una conducta o contracte que hi tenien; l'Ajuntament, donava 30 lliures més al metge i 6 a l'hospitaler, que vivia en el mateix hospital. Els regidors es queixaven que amb unes rendes tan exigües, quan hi havia malats havien d'anar pel poble demanant caritat per al seu sosteniment alimentari.⁽⁸⁾

(8) AHMSFG, Secció XIV, lligall 44

Parament de l'hospital, inventariat l'any 1746: " *En los quartos de dalt: 14 llansols de canem usats; altre llansol prim usat; altre llansol pintat; la tovallola per lo combregar ab son lavabo; un cobretaula florejat a modo de creu; dos tovallolas de fil y cotó; sis benas de sangrar; sis barretinetes de tela; cinc tocados de tela; tres plechs de tela; una vanova de fil de canem; sis tovallons de fil; tres axugamans de fil de borrás; cinch coxineras de fil; un cobrellit de fil; quatre flassadas blanques; sis marfegas plenas de palla; altres tres marfegas buydas; set cadiras pintadas; dos cofres buyts moltissim vells ab sos panys y claus; una caxa molt vella ab son pany y clau; tres camisas de canem de dona, molt usadas; deu peus de llits de ferro nous, pintats de bert ab sas taulas, o post novas de arbre blanch.*

En la cuyna: una parola mitjansera de aram; la serra del foch, de ferro; unas graellas de ferro; una pala de ferro per trauerer foch, dolentissima; unas forquetas de ferro molt vellas; un trespeus de ferro; unas llevas de ferro; dos pallas de ferro, y altre de aram; un llum de ferro molt vell; una taula mitjansera molt vella; una altre taula molt petita y vella; dos colleras de llautó grans; onse netosas de vidre; una xeringa de estany guarnida, ab sa capsalera; un cosí de terra; una banca per anar a rentar roba; nou blanchs de llit molt vells"

(AHMSFG, Secció IV, lligall 60)

**INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
1749-1752 (AHMSFG, Secció IV, Ll. 37 Carpeta Hospital XVIII-XX)**

ANY	1749	1750	1751	1752
INGRESSOS	42 lliures	49 lliures	54 lliures	77 lliures
DESPESES	49 lliures	40 lliures	43 lliures	23 lliures

Fou a finals de la dècada de 1750 quan l'hospital rebé els tres llegats més importants des de la seva fundació: el llegat del doctor en medicina Pere Tauler, proper a les 3.000 lliures; la donació del mestre d'aixa Joan Perantoni, de 100 lliures, i el llegat del traginer Narcís Arxer, de 200 lliures. Cal fer un especial esment en el llegat del metge Pere Tauler nascut a Sant Feliu de Guíxols el maig de 1701, fill del també metge Joan Tauler. Treballà a Sant Feliu i l'any 1746 ocupà la plaça de metge de l'hospital per defunció del titular, el doctor Quirch, amb un sou aconducat de 15 lliures anuals. Aquest càrrec implicava visitar els pobres internats a l'hospital i també els pobres de beneficència censats a la població, en visita domiciliària. Morí sense descendència el 26 d'abril de 1758 i deixà dos hereus: a l'hospital li llegà tots els deutes que tenia per cobrar, inscrits en el seu Llibre de Comptes de Visites, unes 3.000 lliures segons l'estudiós Benet Julià; i a la seva criada Narcisa Costurer li deixà una casa situada entre la Plaça i el c/Forn, així com diferents vinyes, camps i hortes en la pròpia vila, a Vilartagues i Sant Pol, amb la condició que si ella moria sense descendència passaria també tot a l'hospital. ⁽⁹⁾

(9) JULIÀ, BENET: op. cit: " Comentarís sobre el Sant feliu de Guíxols...."

Amb els llegats esmentats, els regidors es veieren en disposició d'arranjar les quatre casetes que conformaven l'hospital i donar-li al conjunt un aire més unificat. Nomenaren Josep Cabanyes com a procurador extraordinari de l'hospital i aquest s'encarregà d'invertir en obres i material els llegats, mentre Cosme Patxot continuava la tasca administrativa de funcionament diari de la institució.

L'any 1763 l'Ajuntament va prendre possessió de l'hospital per refermar-ne el seu patronatge; el 20 d'agost de 1763 els nous regidors, encapçalats pel regidor degà (equivalent a alcalde), Cosme Patxot, després de prendre possessió de l'església de Sant Joan, es dirigiren a "*l'hospital de pobres de la present vila de Sant Feliu de Guíxols de la qual y de sas annexos y dependents del dit Hospital ne son generals administradors y dueños conforme son predecesors de antiquissim temps a esta part lo han sempre estat. Y desitjant en dit nom contenuar la antiquissima possessio que de dit Hospital y demás annexos han gosat y los competeix y volent prendre possessió ne prengueren del mateix Hospital y de tots sos annexos ab las senyals acostumats denotant aquella y en nom de Deu y sens contradicció de persona alguna protestant y dihent voler possehir, real, actual y corporalment o quasi per la dita Universitat lo dit Hospital...*"⁽¹⁰⁾.

L'any 1765, acabat el seu mandat i les obres de l'hospital, Josep Cabanyes donà els comptes del que havia pogut cobrar del llegat Tauler i del que s'havia gastat en les obres de reforma. Cobrat, 1.534 lliures; gastat: 2.226 lliures. Pels mateixos anys, Cosme Patxot, en els comptes normals de l'hospital ingressava 199 lliures i en pagava 425, invertides bàsicament en l'alimentació dels 15 malalts dels quals va tenir cura l'hospital en aquests set anys; en l'ajuda als avis que vivien sols i en el transport de malalts a l'hospital de Santa Caterina de Girona.

L'Ajuntament agrai les donacions i col·locà unes làpides sobre la porta de l'hospital que deien "*Continuada la present obra de lo que dexá lo Dr Pera Taule, 1758*" i "*Feta de 200 lliures que ab son testament dexa Narcis Arxer Vinyolas en lo any 1760*", làpides que amb les obres de l'any 1929 es col·locaren, fins l'actualitat, en la façana exterior de l'edifici. La tomba del doctor Pere Tauler es troba dins l'església parroquial.

S'havia millorat l'espai hospitalari i s'havia arranjat el conjunt de quatre cases que el formaven, deixant-les aptes per al lloguer. Amb la reforma, l'hospital adquiriria una nova dimensió, no ja només arquitectònica, sinó social, i començà a rebre diversos llegats i donacions que s'ampliarien enormement a finals de segle i al llarg del segle XIX. L'hospital s'endinsava així directament i àmpliament en el teixit social de la vila, es convertia en un mitjancer caritatiu. Molts ciutadans començaren a preferir deixar petits llegats a l'hospital per tal que els pobres resessin per ells, abans que encarregar cent o dues-centes misses als monjos del monestir. No vol dir això que els llegats solucionessin els problemes econòmics de l'hospital, però sí que es començà a notar un canvi de mentalitat en la població guixolenc respecte a la seva més preuada institució de caritat.

(10) AHG, Diputació, Beneficència, 4344.38

LLEGATS IMPORTANTS DE LA SEGONA MEITAT DE SEGLE XVIII

(AHMSFG, Hospital, Capsa 4)

1769, Pere Cateura, 20 lliures; 1775: Cosme Patxot, metge, 16 lliures; 1781, Francesc Marçal, cirurgià, 50 lliures; 1788, Sebastià Vidal, 19 lliures; 1793: l'Ajuntament dóna 115 lliures (20 del mestre que no va venir, 40 del lloguer magatzems darrera la casa del Comú, i 55 dels sobrants de les despeses del Comú); 1794: Joan Marcé, ferrer, 18 lliures; 1794 : Anton Roura, comerciant, 50 lliures; 1797: Miquel Llop, carboner, 56 lliures; 1797: Anton Vidal, 50 lliures; 1798: Dr. Castellà, 15 lliures; 1799 Avi Peretus, 25 lliures; 1799: Geroni Romaguera, 50 lliures; 1800: Josep Romaguera, 50 lliures;

1800: Maria Ferrer, 100 lliures; Maria Amat: 25 lliures; Benet Dorca, 399 lliures; 1801: Maria Fita, 25 lliures; Maria Ferrer, 50 lliures; Maria Gorgoll, 13 lliures; Cosme Busquets, 26 lliures; 1802: Cosme Busquets, 48 lliures; 1803: Dalmau Busquets, son fill, 30 lliures; 1803: Cristófol Mauri, comerciant, 500 lliures; Francisca Ribas, 30 lliures; 1804: Dalmau Busquets, carnisser, 30 lliures; 1807: Bartomeu Bosch, 81 lliures;

1809: sobrants d'un somatent, 107 lliures; Geroni Bassart, capità de galera, 16 lliures;

1810: Francesc Patxot, 75 lliures; 1813: Margarida Salgàs, 50 lliures.

Molts dels llegats, sobretot els femenins, eren llegats testamentaris de dones sense família mortes a l'hospital, a qui havien deixat les seves escasses pertinences. Altres casos eren donatius d'homes en vida com el cas dels carnisers Busquets, o bé eren producte d'una presa corsària com la que feren Bartomeu Bosch o Geroni Bassart. Un cas curiós fou el llegat fet per Joan Vendrell que en el seu testament donava a l'hospital tot el que l'Administració li devia per haver servit el Rei com a soldat. Quan l'hospital volgué cobrar-ho en veié la dificultat, ja que *"com lo real erari está sempre mes en disposicio de rebre que de pagar nos havem hagut de contentar ab las esperansas de cobrar"*.

Malgrat els llegats, la precarietat de l'hospital era notòria i l'any 1765, acabades les obres, els regidors escrivien una carta al Bisbe de Girona demanant-li l'aplicació de determinats beneficis, que el Bisbe els negà tot dient que no depenien d'ell. Vegem-ne l'explicació: *"Los Regidores de la villa de San Feliu de Guixols exponen a V.I. que el hospital de Pobres de la misma villa de que son Dueños los suplicantes, estan faltos de rentas que no pueden mantener la mitad de los enfermos que por necesidad se han de recoger en él, por haber aumentado mucho el Pueblo"*⁽¹¹⁾. No cal oblidar que l'any 1764 fou d'extrema pobresa a les comarques gironines, amb collites escadusseres que provocaren ruïnes familiars, fam i mortaldat.

(11) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

**FUNCIONAMENT ECONÒMIC DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU
EN LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XVIII, en lliures catalanes**

(p: caritats individuals en forma de donatius.

La resta correspon al recollit en les capsetes de l'església)

ANY	Ingressos	Despeses	Caritats	Estances	n. Malalts
1771	327	116	188 (p:173)	568	30
1772	456	693	78 (p:78)	277	11
1773	186	314	91 (p:76)	214	10
1774	202	200	76 (p:61)	219	11
1775	248	91	79 (p:60)	222	12
1791	347	179	16	726	46
1792	556	554	52 (p:52)	668	43
1793	230	514		1424	81
1794	457	459	125 (p:89)	756	52
1795	273	255	158 (p:110)	690	22
Mitjana anual	328	337	86 (p: 69)	576	20

S'observa, en línies generals, un equilibri entre els ingressos i les despeses; més interessant seria notar els ingressos produïts per caritats dels guixolencs, per tal de veure l'interès simple i quotidià per a l'hospital. El resultat és força irregular: mentre en la sèrie 1771-1775 les caritats representen el 42% dels ingressos, en la sèrie 1791-1795 baixa a un 19%, mostra irrefutable de les desgràcies i misèries que ocasionà la Guerra Gran de 1793-1795, ja que no només arruïnà moltes economies familiars, sinó que l'hospital, en convertir-se en Hospital Militar, deixà d'interessar com a caritat ciutadana. Invertir en l'hospital no significava per als guixolencs ajudar-se mútuament, sinó "regalar" diners als vinguts de fora.

Respecte a les estades dins l'hospital, la mitjana de 571 estances anuals amb trenta-un malalts, ens dóna un terme mig de 18 dies d'estada per malalt, malgrat que les diferències entre una sèrie i altra són notables, ja que si en la primera podem considerar els malalts propis del poble, en la segona l'augment de malalts i estances és degut a l'assistència als soldats.

Ja hem vist com el gruix dels ingressos de l'hospital provenien de tres fonts: el cobrament de censals, les caritats i captes dominicals i els donatius i llegats. Altres ingressos, per curiosos, provenien, i era normal en la majoria de poblacions, d'unes determinades quantitats que es passaven a l'hospital dels beneficis de festes i espectacles que tenien lloc a la població. Així l'any 1780 l'hospital va rebre dues partides diferents, de 3 i 4 lliures respectivament, de comedians que actuaren en la població; i al llarg de la segona meitat del segle XVIII, aprofitant que les obres havien deixat una sala gran en l'hospital, s'hi feien allí balls i saraus pels quals també es pagava un petit lloguer. Respecte als malalts militars cal dir que el rei pagava una determinada quantitat per cada soldat malalt i que l'hospital tenia molta cura de portar al detall les estances d'aquests, àdhuc en impresos especials per no perdre cap partida, tot i que sovint la dificultat de cobrar era enorme.

Les següents dades mostren el funcionament econòmic de l'hospital l'últim quart

de segle. Els anys 1776 a 1792 l'administrador era Josep Dausà i va gastar en manutenció dels malalts 1.155 lliures, 462 en medicines i 886 per a despeses extraordinàries. El rei pagava, a través dels propis de la vila, 30 lliures anuals i cobrà de la cura de soldats i mariners 278 lliures, o sigui que l'hospital directament havia gastat 1.746 lliures⁽¹²⁾

Tanmateix el funcionament en viu de l'hospital el podem seguir a partir de l'any 1792 quan els regidors encarregaren la seva administració, junt amb altres tres prohoms, a Narcís Marsillach (a voltes Marcillach), prevere de l'església de Sant Joan. Marsillach es convertí en l'ànima de l'hospital durant mig segle, i anotà en un diari els fets més remarcables de cada any, les lluites entre diverses faccions del poble per controlar l'Ajuntament i l'Hospital, les obres realitzades, així com multitud de dades que ens permeten conèixer, subjectivament i de primera mà, el funcionament hospitalari. Tota la vida de Marsillach anà lligada a l'hospital i quan, ja vell i incapacitat, romandrà els seus últims temps en una caseta annexa a l'hospital, deixà a aquest tots els seus béns⁽¹³⁾.

Inventari fet per Narcís Marsillach fet el 15 d'agost de 1792:

"112 llansols entre bons y usats, de canem y borras, lo un dells ab sarrell

11 vanovas

12 camisas usadas, 13 de home y 4 de dona, y destas las 3 molt vellas

4 estovallas

6 aixugamans

8 cuxineras algunas dellas molt passadas

7 tovallons molt passats

6 travessers o capsalers

3 parells de mitjas blancas

2 pessas per venas

1 tros de drap en pessa de borras

16 marfegas

8 flassadas, las dos novas y las demás bastant vellas y brutas

1 tovallola guarnida de puntas y purificador per lo combregar

1 cobrellit blau de burdets y un cobretaula de fil y cotó també blau

1 cuxins molt petit

6 llits de peu de ferro

2 traspuntins de llana y altre de viat

3 telas per traspuntins

1 campaneta de coure ab manech de fusta

4 taulas

4 cadiras molt usadas

1 cadira ab brassos per portar los malalts al Hopsital

1 sant Christo molt vell

3 llums molt usats

2 paellas vellas

1 cossi mitjà

2 candeleros de lautí

1 guardarroba

3 caixas molt usadas"

(AHMSFG, Hospital, Capsa 4)

(12) AHMSFG, Hospital, caps 2

(13) AHMSFG, Hospital, Capsa 4 d'on prové la informació de l'hospital si no hi ha cap anotació especial

La primera anotació de Marsillach és un clar exponent del que representava l'hospital per a la gent de l'època: pobresa, misèria, lloc on era preferible no raure-hi, ja que ser-hi implicava ser pobre, estar sol o les dues coses alhora *"la primera mira dels nous administradors després de entrar en possessió de son empleo, fou desterrar els animos dels pobres la aversio que sempre havian tingut al Hospital y excitar al mateix temps en los demás la aficio a aquella Santa Casa. I així després de fer blanquejar tot lo Hospital, se adornaren decentment los quartos dels malalts y la sala ab algunas estampas que compraren y altres que doná un devot y vuit cadiras de color de xocolata. Se donaren igualment todas las providencias conduents pera que los malalts conduits a ell fossen tractas ab tot asséo y limpia, y als que los visitassen ab agasajo"* Màrqueting en diríem avui dia, intentar acostar l'hospital al poble.

Una de les obsessions dels nous administradors era precisament considerar l'hospital com a lloc de santedat i respecte. Per aquest motiu, una de les seves primeres lluites fou evitar la celebració de balls, comèdies i saraus a la sala gran de l'hospital. No era gaire higiènic, sa ni caritatiu treure els malalts i col·locar-los a qualsevol lloc del poble quan per Nadal, Carnestoltes o a l'estiu es feien aquestes representacions. Els administradors decidiren no donar més permisos, però les pressions del poble eren molt fortes i tant pel Nadal de 1792 com per Carnestoltes de 1793 hagueren d'acceptar aquest "sacrilegi" fins que el nou Ajuntament nomenat a mitjan 1793 acceptà la petició i s'acabaren els espectacles dins l'hospital.

El mateix 1793 i per aconseguir diners, el bisbe els concedia permís per treballar per a l'hospital els dies de festa. Aquest mateix any, igual que feien totes les confraries guixolenques, l'hospital s'afegí a l'anomenada "capta del vi" que consistia a anar a demanar per les cases que havien fet la verema. L'encarregat de la capta anava amb una capa amb un escut de ratina verda amb les armes de la vila.

L'any 1794, en plena Guerra Gran, ple de malalts l'hospital i amb pocs ingressos, s'inventaren un altre sistema per fer diners: les extraccions o rifes. En la primera sortejaren sis duros de plata i guanyaren netes 12 lliures. Una altra rifa on sortejaren 6 durillos deixà 14 lliures; la tercera, sortejaren un duro de plata i una imatge de la Verge donada per una devota i els deixà 10 lliures; la quarta rifa els deixà 13 lliures.

Aquest any 1794 és important en la vida de l'hospital perquè els administradors triaren la Verge de la Misericòrdia com a patrona, instaurant la seva festa el diumenge de Pasqüetes, després de Pasqua de Resurrecció. La primera celebració, la de 1794, en plena Guerra Gran, es va fer com es pogué, ja que l'hospital estava ocupat per la tropa: s'adornà un altar a l'entrada, es posaren rams i flors a la portalada, s'exposà al públic una Verge que els havien deixat, i es féu una escampada general de flors i herbes aromàtiques per tot el paviment. La nit del dissabte, quatre minyons pobres portaren la Verge a l'església de Sant Joan i es feren solemnes completes. El diumenge de Pasqüetes, es va celebrar missa amb rosari i es retornà la imatge a l'hospital. Aquesta festa arrelarà i veurem la seva celebració al llarg de tot el segle XIX, amb les seves picabaralles, i els seus alts i baixos.

L'any 1795, acabada la Guerra Gran, els pobres malalts tornaren a ocupar l'hospital. Els administradors havien après quelcom de Sanitat Militar i és que havien observat que la tropa estava col·locada en cambrades i no en habitacions separades, millorant així la ventilació i la facilitat d'assistir els malalts *"y ja tambe per mes consol de aquells que poden consolarse los uns als altres,"*. Els regidors acceptaren el canvi però els exigiren que deixessin almenys l'últim *"quarto per l'hospitaler y per evitar*

una indecencia ab motiu de haverse deixat lo Hospital en la sobredita disposicio de cambradas, ab tot que ni havia per homens y per donas, se maná fer cortinas per posar entre llit y llit y poderlas correr al temps de baixar lo malalt al orinal"

L'any 1797, en haver-hi més malalts, l'hospitalera es quedava a voltes sense menjar i els regidors decidiren assignar-li una quantitat fixa equivalent a una ració de malalt convalescent: *"una lliura de pa, mitja citra de vi, mitja tersa de carn y sa corresponent racio de arros o fideus."* . Es col·locà una bomba per al pou i un safareig al seu costat per a la bugada.

L'any 1798 compraren a Barcelona una imatge de la Verge de la Misericòrdia i feren la festa a l'engròs i, el mateix any, *"ab motiu de anarse a bañar al estiu, esto es de anegarse alguna persona, per prevenir en lo possible tals desgracias"* compraren una màquina fumigatòria de Barcelona i també aprofitaren per comprar instruments quirúrgics elementals.

La vila creixia i el nombre de malalts anava en augment, de forma que els administradors es veieren en la necessitat de fer obres per anar ampliant els espais disponibles. L'any 1799 enderrocaren l'habitació dels hospitalers per fer més grans, amples i ventilades les cambrades d'homes i dones i ocuparen la casa del costat, propietat de l'hospital, comunicant-la amb el mateix. Hi construïren una cuina, l'habitació dels hospitalers i una sala per als convalescents, amb una taula per a dotze persones, enderrocant la cuina que hi havia a la planta baixa. Col·locaren també una imatge del Sant Crist en la cambra dels homes a la qual anomenaren *"cambrada del Sant Christo"* i una imatge de la Puríssima Concepció en la cambra de les dones anomenant-la *"Cambrada de la Puríssima"*. El mateix any, fructífer pel que veiem, compraren un petit aparador per col·locar la Verge de la Misericòrdia sobre el balcó que donava a l'hort de darrera l'hospital.

L'any 1800 veié amb joia l'aprovació pel Consell de Castella de *les Ordinacions de la Congregació de la Puríssima Immaculada Concepció* per tenir cura dels malalts, demanada per Marsillach l'any 1798. Convé analitzar detalladament aquesta creació perquè és un bon exponent de la caritat compartida. El document consta de dues parts: en la primera Narcís Marsillach fa una detallada explicació del funcionament de l'hospital i les mancances que té; la segona part són les ordenacions pròpiament dites per millorar l'atenció al pobre malalt⁽¹⁴⁾.

Explicava Marsillach al rei que després de moltes dificultats i feines *"aquella misma casa que antes no presentaba mas que horrores y cuyo albergue desdeñaban aun los mismos Pobres, hace ahora todas las diligencias de estos y si es permitido decirlo así, excita aun la envidia de los Ricos. La Pobreza y la mendicidad toman en ella un semblante risueño. Las enfermedades desaparecen luego porque se subministran todos los auxilios y recursos del arte. Ni se une este influxo a los estrechos limites de aquella casa, toda la Villa participa de sus socorros y todos los Individuos logran aun sin moverse de sus ogares, muchos remedios para sus necesidades"* Explicava que entre tots aconseguiren la màquina fumigatòria que permetia als rics no operar-se fora del poble pagant molts de diners i als pobres accedir també a aquest servei. Però faltava quelcom: les minses rendes servien només per pagar una infermera-hospitalera la qual, cansada durant el dia de fer menjars, bugades, tenir cura dels malalts, havia

(14) Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Audiència, Cartes Acordades, reg 1016, folis 8-31

de descansar de nits, deixant sols els malalts, fet que obligava, en malalts greus, a demanar als veïns que voluntàriament fessin torns de nit per tenir-ne cura. Per solvençar aquest problema i donar estabilitat a la vigilància nocturna dels malalts, Marsillach proposava crear una congregació depenent de l'església de Sant Joan.

Quin sentit tindria aquesta germandat? Marsillach considerava que els grans premis que dóna Déu als qui comparteixen part dels seus béns, no podien arribar a tothom ja que n'hi havia que ni tan sols en tenien per a la seva subsistència i no podien oferir res material. Aleshores, l'oferta que fa Déu als que socorren els pobres no era només de donar diners sinó també de poder oferir altres serveis espirituals o corporals: *"Así pues el que no puede darles dinero o cosa que lo valga, y puede asistirles en la cama, quando Enfermos, cuidando de su persona y sirviéndoles con mucho amor, sin duda adquirirá grande mérito delante de Dios. Es constante ya, pues no hay que alegar excusas y así sea Eclesiástico o secular, Caballero o Artesano, Comerciante o Jornalero, rico o menesteroso, todos pueden negociar a la segura en este particular"*.

El capítol primer explicava que *"Como entre los objetos de esta hermandad el uno y mas principal consista en asistir de noche a los enfermos del Hospital, necesariamente y por razón de decencia, ha de abrazar los dos sexos. Así pues, seran admitidos a ella tanto los Hombres como las Mujeres y sin distinción de clases"*. Les obligacions dels Germans eren: primer, defensar el misteri de la Puríssima Concepció; segon, *"asistir de noche quando por su turno le toque, con otro compañero a los enfermos del Hospital"*; tercer, *"asistir igualmente a los hermanos congregantes en sus casas quando se hallen enfermos y lo necesiten"*. Els congregants s'haurien de confessar abans d'ingressar i comprometre's a no tenir vicis. Els càrrecs de la germandat serien: Pare Espiritual; el seu ajudant; un president; dos assistents; secretari; mestre de novicis; tresorer; dos hospitalers; dos zeladors; dos sagristans i un caminador. Per a les dones, mestra de novícies, dues hospitaleres, dues zeladores, dues sagristanes i una caminadora.

Els càrrecs tindrien una vigència de dos anys i els nous serien elegits el mes de novembre per majoria dels congregants, votant amb boles blanques i negres, d'una terna que presentarien el Pare Espiritual i el President. Dos diumenges al mes, a la tarda, els congregants es reuniria per fer exercicis espirituals.

La festa de la Puríssima, el vuit de desembre, es celebrà amb honors, missa, sermó, exercicis oberts al públic i processó en la qual assistiren *"todos los Congregantes con atcha los que puedan costarsela, y los que no, con una vela, y los que ni uno ni otro puedan por ser muy pobres, que deberán ser muy pocos, sino se les puede dar la misma Congregación, irán sin luz"*

Amb molta paciència i molt de treball, l'hospital anava arrelant en la vida quotidiana. Per celebrar la festa de la Verge de la Misericòrdia més esplèndida, l'any 1800, els administradors decidiren fer una capta per les cases de la vila per tal d'oferir, el dia de la commemoració, un dinar general a tots els pobres locals. Fou un altre encert que perdurà; l'any 1804 moltes cases del poble no només donaven aliments per al dinar sinó que ja s'oferien a cuinar-lo directament, alliberant d'aquesta tasca l'hospitalera. L'any 1802, per fer més popular la capta, escrigueren unes cobles per cantar-les mentre captaven, en la vigília de Pasqua *"en lloch dels Goigs vulgarment dits dels Ous"*. L'any 1807 entre guixolencs i forasters, donaren menjar a més de dos mil pobres *"provenint això de la gran misèria se pateix generalment"*.

L'any 1803 veurà un altre enfrontament entre l'Ajuntament i el monestir, quan el primer es queixà que l'hospital funcionava amb dificultats mentre el monestir s'anava gastant els diners amb una almoïna que no solucionava cap problema del poble. Un poble realment crescut, de 6.000 habitants. Vegem-ne les respostes que donà el consistori ganxó a l'"Interrogatorio sobre las poblacions de 1803" :

"Hai un hospital para pobres enfermos de la villa que no tengan gallico(N.A: sífilis); no tienen capellan ni facultativo ni mayordomo; sí que el Ayuntamiento nombra quatro particulares de administradores de su buen régimen y gobierno y manejo de sus rentas, teniendo una enfermera que se la mantienen en el mismo Hospital para cuidar de sus enfermos, cuio número, un tiempo con otro, es de siete a ocho por día" No es va quedar aquí l'Ajuntament i al final, en una postdata, exposava les seves solucions: *" El hospital, a menos de tener grande zelo los que cuidan de él, y de tomarse grandisimas fatigas, no puede ser bien administrado porque sus rentas no llegan ni a la mitad de sus gastos, por cuio motivo está muy atrasado y el medio que se considera más expedito para remediarse todo es que hasta que tuviese una necesaria situación y socorro de rentas seguras, se le cediese por S.M. el arbitrio competente de censales de la Causa Pia de Pañelles del Monasterio benedictino de esta villa, dedicada a pleitos, que a mediados del siglo pasado se fundó en valor de casi medio millón de reales y ha ido en aumento; que se redituasen 35.000 reales al año, o el arbitrio del derecho de mercadería del común de la villa y alguna suma anual del producto de las Bulas para poder comer carne en los días en que era prohibida; y hazer rifas y quedar por la villa con prohibición de otros para objetos no necesarios⁽¹⁵⁾*

Com podem veure, l'Ajuntament volia solucionar dos problemes alhora: si treia la Causa Pia de l'abat Panyelles del monestir no només aconseguia salvar econòmicament l'hospital, sinó que deixava al seu senyor jurisdiccional amb un minvat capital per poder pledejar en contra de les constants demandes de l'Ajuntament. I cal recordar que, abans i ara, els processos acostumaven a ser llargs, que vol dir costosos, i tot sovint els guanyava qui més diners tenia. Un any abans, l'abat del monestir encara havia pledejat contra l'Ajuntament i l'Hospital perquè no estava d'acord amb les Ordinacions de la germandat d'ajuda a l'hospital.

L'any 1806, en plena guerra contra els anglesos, l'Ajuntament deixà a Intendència Militar les tres cases que conformaven l'hospital. Tot i això, l'elevat nombre de soldats ingressats obligà a fer fora els pobres malalts i s'organitzà una forta picabaralla entre els administradors i els militars, els quals, finalment, marxaren a Girona. La Guerra del Francès trencà aquesta evolució positiva i malmeté bona part dels esforços realitzats fins ara. L'hospital es tornà a convertir en Hospital Militar i l'economia del país i de la vila es ressentiren de les destrosses de la guerra.

(15) AHMSFG, Secció XIV, lligall 2

3. LES CAUSES PIES

La fundació de Causes Pies es remunta a la Baixa Edat Mitjana i funcionaren fins el segle XX. Una Causa Pia és un llegat de caràcter eclesiàstic que es deixa amb unes condicions molt concretes en les quals intervenen quatre elements: el donador o creador de la Causa, el llegat que deixa, l'administrador del llegat o Causa Pia i les clàusules d'afavoriment de la mateixa.

El creador de la Causa Pia no té al llarg dels segles un perfil definit: hi ha laics i seglars, comerciants i pagesos, mariners i metges. Respecte al llegat que deixa acostuma a fer-ho en el seu testament, mai en vida, i la Causa començarà a funcionar a partir de la seva mort. El llegat pot ésser una quantitat en diners o bé una casa, un solar i a voltes també pot ésser una quantitat anual determinada de blat i fins i tot, minoritàriament, una quantitat en diners anuals que els seus hereus i successors han d'invertir cada any en el que el testador hagi especificat. Majoritàriament, el llegat acostuma a ésser una quantitat en diners que no es pot minorar i el que es reparteix en la Causa Pia són les rendes que produeix el llegat: si és una casa o terra, els censos o lloguer que se'n cobra; si són diners, es deixen en préstec -censal- i es reparteixen els interessos que produeix anualment. El testador deixa sempre un administrador del llegat: acostuma a ser un familiar, el rector de la parròquia o els regidors de l'Ajuntament, i tot sovint, una barreja de dos o tres dels aquí nomenats. La tasca d'aquests administradors consisteix a portar els comptes de la Causa Pia, cobrar-ne els rèdits i distribuir-ne els beneficis d'acord amb les clàusules de la fundació. Finalment, les clàusules de la Causa Pia permeten conèixer la seva finalitat: per dotar donzelles pobres, per vestir pobres, per ajudar estudiants, per repartir menjar als pobres de la població. Aquestes són les quatre clàusules que es van repetint al llarg dels segles. També s'acostuma a especificar a qui va dirigida la Causa Pia: moltes vegades la causa específica que només beneficiarà la parentela àmplia del fundador, altres, tot el poble en general i altres, primer, la parentela i si no n'hi ha, tot el poble.

Tanmateix la Causa Pia més estesa i arrelada era la de dotar donzelles pobres per casar-se. Coneguda és la dificultat de moltes noies per casar-se a l'haver d'aportar un dot al matrimoni. El sistema del dot, àmpliament denunciat per arbitristes i projectistes, portava moltes famílies a endeutar-se per poder casar la noia, entrant en una xarxa que, en economies ja de per si inestables, abocaven tot sovint a la misèria i a la indigència o bé a un endeutament crònic que no permetia la creació del més petit excedent. "Casar donzelles pobres" tenia, doncs, una doble finalitat: un aspecte moral, ja que al casar-les se les treia del cercle viciós de la prostitució com a únic mitjà de subsistència, i un aspecte social, ja que al casar-se i tenir fills aportarien més súbdits, o sigui més mà d'obra, més pagadors d'impostos i més soldats.

El segon sistema més utilitzat de la Causa Pia consistia en les famoses i anomenades Almoines del Pa, existents quasi a cada poble. El fundador dedicava els rèdits anuals a donar pa, normalment un cop a l'any, o dos (el cas de la poderosa Almoina del Pa de Girona que donava pa tres dies a la setmana d'octubre a maig és un cas extraordinari). El dia triat acostumava a tenir un significat molt concret: l'aniversari de la mort del fundador, el dia de la seva onomàstica, per Sant Miquel, quan s'havien acabat les collides de l'estiu, i per Dijous o Divendres Sant, eren els dies més triats. En aquest dia, els administradors invertien les rendes anuals del llegat en la compra de farina i pastar pa, i repartir-lo després d'una missa, entre tots els pobres que hi assistissin. Lògicament, més que un ajut al pobre, era una manera d'honar el fundador, el qual es veia, un cop a l'any, recordat per una munió de persones que resaven per ell.

Un tercer sistema de repartiment de la Causa Pia era per vestir pobres. A la tardor normalment, i també a finals de la primavera en comptats casos, els administradors invertien les rendes de la Causa en la compra de roba per donar-la als pobres de la població que s'havien apuntat en una llista. El pobre es confeccionava la roba d'hivern i a vegades, la clàusula de la Causa Pia obligava tots els pobres ajudats a participar en una missa, amb la roba nova ja posada, en honor del fundador.

Finalment, i minoritari, existia la causa Pia per "ajudar estudiants a estudiar" i també era la distribució a un o dos estudiants per poder completar estudis. Aquest tipus de Causa era quasi exclusivament per a la parentela del fundador.

A Sant Feliu de Guíxols, les Causes Pies eren abundants. Possiblement per ser una vila gran, amb el tràfec mariner i comercial que la feia molt més oberta, però també més feble i inestable. Una vila marinera, amb un constant anar i venir de comerciants, vaixells, pescadors i mariners, amb una població flotant, inestable i cosmopolita, era més propensa a "caure en el pecat" o en la misèria. El poble de Sant Feliu coneixia bé les desgràcies en forma de marits que no tornen de la mar, naufragis, corsarisme i pirateria, alts i baixos econòmics de comerciants enriquits que ho perdien tot en un viatge. Per aquest motiu, i veurem que serà una constant fins el segle XX, Sant Feliu estava molt conscienciada pel tema de la pobresa i la creació, en aquest cas, de Causes Pies. La majoria d'elles foren creades en la Baixa Edat Mitjana i fins el segle XVII, mentre que en el XVIII en són escadusseres, ja que la caritat dels guixolencs agafarà en aquest segle un nou objectiu: l'hospital, com a ajuda directa als seus conciutadans. Tanmateix una bona patacada per a les Causes Pies fou el decret de 1752 que rebaixava del cinc al tres per cent el que es podia cobrar per censals, de forma que aquestes Causes Pies veieren disminuir en un 40% les seves rendes anuals, un motiu més per no fundar-ne i buscar altres sistemes d'ajut al necessitat.

Les Causes Pies existents el segle XVIII a Sant Feliu de Guíxols eren les següents:⁽¹⁶⁾

La Causa Pia de Pere del Bosch, instituïda l'any 1377 per casar donzelles i vestir pobres i una Almoina del Pa, totes dues Causes administrades pels regidors de l'Ajuntament i de les quals en parlarem extensament més endavant.

La Causa Pia de Bernat Cabanyas, mariner de Sant Feliu per a dotar donzelles del seu llinatge, feta el setze de maig de 1568: 50 lliures anuals amb un censal de 1.000 lliures de propietat.

La Causa Pia de Salvi Prats, prevere de la Vall d'Aro, per a casar noies del seu llinatge. Capital: 2.158 lliures. L'administrador serà fins el seu besnet i quan aquest mori ho seran els regidors.

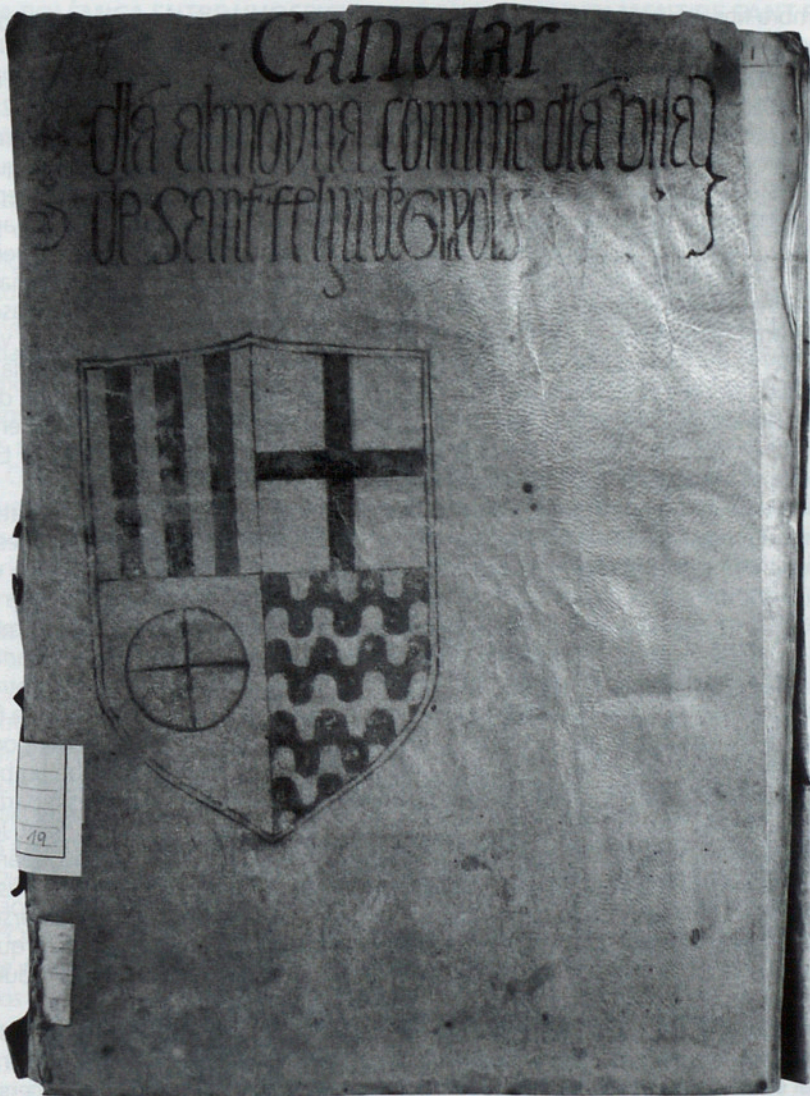
La Causa Pia de Joan Baptista Pi, mercader de Sant Feliu, feta el vint de març de 1648 per a casar donzelles pobres i òrfenes: 50 lliures anuals. Les donzelles s'han de casar per Sant Joan de juny. Un any ha de ser una de Sant Feliu i un altre, una de Begur, el cinquè any no es fa i així augmenta el censal.

La Causa Pia de Joan Llenvi, fundada el 1556 per noies que es casin i nois que vulguin estudiar. L'any 1799 tenia, de rèdits anuals, tretze lliures. L'administrador n'era el procurador de l'hospital.

La Causa Pia del reverend Benet Pi, de la qual no sabem la data de creació.

La Causa Pia de Jaume Rosselló, prevere, dots per casar noies i per estudiar els nois. El 1799 té 2.350 lliures en censals que donen seixanta-tres lliures anuals. Administrador: la comunitat de preveres de Sant Joan.

(16) AHMSFG, Secció IV, Lligall 36

Portada del Llevador de l'Almoyna comuna de la vila de Sant Feliu de Guixols (segle XV)

La Causa Pia de Favar té trenta-cinc lliures en censos per casar noies. Administrador: la comunitat de preveres de Sant Joan.

La Causa Pia fundada per Cosme Patxot y Carrera per a casar noies i estudiar nois, amb un capital de 6.265 lliures.

La Causa Pia fundada pel doctor Jeroni Rovira, prevere, per posar noies en matrimoni i estudiar nois de la seva parentela, amb un capital de 6.800 lliures.

No consta en aquest segle XVIII l'Almoyna d'en Sans, fundada la segona meitat del segle XV, ni tampoc les almoines que feia el monestir: la del Pa del Celler, dita també Pa de Cos de Carnestoltes, que consistia a donar un pa als pobres des de sant Miquel de

setembre fins al dia de Pasqua; i l'almoïna anomenada Pa de Forment, que es donava als pobres amb una mica de carn salada, el diumenge abans de Carnestoltes.

Cal analitzar el funcionament d'alguna d'aquestes causes pies. La Causa Pia de Joan Llenví: era un paraire de Sant Feliu que va fer el seu testament l'any 1552 fundant la Causa del seu nom que començà a funcionar amb la seva mort el febrer de 1556. En el testament, Llenví deixava cinquanta lliures a la seva muller i quan aquesta es morís, es pagaria a l'hospital vint sous anuals i altres vint-i-quatre sous a repartir anualment entre el clergat que assistís a la processó de l'Assumpció del mes d'agost. Si algun any no es feia la processó, els 24 sous anaven també a l'hospital. Deixava també, i aquesta era de fet la Causa Pia, un capital de vint-i-dues lliures per maridar donzelles del seu llinatge i si no n'hi havien, per a donzelles pobres que es casessin aquell any, repartint-se entre totes elles les rendes per Nadal. Deixava també vint-i-dues lliures més per pagar els estudis de nois del seu llinatge i si no n'hi havia, per estudiants pobres de la vila. L'estudiant havia de ser major de set anys i fruïria de les rendes durant cinc anys. L'any que no hi hagués ni nois ni noies per cobrar les rendes, s'invertirien els diners en misses. Per administrador d'aquesta Causa Pia, en Llenví nomenà el procurador de l'Hospital, que cobraria un ral per lliura utilitzada.⁽¹⁷⁾

Una altra causa en la qual els administradors també cobraven unes quantitats per la feina i molèsties, era la Causa Pia del reverend Benet Pi. Aquesta Causa estava administrada per dos regidors, el batlle i un procurador, i estava dividida en dues parts: l'anomenada Causa Pi de primera, amb un capital de 704 lliures invertides en censals que donaven 36 lliures anuals de rendes i la Causa Pi de segona, amb un capital de 200 lliures en moneda de plata i 200 sous invertits en censals que donaven 17 lliures anuals que es repartien per la tercera festa de Nadal de cada any entre les descendents del seu llinatge. Els administradors es repartien quatre lliures per la feina de portar els comptes i triar les noies que havien de rebre el dot. Si hi havia poques noies que es presentaven per cobrar el dot, per no empipar-se i quedar bé amb tothom, els administradors intentaven pactar amb les aspirants per tal que es repartissin el dot entre les dues o tres i així, per exemple, el 24 de juny de 1752 (Sant Joan, una altra diada típica de Causes Pies) es presentaren dues noies: Maria Cabanyas, muller de Benet Font i Maria Serra, muller de Joan Serra, mariner i "....essent las dos Pobres de Sant Feliu se han convingut en repartirse la porcio per no expossarse ab contingencias..." i així es repartiren 15 lliures entre les dues, en lloc de les 25 que es repartien abans, ja que amb la rebaixa dels censals del 5% al 3% s'havien reduït els interessos⁽¹⁸⁾.

Entre l'any 1701 i 1729 la Causa Primera de Pi va obtenir 279 lliures de rendes i en va repartir 210. La causa Segona de Pi tenia un sistema diferent de funcionament: el capital el tenia manllevat íntegrament a l'Ajuntament i quan un any sorgia una descendent de Benet Pi, l'Ajuntament li donava les disset lliures que constaven en la fundació.

Es pot observar, doncs, com l'Ajuntament a través dels regidors, l'hospital a través del seu administrador i l'Església a través del rector de Sant Joan, controlaven la distribució d'aquesta multitud de causes pies sorgides de l'antic concepte de caritat cristiana. Serà precisament en aquest segle XVIII quan sorgiran els problemes i les lluites per controlar la caritat a nivell local i general. Sant Feliu ens ofereix un bon exemple del pas de la caritat cristiana local a la beneficència pública centralitzada amb la problemàtica que representà per a la ciutat perdre el control de les dues Causes Pies més carismàtiques que tenia: la de Pere del Bosc i l'Almoïna del Pa.

(17) AHMSFG, Hospital, Capses 10 i 28

(18) AHMSFG, Secció IV, Lligall 60

4. LA POLÈMICA ENTRE L'HOSPICI DE GIRONA I L'AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS PEL CONTROL DE LA CARITAT A FINALS DEL SEGLE XVIII

L'any 1770 l'il·lustrat barceloní i diputat de Catalunya F. Novell va proposar la creació d'un hospici central a Barcelona que recollís tots els incapacitats del Principat i que es finançaria amb els diners de les almoines del pa, causes pies i altres llegats caritatius que existien a totes les parròquies i municipis del Principat⁽¹⁹⁾. Tanmateix, aquesta idea centralitzadora xocà amb les autoritats locals i el corregidor gironí, intentant avançar-se a la pèrdua del control de la caritat que sorgiria de l'hospici barceloní, i d'acord amb el bisbe i l'Ajuntament gironins, realitzà una consulta a tots els municipis per tal d'inventariar les fundacions caritatives i veure si amb elles seria suficient per fundar un hospici a la pròpia ciutat de Girona. Cal recordar que a Girona ciutat existia l'Almoina del Pa, una poderosa organització caritativa propietària de terres, boscos, camps, molins i cases i que donava pa tres dies a la setmana a tothom que s'acostés a les seves portes d'octubre a maig. Al mateix temps, s'estava construint a Girona una Casa de Misericòrdia amb el llegat del gironí Ignasi de Colomer per tal de recollir i educar les noies òrfenes i les noies amb possibilitat de perdre la moral. Si a aquestes dues poderoses fundacions s'hi podien afegir els petits llegats locals possiblement es podria construir i posar en marxa un hospici a Girona ciutat, evitant-se així el pas de tots aquests llegats a Barcelona. La carta que envià el corregidor, Joseph Ignacio de Castellví i de Pontarró, a tots els municipis era prou clara i entenedora:

"Uno de los establecimientos mas utiles al bien publico i del Estado i en particular de este Corregimiento i Obispado, es evidente seria el de un Hospicio en esta Ciudad donde pudiesen recogerse unicamente los Pobres del Obispado, para evitar con este medio la mendicidad i tambien la ociosidad de muchos individuos, quienes mediante la aplicacion que se les procure puedan en adelante ser utiles al Estado. Por este medio se evitarian los perniciosos efectos de la Vagabundez, se daria algun estimulo a las Fabricas, se aumentaria el Comercio i sobre todo quedarian mas seguros en sus propias casas los Labradores Hazendados i demas Vassalos utiles de su Magestad." Per aquest motiu demanava:

"Que Mandas, Pias fundaciones o limosnas haia dexadas adaptables a la practica de la fundacion o ereccion de el Hospicio de que se trata, exponiendo el nombre de los que dexaron aquellas, el tiempo en que se instituieron i fundaron i con que autoridad. Manifestaran tambien en que consisten las rentas de dichas Mandas, Pias fundaciones o limosnas i quanto se impende en ellas anualmente i por quienes. Si hai algunas Cofradias u otras obras pias destinadas para mantener Pobres necesitados, cuias rentas (que tambien explicaran) puedan unirse al Hospicio.." I dins els més clars esquemes absolutistes, s'ordenava als justícies i a l'ajuntament del poble que amb celeritat, promptitud i veracitat informessin ràpidament "... de lo contrario hago responsable a los mismos Justicias i Aiuntamientos de los perjuicios que sintiera la Causa publica si se verificara alguna omission.", tot donant-se un màxim de vuit dies per informar "... con la inteligencia que pasado dicho término, enviaré contra los renitentes, Sugeto de mi satisfaccion para que a sus costas evacue el encargo que se les haze. Gerona, 4 de marzo de 1772."⁽²⁰⁾

(19) ACA, R. Audiència, reg. 810, ff290-346

(20) AHMSFG, , XIV Estadística, lligall 44.

La resposta de l'Ajuntament ganxó, amb data 5 de març de 1772, fou explícita i contundent: *"que no sabemos que haya en dicha villa manda, pias fundaciones ni limosnas algunas dexadas adaptables a la practica de la fundacion o ereccion de Hospicio en esta ciudad de Gerona. Que tampoco sabemos que haya Confraria ni otra obra pia alguna destinada para mantener pobres necesitados."*

Però a Girona tiraren endavant la idea de l'hospici i aconseguiren del Consell de Castella el permís per a la seva fundació. Aquest hospici, presidit pel bisbe, estava basat en la Casa de Misericòrdia, l'Almoina del Pa gironina i una multitud detallada de causes pies per a maridar donzelles o per donar pa, de bona part de les parròquies del bisbat. Tanmateix, i tement-se respostes negatives o dissimulades com la de Sant Feliu de Guíxols, el bisbe i el corregidor havien buscat altres fonts d'informació, i s'assabentaren que a Sant Feliu de Guíxols existia una almoina anomenada de Pere del Bosch per vestir pobres i dotar donzelles i una altra del Pa Cuit o del Comú, les quals rendien 68 lliures anuals pagades per l'Ajuntament. El bisbe commutà aquestes dues almoines a favor de l'hospici. L'obligació de tots els administradors d'aquestes almoines era lliurar els llibres de comptes, títols de fundació i propietat d'aquestes almoines a l'administrador de l'hospici per tal que fos aquest qui les gestionés a partir de l'any 1778.

L'Ajuntament ganxó, com d'altres del bisbat, no acceptà aquesta commutació i començà tot un procés de reclamacions i plets que allargaren la situació fins l'any 1792. L'Ajuntament veia molt clar que perdre les almoines era perdre poder i influència. Cal aleshores explicar detalladament en què consistien les almoines de Sant Feliu per entendre després tot el procés que realitzà l'Ajuntament per evitar la seva fugida cap a la capital gironina.

Dues eren les almoines qüestió de litigi: per un costat la del llegat fet per Pere del Bosc per vestir pobres i maridar donzelles i, per l'altre, una de l'Ajuntament per a donar pa cuit un cop a l'any. Totes dues, d'origen baix medieval, s'havien anat confonent i barrejant de forma que es feia bastant difícil separar-ne una de l'altra. La de Pere del Bosc es remuntava a l'any 1377 quan:

"Ab lo ultim y valido testament que Pere del Bosch, ciutadà de Gerona y vehi de la Vila de Sant Feliu de Guíxols feu als 21 Octubre 1377 en poder de Jaspert Ruber, Notari Public de dita Vila despues de varios llegats que en ell se contenen i de la institucio de heretera sua usufructuaria que feu a favor de Margarida sa Muller baix las prevencions que en ell se llegeixen, disposa que tots los demes bens seus mobles y immobles, drets y accions haguts y per haver que quedasen, pagats y cumplerts tots dits legats, luego que murio dita sa muller o deixas de cumplir las prevencions a ella fetas y qualsevol de ellas se venessen y empleat son productio en Censos y reddits segurs y perpetuos franchs y libres de tota obligacio o carrec, la mitat dels quals se invertissen en comprar Paños de Llana y que estos se repartissen en la vigilia de la Festa de tots los Sants entre los Pobres o Personas necessitadas de la citada vila a Judici de sos manumissors, a saber: el Rector o capellà que ales hores era de la Iglesia del Monestir de dita Vila, de Nicolau Oliver de la mateixa y de dita Margarida sa Muller y en falta de estos al del Rector o Capellà que per tot temps lo fos de la Iglesia del dit Monestir y al dels Jurats de la propia Vila. Y que la altre mitat se repartís per los mateixos entre las Donsellas pobres, Personas necessitadas y altres pias obras a Judici dels sobredits, quals pias Causas institui per sas unicas y universals hereteras pera

segons la devoció dels fidels vilatans i aquest els el concedí amb data 9 de juny de 1393 des de València:

" En uso de cuyo Real Privilegio convocados todos los vecinos de la villa segun lo tenian de costumbre y concurrido la mayor y mas sana parte dellos y entre estos los Jurados y singulares y su Bayle acordaron que cada vecino en los dias de Domingo y otros en los que concurrían a la Iglesia de aquella villa, contribuyese con la limosna que pudiese y le dictase su devocion para los fines explicados, la que se havia de percibir por las personas que se diputasen para ello y distribuir del mismo modo y por los mismos Jurados y Conzejales de la villa." Aquest acord es va fixar l'1 de febrer de 1394 i s'havia practicat al llarg de quatre segles sense cap trasbals ni novetat⁽²²⁾. Una altra explicació d'aquestes almoines serveix per aprofundir en el sistema del seu finançament:

"...la una llamada de la pia limosna de pan Cocido que en parte se distribuie en la Vigilia de Navidad del Señor, i en parte en el dia de Pasqua de Resurreccion, cuios reditos anuales consisten de una parte en 68 libras i de otra en nueve quarteras i un cortan de trigo y asi bien en algunos censos que se percibian en cada de la Isla de Mallorca de la qual habian sido administradores y devian dar cuenta los Regidores de la misma villa; y la otra fundada y dotada por Pedro del Bosch cuios reditos, aplicaderos a vestir pobres de aquella villa, se ignoraban..."

La distribució de l'almoina la feia l'abat del monestir, com a capellà major de la parròquia ganxona, i tres regidors del comú. S'acostumava a fer pels volts del 20 de setembre i es repartien vint lliures: cinc lliures a quatre donzelles. El mateix dia es repartien setze canes de roba de cordellats a raó d'una lliura i cinc sous cada cana, o sigui també 20 lliures; enrasat, beneficiava per a vestir una vintena de pobres. De l'any 1676 a l'any 1709 i possiblement fins més tard, tot i no tenir-ne informació, l'abat al-legava que feia la distribució per no deixar els pobres sense vestir però sens perjudici d'una causa que hi havia pendent a la Cort eclesiàstica de Girona. Els jurats li responien que estaven en possessió de fer la distribució i que si l'abat no hi estava d'acord que nomenés un altre capellà del monestir. Aquesta fórmula es repeteix invariablement al llarg de tots aquests anys o sigui que devia haver-hi un plet pendent, que no hem pogut esbrinar, i volien deixar-ne constància, però sense perjudicar els afectats⁽²³⁾. El sistema utilitzat i el formulisme era el següent: primer l'abat, després el jurat en cap i després els altres dos jurats, cadascú triava una donzella a qui donava cinc lliures seguint aquesta fórmula:

" Primo lo molt reverent Joan, abat assigna a Catharina Vidal, donzella, filla de Anthoni Vidal, sirurgià de la present vila i de la forastera..... cinc lliuras " i la mateixa fórmula usava cada jurat⁽²⁴⁾

Aquestes eren les dues almoines públiques de Sant Feliu de Guíxols. Mentre la seva gestió, control i repartiment el realitzà el propi Ajuntament i el monestir, no existí problema ni controvèrsia. Malgrat que s'havien perdut els títols de propietat de les almoines, els anys, el costum i la consuetud havien substituït la legalitat escrita, i cada

(22) Id. informe del lletrat Pere García, apoderat de l'ajuntament en la causa contra l'hospici per la commutació de les almoines: *" Los Jurats i Consell de la vila de San Feliu de Guixols ab acte rebut en poder del Ramon Gayart, notari public de ella ab 1 de febrer de 1394 insequint facultat y llicencia donada per D. Joan Rei de Aragó e Valencia de 9 de juny de 1393: Instituhiren una Almoyna per dita vila de pa i per vestir pobres y casar minyonas .."*

(23) AHMSFG, IV Beneficència, lligall 11, cubeta 43 "Distribucions benèfiques 1648-1709 "

(24) AHMSFG IV Beneficència, lligall 60, cubeta 10, carpeteta 1512-1624)

any l'Ajuntament havia anat pagant les seixanta-vuit lliures que costaven les causes pies⁽²⁵⁾. Tanmateix, en el moment en el qual se'ls demanà des de Girona que invertissin les seixanta-vuit lliures en l'hospici de Girona, la negativa de l'Ajuntament fou total: no acceptaren la commutació, ja que s'adonaren que així com fins ara les seixanta-vuit lliures beneficiaven els propis vilatans, ara, malgrat que l'hospici fos obert a tothom, l'almoïna ja quedava com un fet més abstracte, més llunyà. Tot sovint, quan hi havia casos de greu necessitat, l'Ajuntament avançava diners de l'almoïna per socórrer una vídua o un malalt, o sigui que l'almoïna tenia una funció específica molt concreta, real i tangible. Al mateix temps donava un prestigi, un poder i una influència als regidors i a l'abat. I no només un poder eteri o abstracte: l'almoïna de Pere del Bosc estava formada per quaranta vessanes de terra a Calonge, dos horts a Sant Feliu i unes nou-centes onze lliures en censals, un bon capital, sens dubte. Traspasar aquest capital a l'hospici de Girona implicava perdre aquestes prerrogatives. El que féu l'Ajuntament fou al·legar que no existien els títols de propietat de l'almoïna per evitar pagar. Començà un litigi que durà fins l'any 1792, el més llarg de tots els que hi hagué per la mateixa raó en altres pobles gironins que també es negaren inicialment a centralitzar les seves almoïnes en l'hospici de Girona ciutat. Anem a veure, doncs, el procés que realitzà l'Ajuntament per no haver de pagar les seixanta-vuit lliures a l'hospici de Girona. Aquest procés es troba en un llibre de l'Arxiu Històric de Girona intitulat *"Expediente del censo de 68 libras 10 sueldos de pension que el ayuntamiento de la Villa de Sant Feliu de Guixols hacia a la Pia Memoria de la misma, nombrada de Pan Cocido, que en el año de 1778 se aplicó al Real Hospicio, qual expediente se terminó en 1-1-1792"*⁽²⁶⁾.

Tal com hem dit, el bisbe Lorenzana realitzà la commutació de totes les causes pies i almoïnes de la diòcesi amb data de 2 d'octubre de 1778. La primera resposta de molts ajuntaments i administradors de causes pies fou negar-se taxativament a aquesta espoliació de les caritats locals. El bisbe, el cinc de desembre del mateix any, enviava una carta a l'Ajuntament ganxó tot dient-li que coneixia les oposicions que feia a la commutació i els deia clarament que *"...a mi me toca conocer si ellas son o no aplicables i no a este Ayuntamiento determinar"*. Però la defensa dels drets locals obligà la Junta d'Administració de l'hospici a recórrer a la jurisdicció civil, i Pedro Escolano de Arieta, secretari del Consell de Castella, escrivia al Corregidor de Girona el 26 de juny de 1779 tot explicant-li que el Bisbe s'havia queixat al Consell:

"...exponiendo que por la mala sensacion que hazian los administradores de dichas Rentas i obras pias o porque perdian con la aplicacion a el Hospicio la libertad de favorecer se experimentaba no poca resistencia en muchos, valiendose de los Ayuntamientos para que no tubiesse efecto semejante destino, negandose a la entrega de la administracion i ocultando otros los títulos de pertenencia..." de forma que es demanava al corregidor que espavilés els ajuntaments i administradors, per tal que obeïssin el bisbe.

(25) AHMSFG, IV Beneficència, Lligall 36, Cubeta 44: *"... desde dita ultima Institucio han cuydat de esta y de la antecedent los Jurats de dita Vila i ab est motiu se han confundit las rentas de una y altre de ditas dos pias memorias, motiu porque no se ha pogut fer reparacio de unas o altres ni se pot saber quals pertanyen a una y quals a la altre."*

(26) Arxiu Històric de Girona (AHG), Secc. Hospici i Almoïna del Pa, 702, així com 696, 697, 698, 699 i 700. Tota la informació que oferim a continuació correspon a aquests llibres i a documents solts que es troben a AHMSFG, IV Beneficència, Lligall 36, Cubeta 44

En el cas concret de Sant Feliu de Guíxols, en ser el propi Ajuntament l'administrador, la Junta de l'Hospici li exigia que pagués la pensió anual de les seixanta-vuit lliures i que diposités els llibres de comptes i títols de propietat de les almoines; l'Ajuntament, amb data 19 de setembre de 1779, explicava a l'hospici i al corregidor que havien fet arribar al Consell de Castella dos informes: un del monestir i l'altre del propi Ajuntament sobre la possibilitat d'aplicar les almoines a les Diputacions de Barri que l'Ajuntament tenia intenció de crear a la vila, en semblar-li que hi havia la possibilitat de crear una congregació de caritat a la ciutat amb les almoines existents. Era per aquest motiu que demanaven aturar la commutació de les almoines a l'hospici i que mentre duressin els tràmits, s'ordenés a l'administrador de l'hospici que *"...cese y se abstenga de molestar al Ayuntamiento con nuevos recursos"*. El mateix apoderat de l'Ajuntament en aquest plet, Pere García, no s'estava de dir que: *"...y parece ser más acrehedora dicha Villa y sus naturales a que en caso de hacerse alguna novedad en la distribucion del producto de dichas Fundaciones se aplique este a las tales Diputaciones para alivio y socorro de Pobres Jornaleros y convalecientes de ella que el que haga su aplicacion al real Hospicio referido de la ciudad de Gerona"*.

Tanmateix Pere García considerava que el bisbe s'havia equivocat ja que la Causa Pia la instituí un laic i no era religiosa per a commutar-la, ja que estava feta per a beneficiar la seva pròpia parentela i altres, de la qual cosa se'n traurien grans beneficis ja que amb la possibilitat de casar donzelles pobres *"se seguiran el aumento de las familias y propagacion de la especie humana de modo que acrecen las Poblaciones y los Vassallos del Soberano y de aqui proviene el que haya con abundancia Gentes para las Armas y para la Agricultura y para la profesion de las Ciencias y Artes liberales y dedicacion a los exercicios, ocupaciones y destinos mecanicos precisos en las republicas que todo hace florecer el estado y cede en su mayor bien. Aloque por otra parte se agrega la circunstancia de servir tales fundaciones y los socorros que producen de precaver el abandono de muchas mugeres y las muchas culpas y ofensas a Dios que de el proceden. Por cuyas consideracions tan naturales y obvias como incontrovertibles se evidencia la imponderable recomendacion que tienen semjantes fundaciones puestas en parangon con la del Hospicio segun la inteligencia de mis partes, de modo que no pueden estos persuadirse que sea la aplicacion de sus productos a otros destinos que a los por ellas prevenidos."* I finalment existeix el *"Derecho privilegiado y de preferencia que tienen los pobres de la villa en competencia con los de la ciudad para ser socorridos en ella con el producto de las repetidas fundaciones y aun tambien lo exige así el interes del Estado y el de la misma villa en la que como en todos los pueblos hay Jornaleros, Artesanos, menestrales y labradores cuyos arvitrios y las producciones de sus tareas, ocupaciones y destinos, no son bastantes ni les sufragan a algunos de ellos para mantenerse en todo el año y en algunas temporadas del, y a la verdad que a estos de ningun sufragio puede serles el Hospicio dicho ni es regular se piense en reducirlos o llevarlos a el y que abandonen sus casas, familias, ocupaciones y ministerios y por consiguiente parece forzoso y de necesidad proveerlos de aquellos socorros precisos para subbenir a sus urgencias y salir de los apuros que padezcan entre año en las indicadas temporadas y para ello ningun otro arbitrio o medio puede presentarse mas oportuno que el de la subsistencia y continuacion de las dos explicadas fundaciones"*

Sens dubte, l'advocat havia exposat arguments de pes: per un costat un cant al poblacionisme, doctrina de moda al llarg del segle XVIII, tot demostrant així que la

causa per a maridar donzelles tenia una finalitat molt clara i productiva; per l'altre costat, la productivitat de l'artesà que en no poder crear excedent es podia veure abocat a la misèria passatgera: l'almoïna el podia ajudar en aquests moments, el podia mantenir perquè tornés a produir, cosa que no passaria si l'almoïna passava a l'hospici. Poblacionisme i productivitat, dos elements característics del segle XVIII, queden aquí molt ben representats en el pensament de l'advocat de l'Ajuntament ganxó.

El 21 de setembre de 1780, l'Ajuntament exigia a la Junta de l'Hospici que recongués que: "... no havia sido del animo del citado Sr. Ilmo. comprender dichas Pias Limosnas en la referida solicitud " fet negat per la Junta de l'Hospici, la qual avisà el corregidor, qui ordenà el lliurament dels llibres per part de l'Ajuntament el 27 de setembre de 1780; aquest obeí però es negà a continuar pagant la pensió de seixanta-vuit lliures al·legant que si no tenia els títols de propietat, perduts de fa temps, no tenia l'obligació de pagar: el censal no existia, i tot el que havien trobat en els llibres vells era que:

" la Universitat de la Vila de Sant Feliu de Guíxols quiscun any fa y presta a la Pia Almoyna de dita vila 76-17-6 de pensió anual per differents diadas, i de diversos censals per dita Universitat creats a dita Pia Almoyna com mes llargament es de veurer en lo llibre vell " i aquest llibre no s'havia lliurat ni se sabia on parava. Tanmateix aquesta quantitat no corresponia a la de seixanta-vuit lliures que reclamava l'hospici de forma que encara era més complicat. Però, segons la Junta, amb els llibres es demostrava que encara que no es trobés el títol d'imposició del censal, l'Ajuntament havia donat la pensió de seixanta-vuit lliures dels anys 1705 al 1777 pràcticament cada any, de forma que el costum convertia en dret i deure el pagament de la pensió anual.

La polèmica començava a sobrepassar les institucions i l'oposició i descontent del poble es manifestava àmpliament: quan l'any 1781 el Bisbe demanava a l'Abat del monestir que fessin recaptacions d'almoïnes entre els feligresos per oferir a l'hospici, l'Abat no s'està de contestar-li sorneguerament que:

"...Se señaló día para la questa general combidando para authorizar esta a los Regidores que sin embargo no asistieron, y habiendose executado por dos P.P. Vicarios y D. Benito Barraquer recogieron catorze reales de vellon y no pequeña porcion de desverguenzas y sonrojos a causa del resentimiento de las Gentes de haverles quitado el Pan que en esta Fiesta repartian los demas años los Regidores⁽²⁷⁾..."

Començava, doncs, a ser tan enrevessat el procés que la Junta de l'Hospici va fer una consulta a l'advocat Ignasi Ferrer i el 6 de juliol de 1784 aquest considerà que l'Ajuntament ganxó havia de pagar, ja que encara que no existís l'escriptura del censal, hi havia testimonis, història, o sigui era vàlid; la Junta posà l'assumpte en mans de l'Intendent General de Catalunya, qui el 7 de febrer de 1787 demanava a l'hospici el títol de propietat de la Causa Pia, ja que mentre no el tingués, no podia obligar l'Ajuntament a pagar. El raonament de l'intendent, malgrat semblar purament burocràtic era molt senzill: si no existia el títol de propietat que obligava l'Ajuntament a pagar les seixanta-vuit lliures anuals, volia dir que l'Ajuntament feia l'almoïna voluntàriament, de forma que només el Consell de Castella podia decidir l'obligatorietat d'una almoïna voluntària. Es tornà tot l'expedient a la Junta de l'Hospici amb un

(27) A.H.G. Secc. Hospici Caixa 5.3.1.9 Llibre 557 p. 589.

esclariment: o es presentava el títol de propietat per poder exigir a l'Ajuntament o es tornava a començar el procés ara davant el Consell de Castella.

Semblava que l'Ajuntament tenia les de guanyar però el corregidor gironí, el 14 de desembre de 1787, opinà que s'havia d'amenaçar amb terrible pena l'Ajuntament per tal que presentés els llibres antics de les rendes de la Pia Almoïna, la qual cosa es comunicà als regidors amb amenaça de multa personal de 25 lliures si abans d'un mes no havien complert l'ordre.

L'amenaça no tingué efecte i el 23 de maig de 1788 l'Ajuntament contestava al corregidor dient-li que si havia cessat en la contribució de les seixanta-vuit lliures era *"...ya por no constar de título de su imposición, y ya por no haberse hecho la distribución de pan "*. Els papers els havia lliurat tots a l'hospici i estaven disposats a satisfer la pensió *" siempre que le fuesse mandado por legitimo superior "*.

El corregidor passà l'expedient al Reial Consell i el seu fiscal, amb data 14 de maig de 1789, decidí que: *"...mediante resultar por los papeles existentes en la Contaduría General de su cargo ser verdadero censal la mencionada pensión, debía sugetarse la expresada Villa a las reglas del Pago de lo corriente de un año y lo de pagar y los atrasos y luicion con arreglo a las reglas acordadas"*.

Quedava, doncs, molt clar que les autoritats havien validat el títol de propietat: es reconeixia legalment que l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols havia de pagar una pensió anual de seixanta-vuit lliures en concepte d'almoïnes. Tanmateix el fiscal tornava a posar un gerro d'aigua freda sobre la Junta de l'Hospici ja que, malgrat acceptar l'obligatorietat de l'Ajuntament a pagar, ordenava que fos l'Escrivania de Cambra qui decidís si aquesta quantitat s'havia de pagar a l'hospici de Girona o als pobres de la vila ganxona. La Junta presentà recurs al fiscal el 16 de juny de 1789 per tal de no tornar a començar els tràmits davant el Reial Consell, però el fiscal insistí i passà al Consell de Castella. El 12 de febrer de 1791, aquest decidí que s'apliqués el que ja havia dictat anteriorment a favor de l'hospici. L'Ajuntament encara es negà a pagar, s'amenaçà recórrer a l'Intendent General i, finalment, el 13 d'octubre de 1791 hi hagué un acord entre l'Ajuntament i l'hospici. El 30 de desembre de 1791 l'Ajuntament escripturava que devia a l'administració de l'hospici, des de l'any 1779 a l'any 1790, un total de 822 lliures; a més, es comprometia a continuar pagant anualment a l'hospici la pensió de seixanta-vuit lliures que corresponien a un censal perdut de 2.283 lliures.

S'acabava així un llarg procés: quinze anys d'oposició al centralisme gironí, quinze anys per canviar el concepte de caritat pel de beneficència en la mentalitat ganxona. Era evident que la caritat d'origen medieval no havia solucionat els problemes estructurals de la pobresa gironina (o europea). L'intent de la creació de l'hospici de Girona, lloable, topà, com acabem de veure, amb forts interessos locals. Ningú no volia deixar de gestionar el capital de la caritat pública: repartir caritat era repartir clientelisme, poder, influència. I traspasant-lo a la capital gironina es perdia una eina per controlar les mentalitats col·lectives, acostumades més al contacte directe, a les solucions passatgeres, però reals, d'ajudar el pobre veí. L'hospici es veia així, com un espoli de la solidaritat local, una institució que impersonalitzava els costums col·lectius i els convertia en una màquina que treia el pobre del seu entorn i l'obligava a reciclar-se. L'Ajuntament havia fet l'últim intent per preservar un concepte de societat que acceptava la pobresa, justament en un món naixent on la pobresa representava el fracàs social.

5. SANT FELIU DE GUÍXOLS EN EL SEGLE XIX

Sant Feliu de Guíxols doblà la seva població. L'any 1802 tenia quasi 6.000 habitants i l'any 1905 en tenia 12.000. I no sense alts i baixos importants: l'epidèmia de còlera de 1837 i l'emigració a les Amèriques reduïren el potencial demogràfic, l'any 1850 Sant Feliu baixava a 5.000 habitants i no fou fins a final de segle que es recuperà. El fet demogràfic més important del segle fou l'emigració: entre 1800 i 1866 marxaren més de 2.000 guixolencs " *por falta de trabajo*". Joves entre 12 i 20 anys eren els que majoritàriament buscaren fortuna a l'altre costat de l'oceà. I foren els que tingueren sort i triomfaren en els negocis els que recordaren el seu poble natal i l'ajudaren filantròpicament donant diners per construir places, fonts, per edificar l'asil Surís, ampliar l'hospital...

Econòmicament, Sant Feliu depenia, pels seus tipus d'activitats, del món que l'envoltava. S'havia obert al món amb els vaixells i l'exportació de suro; globalment s'enriquia, però creixia també el perill de deixar de controlar cada vegada més el seu futur, que dependria de les polítiques internacionals. Un tractat econòmic lliurecanvista o proteccionista, una crisi llunyana, una guerra entre potències podia portar a la ruïna als comerciants guixolencs i a la misèria els treballadors de la ciutat.

El segle XIX serà el segle del suro. Després de la davallada de finals del segle XVIII, anirà creixent aquesta indústria; l'any 1833 tindrà seixanta fàbriques i cinc-cents quaranta treballadors i viurà el seu esplendor entre 1880 i 1899 quan ocuparà quasi un 38% de la població activa guixolencsa, mentre que la marineria s'havia reduït a un 9%. Sant Feliu s'anava convertint, perillósament, en una vila depenent d'una sola activitat.

I al redós del suro la vila anava creixent: si el 1833 ja existien els dos carrers amples amb arbres, Portalet i el dels Arbres (futura rambla Vidal), l'any 1834 s'inicià la construcció del Passeig, es traslladava el cementiri al lloc actual, s'obria la carretera de Girona i es creava l'Eixample entre 1858 i 1865. El traspàs de segle veurà l'aparició dels grans edificis guixolencs. L'any 1882 s'inaugurava la il·luminació a gas de cases i carrers, arribava el telègraf i l'any 1892 Sant Feliu es comunicava amb Girona a través del tren⁽²⁸⁾.

No només creixia físicament la ciutat; socialment i políticament demostrà el seu tarannà obert i progressista: el març de 1820 es proclamava a Sant Feliu la Constitució de 1812 i s'expulsava els monjos del monestir que, tot i tornar el 1823 amb la restauració absolutista, marxaren definitivament, vexats i insultats, el juliol de 1835. Sant Feliu es treia definitivament el jou de la jurisdicció eclesiàstica que tants maldecaps, plets i lluites havia ocupat des del segle XIII. L'ermita de Sant Elm i el monestir foren el botí que aconseguí el municipi amb l'exclaustració, el premi a un mil·lenni de subjugació benedictina. Havia quedat a Sant Feliu un esperit anticlerical que es manifestà, per exemple, en l'actuació del republicà federal Pere Caimó (1819-1872) al llarg de la seva vida pública i privada. Un altre element característic de Sant Feliu és, sens dubte, el seu esperit associacionista social i lúdic (Socors Mutus, casinos) però també laboral i reivindicatiu (l'any 1872 l'AIT tenia 500 afiliats a Sant Feliu). A nivell polític, republicans i regionalistes representaven les dues opcions burgeses. Els

(28) Veure BUSSOT I LIÑÓN, GERARD: *Carrers, cases i arquitectes*, Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, 2001

primers amb el seu diari *El Programa* i els segons amb *Llevor s'esbatussaven* contínuament sempre amb avantatge per als republicans que guanyaren totes les eleccions municipals. L'hospital i els ajuts als pobres foren sovint motiu de controvèrsia entre diferents maneres d'entendre la caritat i la beneficència.

6. L'HOSPITAL DE POBRES EN LA PRIMERA MEITAT DEL SEGLE XIX

Acabada la Guerra del Francès, el propi Narcís Marsillach continuava la narració de la història de l'hospital amb el següent aclariment: *"La cruel guerra que lo ambiciós Napoleon Bonaparte emperador de los Francesos alsá contra la España pretenent subjectarla a son domini y del qual per la misericordia de Deu havem gloriosament eixit, havia interromput la narracio de la historia de aquest Hospital"*⁽²⁹⁾

Pràcticament enllestida la guerra, el mateix agost de 1813, els administradors de l'Hospital demanaven al Bisbe que, per comoditat dels malalts, es pogués oficiar missa dins l'hospital, en una petita capella anomenada de Sant Narcís on hi havia la imatge d'aquest sant i de la Verge de la Misericòrdia. El mes d'octubre, el Bisbe donava el seu consentiment per celebrar una sola missa cada diumenge i festius. El 29 d'octubre, diada de Sant Narcís, el reverend Benet Geli va oficiar la primera missa a l'hospital.

Per motius que desconeixem, però que al repetir-se altres vegades insinuen lluites de poder entre faccions locals, el propi Narcís Marsillach havia plegat d'administrador i l'Ajuntament n'havia nomenat d'altres (Narcís Mallol, Antoni Romaguera i Antoni Massanés). Aquests, l'any 1814, intentaren canviar les tradicions que havia instaurat Marsillach amb la festa de la Verge de la Misericòrdia. Vegem amb quina recança, per no dir altra paraula, ho explica el prevere: *"Continuant Narcís Mallol de Administrador del Hospital, y per altre part ab molta influencia en lo Ajuntament, ha volgut aquest any que es fes la funció de Maria Ilma de la Misericordia en la Iglesia Parroquial y si be ab la desaprobacio de las personas sensatas y judiciosas ha hagut de verificarse, mes ja antes de concloure sen ha penedit y ha asegurat que seria lo ultim any, pues al voler retornar procesionalment a Maria Santissima al Hospital han comparegut unas quantas noyas vestidas, qui de peregrinas ab pallardas, qui de altre modo, per anar dins la Professo y considerant que dita concurrencia mes ne debia ocasionar distraccions que veneracio y devoció, ha acudit al President de la Comunitat Parroquial que es lo pare Fernando Pouplana porque ho privás y com se hi resistís un dels monjos que ho havia mogut, los ha dit lo mencionat Mallol que antes que se verificás la tal asistencia se tornaria la Sagrada Imatge privadament al Hospital y ab esta amenassa se ha lograt ab gran pena del dit Monjo que no hi assistissen"*.

Es dilucidaven altra volta les bones i males relacions entre l'Ajuntament i el Monestir. La festa de l'Hospital s'havia instaurat l'any 1794 a l'església de Sant Joan, considerada des de sempre l'església del poble davant el poder monacal. Ara, un ajuntament partidari del Monestir havia col·locat seguidors seus d'administradors, els quals intentaven treure poder a l'església de Sant Joan tot passant la festa a l'església parroquial, dirigida pels monjos. No ens estranyi aquesta actuació: pocs anys abans, el 1803, l'abat ja havia maniobrat per aconseguir uns càrrecs municipals favorables als seus interessos mitjançant un sistema d'insaculació que es va demostrar falsejat⁽³⁰⁾. El poble estava dividit: mentre molts comerciants i negociants que no depenien els seus negocis de la dinàmica del monestir s'havien oposat sempre al mateix, altres grups de menestrals, arrendadors dels drets senyorials, llogaters del monestir eren

(29) Continuem amb el manuscrit de Narcís Marsillach, AHMSFG, Hospital, Capsa 4

(30) BORRELL I SABATER, MIQUEL: "Les lluites per al poder municipal entre el Monestir i la Vila de Sant Feliu de Guíxols: La insaculació de l'any 1803", *Estudis del Baix Empordà*, n.15, 1996

partidaris de la primacia d'aquest sobre la vila. L'Hospital i l'església de Sant Joan eren dos clars exponents de la força de la vila davant el monestir. S'ha de veure, doncs, l'acte de traspasar la festa de la Misericòrdia com un triomf momentani del Monestir que acabà malament, però que ens serveix per anar observant les tensions contínues entre uns i altres, usant, a vegades, l'hospital com a arma o escut.

El mateix 1814, l'Ajuntament provà la voluntat del Monestir i portà allà els administradors de l'hospital a fer la capta anual negant-se, l'abat del monestir, a no donar ni un ral al·legant que el Monestir mai no havia estat obligat a fer almoïna per l'hospital, que s'anava refent de les patacades i destrosses de la Guerra del Francès. La Festa de la Misericòrdia es tornà a fer a l'església de Sant Joan, però s'anul·là el dinar que es donava als pobres el diumenge de Pasqüetes.

El juliol 1820, propera la Festa Major, Narcís Marsillach, altra vegada administrador, es dirigia a l'alcalde dient-li que havia sentit veus que l'Ajuntament pensava deixar la sala gran de l'hospital per *"el Baile o sarao de estas dos noches"* i li comentava que molta gent que feia almoïnes ho trobava malament i *"vemos por otra parte muy impropio que una casa que despues de la Iglesia es la más sagrada, por cuyo motivo acostumbra nombrarse Santo Hospital, haya de servir para un acto profano como es el baile. La casa respira santedad, los quartos tienen imagenes de la Virgen y Cristo y con decimas y octavas excitativas a la piedad y a la compasion hacia los infelices"*. En definitiva, en nom dels administradors demanava a l'alcalde que no deixés la sala per a festes profanes. No sabem si es feren o no les festes, però és l'última referència que trobem sobre aquest tema.

El novembre de 1821, Narcís Marsillach demanava a l'Ajuntament que els deixés traslladar el joc de mesures que hi havia a la paret de l'església, a la plaça pública i ser l'Hospital el beneficiari del lloguer de les mesures, cobrant una quantitat mòdica, ja que la institució estava arruïnada i, pràcticament, sense cap ingrés⁽³¹⁾.

El desembre de 1821, les Corts liberals espanyoles aprovaven el primer Reglament de Beneficència. Clarament municipalitzador, creava una Junta Municipal de Beneficència a cada poble (art. 1). En els pobles de més de 400 veïns aquesta junta estaria formada per nou persones: l'alcalde, com a president nat; un regidor elegit per la corporació; el capellà de la parròquia més antiga de la població; *"cuatro vecinos ilustrados y caritativos, un médico y un cirujano"*(art. 2). Els càrrecs serien gratuïts i per dos anys, canviant-se la junta per meitats (art. 6). La feina de la Junta seria aplicar les ordres del Govern i controlar tots els establiments i sistemes de beneficència existents a cada ciutat. S'establien a cada capital de província Cases de Maternitat, de Socors, Hospitals de malalts, Hospital de convalescents i Hospital de boigs i els pobles podrien tenir Hospitals i Socors Domiciliaris (art. 40). El reglament insistia que s'havia d'intentar la cura a la pròpia casa deixant els hospitals per als que no tinguessin domicili, visquessin sols o bé tinguessin malalties sospitoses. La Junta subministraria, al malalt domiciliari pobre, atenció mèdica, medicines i alimentació (arts. 98 a 103).

D'acord amb aquest reglament, el desembre del mateix any l'alcalde constitucional Joan Thomàs, intentà posar ordre en el funcionament de l'hospital dictant un petit reglament, molt pràctic, que permet observar diversos aspectes de la vida quotidiana de l'hospital: en primer lloc es respecta el dret del malalt a conèixer la seva

(31) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

malaltia i la medicació que se li dóna i, en segon lloc, s'observa que a l'hospital hi entrava i sortia qui volia i quan volia:

"Lo Magnífich Ajuntament Constitucional ha resolt lo següent:

1er.- Que no se admestia ningun malalt sens ordre y baixa firmada de Facultatiu a càrrech de qui está lo especificar si es pobre necessitat

2º.- Al Ybern a las 8 horas del matí y a la tarda a las 3 com y també al Estiu al matí a las 7 y a la tarda a las 4 seran las horas establertas per las visitas dels señors Facultatius

3º.- La hospitalera a ditas horas deurá trobarse al Hospital per ynstruir y oir del facultatiu lo que convinga.

4º.- Es á carrech del Cirurgia de Mes lo fer la Cirurgia Mayor y la menor.

5º.- Qualsevol providencia, recepta o disposició que lo señor Facultatiu sone o fassa, sia en paratge que lo malalt puga ohiro y no en altre apartament, deixant a la prudencia del sr. facultatiu omitir-ho en los casos que mire convenient.

6º.- Ningun malalts podra eixir del hospital sens llicencia del facultatiu

7º.- Que ninguna persona se atrevesca a entrar a ninguna quadra sens la llicencia de la hospitalera, per certs abusos se cometen ab est pretest en detriment del hospital.

8º.- Que la persona que cuydia dels malalts se comportia ab agrado y que no hy hage alborot

9º.- Está a carrech dels Administradors fer una visita diaria al hospital

10º.- Qualsevol persona podrá ynstruir al Ajuntament de tot defecte notable que se observia al hospital, singularment dels que causian perjudicis⁽³²⁾" Però res canvià, ja que l'entrada de les tropes absolutistes franceses tornà a situar Ferran VII com a rei absolutista i anul·là les lleis que "s'havia vist obligat a signar durant la revolució liberal".

L'any 1827, l'Ajuntament elegí altra volta el reverend Narcís Marsillach com a administrador de l'hospital, juntament amb els seglars Isidre Quintana, Joan Jofre i Jaume Mauri. La població havia crescut, cada vegada hi havia més malalts pobres a l'hospital i l'antic sistema d'una dona que feia d'hospitalera o el seu home d'hospitaler era caduc, ja que no donaven l'abast i se'n ressentia tant el guariment dels pobres malalts com la fama de l'hospital. Els nous administradors presentaren un pla a l'Ajuntament per canviar els hospitalers per dones amb dedicació plena, anomenades germanes. Les condicions proposades per triar aquestes germanes eren les següents:

"1.- No s'admetrien casadas, ni viudas amb família o criatures y si son donellas deuran tenir alomenos 40 anys de edat; y totas deuran ser robustas, de bona fama y costums

2.- Deuran assistir als malalts ab molta caritat y dulsura y rebre als que els visitan, tant de la Vila com forasters, ab afabilitat y agrado

3.- Sempre n'hi haurà com a mínim una a l'hospital, tant si hi ha malalts com no; si n'hi ha més d'un, deurà anar-s'hi passejant i atenent-los

4.- S'encarregaran de la neteja de la roba, cosir-la...

5.- Tocaran i resaran l'Angelus en veu alta i el Rosari"

(32) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

Els avantatges que tindrien les germanes serien els següents:

1 -Serien vestides i calçades per l'hospital amb roba blanca i interior.

2 -Tindrien per dormir "catre o llit petit amb marfega, trapunti, cuxi, cuxinera y llansols"; se'ls donaria l'aliment diari; serien assistides quan estiguessin malaltes; serien mantingudes per l'hospital en la seva vellesa; podrien plegar quan els semblés i els administradors els donarien, en aquest cas, una gratificació.

A més de les germanes, l'hospital tindria un hospitaler amb les següents tasques: acudir sempre que fos necessari a l'hospital per anar a avisar el reverend, calmar els malalts, fer la capta tots els dilluns per l'hospital i a l'església quan hi hagués enterraments, treballar l'hort, netejar l'era i portar les eines de batre a la casa que li demanessin per llogar-les i, finalment, portar els comptes de tot el que cobrés per aquestes tasques. L'hospitaler tindria els següents beneficis: seria el fosser i cobraria per la feina d'enterrar; tindria casa franca a l'hospital; quedaria lliure d'allotjament, bagatge i pagament del cadastre personal en el municipi; cobraria 2 pessetes per cada capta setmanal, i cobraria un terç del gra recollit⁽³³⁾.

Les lluites soterrades tornaven a la ciutat: l'Ajuntament no tan sols no aprovà el projecte, sinó que va considerar que els administradors s'havien extralimitat en les seves funcions i l'alcalde, Francesc Arús, els comunicà la seva destitució i el mateix dia nomenà el prevere Miquel Pla, Pere Viader, Anton Romaguera i Joan Carreras com a nous administradors.

Aquests, i continuant la dinàmica ja explicada l'any 1814, per quedar bé amb els monjos, decidiren fer la vigília de la festa de la Verge de la Misericòrdia a l'església parroquial i, l'Ajuntament, per col·laborar-hi, decidí anar-hi en ple amb atxes i insígnies. Malauradament, quan arribaren tots a l'església, la trobaren quasi buida, només amb la llum d'una llàntia a l'altar on havia d'anar la Verge, i els frares cantant maitines en lloc d'acompanyar la processó. Una vertadera patacada per a l'Ajuntament i els nous administradors, menyspreats pel Monestir. En canvi, l'endemà, diada de la patrona de l'hospital, la festa es va fer a l'església de Sant Joan i, malgrat no ser-hi l'Ajuntament, fou un èxit segons el cronista, subjectiu és clar, Narcís Marsillach, prevere de l'església de Sant Joan. Llegim com explica la festa: "*apenas ha eixit del Hospital la imatge de la Misericòrdia acompanyada dels Administradors ab atxa, ha comensat lo repich de campanas en la Iglesia de St Joan, així com en lo hospital y al arribar a la porta de dita Iglesia es saludada de la Reverent Comunitat de ella (que ab creu alta la espera) ab lo festiu Hymne Ave Maria Stella, y luego desplegant lo Orga sos registres de trompas y clarins, en mitg de un numerós concurs de gent que ha acudit a obsequiar a la Patrona de l'Hospital; trobantse iluminada la Iglesia y Altar Major que de antemano se troba competenment adornat, es portada procesionalment la divina Mare dels Pobres a lo dit Altar y colocada en ella; passa immediatament la Reverent Comunitat a cantar solemnes completas acompanyadas del Orga que ab sonoras tocatas acaba de realzar la festa".* Altra vegada, una més, les tibants relacions entre l'església de Sant Joan i el Monestir, entre els partidaris d'un i altre.

Aquests anys de 1827 i 1828, els ingressos foren de 1.196 lliures i les despeses de 1.082 lliures. L'abril de 1829, els metges Sebastià Fabre, Narcís Quintana i Raimundo Saló es queixaren que només cobraven entre tots 6 lliures per encarregar-se de l'hospital i que ara tenien molta més feina, ja que abans només hi anaven els pobres de

(33) AHMSFG, Hospital, capsa 19, lligall 1

solemnitat però ara s'admetia a tothom, transeünts inclosos. Demanaren cobrar 30 lliures cadascun, amenaçant amb la renúncia del càrrec⁽³⁴⁾.

L'any 1829, entraren uns nous hospitalers i es va fer un nou reglament o contracte, del qual citem les clàusules que permeten entendre millor el funcionament hospitalari i la seva total relació amb la vida religiosa: L'hospitaler/a es dedicaria exclusivament a l'hospital; tractaria els malalts amb amor; tindria un salari de 21 quartos diaris "y a lo menor descuit de asistiment als malalts se trauran del hospital". Sense el permís del metge no podia acceptar cap malalt a menys que el veiés molt greu, fos veí o foraster, "rentantlos immediatament la roba per quant se vagian; no mesclantse si y estan molt si son molestos, ni tampoch si los altres hospitalers no feian assó, o sels concedia asso altre". L'hospitalera només podria sortir de l'hospital per anar a comprar o a buscar les medicines, i l'hospitaler faria tots els encàrrecs i captes que se li encomanessin. "Se mana y prohíbeix no frequentia tabernas, casas de joch o renegar, baix pena de despatxarlos y se li ordena que los dias festius asistesca als Oficis, Sermó y Rosari, resantlo a més de aixó tots los dias despues de haber sopat ab los malalts; tocar la Oracio al matí, mitg dia y vespre, teneint sempre aigua beneida al lloch destinat".

Als hospitalers se'ls cedia l'hort per cultivar i d'ell s'havien de treure les hortalisses i les herbes medicinals per als malalts. Per fer les bugades de la roba i per estellar llenya se'ls donaria set rals per jornal. Tindrien dret gratuït a foc, llenya, llum, sal, medicines, metge, cirurgia, roba de llit, i quedaven exempts de pagar el Cadastre personal i de fer els serveis personals. L'hospitaler cobraria 2 pessetes per cada capta que fes i un sou extra d'una pesseta diària si tenia cinc o més malalts. També tindria dret a un terç del gra que es recollís en l'era de l'hospital, com també un terç del batre i a la capta del vi⁽³⁵⁾.

L'any 1833, el nou regidor degà Lluís Domènech encarregava altra vegada a Marsillach l'administració de l'Hospital. Naturalment, el primer que feren els nous administradors fou recuperar la festa de la patrona per a l'església de Sant Joan, oblidant-se dels monjos i de l'església parroquial.

Amb les noves lleis liberals sorgides després de la mort de Ferran VII i la construcció del nou cementiri, als afores de la població, l'Ajuntament deixà l'administració del mateix a mans de l'Hospital: aquest s'encarregaria de la capella del cementiri, construiria, vendria i conservaria els nínxols, i restarien, els beneficis, per a l'hospital.

L'any següent, 1834, els administradors presentaren un projecte de funcionament del nou cementiri que l'Ajuntament no acceptà. Causa? Els administradors, que res cobraven, havien proposat fer un afegit a cada lateral de la capella del cementiri per enterrar-hi, com a distinció i premi, els propis administradors de l'hospital. L'Ajuntament es va negar a concedir distincions i aquells rebutjaren encarregar-se del cementiri tot dient que no demanaven res de l'altre món, ja que totes les confraries i germandats tenien certs privilegis. El cas és que l'Ajuntament gestionà directament el cementiri, malgrat que l'any 1836 hi hagué una entesa i retornà la seva gestió a l'Hospital. Es venien els nínxols a 6 duros de plata i cada cop que hi enterraven un nou cadàver de la mateixa família, es pagaven 2 duros més. L'any 1837, els adminis-

(34) AHMSFG, Hospital, Capsa 8 i Secció IV, lligall 60

(35) AHMSFG, Hospital, Capsa 10, lligall 13. L'hospital llogava l'era i les eines de batre a tots els petits pagesos a qui no els resultava comprar les eines per ells sols.

tradors feren la benedició de la recent construïda capella del cementiri i construïren un pou per regar els xiprers i tenir aigua per les constants obres d'ampliació de ninxols.

COMPTES DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS								
EN ELS ANYS 1833-1837 (AHMSFG, Secció IV, lligall 60), en lliures catalanes								
	INGRESSOS					DESPESES		
	Almoines	Rifes	Censals	Lloguer	Total	Aliment	Altres	Total
1833	4.188	727	464	629	6.008	4.306	1.427	5.733
1834	3.997	1.224	446	822	6.489	4.369	1.430	5.799
1835	5.573	471	508	1.533	8.085	4.536	3.128	7.664
1836	5.082	303	1.063	1.242	7.690	5.601	2.460	8.061
1837	13.768	768	1.352	848	16.736	6.094	4.112	10.206

L'any 1838 es caracteritzà per les obres a l'hospital i les tensions personals. L'objectiu era traslladar la capella de la planta baixa al primer pis, lloc d'estada dels malalts, els quals no tindrien així dificultats per oir missa i resar. La capella a la planta baixa era molt humida, amb volta baixa sense possibilitat d'ampliació i si la deixaven oberta, la mainada hi anava a jugar i ho trencaven tot, o sigui que la seva funció quedava molt limitada. L'Ajuntament, amb data 19 de desembre de 1837 atorgà llicència als administradors per fer les obres ja que cinc devots els havien ofert diners, sempre que no usessin *"para dicho objeto los dineros que deben servir para la manutención de aquellos infelices pobres enfermos"*.

Amb les obres s'intentava també eliminar la sala gran que havia servit per representar comèdies i saraus i darrera la nova capella encara hi quedava espai per una habitació que comunicés amb les cambres, habitació que serviria de sagristia. Amb l'obra s'aconseguia anul·lar el pas d'aires dels balcons, i la planta baixa s'adequà com a cambra de mals endreços. Les obres també serviren per reconvertir la casa del costat de l'hospital tot fent-hi una habitació per aquell ciutadà que volgués anar-hi voluntàriament sense ser pobre; en aquest habitacle s'hi construí un armari amb tota la vaixela perquè l'inquilí no hagués de menjar amb la mateixa que els malalts de l'hospital. Aquesta habitació no tenia contacte directe amb l'hospital. Amb aquestes obres, l'hospital quedava de la següent manera:

"Quadra dels hòmens o cambra del sant Cristo: 7 llits de peu de ferro i un brassol amb màrrega i coixí per cadascun

Una capella amb sant Cristo set cadires, sis quadros,

Quadra de les dones o de la Puríssima: sis llits de ferro y un brassol, amb màregues i coixins, capella de la Puríssima

Hi ha una sala de juntas, amb taula, armari, 12 cadires, calaixeras, la capella de N S de la Misericòrdia, i tot de cosetes per dir missam i altres

Un altre quarto, un altre, un quartet, menjador cuina, dues cases, censos i censals⁽³⁶⁾

El dia de la Patrona, malgrat no haver-se acabat del tot, es va fer una primera inauguració i les obres continuaren fins que el mes de setembre el nou alcalde les aturà. Sembla ser que l'alcalde i els nous regidors entenien que l'obra era per fer-hi

(36) AHMSFG, Secció IV, lligall 42, 2

un cor i trona i que això podria donar pas a l'entrada d'una comunitat religiosa, fet que estranyà Marsillach " *de modo que causà gran admiració als dits administradors que los representants de la Vila de Sant Feliu de Guixols poguessen haver caygut en la flaqueza de creurer o donar ohidos a tan estrañas y ridiculas noticias; porque atés lo estat en que troba la España en lo temps que aquesta obra se ha comensat y debia acabarse, no podia per motiu algun lo Ajuntament creurer que se verificques lo que demostraban temer, y menos encara si cambiés la cosa; porque en lo primer cas ni la Nacio permeteria la entrada de nous religiosos y religiosas quant ha tret tots los dels regnes, ni los Monjos encara que tornessen la permeterian tampoc, tota vegada que no pararen fins a haver fet marxar als que hi havia cridat la vila a la fi del segle XVI*"

Cal pensar que estem a l'any 1838. Tot just feia tres anys que el poble havia forçat la marxa dels frares del monestir i només un any -1837- de la desamortització eclesiàstica que donà la propietat del monestir a l'Ajuntament. Hi havia una sensibilitat extrema, la qual aprofità el vertader protagonista d'aquest afer, el notari Josep Maria Sala, per explotar aquests temors i convèncer l'Ajuntament d'un fet impossible: El notari Sala era veí directe de l'hospital i anava veient que les successives obres i ampliacions que es feien repercutien negativament en la seva propietat. En Sala inicià un vertader procés judicial contra les obres que durà anys i, cada vegada que es feien obres a l'hospital, ell presentava al·legacions i denúncies que mai no reeixiren però que creaven un vertader trasbals i retard en els projectes hospitalaris⁽³⁷⁾.

Malgrat els raonaments de Marsillach, l'Ajuntament paralitzà l'obra i només va donar permís per fer unes escales a l'hort per pujar els malalts. Els administradors dimitiren al considerar vergonyós que una obra feta amb permís de l'Ajuntament, ara els nou entrats la privessin " *extranyant que la part de regidors vells que ho havian concedit, cayguessen en la baixessa de desaprovharlo despues, per lo que hagueren de sufrir dels amichs en sos collatges molts zumbas a que no sabien que responder*".

Les disquisicions fetes a continuació per Marsillach en el seu dietari, totalment subjectives, serveixen, però, per analitzar la mentalitat i els greuges entre persones i autoritats, oferint una filosofia política municipal molt interessant: " *no ha de ser sensible a una persona que se interessia y treballa molt per dita Casa, que entrant un nou Ajuntament en que hi hagia un individuo que tal vegada may o rara vegada haurá entrat a una de las cambras dels malalts, per hipo que tinga ab algun de sos administradors, o per alguna mira o interés propi, no li acomodian las disposiciones presas, després de ben meditadas, per los Administradors, resistesca y fasia oposicio a ellas; y los demás Regidores per no disgustarlo abonen son dictamen sens fer ninguna atenció als treballs y merits dels administradors? Tot això prove de un error sobre el qual camina lo ajuntament a los quals componen. Creuen que ells son tan dueños del Hospital quant son Regidores com ho son de la seva propia Casa. I en això van molt equivocats. Qui ha fundat i manté al Hospital es el Poble. Per conseguint, així com el Poble los ha elegit a ells per mirar per el bé comú y no per al particular de cada un, així també ha posat a la sua direcció lo govern del Hospital en el modo mes convenient per aquest y no per sas miras particulars*".

Els nous administradors foren Josep Marimon, Josep Oliva, Anton Barcós, Jaume

(37) AHMSFG, Hospital Capsa 10 i Secció IV, lligall 42

Jubert i Joan Esteva. Aquests, l'any 1839, dissenyaren i iniciaren un jardí botànic amb plantes medicinals a l'hort de l'hospital per fer-lo més agradable, construïren uns pilars amb quatre arcades per atraure els forasters per tal que deixessin alguna almoïna, i aixecaren un dipòsit sobre el pou, al mig dels pilars, i una bomba per pujar l'aigua i fer anar el sortidor del mig del jardí.

Dins aquest constant estira-i-arronsa amb els canvis municipals, l'any 1840 tornà a entrar Narcís Marsillach i va crear-se el càrrec d'administradora per dirigir un grup de senyores benestants que ajudaven a l'hospital amb tasques com cosir roba, aprofitar draps i peces usades.... El nou alcalde, Patxot, va autoritzar reprendre les obres. El notari Sala denuncià la Diputació de Girona que l'Hospital volia construir una capella pública amb cor a la sala, una escala de pedra a l'exterior i un campanar. Si es feia la capella, explicava Sala, deixaria de pertànyer aquell espai a l'Ajuntament, quan fins ara era de convalescència i *"semejante metamorfosis importaria nada menos que una donación gratuita a la Iglesia"* i si es feia l'escala ocuparia un espai que era la placeta pública que tenia l'hospital davant.

L'Ajuntament, el març de 1840, responia a les acusacions indicant que la capella ja estava enllestida i inaugurada des del 21 d'abril de 1838, construïda tot aprofitant la gran sala superior que només es feia malservir per comèdies i saraus; el campanar ni s'havia pensat construir-lo; finalment, i aquí estaria el rovell de l'ou, denunciava l'Ajuntament que quan ja s'havien començat les obres, es va canviar el consistori i va entrar-hi en Josep Sala, el qual va usar el seu càrrec per destituir els administradors i parar les obres. Tot entès: utilització de càrrec públic per aconseguir avantatges particulars.

El diumenge de Pasqüetes de 1843, festa de la Patrona, fou un èxit esclatant: rosari, goigs, processó cantant el *Te Deum " pels carrers dels arbres fins las pescateries, carrer major, plassa, carrer dit de las boltas, carrer de la Notaria y Hospital. A la plassa cantant las coblas a favor de sos malalts. Hi havia tanta gent que s'havia d'anar apartant-la a cada moment per poder passar. Veritat es que lo temps ajudá molt a tot, pues estigué la tarda molt quieta, de modo que fins los ciris podian portarse encesos"*.

Aquest any 1843 tindrà una importància vital per a l'hospital. Joan Font i Arxer, un guixolenc afincat a Barcelona, estava interessat a fer una donació a l'hospital i en Marsillach li proposà la construcció de dues habitacions per a convalescents, una per a homes i una altra per a dones, amb tres llits cadascuna.

La carta enviada per Narcís Marsillach a Joan Font el 7 de novembre de 1844 quan l'assumpte ja està bastant lligat, era un sentit crit dels guixolencs que veien com molts compatricis seus s'enriquien a Barcelona, a Marsella, a les Amèriques i no es recordaven del seu poble natal. La carta, per un costat és un clar "ja era hora" i per l'altre és una temença sobre la possibilitat que la donació no s'aprofités directament per a l'hospital:

"Gran contento doná, dies passats, a esta administració del Hospital al manifestarli las benevolas ideas que demostraba envers aquesta Santa Casa; pues era cosa ben extraña que de tants de esta vila que han prosperat en America ningun se hagues recordat del Hospital per ferli una manda o llegat, y deixar una memoria de son caritativu patriotisme. Si la intenció de V es tal que al pas que obria esta porta porque altres lo seguescan, vulga deixar una memoria en esta vila a favor del Hospital sense exposar la sua dadiva a que altre se len portia, qual temor apar ha demostrat, la

ADMINISTRACION DEL HOSPITAL

*de Caridad de la Villa de SAN FELIU DE GUIXOLS, y del
Cementerio de la misma.*

Los Administradores de este Hospital, y del Cementerio de esta Villa, representando la Administracion venden perpetuamente á el Nincho de n.º de la Andana de la parte de la Capilla de dicho Cementerio, por precio de seis duros plata, quedando á la libertad del comprador y de sus herederos, ó de la persona á quien transfiera el dominio del referido Nincho, hacer enterrar en él cuantos difuntos quieran, con tal que despues del primero enterado paguen á esta Administracion dos duros mas por cada uno de los que en él vayan enterrandose; costeando á mas dicho comprador, ó el posesor del Nincho, el gasto de abrirle y cerrarle cada vez que lo verifiquen, y todo otro gasto que la tal operacion ocasione.

La administracion le promete toda eviccion en el particular, y sale garante con todos sus bienes. Y paraque conste á los fines que convenga se le dá la presente firmanada de dos Administradores, y sellada con el sello de esta Administracion. En San Feliu de Guixols á de

de

Administrador

Administrador

Recibí dicha cantidad

y cuatro reales vellon por la Escritura

Administrador Depositario.

Administracio va a proposarli un medi, que verificat quedarà ben assegurat. Es el cas que aquest Hospital esta faltat de una pesa molt necessaria per los malalts que a ell son portats; y es una estancia per la convalecencia quant ja se llevan, pues no hi ha mes que dos cambradas, una per homens y altre per donas, de que resulta que quant necesiten respirar los convalecents uns ayres purs y sans per recobrar-se, no poden lograrlos per no poder eixir de la cambrada en que estan los malalts; y així es que alguns o tornan a recaurer o tardan mes a recobrar, ab perjudici no sols de si mateixos, si que tambe de l'hospital. No se pensia que dita obra fos de gran gasto, pues per formar dita convalecencia no se necesitaria mes que fabricar dos saletas o quartos en que cabian dos o tres llits en cada un, ab un terradet al debant per exalacio y diversio dels convalecents que hi hagia⁽³⁸⁾”.

En Font acceptà tot i que quan se li presentà el pressupost, 1.066 duros, va reconèixer que era més del que ell pensava invertir, i buscà a Barcelona altres guixolencs que l'ajudessin. Finalment aportà 300 duros, l'Anton Vidal Calsada i els seus germans 300 duros més i els germans Francesc i Geroni Patxot, 466 duros. La resta fins els 1.263 duros finals que costà l'obra, l'aportaren diverses caritats rebudes des de Sant Feliu de Guíxols.

El març de 1845 començaren les importants obres a l'hospital. Es dissenyà també la construcció d'una escala exterior per pujar els malalts ja que, amb la que hi havia, la llitera no hi passava i sempre els havien de pujar a pes de braços. Més d'un malalt havia caigut escales avall i es trencava el braç o la cama. L'escala seria pagada per un particular anònim com es dedueix d'aquesta acta d'ajuntament del 4 de març de 1845: *“don Narciso Marsillach, administrador en orden primero del propio Hospital, ha manifestado que otro sujeto, que deseaba guardar el anónimo, había puesto igualmente a su disposición la cantidad necesaria para construir en la portada de dicho edificio una vistosa escalinata que reemplazarí la escalera mezquina, incómoda y pesadísima que actualmente existe”*

Naturalment, el notari Josep Maria Sala s'oposà a l'obra i tornà a denunciar que l'Ajuntament i l'Hospital volien ressuscitar el tema de la construcció de l'escala. Cal veure la resposta, cansada, de l'Ajuntament: *“no se ha proyectado mejora alguna de cualquier clase que el oponente no haya intentando estorbarla. En 1840 recurrió porque se estaba edificando con donativo particular, una bonita capilla destinada a N^a S^a de la Misericordia; después porque se la adornó con un coro; en seguida porque en su fachada se abrió una claraboya circular, diciendo que aquello olía a convento; posteriormente ha estado intrigando con todo empeño, bien que en vano, para estorbar la construcción de dos salas de convalecencia que se están concluyendo y por último, fiel a su sistema de oposición, acaba de asirse a la construcción de la proyectada escalinata, así como mañana se opondrá a la fabricación de un segundo piso, segun el mismo publicamente tiene dicho”*. Acabava l'Ajuntament desmentint l'última insídia del notari Sala: *“Miente infamantemente el recurrente cuando deja translucir que el hospital vestido, con el ropaje de los pobres, posee bienes de consideración que se han ocultado al Gobierno defraudando a la amortización⁽³⁹⁾”*.

En el fons, existia una qüestió urbanística sobre apropiació i ús d'espais encara no delimitats clarament en els carrers de la vila. El dos de juliol de 1845, l'arquitecte de

(38) AHMSFG, Hospital, Capsa 10

(39) AHMSFG, Secció IV, lligall 42, 2

la Real Acadèmia de San Fernando, de Madrid, Carlos Llander, signava un dictamen on decidia que per alinear les cases del carrer del Mall i del carrer de l'Hospital, la casa d'en Sala i el propi hospital s'haurien d'avançar per fer una línia recta i per aconseguir fer la cantonada en corba en lloc d'angle recte. La façana de l'hospital quedaria correcta, amb una doble entrada i un petit pati d'entrada on s'hi podrien plantar arbres. Amb aquestes condicions, l'Ajuntament cedí un tros de terra al notari Sala perquè avancés la seva casa i l'Hospital construiria l'escala. S'alineava aquell tros de carrer i s'acabaren els plets del notari contra l'Ajuntament i l'Hospital.

Els comptes de l'any 1847, per fer-nos una idea de l'economia un cop acabades les primeres obres, foren els següents: Ingressos: 7.995 rals (2.204 de lloguer de finques i rendes pròpies i 5.791 per ingressos eventuais). Despeses: 7.795 rals (5.744 per queviures i combustible, 859 per farmàcia i 1.392 de sous). Els anys 1849, 1850 i 1851 ingressaren, respectivament, 110, 88 i 85 malalts, amb una mortalitat de l'11,6%. Tant els ingressos com les despeses continuaren oscil·lant al voltant dels 7.000 rals⁽⁴⁰⁾.

Per aquests anys es va refer el reglament dels hospitalers. Llarg, però sucós. Els hospitalers haurien de tenir cura dels malalts, *"ferlos lo caldo y las ayguas que ordenian los Srs Facultatius com en amenir sos aliments y subministrarlos-hi"*.

3.- *Quant sels avisia que ha de port arse algun malalt al Hospital y se necessita la llitera per portarlo, composta que estiga ab son trasponti, flassada y cuxí, anirà lo Hospitaler, ajudat del que hi havia avisat a buscarlo, y mentras aixó se verifica, cuydarà la Hospitalera de compondrerli lo llit y escalfarli junt ab la camisa ques posará al arribar; y enfardada tota la roba que portia la conduiran en lo lloch que esta destinat al efecte" I després s'avisarà al metge perque el visiti.*

4.- *Com de la puntualitat en las horas de prendre los malalts las medicinas, ayguas y caldo dependeix molt lo adelantament o lo atras de la sua curació, tindran molt cuydado los Hospitalers a no faltar en las horas que tingan señalat; a qual fi assistiran indispensablement un o altre a tots los actes de visita que fassin los facultatius als malalts. Y perque a la nit se observia lo mateix ordre, advertiran antes de retirarse, al subjecte que havia de vetllar, la regla que haura de practicar ab los malalts; y al matí, antes que sen vagia del Hospital el que havia vetllat, se informaran ab molt cuydado de las novedats que havia experimentat en los malalts per manifestarho al facultatiu quant passia la primera visita.*

5.- *Peraque no sian assistits ab menos cuydado los malalts a la nit que al dia, a qual fi es pagat lo subjecte quels vetlla, se informaran los Hospitalers dels mateixos malalts, quant estiga fora lo subjecte que havia vetllat, el modo que se haura portat, y en cas de no haver cumplit degudament la sua obligacio, ho manifestaran al Administrador*

6.- *En lo mateix dia que entra un malalt al Hospital, a menos que sia de aquells que propiament hi van per malicors, per referse de la sua gran debilitat, com que en lloch de receptarsels medicina, sels dona una pitansa o plat de sopa, ab lo que y lo bon llit que troban, dorman perfectament tota la nit; fora de estos cuydaran los hospitalers de posarli llum en la nit y si ha de prendre en ella caldo, medicina o aygua, sels vetllará.*

(40) AHMSFG, Hospital, capsa 8 i AHG, Fons Diputació, Beneficència, 4298.5

7.- *Quant lo facultatiu, al passar la visita, disposia que se administria algun Sagrament al malalt, si no li diu (que seria lo millor), que ho fassia algun dels hospitalers lo mes prest puga, pera que tinga temps per prepararse, majorment si ha de rebre el Sagrament de la Penitencia, y antes de avisar al Confessor cuydará de compondre decentment lo llit.*

8.- *Lo donar las ayudas a las donas, aixi com lo assistir a la curacio de sos mals y aplicarlos los remeys ordenats per los facultatius, no essent en las mans, brassos, peus o cap, correrá a carrech de la Hospitalera. Y lo ques diu per lo tocant a las donas, se practicará al contrari tocant als homens.*

9.- *Els convalecents menjaran al seu aire sense forçar-los, per tal que vagin al seu ritme.*

10.- *Lo señalat per cada malalt que estiga a dieta es mitja tersa de carn de moltó y estant a racció, a més de la carn se li donará mitja lliura de arrós o fideus, una lliura de pa y mitja citra de vi entre dinar y sopar; y al matí dos onzas y mitja de pa per sopa o xocolata, si ho ordena el facultatiu". Les hores dels àpats: el dinar a les onze i el sopar a les cinc. El vi era un quinat especial per a malalts; es feia amb les herbes i ingredients següents: "galls o camelites, escorça de taronja agre, quina, donsell, fulles de presseguer, aloe sicutri, bibarbro i jansiana; se matxaca tot bé y se posa en una ampolla, la qual se posa en un parol de aygua freda y s'eposa al foch perques e calenti poch a poch⁽⁴¹⁾".*

L'hospitaler hauria de fer també la neteja general de l'hospital, "y en cas de sentirse fotor en las cambradas, las faran ventilar si ho permet la disposicio o estat dels malalts, o bé faran perfums ab herbas odoríferas". També passaria comptes amb l'administrador; tocaria les campanes; resaria l'Ave Maria i el Rosari; faria una capta mensual pel poble i assistiria a la que feien, un cop a l'any, els administradors; assistiria a tots els enterraments per tal de captar per l'hospital; no freqüentaria tavernes ni cases de joc, ni blasfemaria ni renegaria. Considerant que l'Hospital era l'encarregat del cementiri, l'hospitaler l'hauria de tenir net d'herbes i arranjar les plantes dels camins del mateix.

Per totes aquestes activitats, els hospitalers tenien uns beneficis bastant semblants al contracte ja comentat de l'any 1829, amb l'afegit que ara tindrien el privilegi d'enterrar tots els morts de la vila, cobrant 3 pessetes per cadascun⁽⁴²⁾.

El 20 de juny de 1849, s'aprovava a Madrid la Llei de Beneficència que amb diversos afegits, pocs, perdurà fins l'any 1979. La llei plasmava l'ideari de la burgesia moderada que volia compaginar la construcció d'una administració que consolidés el seu ordre jurídic-moral amb la seva por al naixent pauperisme industrial. En la llei, la burgesia encara veia el pauperisme com el resultat del vici, l'oci o la ineptitud. La llei diferenciava entre establiments públics i privats de beneficència. Els segons havien de tenir una direcció i administració autoritzada pel Govern (art. 1) i no es podien oposar a cap acte d'inspecció del Cap Polític provincial (art. 11). A partir de la propietat, la llei dividia els establiments benèfics en generals, provincials i municipals i deixava molt clar que "La dirección general de la beneficencia corresponde al Gobierno" (art 4). La tasca principal de les Juntes municipals era (art. 13) "organizar y fomentar todo género de socorros domiciliarios, y muy particularmente los socorros en especie".

(41) Citat per VILA, PEP: *Les Litúrgies del menjar a les terres gironines*, Diputació de Girona 2000, pp 550

(42) AHMSFG, Hospital, caps 10, lligall 13

Aquesta llei de 1849 es va desenvolupar més tard amb el Reglament General de Beneficència de 14 de maig de 1852, el qual especificava que: *"La más importante obligación de los ayuntamientos respecto a la Beneficencia consiste en los socorros y hospitalidad domiciliaria. Este es el verdadero y esencial objeto de la Beneficencia municipal"*. No privava això que si el municipi tenia diners pogués atendre l'hospitalitat esporàdica (hospital) en lloc de portar el malalt a l'establiment provincial (art.62), però només si tenia diners, no si s'havia d'endeutar per mantenir la institució hospitalària.

A Sant Feliu de Guíxols, per complir el dictat de la Llei, va constituir-se la Junta Local de Beneficència el 6 de novembre del mateix any: com a president nat, l'alcalde de la vila Rafel Robert; el rector de la parròquia més antiga, Gaietà Geronès; els regidors Josep Bas Casas i Manuel Martí; el metge Joan Ricard, i els propietaris i comerciants Josep Bernich i Pau Brusi. En el primer balanç que feren de l'hospital constataren que aquest any 1849 havien ingressat 103 malalts a l'hospital, se n'havien mort 9 i s'havien realitzat un total de 2.154 estances, que donava una mitjana de 21 dies per malalt.

Malgrat haver-se ja construït les dues sales de convalescència, no sense l'oposició de certs sectors del poble, faltaven diners per als convalescents i en Marsillach demanà una ajuda a Anton Vidal i Aligós. Aquest, i més tard el seu fill Antoni Maria, li donaren 100 duros cada any (hi ha constància fins el 1856), ja que l'Antoni Maria Vidal no va voler participar en la Junta d'Auxilis que es va crear. Era un tracte privat entre Vidal i Marsillach i no es portaven comptes oficials; en Marsillach invertia onze quartos diaris per cada convalescent, fins que, ja a punt de morir, va passar aquesta administració a l'Hospital. Tanmateix, l'Antoni Vidal havia edificat una sala de ball i teatre, anomenada primerament Coliseu i després Teatre Alsina. En el seu testament el deixà als seus hereus amb la condició que tot el benefici que sobrepassés les 200 lliures, s'hauria de donar a l'Hospital per comprar aliments per als malalts. Si el teatre no s'autofinançava, els hereus podrien utilitzar els diners per conservar l'edifici en lloc de donar-los a l'Hospital. I així fou, ja que:

"Des de 1851 en avant molt poca cosa ha produït ja per haver disminuït la afició al teatro ya per haverse fabricat altres sales de balls y mediat varias questions entre los musichs y juvent, com acostuma a succeir en tolas las cosas en esta vila⁽⁴³⁾".

RENDES PRODUÏDES PEL TEATRE VIDAL INVERTIDES EN CARITAT						
ANY	1845	1846	1847	1848	1849	1850
LLIURES	265	232	164	41	40	49

El 29 de juliol de 1853, la Junta de Beneficència va rebre una visita d'Inspecció que serveix per conèixer la situació de l'hospital quan ja s'anava aplicant el Reglament de 1852:

(43) AHMSFG, Hospital, caps 10, carpeta 13. Les referències històriques d'aquest teatre les explica BUSSOT i LIÑÓN, GERARD, *Perspectives entorn dels cent anys de cinema a Sant Feliu de Guíxols*, 1995, pàgs 1-5

“El edificio contiene en el primer piso dos cuadras, una para hombres y otra para mujeres, pudiendo acomodarse en cada una de ellas siete enfermos. Entre las dos cuadras hay una espaciosa capilla y al detrás del edificio existen dos pequeños aposentos con dos camas cada uno que sirven de salas de convalecencia para ambos sexos. Las piezas de los bajos son del todo inservibles por su humedad. Las mejoras que permite el establecimiento son muchas pero es excusado enumerarlas por la carencia absoluta de medios para realizarlas. En el hospital se mantienen por término medio unos 140 enfermos que ocasionan unas 1.400 estancias”.

Havia millorat el sistema mèdic? Anys enrera la mitjana d'estances per malalt era de 21 i ara baixava a 10. Les rendes de l'hospital en aquest any eren: 750 rals del lloguer de dues cases, 1.450 rals de censals, 1.480 rals que pagava l'Ajuntament per salaris del metge i medicines, i uns 4.000 rals d'almoines. Tot plegat, es constata, no és suficient per cobrir les despeses, de forma que *“para cubrir el déficit los administradores se lo procuran con sus afanes de personas caritativas acomodadas y afectas a dicho Hospital”*.

Les dues cases propietat de l'hospital eren al carrer Muralla, al costat mateix de l'hospital. Els metges cobraven 200 rals anuals, 150 rals el farmacèutic i 80 rals el sagnador. Aquests professionals treballaven tots per torn a l'hospital i els metges, que n'hi havia quatre, es tornaven per trimestres⁽⁴⁴⁾.

Respecte al moviment econòmic d'aquests anys (1847 a 1856), els ingressos es mantenien pels volts dels 6.500-7.000 rals de velló (un 30% correspon a lloguers i censals i la resta a caritats i donacions) i les despeses es movien entre els 7.000-7.500 rals de velló (amb un 80% pel manteniment i un 15% en sous), acumulant-se així un dèficit creixent.

L'any 1854, Josep Maria Vidal donava a l'Hospital *“la posesión de la casa de baños de madera actualmente situada en la parte O.E. de la playa de esta villa, que poseía José Martí, ebanista vecino de la misma; cuyo edificio cede para siempre a este Santo Hospital”* amb la condició que els germans i familiars d'en Vidal s'hi poguessin continuar banyant.

El gener del mateix 1854, havia mort Narcís Marsillach, l'impulsor principal de l'Hospital d'aquesta primera meitat de segle. El succeí en el càrrec el seu nebot, el també prevere Josep Marsillach. En Narcís havia mort massa aviat per veure les grans fites de l'hospital. L'any següent, el 1855, el comerciant i hisendat guixolenc resident a Marsella, Anton Vidal i Calsada cedia a l'hospital l'usdefruit d'un solar que havia comprat per 960 duros, darrera mateix de l'hospital, ampliant-se així la vista i perspectives de la zona de convalescència i de l'eixida, arrançant-se una habitació per als que havien perdut el seny.

Però sens dubte el que hauria volgut veure en Narcís Marsillach era el projecte endegat el mateix 1855 per Joan Font i Arxer per constituir, a Barcelona, una Junta de Beneficència privada per ajudar l'hospital. La Junta estaria formada per guixolencs afincats a Barcelona i s'anomenaria Junta d'Auxilis. La idea de Font era crear un fons amb una forta aportació inicial i donar a l'hospital els rèdits d'aquest capital. Amb aquest motiu enviaren una carta a tots els compatriotes guixolencs de Barcelona i altres llocs i es creà aquesta Junta.

(44) AHMSFG, Hospital, capsa 11

Com a donatiu paral·lel a la creació de la Junta d'Auxilis, Josep Surís, guixolenc resident a L'Havana, deixà 20.000 duros per obres de beneficència a Sant Feliu, disposant que es nomenés una junta formada per l'alcalde, el rector i el jutge per tal que distribuïssin anualment el seu llegat en beneficència, sense especificar-ne l'ús concret.

Entre la Junta d'Auxilis i el llegat Surís, els quals estudiarem àmpliament en un altre capítol, a l'hospital se li obriren enormes possibilitats, i l'any 1857 començaren les grans obres de reforma. Però amb els diners tornaren les discòrdies. Tothom volia estirar cap a casa. Uns volien aixecar un segon pis, altres, refer la capella, altres, passar la cuina a la planta baixa. La Junta Surís, que era de fet qui pagava les obres, creia que un petit oratori era suficient per a l'hospital, rebaixa que no acceptà el rector. Aquest aconseguí que, encara que canviessin la capella de lloc, la refessin enterament en el nou emplaçament, amb la mala sort que al col·locar els nínxols de les imatges (dues a cada costat), rebentaren la paret mitgera del notari Sala i no pogueren continuar, de forma que la capella quedà irregular, amb una imatge en un costat i dos a l'altre. Cansada dels problemes materials que portava tanta religiositat, la Junta Surís es negà a pagar la nova campana; la pagaren els administradors de l'hospital, però el rector, ja molt enfadat, se l'emportà a casa seva i la va beneir a l'església amb dos padrins que no tenien res a veure amb els administradors de l'hospital, els quals se sentiren molt ofesos. Davant tot el desgavell, i aprofitant la normativa del nou Reglament de Beneficència, els administradors dimitiren, intervingué la recent creada Junta de Beneficència i començà una sèrie de lluites obertes i soterrades entre les autoritats civils i eclesiàstiques per controlar l'administració de l'hospital. L'alcalde, Rafael Patxot, nomenà un director, Narcís Andreu i Rabell, ja que la Llei de Beneficència creava aquest càrrec que substituïa els administradors⁽⁴⁵⁾.

Un dels promotors dels embolics era el reverend Joan Geronès, singular personatge que fins i tot arribà a desaparèixer misteriosament de Sant Feliu. Malgrat haver-hi ja un director, l'Ajuntament nomenà nous administradors, els quals no acceptaren l'estat de comptes anteriors, i l'Ajuntament, per evitar perdre autoritat, es va veure obligat, el 28 de setembre de 1857, a prendre possessió de l'hospital davant notari per refermar la seva posició de propietari antic, únic i legal de l'hospital davant la forta intromissió dels nous administradors i la Junta Local de Beneficència.

La carta que envià l'alcalde Rafael Patxot al president de la Junta de Beneficència i al Govern de l'Hospital és prou significativa de la tensió existent: "*Concluidas las obras de ensanche del hospital el ayuntamiento ha acordado renovar la toma de posesión solemne del edificio como propiedad del Común...*" i els demanava que seria interessant que la Junta i el Govern de l'hospital hi assistissin, però "*deja al buen criterio de cada una la decisión del acuerdo que deban tomar*". Més tenses no podien ser les relacions. Val la pena transcriure el ritual de la presa de possessió, que no difereix en res de les que feien els senyors jurisdiccionals els segles XIV i XV: les autoritats municipals "*salieron del hospital y el señor alcalde cerró por dentro y abrió la puerta de él en señal de la civil, natural, corporal posesión o cuasi que de dichas cosas tomaba; volvieron a entrar dichos señores y a vista de ellos pasó al huerto, arrancó hortaliza, cogió tierra y todo lo esparció en señal de la posesión que igualmente tomaba; luego se dirigió con todo el acompañamiento a la cocina, abrió*

(45) AHMSFG: "Llibre de notes Narcís Marsillach, continuat pel seu nebot"

y dió por dos veces libre curso a la pluma de agua que por su correspondiente caño recibe el Hospital proveniente del depósito establecido en el ángulo del huerto llamado de la Iglesia de San Juan Bautista de esta villa, y volvió a cerrar la espita; tomada así posesión de dicha pluma de agua pasó a tomarla de la Capilla del mismo Hospital y para ello encendió y mató la luz de su lámpara, abrió y cerró la puerta exterior que de la galería da paso a la propia Capilla y así quedaron concluidas según estilo, las posesiones mencionadas⁽⁴⁶⁾”.

Encara farien els administradors un últim intent de força quan invitaren l'Ajuntament el 6 de novembre a la inauguració de les noves obres i aquest els contestà que era ell qui havia d'invitar i no ser invitat, ja que era ell el propietari de l'hospital. Mentre duraven les picabaralles, el nou director de l'hospital, Joan Ricard, elaborà, l'octubre de 1857, un nou Reglament⁽⁴⁷⁾:

REGIMEN HIGIÉNICO

1.- Las camas estarán siempre corrientes para poder ser admitidos los enfermos indistintamente y a todas horas

2.- Las camas más cómodas son las de tres tablas con gerjón, colchon y cabecera, teniendo para abrigo, sabana y cobertor en el verano y mantas las que se necesiten según el rigor de la estación lo exija, debiendo cambiarse la ropa blanca lo menos dos veces al mes, en los casos ordinarios y las que convengan en los extraordinarios

3.- Antes de la visita facultativa deberán ventilarse barrerse y regarse las cuadras teniendo particular cuidado en procurar que en tales actos estén un poco abrigados sobre todo los enfermos de algún cuidado

4.- Como en el rigor del invierno habrá necesidad de algún calorifero, se procurará que el fuego no sea de carbón mal encendido y sí de leña y algo pasado, para evitar el que se vicia la atmósfera y respirar así los enfermos algún gas mifítico

5.- Los enfermos a la hora de la visita guardarán respectivamente cada uno su propia cama conservando siempre el respecto y decoro que deben ser tan propios en establecimientos de esta clase; no permitiendo sobre todo en dicha hora la entrada a persona alguna estaña, para que de este modo no pueda perturbarse la formalidad de semejantes actos

6.- Las horas de visita serán en invierno a las siete de la mañana y a las tres y media de la tarde y en verano a las seis de la mañana y a las cinco de la tarde, debiendo estar un poco antes de estas horas en el establecimiento los enfermos que por sus dolencias pretendan ser admitidos, a menos de ser un caso muy grave que entonces será antes visitado a domicilio

ALIMENTOS

1.- Los alimentos de los enfermos se compondrán de caldo solo, de caldo y sopa, media ración y ración

(46) AHG, Fons Diputació, Beneficència, 4344.38

(47) AHG, Fons Diputació, Beneficència, 4343.6

2.- A los enfermos que estan a caldo solo, se les dará cuatro tazas de esta al día; una a las seis de la mañana, otra a las once, otra a las cuatro de la tarde y la última a la hora del retiro, todas estas alternadas con las correspondientes bebidas o tisanas

3.- A los que estan a caldo y sopa se les dará tres platos de sopa al día, una por la mañana, otra al mediodía y otra por la noche alternadas con algunas tasitas de caldo

4.- A los que estan a media ración se les dará a mas de las tres sopas mencionadas, onza y media de carne, tres onzas de pan y medio cuartillo de porrón de vino en cada comida y cena

5.- A los que estan a ración se les dará ademas de las tres sopas, el duplo de carne y pan y el mismo vino que a los de media ración; procurando que los alimentos sean de la mejor calidad posible.

6.- No se permitirá dejar entrar ninguna clase de alimentos ni bebida de afuera, y solo se concretarán los enfermos a lo que pase el establecimineto, siendo a cargo del facultativo aumentar o disminuir la racion segun sea la fuerza digestiva del doliente; como igualmente prescribirlas caldo de gallina, leche, vino generoso según juzgue conveniente

CONVALECENCIA

1.- A los que entren en este estado se les dará media onza de buen chocolate con pan tostado por la mañana, a las nueve una ligera sopa de caldo y a la hora de la comida un plato de sopa, tres onzas de carne del puchero y un pequeño guisado que podrá ser variado como de carne, pescado bacalao, etc ocho onzas de pan y un cuartillo de porrón de vino; por la tarde un bizcocho con un poco de vino y por la noche lo que se da a los racionarios

2.- Habitarán y dormirán en los aposentos destinados al objeto, y no en las salas de los enfermos

3.- Los convalecientes estarán mas o menos días a juicio del facultativo

NOTAS

Para el mejor servicio del establecimineto deberá estar bien surtido de hilos, vendages, compresas y una caja de instrumentos con los de amputación y trepano, algalias,...por lo que pueda acontecer"

Amb el nou reglament canvià totalment el sistema de funcionament de l'hospital i el 9 de març de 1858 arribaren a Sant Feliu de Guíxols les Germanes Terciàries de Santa Teresa, procedents de Vic, per encarregar-se del funcionament de l'hospital. L'any següent, l'Ajuntament treia els administradors que havien portat tots els emboïcs i tornava a col·locar el prevere Josep Marsillach d'administrador, depenent ara del propi Ajuntament i de la Junta Local de Beneficència.

El contracte entre la Junta de Beneficència i les germanes Terciàries, signat el 17 de març de 1858, era el següent:

1.- La Junta de Beneficència havia de proporcionar una habitació neta i àmplia per allotjar el nombre de germanes corresponent. En ella havia d'haver-hi: " un dor-

mitorio con cama para cada una; un refectorio suficiente; cocina con alacenas, un recibidor con sillas, un cuarto para el Superior cuando pase Visita y un oratorio”

2.- La Junta pagaria per endavant 1.213 rals de velló anuals; dos rals diaris per la serventa; els viatges d'anada i tornada de les germanes i els superiors; despeses de medicines i metges, enterraments i funerals.

3.-*“La Junta proveerá de cama y ropa: un jergón de catre, dos mantas lana, dos almohadas y las sábanas necesarias con sobrecamas para cada una y un colchón para todas con cortinas, para la debida separación de las camas; proveerá del combustible”.*

4.-L'Institut de les “Hermanes” Terciàries s'obligava a tenir les germanes que fossin necessàries per mantenir l'hospital, però les podia anar canviant quan li semblés oportú.

5.- Si s'establí l'ensenyament, les germanes estarien obligades a ensenyar gratuïtament a totes les nenes la Doctrina Cristiana, llegir, escriure, gramàtica castellana, aritmètica i tota classe de labors.

6.-Les germanes cuidarien els malalts de dia i de nit *“en todas aquellas cosas que no desdigan de su sexo y condicion; del aseo y conservacion de las ropas y demas muebles siempre que para ello no hayan de salir fuera de él y del gobierno interior”.*

7.- La contracta es feia per temps indefinit però quan una de les parts volgués plegar havia d'avisar un any abans. Signava, per part de l'Ajuntament, l'alcalde Rafael Patxot⁽⁴⁸⁾.

L'any 1859, el primer de les germanes a San Feliu de Guíxols, l'estat econòmic de l'hospital fou el següent: ingressaren 20.766 rals de velló (dels quals 2.089 foren de caritats i 14.600 de donacions) i gastaren 24.126 rals (10.860 en manutenció, 1.141 en medicines, 2.219 en diversos i 9.906 rals en sous de les germanes i hospitalers). Les propietats de l'hospital eren: una casa al carrer Processó llogada per 440 rals anuals; una casa al carrer de la Creu llogada per 384 rals anuals; dues cases al costat de l'hospital llogades per 320 i 384 rals; i un magatzem al carrer del Mall sota la zona de la convalescència, llogat per 260 rals anuals.

(48) AHMSFG, Secció IV, Lligall 42, 2

7. LA FILANTROPIA GUIXOLENCA DELS SEGLES XVIII I XIX

Ja hem vist com en la segona meitat del segle XVIII diversos guixolencs donaren quantitats apreciables que serviren per bastir un hospital més ampli, més adequat als malalts i per tant més apreciat per tota la vila. En la primera meitat del segle XIX, foren moltes també les donacions, unes producte de llegats testamentaris, normalment de malalts traspassats en el mateix hospital, però altres de comerciants, navegants i mariners que feien almoines esporàdiques o anuals. Ja en el segle XIX, cal recordar les obres de la convalescència fetes l'any 1837 amb el llegat de Joan Roig o bé les reformes fetes l'any 1845 amb l'aportació de Font Arxer, els germans Vidal i els Patxot. El reverend Narcís Marsillach escrigué un sonet dedicat a aquests benefactors el mateix any 1845, sonet que fou transcrit en una làpida que es col·locà en l'hospital:

*Lánguido se levanta de su lecho
el doliente infeliz, consolado,
su vigor lentamente recobrado
aire puro de vida aspira el pecho.
Y de ternura en lágrimas deshecho
al vacilar su pie, ya confortado,
de tanta caridad aquí cercado
¿quién a mi amor, pregunta, tienen derecho?
Lee en este sencillo monumento
de los que en tu flaqueza te sostienen
con generosa mano, el caro nombre.
Justo será que con tu grato acento
estas modestas bóvedas resuenen:
¡Gloria sin fin al bienhechor del hombre!*

Narciso Marcillach, año 1845 ⁽⁴⁹⁾

És clar però que la veu popular feia córrer per tot Espanya aquest altre quartet anònim on es denunciava que la filantropia i caritat dels rics era producte de l'exploatació que feien dels pobres, malgrat el món fals i idíl·lic que presentava Gaziell en la seva obra *Sant Feliu de la Costa Brava*:

*"El señor D. Juan de Robres
con caridad sin igual,
fundó este santo hospital
y también fundó los pobres"⁽⁵⁰⁾*

Els donants eren guixolencs forans a la vila i establerts a les Amèriques, a Barcelona, o a qualsevol port de la Mediterrània. Guixolencs carregats de duros que recordaven la seva infància transcorreguda entre Sant Elm i la platja de Calasç, guixolencs que es convertiren en mecenes i filàntrops. Uns pagarien de la seva butxaca les primeres fonts públiques de la vila, (l'any 1859, en Feliu Cabarrocas Torres a la plaça del mercat i en Josep Carbó al carrer del Portalet); altres ajudarien a construir l'Escola municipal (Salvador Vidal i Cibils) amb cent unces d'or, o bé pagarien l'arbrat del passeig (Salva-

(49) AHMSFG, IV, Llig 53 i Hospital caps 34, Memoria de 1915

(50) BALBÍN, ANTONIO: *Reseña histórica de la beneficencia*, Madrid 1862,

dor Vidal), i altres i majoritàriament, tindrien un record pietós pels pobres i invertirien les seves almoines en la millora de l'hospital, ja que amb les seves rendes no només es guarien els malalts dins les seves parets, sinó que es realitzava assistència hospitalària domiciliària a les famílies pobres.

LLISTAT DE DONANTS A L'HOSPITAL⁽⁵¹⁾

1817	Francesc Patxot	75 lliures d'almoina
	Joan Reig	30 lliures d'almoina
1819	Anton Vidal	30 lliures d'almoina
1820	Anton Vidal	15 lliures d'almoina
1821	Anton Vidal	15 lliures d'almoina
	Anna Carreras	50 lliures per testament
1830	Nicolau Bas	Renda anual del lloguer d'una casa al c/ de la Creu
1834	Gertrudis Xifra	Pensió anual de dos censals de capital 200 lliures
1835	Manuel Busquets	375 lliures per testament
1837	Pere Durban	150 lliures per testament
	Martí Pagès	50 lliures per testament
	Catarina Fort	50 lliures per testament
1839	Anton Vidal menor	30 lliures d'almoina (enviades des de Marsella)
1841	Dalmau Busquets	Propietat d'una casa al c/ Processó
	Anton Vidal major	54 lliures d'almoina
	Francesc Patxot	100 lliures per testament
	Sebastià Vidal	100 lliures per testament
1842	Anton Vida menor	30 lliure d'almoina (enviades des de Marsella)
1843	Josep Esteba	60 lliures per testament
	Joan Bussot	75 lliures per testament
	Anton Vidal menor	75 lliures d'almoina (enviades des de Marsella)
1844	Anton Vidal menor	100 lliures d'almoina (idem)

Eren tants els llegats que la Junta va decidir col·locar en una làpida els seus noms i així l'any 1917 eren aquests els donants guixolencs que hi constaven⁽⁵²⁾

1857	Joan Surís Llorens	llegat Surís que beneficia l'hospital fins el 1906
1863	Miquel Surís Llorens	paga la reconstrucció de la capella
1870	Joan Surís Carles	paga la cuina econòmica
	Anna i Maria Blanch	7.720 pessetes per les rajoles de les sales dels malalts

(51) El llistat es troba a AHMSFG, IV, Llig 42 i el comenta JULIÀ FIGUERAS, BENET: en "Solidaritat Guixolencs", *Estudis del Baix Empordà*, n. 15, 1996

(52) AHMSFG, Secció IV, lligall 42, doc 51 i Fons Hospital, Capsa 11

1876	Sebastià Plaja Vidal	2.500 pessetes
1877	Francesc Aballí Esteva	2.100 pessetes
1878	Feliu Bascós Boet	2.500 pessetes
	Narcís Sicars	
	Francesc Abras	
1881	Francesc Llagustera Baguer	2.500 pessetes
1882	Josefa Buxó Ullastres	2.500 pessetes
1884	Daniel Llagustera Baguer	2.500 pessetes
1891	Feliu Vidal Busó	2.500 pessetes
	Concepció Basart Valle	2.500 pessetes
	Lorenza Campanería	
	Antònia Font	
1892	Benet Pagès Moret	2.060 pessetes per fer l'escala interior
1894	Isabel Carbó Carreras	2.500 pessetes
	Joan Sabater Oliver	2.500 pessetes
1895	Francesc de Vedruna	
1897	Martina Doussinague, vda J.M. Cibils	10.000 pessetes
1898	Pere Estrada Bernich	2.500 pessetes
	Josep Remus Rufí	10.000 pessetes
1899	Junta de Fomento "para gastos de guerras coloniales"	
	Robert Pecher	
1900	Dominga Juera Patxot	2.500 pessetes i un benefici eclesiàstic en la capella de l'hospital
1901	Francesca Morera Junta del llegat Antoni Vidal E.S i C.S	
1905	Joan Rifà Casas	2.500 pessetes
1906	Ramon Vidal Bordas	
1907	Margarita Font Juera	2.500 pessetes
	Rafael Valls Martí	10.000 pessetes
1908	Salvi Rabell Ribas	109.000 pessetes
	Maria Vilaret Bosch	
	Margarita Font Juera	2.500 pessetes
1909	Ferran Romaguera	10.000 pessetes
	Francesca Masmijtjà	2.500 pessetes
	Ernest Vidal Calzada	46.000 pessetes en obligacions i Deute Interior
1912	Maria Anna Bou Latorre	
1914	Pere Rabell Vingut	15.000 pessetes
1915	Dolors Ball-Ilovera Bernich	5.000 pessetes
	Emília Llagustera Surís	Paga la construcció de les dues sales de tuberculosos

1916	Margarita Font Juera	Paga la renovació del paviment de la sala de les dones
	Jaume Font Gros	5.000 pessetes per material de cirurgia
1917	Lluïsa Rusalleda	Dóna la casa n. 22 de la rambla Vidal
1918	Manuel Gispert Comas	5.000 pessetes
1920	Cristòbal Friginals	Dóna les cases n. 12 i 14 del c/Girona
1922	Narcís Rabell	2.666 ptes
1923	Josep M Bernich	Meitat del seu llegat a l'Hospital
1924	Àngela Nadal	6.500 pessetes

El mateix Antoni Vidal, des de Marsella, anava enviant diners anualment a Marsillach per ajudar els malalts. Però no hi ha dubte que totes aquestes caritats i donacions eren esporàdiques, depenien del moment i la bona voluntat del donant, de forma que l'hospital no podia comptar mai amb unes quantitats fixes d'ingressos que li permetessin afrontar amb decisió el futur. La vida econòmica de la institució depenia d'un feble fil, les caritats individuals.

LLEGATS TESTAMENTARIS A SANT FELIU DE GUÍXOLS ⁽⁵³⁾					
PERÍODE	N. testaments	Deixes per a misses	Deixes a pobres	Deixes a l'hospital	Deixes a confraries
1726-1730	61	59	1	1	0
1780-1784	80	76	1	8	0
1826-1830	119	29	0	3	0
1880-1882	135	14	2	0	0
TOTAL	395	178	4	12	0

S'han agafat unes sèries de cinc anys que al llarg de dos segles poden mostrar la mentalitat col·lectiva envers la caritat en el moment de la mort, quan s'han de passar comptes amb Déu. Cal dir que no tothom feia testament. A Sant Feliu de Guíxols, en el període 1726-1730, moriren 482 persones; en el 1780-1784, moriren 781 guixolencs, en el de 1826-1830, en moriren 770; i en 1880-1882, en moriren 610. O sigui que en el segle XVIII, feia testament un 15% de la població i en el XIX pujà al 18%. Feia testament, o bé la gent que en tenia necessitat per obligació legal (vídues), o bé la gent ben situada econòmicament, que en principi eren els qui podien oferir més caritats.

Els dos elements preponderants en els testaments són les dones vídues i les dones casades. Després comença la diversificació amb un predomini dels negociants, els mariners i els patrons de barca.

No es tracta aquí de fer una anàlisi socioprofessional dels testadors, sinó senzillament deixar constància del tipus de gent que els feia per esbrinar possibles relacions entre la caritat i el sexe, o entre la caritat i l'estatus. Cal dir que es fa molt difícil ja que els llegats de les sèries analitzades són molt escadussers.

(53) Els Manuals de Notaris del segle XVIII es troben a l'AHG i els del segle XIX a l'Arxiu Històric Comarcal de La Bisbal.

Làpides per honrar als benefactors de l'Hospital.

La clàssica caritat cristiana directa al pobre de donar-li una almoina es troba molt poc, ja que sabem que és un sistema que al llarg del segle XVIII s'intentà anar eliminant. L'any 1726, en el seu testament, Antonio de la Concha, administrador de la sal de Sant Feliu de Guixols oferia, en el dia de la seva mort "un diner a la porta de casa seva a tots els pobres que resin per ell aquell dia". L'any 1880, una vídua propietària, de Sant Feliu, oferia 25 cèntims a cada pobre que assistís al seu enterrament. La caritat directa, que era la que s'utilitzava normalment en vida, donant l'almoina al pidolaire, deixant diners en les col·lectes i captes que es feien a cada poble, no tenia, doncs, gaire ressò en el moment final, en el moment de "fer el repàs" i oferir els béns definitivament.

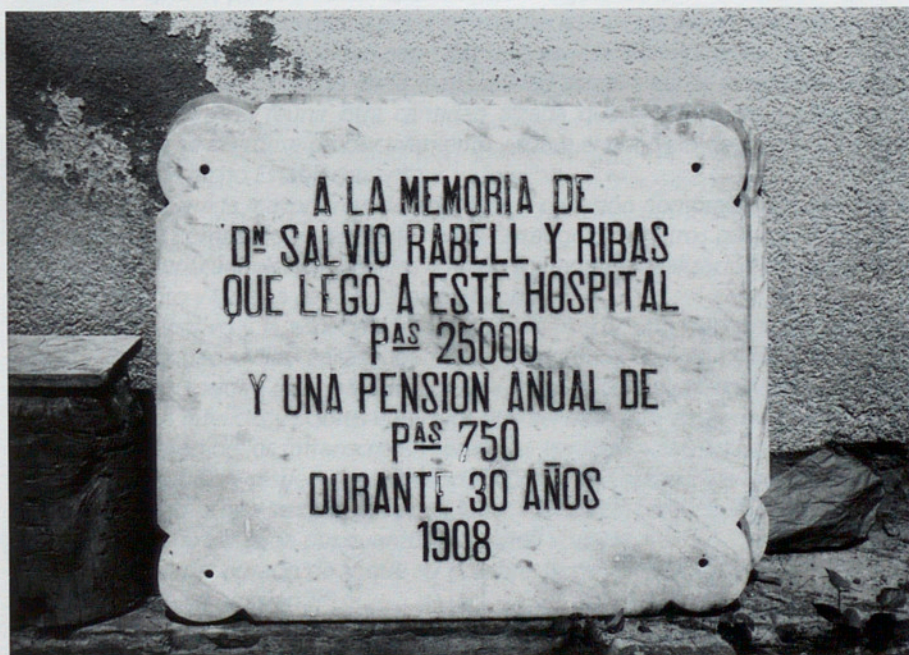
Més èxit tenien els llegats a l'Hospital; una institució més o menys sòlida, però molt més efectiva que l'almoina directa. El diner deixat a l'Hospital era correctament administrat i se'n sabien els seus resultats. L'any 1729, el treballador Garau Patxot deixava a l'hospital de pobres "una vanova blanca que tinch en mas caxas y una flassada" i la resta dels seus béns al seu fill, amb la condició que si aquest moria sense descendència passaria tot a l'Hospital. L'any 1780, el sastre Joan Ferrer deixava 25 lliures a l'hospital; el 1781 el patró de barca Roch Roure n'hi deixava 50; el 1782, el prevere Joan Vicens hi testava 6 lliures; el taper Antoni Marsal n'hi llegava 25; el patró pescador Rafael Bosch n'hi deixava 25 i l'escultor Josep Massanes hi lliurava "les sevelles de plata dels peus y xarrateres y uns botons també de plata". L'any 1783, el negociant Pere Cateura fundava un aniversari amb 75 lliures i si algun any no es feia en el dia indicat (Sant Pere) la pensió hauria d'anar a l'hospital de pobres.

Ja en el segle XIX, l'any 1826, el prevere Ramon Barraquer deixava 33 lliures a l'hospital; l'any 1830, Gertrudis Rabell, vídua de mariner, hi deixava 50 lliures i, el mateix any, el comerciant Nicolau Bas "deixo y llego en benefici y utilitat dels Pobres Malalts del Sant Hospital desta villa lo usdefruit de la mia casa que habito, es dir los arrendaments o renda que produeca dita casa, pues no vull que se venguia, ni que altre modo se alinee sino que la renda que donia en arrendament se invertisca en alivio de los malalts, quedant a càrrech dels administradors que ara son y seran en lo succesiu, lo arrendarla, cobrar son arrendament per invertirlo en el modo que ja he dit y procurar la sua conservacio fent en ella las obras y reparos necessaris". L'any 1881, el propietari resident a Barcelona Francesc Suñer Patxot, deixava 1/3 dels seus béns als pobres de Sant Feliu a través de l'Hospital.

SITUACIÓ SOCIOPROFSSIONAL DELS TESTAMENTARIS A SANT FELIU DE GUÍXOLS				
SITUACIÓ	1726-1730	1780-1784	1826-1830	1880-1882
Vídua	6	7	30	28
Casada	16	11	16	27
Donzella		2	4	11
Negociant	3	7	10	8
Treballador	8	8	8	
Mariner		4	12	6
Patró de barca		9	7	1
Mestre d'aixa	3		6	
Pescador	6	3	1	
Traginer	3	4	1	
Taper		2	2	10
Fuster		1	3	1
Sastre	1	2	2	1
Pagès	1	2	2	17
Metge	2	2		
Hortolà	2			
Propietari			1	11
Prevere	1	1	1	1
Corder	1	2	1	
Altres	8	13	12	13
TOTAL	61	80	119	135

Làpides per honrar als benefactors de l'Hospital.

Tanmateix, sabem que es feren molts llegats dels quals aportem els llistats en el seu lloc corresponent. Però en la mostra analitzada aquí, s'observa encara una certa por, temença o desconfiança envers la funció cristiana del pobre. Entenguem-nos: al llarg de la seva vida, la comunitat cristiana posava sempre el pobre com un intermediari entre Déu i els homes. Però el guixolenc o cristià en general tenia molt clar que una cosa era la realitat quotidiana i l'altra l'eternitat. En la caritat quotidiana, el donant sabia que oferir una almoïna al pidolaire que l'envestia a qualsevol carrer o que mostrava les seves deficiències físiques o mentals a la porta de l'església, era un acte de caritat, un intercanvi teòric: *"jo et dono l'almoïna, tu reses per a mi"*, que a més es veia recompensat amb el premi terrenal: el prestigi social de ser vist donant. En canvi, en el moment crucial d'anar-se a trobar amb Déu, en el moment de fer el repàs a la vida que s'allunya, la futura ànima cristiana en general s'oblidava del pobre com a intermediari i s'aferrava a l'intermediari institucional clàssic i influent: el capellà. A l'hora de la veritat, es desconfiava del paper mediador del pobre davant Déu i s'invertia en misses i aniversaris.

La taula mostra que en el segle XVIII, el 96% dels testadors guixolencs invertien diners en misses resades per salvar la seva ànima, mentre el 6% confiaven en els pobres per fer aquesta tasca. En el segle XIX, s'observa tanmateix una tendència decreixent: el 30% dels guixolencs continuaren invertint part dels seus diners testamentaris en misses per a la salvació de la seva ànima, mentre que el 2% dels guixolencs es recordaren dels pobres i de l'hospital. La davallada del fervor religiós en els llegats testamentaris és claríssim, però no ajudà tampoc a substituir el capellà pel pobre o l'hospital.

ESTADÍSTICA SOCIOPROFSSIONAL DELS TESTAMENTARIS EN LA CIUTAT DE TARRAGONA

SIGLE	1716-1750	1751-1784	1826-1830	1880-1882
MISSES	96%	30%	30%	30%
POBRES	6%	2%	2%	2%
HOSPITAL	0%	0%	0%	0%

8. LA JUNTA D'AUXILIS

Per solucionar la inseguretat que produïen els llegats individuals, el guixolenc barceloní Joan Font Arxer aportà una idea que no tardà a posar en pràctica: crear un fons fix anual amb el qual pogués comptar sempre l'hospital. La fantàstica idea d'en Font consistia a reunir tots els guixolencs adinerats de Sant Feliu, Barcelona, i també de les Amèriques i, entre tots, aportar una quantitat única per una sola vegada que invertirien en valors segurs de forma que l'hospital comptés sempre amb una quantitat fixa anual. Al mateix temps, també proposava una aportació mensual.

L'any 1852, en Joan Font s'entrevistava amb Narcís Marsillach i el 8 de desembre en Font convocava un grup de guixolencs residents a Barcelona, i creava la "*Comisión de la Junta de Beneficencia del Santo Hospital de la Villa de San Feliu de Guixols establecida en Barcelona*". Aquest grupuscle redactà una carta per interessar en la Junta a altres compatricis informant-los que havien d'aconseguir una quantitat per invertir productivament i formar una renda fixa. Demanaven a cada compatrici que col·laborés amb una quantitat voluntària per una sola vegada, a part de la mensualitat. Pel seu valor documental, reproduïm la carta que s'envià:

"Barcelona, 31 de Enero de 1853

Muy señor nuestro: La comisión de la Junta de Beneficencia del Santo Hospital de la Villa de San Feliu de Guixols establecida en esta capital, tiene el honor de dirigirse a Vd para manifestarle que el día 8 de Diciembre último tuvo lugar una reunión en la casa habitación del sr Presidente M.I. Sr Juez de primera Instancia D. Narciso Sicars, compuesta de todos los patricios domiciliados en esta Ciudad anotados al margen, en la cual se hizo presente las necesidades y estado de miseria en que se encuentra aquel piadoso establecimiento y después de haber discurrido sobre los medios que deberían adaptarse para remediarla, se acordó lo siguiente:

Primero: que entre los concurrentes se estableciese desde luego una subscripción mensual por el tiempo y cantidad que cada uno tuviese a bien imponerse

Segundo: Que sin perjuicio de la mensualidad establecida se nombraría una comisión que procurase reunir otra cantidad alzada que en clase de propiedad del Santo Hospital se invirtiese productivamente y fuese el principio de formar una renta legal a favor de dicho Establecimiento y

Tercero: Que a la mayor brevedad posible, la comisión nombrada dirijiese circulares a todos los compatricios residentes en el Estrangero, en otros puntos de España y en América, suplicándoles sus auxilios a fin de fomentar la realización de este benéfico pensamiento y llevar a cabo esta piadosa obra.

Con este motivo y la especial circunstancia de ser V uno de los nobles hijos de aquella mencionada Villa, encarecidamente le rogamos que en calidad de socorro tenga V la generosidad de contribuir por una sola vez con algun donativo voluntario en alivio de los infelices y pobres enfermos que ser albergan en aquella santa Casa.

Para descargo de los infrascriptos memoria y verdadera satisfaccion de los donatarios, sus nombres y respectivas cantidades constarán impresas en una lista guarnecida de un cuadro que se colocará en el lugar más público de aquel santo Edificio a fin de que pueda ser leída por cuantos se dignen visitarlo.

Si no fuese del agrado de V que su nombre se continuase en la lista, sírvase V prevenirlo para su omisión"⁽⁵⁴⁾.

(54) AHMSFG, Hospital, Capsa 4, foli 72-74

La Comissió estava formada per Narcís Sicars, president; Josep Ramon Font, secretari, i els vocals Rafael Patxot, Civils, Robert, Poncio Morera, i Benet Aballí. Moltíssims foren els guixolencs que participaren en aquesta obra filantròpica i quedaren plasmatats en un quadre que s'instal·là a l'hospital l'any 1855.

MEMBRES INICIALS DE LA JUNTA D'AUXILIS DE L'HOSPITAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS (AHMSFG, Fons Hospital, Capsa 44, lligall 2)

DE SAN FELIU DE GUÍXOLS:

Rafael Patxot, Francesc Llagustera, Pere Llagustera, Germans Viñas, Manuel Vilaret, Pau Brusi, Joan Arxer, Josep Carreras, Josep Plaja, Bonaventura Plaja, Martí Aballí, Geroni Jordà, Jaume Cibils, Josep Pla, Antoni Carreras, Silvestre Anglada, Silvestre Esteva, Nicolau Morera, Miquel Nadal, Sebastià Andreu, Francesc Girbau, Josep Massanés, Feliu Arxer, Narcís Cubias, Benet Carreras, Benet Planellas, Sebastià Aballí, Gerard Andreu, Josep Bussot, Pere Nadal, Josep Aballí, Josep Mestres, Antoni Casas, Cristòfor Massanés

DE BARCELONA: Agustí Robert, Joan Font i Arxer, Patxot i Cibils, Ponci Morera, Feliu Ferrer, Narcís Sicars, Josep M. Barraquer, Antoni Morera, Marià Vicens, Joaquim Robert, Josep Quintanba, Josep Roura, Joan Morera, Jaume Buxó, Josep Morera, Narcís Buxó, Benet Calsada, Joan Rovira, Benet Avallí, Pau Cortada, Manuel Llinàs

DE MARSELLA: Joan Bernich, R.C

DE ITALIA: Josep Paradís (pare i fill), Daniel Llagustera

DE SEVILLA I CADIS: Josep Robert i Andreu Anglada

DE MATANZAS (CUBA): Francesc Aballí, Sebastià Aballí, Felio Cabarrocas, Joan Cabarrocas, Benet Esteva, Gerard Andreu, Josep Carbó, Ramon Rosselló, Feliu Vivas, Salvador Ribas, Joan Bofill, Nicolau Aballí, Joan Ribas, Nicolau Ribas, srs Andreu i Buxó, Josep Masmitjà, Eduard Risech, Narcís Cubias, Joan Cubias, Florenci Cabarrocas, Rufí Busquets, Josep Rosselló, Josep Durban, Francesc Balmaña, Joan Rigau, Dionís Ginés, Pere Garriga, Salvador Basas, Salvador Ferrer, Lluís Sala, Gerard Andreu Rabell, germans Estrada, Baldiri Surís, Antoni Rigau

DE L'HAVANA (CUBA): Josep Andreu, Benet Anglada, Geroni Llorens, Antoni Estrada, Beent Pla, Andreu Surís, Rafael Lloveras, Ramon Mauri, Joan Abras, Carles Remus, Joan Baguer, Enric Prats, Joan Roura, Josep Gorgoll, Agustí Estrada, Miquel Estrada, Pere Patxot, Joan Feliu, Frederic Abras, Francesc Baguer, Pere Baguer, Josep Llor, germans Bofill, Josep Pascual, Nicolau Gorgoll, Miquel Bosch, Joan Estrada, Jaume Font, Rafael Estrada, Simó Bosch, Josep Mercader, Bonaventura Deulofeu, Joan Anglada, Simó Batet, Roc Roure, Joan Juera, Josep Planellas, Josep Vilaret

DE MONTEVIDEO: Germans Civils

PUEBLO DE LAJAS (CUBA): Josep Bofill

ISLA DE PUERTO RICO: Francesc Busó, Joan Pou, Bonaventura Plaja, Francesc Serra, Esteve Malaret, Benet Teixidor, germans Bascós, germans Roura, germans Iglesias, Joan Remus, Joan Maurí, Oriol Serra, Carles Sabater, Josep Romaguera, Francesc Jofre, Vicens Rabell, Joan Bosch

En el llistat de gent inscrita en la Junta d'Auxilis, els guixolencs que aportaren més capital foren Rafael Patxot i Francesc Llagustera, amb 200 duros cadascun; Pere Llagustera i els germans Viñas, amb 100 duros cadascun, i la resta aportava de 50 a 10 duros. De Barcelona, posaren 300 duros cadascun Agustí Robert, Joan Font Arxer i els senyors Patxot i Cibils; en Ponci Morera en posà 200; en Joan Bernich, de Marsella, 300 duros; Daniel Llagustera, d'Itàlia, 200 duros; de Matanzas (Cuba), Francesc Abellí i Josep Carbó, 96 duros cadascun i la resta majoritària aportà 8 i 4 duros; a L'Havana, Josep Andreu en posà 160 i la majoria aportaren entre 16 o 8 duros; a Montevideo, els germans Cibils, 200 duros; a Puerto Rico, Francesc Busó posà 350 duros i en Joan Pou 200 duros. La suma total a 31 de desembre de 1855 era de 6.302 duros i 1 ral.

Amb els diners recollits, la Junta comprà 100 obligacions del ferrocarril Barcelona-França al 2,25%; 200 obligacions de la Diputació al 6%; 65 obligacions de la Catalana de Gas i Electricitat al 6%. L'any 1866 havia variat una mica la inversió, la qual pujava ja a 8.145 duros: Deute Diferit de l'Estat (3.240 duros); Deute Consolidat (1.785 duros); 16 accions de Fabril Algodonera de Reus (1.120 duros); 40 obligacions del Ferrocarril de Barcelona a Girona (2.000 duros)⁽⁵⁵⁾.

Potser preveient una possible desamortització amb el govern liberal arribat l'any 1854, la Junta no posà els títols a nom de l'hospital sinó del seu president. Foren afortunats, ja que la desamortització de 1855 hauria malmès tots els esforços i aportacions dels guixolencs de la Junta. D'aquesta manera, doncs, l'Hospital "tenia sense tenir": dos cops a l'any demanava una almoina a la Junta de Barcelona, el gener i juliol. L'Hospital no tenia rendes, demanava almoines i així es va continuar aquest sistema que, evidentment, tenia els seus defectes, ja que depenia només de la bona voluntat de la família Sicars, la qual detentava legalment els títols que rendien uns diners anualment.

La Junta d'Auxilis, atabalada i esporuguida davant la crisi econòmica i financera de l'any 1866, va proposar passar els títols a l'Ajuntament ganxó i el 21 de juny de 1866 Narcís Sicars i Daniel Llagustera es lamentaven de *"La terrible y prolongada crisis por la que pasa esta Ciudad ha hecho la desgracia de no pocas casas y de algunas Sociedades que sin embargo de creerselas en muy sólida posicion, se han visto obligadas a hacer suspension de pagos saliendo perjudicadisimos los que de cualquier modo habian fiado en ellas sus capitales"*. Patien pels dipòsits invertits en la Sociedad de Crédito Mercantil i demanaren que els valors es custodiessin a Sant Feliu de Guíxols en lloc de Barcelona i també proposaven ser substituïts dels càrrecs directius⁽⁵⁶⁾.

Però l'alcalde va decidir esperar a ple estiu per fer una reunió, *"...cuando alguno de los miembros de la actual junta se encuentren reunidos en esta villa en la proxima temporada de verano, según acostumbran todos los años. Pues que habiendo hecho algunas indicaciones sobre este particular he notado en varios de los sres una indiferencia tal que no deja la menor duda de que en estos momentos toda gestion para conseguir los deseos de una junta fuera inútil"*.

Finalment, el 8 de setembre de 1866 es va fer la reunió a l'ajuntament. S'havia repensat la situació, es demanà als membres de la Junta que continuessin en els

(55) AHMSFG, Hospital, Capsa 4

(56) AHMSFG, Secció IV, lligall 53

seus càrrecs i es nomenà Francesc Cibils Puig, de Barcelona, i Josep Robert Cogoll, de Sant Feliu, per substituir Joan Font Arxer i el recentment traspasat Rafael Patxot, de Barcelona. La calma tornà a la Junta i començà una forta col·laboració entre l'administració de l'hospital i la Junta, de forma que el 1871 quan es va fer l'obra de la galeria, es pagà entre la Junta de Barcelona i el llegat Surís. El 10 gener de 1878, amb la mort de Narcís Sicars, es nomenà president el seu fill, Emili Sicars Palau⁽⁵⁷⁾.

Serà a partir de l'any 1910 quan Salvador Roca, administrador de l'hospital, notà un canvi en el president Sicars i començà a desaparèixer la bona i constant relació entre la Junta de Barcelona i l'administració de l'Hospital. En Sicars s'havia tornat molt reservat usant els fons de la Junta, en Roca li demanà una reunió per cobrir les baixes, en Sicars no l' escoltava contestant-li sempre *"que debía obrarse con gran reserva por temor al Gobierno o al Ayuntamiento que le trataría en incautación del primero o de malversación del segundo, siendo inútiles e ineficaces mis fundados razonamientos en contra"*. L'octubre de 1913, mort Emili Sicars, en Roca s'entrevistà amb el seu fill Narcís Sicars i tampoc en va treure l'aigua clara. L'única opció que veié fou legalitzar la Junta d'Auxilis per tal de protegir el capital (acord de la Junta de l'Hospital el 6-4-1916), proposta que també aprovà l'Ajuntament. Es comunicà aquesta decisió a Narcís Sicars i a Salvador i Josep Vidal Largache, representants de la Junta d'Auxilis i aquests no contestaren. En Roca s'assessorà amb juristes, demanà àdhuc la intervenció del bisbe de Girona, però res no s'aconseguí. Es convocà una gran reunió a l'hospital el 23 de setembre de 1917 amb tots els successors dels que havien creat la Junta d'Auxilis i se'ls explicà el cas. Bonaventura Plaja i Ferran Gispert, de Barcelona, sortiren elegits per entrevistar-se amb Sicars, però no arribaren a cap acord.

L'Ajuntament, la Junta de Beneficència i l'administració de l'hospital veieren que s'havia de trobar alguna solució, ja que sabien positivament que els fons invertits donaven molt més que no la mísera aportació trimestral que rebien i exigiren aclarir els comptes, saber quin era el capital exacte invertit, en quins valors cotitzaven.

S'estava pagant el preu de l'ocultació de 1855. En aquells moments i davant l'embranchida desamortitzadora del Govern, no va convenir deixar aquests fons en nom de l'hospital, i molt menys es va legalitzar la Junta d'Auxilis com a associació. Es partia de la bona entesa i voluntat dels socis, sobretot del seu president, Sicars. Però el temps passà, les generacions noves tenien altres problemes i preocupacions, Sant Feliu ja es veia molt lluny i havien desaparegut els socis fundadors, tots fills encara de la ciutat. Dit d'altra manera, malgrat anar-se enviant una quantitat fixa trimestral, s'havia trencat el lligam solidari-caritatiu entre la ciutat guixolencina i la Junta d'Auxilis, que ja pràcticament no feia reunions i es limitava a complir amb el tràmit de l'enviament trimestral. Amb la particularitat que els valors estaven tots a nom de la família Sicars; legalment eren seus. I ara, per motius que nosaltres desconeixem, es produïa aquest conflicte entre l'hereu Sicars i l'Hospital. Recordem que tenia lloc en uns anys intensos: la Primera Guerra Mundial, la Gran Guerra, estava capgirant moltes economies catalanes. Mentre molts patrons, comerciants i empresaris s'enriquien, la majoria de treballadors, o bé perdia la feina, o bé veia com el seu jornal pujava molt més a poc a poc que el preu dels productes bàsics de roba, menjar i habitacle.

(57) AHMSFG, Secció IV, lligall 53 i Fons Hospital Capses 28 i 4, Marsillach, f. 72-74

COBLES EN BENEFICI DELS POBRES

MALATS DEL HOSPITAL DE LA VILA DE SANT FELIU DE GUIXOLS.

O cors devots y piadosos!
en esta festa Pascual,
afavoriu generosos
als malats del Hospital.

1. Pia gent de Sant Feliu
be sabeu que molts anys ha
os clamáu en estos dias
per nostre pobre germá;
ohiu pues nostres clamors
peraque ab ma liberal. Afavoriu, &c.
2. Lo Hospital de aquesta Vila
de medis está faltat
per dar tota la asistencia
al malat necessitat;
per poder en lo possible
remediar aquest gran mal. Afav. &c.
3. Tot quant donaréu al pobre
os será de Deu pagat,
pero mes ho será encara
pel que está al llit sepultat:
pues que aquest no pot buscarse
lo remey per lo seu mal. Afav. &c.
4. Desgraciat es el que es pobre
diuhen la gent de aquest mon,
pero ser malat y pobre
es pitjer, com ven tothom;
donéu pues al malat pobre
que aliviaréu doble mal. Afavoriu, &c.
5. Lo estát primer de un malat
requereix, com tots sabéu,
caldo, medicina, ó unguent,
que tot se paga á son preu:
y faltant estos remeys
no se ataca lo seu mal. Afavoriu, &c.
6. Si va de baixa el malat
y queda ab inapetencia
es ines llarga, com se veu,
la sua convalescencia,
succehint ser mes lo gasto
de aquest estát que el del mal. Afav. &c.
7. Y si es la malaltia
de las que deixan fatnessa,

es precis umplirli el ventre
com ho fa al estiu la pusa;
portéu pues en abundancia
sens temor de quedar mal. Afav. &c.

8. Sia carn, sian llegums,
sian arrós, sian fideus,
sian cuartos de gallina,
ó de tocino los peus,
tot vé be, tot acompanya
per fer una olla cabal. Afavoriu, &c.
9. Lo pa que es tant necessari
per fer sopa quant convé
y mesclar ab la vianda
dels ápats, per pasar bé;
feu que sia blanch y tendre,
y esponját com lo panal. Afavoriu, &c.
10. ¿Y de vi que non parlem?
aixó ja va de callada,
procuréu que sia ho,
y no causia ventrellada;
ho será si es de set cuartos,
pero millor si de ral... Afavoriu, &c.
11. Mes per millor acertarho
¿sabéu lo que podréu fer?
lo quen de dar en especie
dona ho tot en diner;
que essent cosa que se ho valguia
tindréu un goig sens igual. Afavoriu, &c.
12. Y si ara dar no podéu
á medida y cumpliment
del que vostre cor os dictia
feubo en vostre testament;
que ja os será ben pagat
en la Patria celestial. Afavoriu, &c.
13. Bona Pasqua os desitjam
Patricis sempre anuats,
ab salut y bossa plena,
y lo cor net de pecats;
repetint als de la Vila
y també als del arrabal.
afavoriu generosos
als malats del Hospital.

Gerona: Per Agusti Figaró impresor de S. M. carrer de las Ballesterias.

Cobles en benefici dels pobres malats de l'hospital de Sant Feliu de Guixols.

L'administrador de l'hospital, Salvador Roca, es lamentava que per protegir l'hospital s'hagués arribat a l'extrem de deixar-lo desamparat, ja que legalment, la Junta d'Auxilis no existia, tot i saber-ne tothom l'existència. Es lamentava i demanava que "para que las generaciones venideras tengan de ello noticia con exactitud, encareci-

endo no se apele nunca al sistema de interpretaciones, que por contrarias a la idea primitiva siempre pueden resultar funestas⁽⁵⁸⁾”.

El procés durà fins el juny de 1929, quan l'administrador Salvador Roca aconseguí arribar a un acord amb en Sicars per saber el capital i valors exactes que tenia la Junta d'Auxilis (100 obligacions del ferrocarril de Barcelona a França, 200 obligacions de la Diputació de Barcelona i 65 obligacions de Catalana de Gas i Electricitat). Es dipositaren aquests valors en el Banc Hispano Americà i l'hospital cobrà cada any 8.291 pessetes en lloc de les 4.000 que els enviaven fins ara⁽⁵⁹⁾.

Acabada la Guerra Civil de 1936, la Junta de Barcelona continuà enviant diners a l'hospital però el mes de juny de 1940 va exigir que en la Junta no hi hagués cap representant de la Junta Administrativa de l'hospital ja que semblava que la seva presència, no s'explica el perquè, coartava els donatius i, a més, no podien assistir pràcticament a cap de les reunions que es feien a Barcelona.

Amb la postguerra de fons, la Junta enviava mensualment a l'hospital quantitats que oscil·laven entre les 1.500 i 2.500 pessetes mensuals, producte dels valors dipositats i d'aportacions personals de descendents guixolencs. L'any 1953, per celebrar el centenari de la Junta d'Auxilis, aquesta donà els diners per arranjar l'escala interior i posar-hi escalons de pedra artificial. L'any 1956 la Junta enviava unes 20.000 pessetes.

L'any 1957, amb lleis més estrictes que controlaven qualsevol inversió, la Junta d'Auxilis de Barcelona proposà a l'Hospital que aquest es fes càrrec directament dels valors existents, ja que resultava cada cop més difícil mantenir l'existència d'una associació "inexistent" que tenia uns forts lligams personals entre els seus membres quan es va crear, però que ara ja feia cent anys, la dispersió i desconeixement de molts dels hereus i successors l'havia difuminada. No era, doncs, només, la causa legal la que va portar a la dissolució de la Junta d'Auxilis, sinó també el pas del temps, "l'oblit de la vila nadiua" de les noves generacions.

La mort de l'últim president i dipositari dels valors, el senyor Josep Manuel Vidal Largacha, precipità la dissolució. Cal llegir l'explicació que feren els pocs membres de la Junta que quedaven en la reunió que tingué lloc a Sant Feliu de Guíxols el 16 de setembre de 1957 per lliurar els valors: *"La juventud actual, nuestros hijos, ya no sienten por la tierra de sus abuelos más interés que por cualquier otra población veraniega, donde solo acuden de paso, sin el menor contacto con los naturales, ignorando sus necesidades sociales y donde se sienten forasteros y totalmente desvinculados. . Hay que tener en cuenta que la Junta de Auxilios es practicamente desconocida e ignorada salvo por contadísimos numero de personas y que su función es puramente administrativa"*. Més clar i dur, impossible. Aquests últims membres de la Junta d'Auxilis, Bonaventura Plaja Tapis, Josep Estrada Mundet, Fernando Gispert Maury i Manuel Bosch Mauri no feien res més que reconèixer que el temps no perdona. Lliuraren a l'hospital 420.000 pessetes en valors i Deute Amortitzable. Després de cent quatre anys d'existència, desapareixia el referent caritatiu i solidari més important que havia tingut la ciutat de Sant Feliu de Guíxols. Una junta que havia estat la mostra palpable de l'arrelament a la terra d'una sèrie de guixolencs que, lluny de la mateixa, oferia una part dels seus guanys com a homenatge a la seva infància⁽⁶⁰⁾.

(58) AHMSFG, Secció IV, lligall 53: "JUNTA DE AUXILIOS RESEÑA HISTÓRICA"

(59) Hospital, Capsa 11, Llibre d'Actes, folis 334-335

(60) AHMSFG, Hospital Capsa 38

9. EL LLEGAT SURÍS

El 9 de novembre de 1855 es va convocar una reunió a l'ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, en la qual hi eren presents els membres de la Junta de Beneficència. El motiu de la reunió era assabentar-se del testament de Joan Surís, guixolenc emigrat i afincat a L'Havana: *"lego veinte mil pesos para su servicio de Beneficencia a favor de los pobres de la villa de San Feliu de Guixols con la condición expresa de que jamás se emplee dicho capital en objetos o negocios prohibidos por la ley ni que pudieran dar motivo al Gobierno ni a nadie para apoderarse de tales fondos y rentas; y siempre y cuando esto sucediere puedan mis herederos o sus sucesores apoderarse de motu proprio de los expresados fondos"*. En Joan Surís especificava en les clàusules testamentàries que s'havia de crear una junta amb l'alcalde com a president nat, dos regidors, el rector de la parròquia i un familiar del propi Surís. També especificava que els valors s'havien de dipositar en una arca tancada amb tres claus: una per al familiar, una altra per a l'alcalde i l'altra per al rector. La presa de decisions seria per majoria de vots. Un cop escoltat el testament, es nomenà l'alcalde, Jaume Lloveras, com a president i els dos regidors Pere Puig i Joan Martí⁽⁶¹⁾.

20.000 duros. Joan Surís, per la seva llunyania de Barcelona, no havia volgut participar en la Junta d'Auxilis, però no hi ha dubte que en la seva mort havia pensat molt en els seus compatricis. La Junta Surís, com se l'anomenà, es convertí en un bon referencial caritatiu guixolenc. Quan l'hospital realitzà les ampliacions de l'any 1857, una bona part de les mateixes, més de 2.000 duros, ho féu amb el llegat Surís, com ja hem comentat anteriorment i cada vegada que es feien obres, la Junta Surís era requerida per col·laborar-hi, aportant en la majoria dels casos, el gruix del capital. Com hem vist en el testament, en Surís tenia també un vertader pànic als tentacles recaptadors i desamortitzadors de l'estat liberal i, a l'igual que la Junta d'Auxilis, va organitzar el seu llegat de forma que l'Estat no se'l pogués quedar. Per aquest motiu no deixà els diners directament a l'hospital, ja que al ser propietat municipal, l'Estat podia intervenir-hi com acabava de fer amb la Llei de Desamortització de Béns Civils del mateix any 1855. Teòricament, la Junta distribuïa els diners segons els seus propis acords, sense cap predisposició concreta. Tanmateix, era evident que si el llegat era per socórrer les necessitats de la pobresa guixolenc, l'Hospital en seria el màxim beneficiari. I així fou. El sistema que utilitzà la Junta en tot el segle XIX des de la seva constitució fou "oferir en caritat" dos cops a l'any, l'abril i l'octubre, 200 duros cada vegada a l'Hospital, el qual ho ingressava no com un valor fix i constant, sinó com una caritat esplèndida. D'aquesta manera, l'Estat no es podria apoderar mai d'uns diners que, malgrat servir per a l'hospital, no eren de l'hospital.

La segona funció del llegat Surís serví per fer l'anomenada caritat directa domiciliària. La Junta acordava, també dos cops a l'any, el febrer i l'agost, donar 200 duros cada vegada al representant familiar en la Junta, en Josep Surís Reig, els primers anys, i aquest els repartia entre els pobres de la vila segons les seves necessitats. No hi ha dubte, i d'això difícilment se'n tindrà constància, que es creava amb aquest sistema un determinat clientelisme, una certa relació de dependència entre el benefactor físic (Josep Surís) i els pobres atesos. Un vertader cas encara de distribució cristiana de la caritat típica de l'Antic Règim⁽⁶²⁾.

(61) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

(62) El gruix de la documentació d'aquesta primera etapa del llegat Surís es troba al lligall 61, Secció IV, AHMSFG, on hi ha els Llibres d'Actes de la Junta

Una altra de les activitats caritatives que feia la Junta era deixar diners en préstec, a baix interès, a determinades persones que passaven un mal moment. Tanmateix el sistema d'inversions financeres de la Junta és un bon exponent per veure com actuava la classe benestant ganxona en els seus negocis. Malgrat que molts guixolencs feien els seus negocis i diners a Sant Feliu, invertien els seus capitals en valors, deute de l'estat, obligacions diverses... que els administrava un parent seu radicat a Barcelona. El clàssic esquema de l'hereu a la terra i el fadristern a Barcelona donava els seus fruits. És aquest també, doncs, el cas de la Junta Surís, ja que els valors que tenia invertits, els portava, gratuïtament, el germà d'en Josep Surís, en Miquel Surís, establert a Barcelona, el qual enviava trimestralment els rèdits del capital. Portava bé les finances perquè malgrat totes les despeses extres fetes en l'hospital, els 20.000 duros del llegat s'havien convertit en 169.124 pessetes l'any 1886.

Més activitats de la Junta: socórrer els pobres en casos d'emergència produïts per un temporal, una època d'escassetat de feina... i així el febrer de 1887, a petició del mossèn, es reuní la Junta, *"nevando, e invadida la poblaci6n por un metro de nieve de espesor, manifestando que la crudesa del tiempo y el estado an6malo en que se hallaba sumida la villa a consecuencia del meteoro que estaba soportando, implicaba prontos socorros en especie y met6lico a las familias pobres para que, sin demora, pudieran acudir a sus precisas necesidades"*. La Junta acordà socórrer els caps de família pobres amb un pa de 3 o 4 lliures i una pesseta en metàl·lic. En total invertiren 227 pessetes en pa i 200 pessetes en metàl·lic.

Més inversions: el juny de 1887 la Junta pagava 300 pessetes per col·locar els timbres elèctrics que es posaren a cada llit de l'hospital per poder avisar el malalt a les germanes i l'octubre de 1889 augmentaren en 50 duros la quota semestral que donava a l'hospital.

La Junta Surís confeccionava unes llistes de pobres que rebien una subvenció directa quinzenal de 2 pessetes. El novembre de 1891 es queixava de l'enorme quantitat de pobres existents i, en no aconseguir reduir la llista, rebaixà la quantitat donada a cada pobre, de 2 a 1 pesseta quinzenal. L'any 1893, a petició de l'administrador de l'hospital, la Junta canvià el sistema i quantitat: aportà 1.400 ptes. trimestrals a l'hospital, en total 5.600 pessetes l'any, en lloc de les 2.500 pessetes que hi aportava fins ara.

I és en aquest mateix any 1893, en la sessió del 14 d'octubre precisament, quan s'inicià un canvi important en el funcionament i finalitat de la Junta Surís. El vocal-regidor Josep Nadal, proposà construir un asil *"donde tuvieran acogida ancianos y pobres"*. La Junta aprovà considerar-ho i estudiar-ho per veure'n les possibilitats de realització. Començà una frenètica activitat de la Junta que res tenia a veure amb la parsimònia i esperit relaxat amb què havia actuat aquests quaranta anys d'existència. Ofertes, subhastes, plànols, propostes omplien les seves reunions. Inicialment, triaren un solar de Gertrudis Surís *"inmediato a la riera Tueda y al camino que conduce al Mas Cabañas"*, però l'envergadura del projecte els desbordava i el maig de 1894 citaren l'arquitecte General Guitart tot explicant-li la intenció d'edificar un asil per a orfes, desvalguts i pobres. Malgrat l'oposició del rector, que ho veia desorbitat i exagerat, es redactaren les bases del concurs per demanar terrenys, tot explicant a Guitart que entre terrenys i construcció, s'hi volien gastar unes 150.000 pessetes.

En la sessió del 4 de novembre de 1894 la Junta convocava en els periòdics locals el Concurs amb sis bases: els solars havien de ser fora del casc urbà però a una dis-

tància no superior a 1,5 quilòmetres; superfície superior a 3 vessanes; fàcil comunicació amb la població *"tanto para el movimiento pedestre como el rodado"* i disposar o poder disposar d'un cabdal diari de tres plomes d'aigua. Vuit propietaris oferiren els seus solars i el 29 de desembre de 1894 la Junta i el General Guitart triaren el solar de les germanes Gumbau sempre que poguessin demostrar que hi hauria aigua suficient. El solar estava al final del carrer Nou del Garrofer i en demanaven 3.000 pessetes la vessana.

Després d'unes costoses i inacabables obres de prospecció per trobar aigua, l'agost de 1895, la Junta decidí comprar a les germanes Gumbau 4,5 vessanes a 2.000 pessetes la vessana, amb la condició que les propietàries cedissin els espais per construir les vies públiques necessàries. Per comprar la finca, la Junta es va vendre (foren uns afortunats si pensem què va passar tres anys més tard) els 57 bitllets hipotecaris de Cuba que donaven un 6%; el 7 de març de 1896 es comprava la finca per un valor total de 9.260 ptes.

Comprada la finca es refredaren les intencions de construir ràpidament un asil i la Junta retornà a les seves activitats anuals: ajuda a l'hospital i repartiment entre els pobres. Tanmateix, a finals de l'any 1899, l'alcalde Salvador Fàbregas capgirarà, ja definitivament, l'obsolet sistema caritatiu de lliurar diner en mà als pobres, ja que, segons ell, tantes petites quantitats a tants pobres no solucionaven cap problema, de forma que s'acceptà que d'ara endavant només s'ajudaria els vertaderament necessitats amb quantitats més altes i, per tant, més salvadores i només es mantindrien *"aquellas cantidades que en concepto de auxilio se daban a las madres pobres que habian dado a luz a dos gemelos y a las que con dicho auxilio se contribuía a pagar la nodriza"*.

El creixement de la vila era evident i l'espai i l'especulació començaven a formar part dels negocis immobiliaris, i així no estranyi que el febrer de l'any 1900, un tal senyor Pascual oferís a la Junta 16.000 pessetes per als solars del futur asil. En només cinc anys el solar havia quasi duplicat el seu preu. Malgrat negar-se la Junta a tal avenença, serví per tornar a endegar el projectat asil: tornar-ne a parlar, buscar solucions...

Tanmateix, la primera activitat de la Junta en el recent estrenat segle XX fou formalitzar un contracte amb les germanes vetlladores de Sant Josep, mitjançant el qual aquestes estarien sempre disponibles per acompanyar de nit malalts necessitats domiciliaris; rebrien en compensació 1.000 pessetes anuals.

L'interès per construir l'asil creixia i l'abril de 1904 la Junta encarregava un pressupost del futur edifici a l'arquitecte guixolenc General Guitart; el 26 de juny del mateix any, la Junta aprovava els plànols del nou edifici i en la mateixa sessió s'acceptava la dimissió del secretari Benet Bosch i es nomenava per al càrrec en Jaume Xuclà Alsina. Val la pena seguir acuradament la Memòria de l'arquitecte General Guitart per entendre no només l'arquitectura de l'edifici sinó la mentalitat ganxona sobre la caritat. La memòria redactada el juliol de 1904 fou impresa per la impremta Viader de Sant Feliu l'any 1905 i començava amb una introducció sobre el tarannà obert i caritatiu de la ciutat:

"San Feliu de Guíxols, como toda población, registra por ley natural y consecuencia social a la vez que sus esplendideces, a que la hace acreedora su abolengo y laboriosidad, sus necesidades concentradas en aquellos individuos que por su avanzada o prematura edad faltos de todo recurso necesitan del concurso ageno para reñediar su aflicciva situacion.

Nunca entre civilizados y menos en poblaciones de espíritu tan altruista como San Feliu han faltado tales auxilios ni se ha consentido que la miseria pusiera de relieve de una manera despiadada aquellas diferencias sociales.

Testimonio y ejemplo de ello es, no solamente la beneficencia pública al efecto establecida, sino la particular y en ella el hermoso rasgo de algunos acaudalados guixolenses”.

Amb aquesta constància de la preocupació de les classes benestants per a l'ajuda del veí necessitat, Guitart començava a justificar el seu projecte, basat en *“pabellones aislados pero unidos por galerias o escaleras”* per aprofitar el personal de servei. *“Nos imponemos desde luego la separacion de sexos entre los mayores de edad y tambien si fuera preciso entre los menores aunque no rigurosamente”*. L'edifici que presentava serviria per asilar 10 dones, 5 homes, 5 nens i 5 germanes de la caritat en uns terrenys bons, airejats, amplis per distreure's, i a la vegada separats però propers al nucli urbà. L'edifici, segons Guitart s'havia de construir al bell mig del solar per aïllar-lo el màxim possible de les fresses exteriors i de les mirades indiscretes dels veïns, tot i que reconeixia que malgrat dotar l'edifici *“de francas condiciones estéticas, la índole del mismo siempre tiene para los vecinos algo de repulsivo”*. El sistema de construcció seria de tres pavellons organitzats de tal manera que fossin fàcilment ampliables. La planta baixa seria per a serveis diürns (cuina, menjador, infermeria) i la primera planta per a dormitoris, un per a homes i l'altre per a dones, deixant la part central, comunicadora, com a espai per als orfes i les germanes de la caritat. La construcció es faria amb parets de rajols de 15 cm de gruix amb espais buits que fossin d'aïllant, ple d'aire o serradures de suro. El sostre es faria amb bigues de ferro, la coberta de fusta i la solera amb teula plana. El mosaic seria l'element del terra i el mateix Guitart considerava l'edifici dins la moda racionalista amb un toc de *“gótico modernizado en sus detalles y líneas más simples”⁽⁶³⁾*.

El 3 d'agost de 1904, amb nodrida assistència d'autoritats i públic, es va posar la primera pedra a dos quarts de quatre de la tarda. Per a la construcció de l'edifici es va optar pel sistema de subhasta pública de les obres: el paleta fou Joan Dardé que presentà un pressupost de 32.470 pessetes; els fusters foren Domènec Giujaume i Miquel Buada per 7.725 pessetes i el pintor Jaume Soriano per 1.190 pessetes; Miquel Coll construï les baranes i reixes de l'asil i vint llits de ferro per 16.000 pessetes i Carles Miquel col·locà els vidres per 420 pessetes.

Mentre s'anava construint l'edifici, la Junta va vendre's 77 accions del Gas de Reus que els reportà 51.664 pessetes per pagar les obres i decidiren reduir a la meitat els ajuts als pobres, per tal que s'anessin acostumant a no disposar de l'almoïna que fins ara se'ls donava, ja que amb la nova institució aquesta desapareixeria. El 26 de desembre de 1905, la Junta eliminà definitivament l'almoïna semestral oferta a l'hospital des de la creació del llegat, així com també la dels pobres, ja que pel gener de 1906 estava prevista la inauguració de l'asil. El 4 de gener de 1906 Josep Irla i Bosch, primer tinent d'alcalde, es convertí en el president de la Junta de l'Asil Surís. Començà amb problemes, ja que la Junta de l'Hospital s'agafà molt malament la retirada de la subvenció semestral, que representava un 30% dels seus ingressos i passà el problema a l'Ajuntament, el qual decidí que s'estudiaria la solució més adequada.

(63) Memòria Guitart, any 1905, Arxiu Fundació Surís

No ha estat possible treure'n l'entrellat, d'aquest afer. No hi ha dubte que la vila devia bullir aquests anys amb el canvi que representava tenir dos centres assistencials: hospital i asil, amb l'agreujant que es veia un negre futur per al primer sense l'ajuda de la Junta Surís. Hi havia un rerafons? Cal veure l'alcalde com a eix de l'assumpte: ell era el president de la Junta de Beneficència, el representant legal de la propietat de l'hospital i el president del Llegat Surís. Quin interès devia veure a deixar de traspasar diners a l'hospital? Els Manuals d'Acords del consistori no donen cap mena de referència sobre una possible lluita o contraposició d'interessos entre republicans i regionalistes al veure's mermat, l'hospital, pel seu futur funcionament. Tanmateix, aquest 1906 representa un canvi: si fins ara el Llegat Surís era una Junta que repartia diners, ara s'ha convertit en una institució física i social, visible i concreta, tot cobrint una necessitat important en l'esquema assistencial guixolenc: els avis solitaris, els avis i àvies pobres incapaços de tirar endavant ells sols. En veurem el seu nou funcionament més endavant.

1906. La Junta Surís i l'asil.

El 1906, quan ja s'havia iniciat l'obra de l'asil, el consistori de Sant Feliu de Guíxols va adoptar una sèrie de mesures per a la seva vida quotidiana i els problemes de finançament. El 1906, el consistori va adoptar una sèrie de mesures per a la seva vida quotidiana i els problemes de finançament. El 1906, el consistori va adoptar una sèrie de mesures per a la seva vida quotidiana i els problemes de finançament. El 1906, el consistori va adoptar una sèrie de mesures per a la seva vida quotidiana i els problemes de finançament.

Tanmateix, fou en el seu testament de 4 de març de 1867, un any just abans de morir-se, quan Vidal magnificà el seu acte de caritat envers Sant Feliu. El testament, en la seva part caritativa, deixava 300.000 francs per als establiments de beneficència de la vila: "lego para el Pueblo de San Felipe de Guixols, mi patria, una renta anual de quinca mil francos (lego francos 15.000), en renta francesa del tres por ciento, a la que se le dará que dar se en cada siguiente ocho mil francos (lego francos 8.000) para repartidos todos los años a las familias pobres mas necesitadas de San Felipe de Guixols, no pudiendo dar menos de 50 francos ni más de 250 a cada una, dicha renta lo deberá hacerse cada año el día del aniversario de mi muerte. Los restantes 200.000 francos deberán servir para pagar una o dos buenas mastras a fin de que las hijas de este pueblo puedan ser educadas gratis, particularmente de las pobres".

Quatre mil francs anuals al 3% significa que havia llegat un valor de 133.333 francs la quantitat de 500.000 francs que en aquells moments representaven uns 470.000 pessetes.

El primer problema que es planteja l'Ajuntament, un cop es té clar que els diners ser la gran aportació, fou saber qui seria l'administrador d'aquest llegat. Quil Francesc, per pagar els interessos anuals, exigia la creació d'una Junta de Beneficència.

190: La línia principal d'exposició d'aquest capítol està basada en: "El legado de don Antonio Vidal, 1867", de la direcció guixolenc. Antoni Vidal (1806-1906). 1906 de Sant Feliu de Guíxols. 1906, pp. 129-130, basada en els nous documents extrets de l'Arxiu Municipal.

191: AM-GuG, Secció IV, Epítol 39.

10. EL LLEGAT VIDAL⁽⁶⁴⁾

Antoni Maria Vidal i Calzada nasqué a Sant Feliu de Guíxols l'any 1806. El seu pare era comerciant i la família consta establerta a Marsella l'any 1828, on el pare establí les bases del seu negoci basat en el tràfic de mercaderies per a la Mediterrània, negoci que agafà el seu fill gran Anton Maria quan el pare, la mare i les germanes petites retornaren a Sant Feliu. Antoni Vidal es casà amb Gertrudis Nadal i tingueren un únic fill, Numa, nascut a Marsella el 1839. Antoni, dedicat al comerç d'importació i exportació, creà, juntament amb els seus germans, la societat naviliera Vidal Frères que no només feia rutes mediterrànies, sinó també a Amèrica i a la Xina. A mesura que li creixien els negocis, Vidal invertí en borsa i empreses diverses, es relacionà amb l'alta societat francesa, era amic de Ferdinand Lesseps, constructor del canal de Suez, del qual Vidal tenia moltes accions, fou amic de l'emperador Napoleó III, que l'honorà amb la Legió d'Honor i en una de les seves propietats del sud de França s'hostatjà la reina espanyola exiliada Isabel II.

Le catalan riche l'anomenava l'emperador Napoleó III. Malgrat la riquesa, mai oblidà la seva vila nadiua ni els problemes de les classes menys privilegiades. La filantropia arribava en ell a grau extrem. Ja hem vist com havia fet un tracte privat amb l'administrador de l'hospital, Narcís Marsillach, tot donant-li una quantitat fixa anual, així com els beneficis del primer teatre construït per ell mateix a Sant Feliu, l'Alsina. Feia petites caritats a tots els espanyols emigrats amb necessitats i també ajudava individualment tots els guixolencs que li escrivien explicant-li els seus problemes econòmics i familiars. A nivell municipal, va obrir la subscripció per les obres del nou port guixolenc l'any 1863 amb 6.000 duros i col·laborà en les despeses de la conducció de l'aigua potable a la vila.

Tanmateix, fou en el seu testament de 4 de març de 1867, un any just abans de morir-se, quan Vidal magnificà el seu acte de caritat envers Sant Feliu. El testament, en la seva part caritativa, deixava 300.000 francs per als establiments de beneficència de Marsella i "*lego para el Pueblo de San Feliu de Guixols, mi patria, una renta anual de quince mil francos (digo francos 15.000), en renta francesa del tres por ciento, a la que se tendrá que dar el empleo siguiente: ocho mil francos (digo francos 8.000) seran repartidos todos los años a las familias pobres mas necesitadas de San Feliu de Guixols no pudiendo dar menos de 50 francos ni más de 250 a cada uno; dicho reparto deberá hacerse cada año el día del aniversario de mi muerte. Los restantes 7.000 francos deberan servir para pagar uno o dos buenos maestros a fin de que los hijos de este pueblo puedan ser enseñados gratis, particularmente de los pobres*"⁽⁶⁵⁾.

Quinze mil francs anuals al 3% significà que havia dipositat en valors de l'estat francès la quantitat de 500.000 francs, que en aquells moments representaven unes 470.000 pessetes.

El primer problema que es plantejà l'Ajuntament, un cop es felicitaren tots plegats per la gran aportació, fou saber qui seria l'administrador d'aquest llegat. L'Estat francès, per pagar els interessos anuals, exigia la creació d'una junta oficial i l'encar-

(64) La línia principal d'exposició d'aquest capítol està extreta de TORRENT I FÀBREGAS, JOAN: "Benefactors guixolencs. Antoni Vidal (1806-1868)", *Estudis del Baix Empordà*, n. 7, any 1988, pp 147-206, ampliada amb nova documentació extreta del mateix AHMSFG

(65) AHMSFG, Secció IV, lligall 39

regat de crear-la, com a marmessor i executor testamentari, fou el fill d'Antoni Vidal, Numa. Aquí començaren els problemes que àmpliament explica Joan Torrent en el seu article. L'Ajuntament estava acostumat a administrar i/o controlar els diners de la beneficència, bé a través de la Junta de Beneficència, bé nomenant l'administrador de l'hospital o en el cas especial de la Junta Surís, amb una majoria de la Junta formada per càrrecs municipals. Amb aquesta idea va escriure a Numa tot oferint-li la creació de la Junta formada per membres de l'Ajuntament, membres de la Junta d'ensenyament i dos o tres veïns solvents.⁽⁶⁶⁾ Numa Vidal no ho veia clar, va demanar dictamen a diversos advocats barcelonins, entre ells els guixolencs pare i fill Sicars, i després de barallar-se i tensar-se les relacions entre Numa i l'Ajuntament, el primer decidí, el 15 de juny de 1871, crear la Junta Vidal, formada per l'alcalde, el jutge municipal i el rector de la parròquia.

Es pot entendre les prevencions de Numa de donar un poder excessiu a l'Ajuntament si considerem els anys en el quals té lloc tot el procés: ens trobem dins el Sexenni Revolucionari, amb unes Juntes Revolucionàries Municipals i una inestabilitat política i social preocupant. Numa no veia clar fer descansar tot el pes del llegat en uns consistoris inestables i optà per una solució que, evidentment, no agradà a l'Ajuntament guixolenc, que es veia menyspreat en el control del llegat.

Les dissensions no tardaren a arribar: la primera junta començà les seves activitats creant un col·legi de 2n ensenyament, en lloc d'afermar la base de la primera ensenyança, a la qual podien accedir fàcilment els fills de famílies pobres. El febrer de 1872, el nou alcalde Pere Caimó no només es negà a formar part de la Junta sinó que el 24 de febrer va declarar il·legals tots els actes i acords de la Junta Vidal. Tanmateix, aquest primer any, el 4 de març, aniversari de la mort de Vidal, es va repartir l'almoïna de la següent manera: 181 pobres a 10 duros cadascú, 1 pobre a 11 duros i 18 pobres a 14 duros; en total, 2.073 duros⁽⁶⁷⁾.

Començà un estira-i-arroïna entre l'Ajuntament i el jutge municipal amb impugnacions creuades, denúncies, plets, i el 19 de març de 1874, l'Audiència Territorial donava la raó a l'existència de la Junta i anul·lava els acords de l'Ajuntament. L'Ajuntament claudicà, el col·legi anà funcionant, cada 4 de març es feia un repartiment als pobres que prèviament s'havien apuntat en una llista i no fou fins el 28 de gener de 1880, amb l'alcalde Rafael Patxot, quan l'Ajuntament va reconèixer i dignificar la figura d'Antoni Vidal tot posant una làpida a la Casa de la Vila amb el seu testament i l'agraïment del poble.

Però les topades foren contínues: l'any 1880 amb l'intent infructuós del jutge de portar els Pares Escolapis per encarregar-se del col·legi Vidal i l'any 1882 amb la pròpia dimissió de l'alcalde Ferran Jubert de la Junta Vidal. Aquesta dimissió anà acompanyada d'una carta de l'Ajuntament a Numa Vidal explicant-li el desastre en què s'havia convertit la Junta.

L'any 1883 fou crític, ja que, amb l'embollic organitzat, els dos membres que quedaven de la Junta no cobraren a temps la renda anual i el 4 de març no es pogueren repartir els 8.000 francs entre els pobres guixolencs. L'Ajuntament nomenà una comissió per analitzar, amb advocats, de quina manera el llegat podia passar a mans municipals i en la mateixa sessió del 5 de març de 1883 els regidors reunits fe-

(66) AHMSFG, Manual d'Acords 2 febrer 1869

(67) AHMSFG, Hospital, Capsa 16, Llibre d'Actes f. 75

ien constar en acta que *"en ese momento se ha observado que los bajos de la casa consistorial se hallan ocupados por varias personas pobres de la población, lo mismo que parte de la plaza estaba también atestada de vecinos en actitud pacífica, presentándose luego al Ayuntamiento una comisión de cuatro personas que, en representación de los vecinos allí reunidos, en su mayor parte pobres, venían a exponer a la Corporación los perjuicios que se les irrogaban por no funcionar la Junta del legado del benemérito patricio D. Antonio Vidal, ya que los pobres no habían podido percibir la limosna"*.

L'Ajuntament proposà a Numa Vidal ampliar la Junta a cinc membres per dispersar les tensions i evitar, com ara, que la Junta quedés reduïda a només dues persones. Res no s'aconseguí, Numa es desentengué de les petites picabaralles guixolenques i la Junta continuà funcionant amb dos membres. No fou fins el 30 d'agost de l'any 1889 que l'Ajuntament tornà a lloar la memòria de l'insigne benefactor posant el seu nom al Carrer dels Arbres, el carrer més important del poble, convertit fins a l'actualitat en la rambla Vidal. L'any següent, 1890, l'alcalde Sebastià Cateura es reintegrà a la Junta Vidal, la qual estudià la possibilitat d'ampliar l'ensenyament al batxillerat. La resposta de l'Ajuntament (20 de setembre de 1890) fou taxativa: *"Discutida ampliamente esta cuestión y resultando que con ella se favorecerían principalmente los intereses de las familias pudientes, se acuerda desecharla"*. No hi ha dubte de l'existència de faccions i interessos creats en la població que demostren l'interès d'aquestes *clases pudientes* a desviar la filosofia i la pràctica del llegat Vidal de les classes pobres i aprofitar-se'n elles.

L'any 1891, davant la possibilitat que la Junta encarregués l'ensenyament del col·legi Vidal a una congregació religiosa, l'Ajuntament reinicià les gestions per aconseguir controlar el llegat. Requerí altra volta un dictamen d'advocats i àdhuc s'entrevistaren a Marsella amb el propi Numa Vidal, el qual es desentengué altra volta de l'assumpte tot dient que ell ja havia complert suficientment nomenant la junta i que ja no era competència seva. Res no s'aconseguí: els Germans de la Doctrina Cristiana arribaren a Sant Feliu de Guíxols l'any 1891 i la Junta Vidal lligà amb ells un tracte mitjançant el qual els subvencionava per tal que els *hermanos* s'encarreguessin gratuïtament de l'ensenyament dels pàrvuls i de l'idioma francès, i d'aquesta manera el col·legi Vidal es podria dedicar més a l'ensenyament elemental i el batxillerat. Segons l'estudi de Joan Torrent, les subvencions entre 1891 i 1901 pujaren a 39.633 pessetes, o sigui, unes 3.600 pessetes anuals, la meitat del llegat Vidal per a ensenyament. Les relacions entre la Junta Vidal i l'Ajuntament es normalitzaren i aquest sistema funcionà fins l'any 1942, quan el col·legi Vidal desaparegué i s'integrà en el Grup Escolar Gaziel.

Antoni Vidal i Calzada, benefactor del segle XIX

Mentre l'organització i funcionament del col·legi, amb interessos creats per bona part de la població, portaren a la problemàtica que acabem d'analitzar, no hi hagueren tants problemes en l'altra part del llegat, els 8.000 francs anuals per repartir entre els pobres. El fet que fos una activitat que només tenia lloc un cop l'any, sense més transcendència, féu més fàcil la seva gestió i administració. Uns dies abans del 4 de març, aniversari de la mort del fundador Antoni Vidal, la Junta passava uns papers per la població comunicant la possibilitat d'apuntar-se en una llista de pobres. Aquesta llista era examinada per la Junta, i suposadament deurien demanar informació en casos dubtosos a la Junta de Beneficència, ja que no es podia socórrer tots els que s'apuntaven, atès que s'havia de complir la voluntat del testador (ni menys de 50 francs ni més de 250). Els primers anys, el canvi aproximat sortia a unes 47,5 pessetes la quantitat mínima (els 50 francs) i aquest preu es va mantenir fins la Primera Guerra Mundial. El canvi favorable a la pesseta en aquesta època va fer que molts anys els 8.000 francs es convertissin en nou o deu mil pessetes, fet que permetia subvencionar més pobres. Si l'any 1886 es donà l'almoina a 160 pobres, anys més tard, ja en ple segle XX, es pogueren arribar a subvencionar 224 pobres. Durant la Primera Guerra Mundial, la renda del Deute Públic baixà fins a 6.000 pessetes i la Junta es veié obligada a rebaixar, l'any 1917, la subvenció de 47 pessetes a 40 per a subvencionar 150 pobres. L'any 1920 ja se situà l'almoina en 22 pessetes, l'any 1925 en cobraren 18 i, l'any 1927, 147 pobres en cobraren 10. La recuperació del franc l'any 1932 permeté donar 26 pessetes a cadascun dels 122 pobres llistats i l'any 1936, 145 pobres reberen 24 pessetes. Fou l'últim any de repartiment del llegat Vidal. Fins l'any 1950 no es pogué cobrar el que restava del llegat i la reconversió del franc i la pesseta donà, com a liquidació del llegat Vidal, 14.033 pessetes, que es repartiren així: 4.000 pessetes per a l'Hospital Municipal, 4.000 pessetes per a l'Asil Surís, i la resta a la família del darrer director del Col·legi Vidal, Julià Bohigas.

11. LES ALTRES DONACIONS

No ens pensem, però, que la caritat i/o solidaritat guixolencs es limità a les grans aportacions que hem analitzat. Ja abans, com hem vist, i darrera de la Junta d'Auxilis, del llegat Surís o Vidal, molts altres guixolencs i guixolenques, residents a la població o enyorats en les parts més llunyanes dels mars, engruixiren les sempre buides arques de l'hospital, i així en el Llibre d'Actes de la Junta de Beneficència⁽⁶⁸⁾ i a vegades en el Manual d'Acords de l'ajuntament, surten consignades diverses donacions i llegats que, si bé no tenien la importància quantitativa dels anteriorment citats, foren tan o més importants per mantenir viu l'esperit d'ajuda i de solidaritat entre els guixolencs.

La més matinerana, arribades les germanes de l'hospital, fou la que realitzava Ernest Vidal i Calzada, germà de l'Antoni Vidal. Ernest Vidal, que vivia a cavall entre Barcelona i Sant Feliu, fou diverses vegades regidor de l'Ajuntament ganxó. Des de l'any 1859, Ernest donava una gratificació de 2 pessetes a cada pobre convallescent que sortia de l'hospital, i també s'encarregava de pagar el cirurgià i el barber. Anys més tard, el 1892, i per mantenir aquesta caritat, va oferir a l'hospital vint obligacions del ferrocarril d'Almansa a Madrid d'un valor nominal de 9.500 pessetes que reditaven un 3%. En el seu testament de 15 febrer 1904 (morí el 7 de maig de 1909) deixà 25.000 pessetes a l'hospital en valors del Deute Perpetu Interior. Un record de l'hospital continuat al llarg de 50 anys⁽⁶⁹⁾.

Una altra donació important, que no afectà l'hospital, fou la realitzada per Francesc Jofre Paradís en el seu testament de 29 de maig de l'any 1877. Jofre deixava 100 obligacions del ferrocarril Barcelona-Saragossa amb un interès anual del 6% per dotar amb els seus beneficis tres noies pobres naturals i veïnes de Sant Feliu de Guíxols sempre que es casessin dins l'any corresponent al sorteig. La junta estaria formada per l'alcalde, dos regidors i els dos mestres més antics del poble, i els dots serien de 200 duros cadascun. L'any 1971 encara existia el llegat dels 200 duros tot i que des de 1964 no es feia la publicació anual del que es cobrava. L'any 1972 l'Ajuntament traspassà aquest llegat a la Junta de l'Asil Surís, la qual tornà a oferir un màxim de 1.000 pessetes per noia pobra casada. El patrimoni encara eren les

Antiga capella de l'hospital.

(68) AHMSFG, Fons Hospital, Capsa 11

(69) AHMSFG, Fons Hospital, caps 16

mateixes cent accions del ferrocarril Barcelona-Saragossa amb un capital nominal de 50.000 pessetes⁽⁷⁰⁾.

L'agost de 1877, pocs mesos després del llegat Jofre Paradis, la família Aballí i de los Ríos comunicà la donació a l'hospital feta pel seu pare, el guixolenc Francesc Aballí Esteva, mort a Matanzas (Cuba), donació que pujava a 420 duros.

L'any següent encara es va fer un clàssic repartiment d'almoina del pa, quan el 12 d'octubre de 1878, amb motiu de la vinguda del bisbe de Girona, Tomàs Sivilla, per beneir les tres campanes de la parròquia, les tres padrines i sufragants de les mateixes, Dominga Juera, Josefina Largacha de Vidal i Concepció Tapis de Plaja, repartiren als pobres 500 pans de 6 lliures i una pesseta a cada pobre⁽⁷¹⁾.

L'abril de 1879, la Junta de Beneficència acordà posar una làpida a Narcís Sicars i Lligoña, que des de la Junta d'Auxilis de Barcelona havia ajudat sempre l'hospital. La Junta també agraià a les germanes Anna i Maria Blanch Baguer el donatiu en roba per valor de 1.544 duros i decidí posar una placa a l'hospital amb el nom de les persones que fessin un donatiu superior a 1.000 pessetes.

A finals del mateix any, el novembre, la Junta va rebre un donatiu de 500 duros de Sebastià Plaja i un altre de la mateixa quantitat de Feliu Bascós i Boet. L'any 1884 acceptà una almoina de 2.500 ptes de la família de D. Manuel Llagostera Baguer.

L'altra referència de donatius la trobem deu anys més tard, quan el gener de 1888 la Junta agraià a Jaume Cibils, guixolenc resident a Montevideo, una remesa de robes i mobles. També es col·locà una làpida a nom de Feliu Vidal Busó per haver donat 2.500 pessetes.

El desembre de 1897, l'hospital rebia un llegat de 10.000 pessetes de la viuda de Josep M. Cibils. Amb aquests diners l'hospital efectuà petites, però necessàries, reformes. L'any següent, hi hagué un llegat de 2.500 pessetes de Pere Estrada Bernich. El mateix any Josep Remus Rufí consignà en el seu testament un donatiu de 10.000 pessetes quan es morís la seva esposa i usdefructuària, Maria Lluïsa Cibils, però aquesta ja els donà en vida, amb la condició que s'invertissin per comprar llits, construir sales per separar els malalts infecciosos i habilitar també un espai per a sala d'operacions.

Si molts d'aquests llegats provenien de guixolencs emigrats, l'últim donatiu del segle serà d'un austríac resident a Sant Feliu de Guíxols. El súbdit austríac, R. Pecher, havia edificat una fàbrica de taps i la seva casa en el camí de Mascanada, i com a reconeixement a la vila, que havia posat el seu nom a la plaça i carrer que havia construït, donà a l'hospital 1.000 ptes i altres mil l'octubre de 1899⁽⁷²⁾.

(70) AHMSFG, Secció IV, lligalls 40, 43 i 49 i Llibre d'Actes Arxiu Surís

(71) AHMSFG, Hemeroteca: *El Eco Guixolense*, 13 octubre de 1878

(72) AHMSFG, Manual Acords 17 març i 28 juny de 1895 i 8 d'octubre 1899

12. L'HOSPITAL EN LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX

Les germanes, allotjades en una de les cases veïnes propietat de l'hospital, anaven fent la seva feina però també anaven trobant inconvenients en l'estructuració dels serveis, els quals volien adaptar a les seves necessitats. El 13 de març de 1861 el seu director general escrivia des de Vic a la Junta de Beneficència queixant-se que en l'oratori-capella de l'hospital no hi havia confessorari, obligant les germanes a anar a l'església, fet que significava descuidar les seves obligacions envers els malalts. La Junta, escoltada la petició d'instal·lar un confessorari, la passà a l'Ajuntament perquè prenguéss les mesures oportunes⁽⁷³⁾.

Més enrenou portà l'any 1861 una llei aprovada el 29 de juliol que obligava tots els hospitals a tenir el càrrec d'administrador-dipositari, retribuït i amb dipòsit de fiança per exercitar-lo. Amb aquest càrrec, cessaven les Juntes de Govern de l'Hospital, ja que la llei considerava que hi havia massa interferències entre patrons d'hospital, Juntes de Beneficència, Juntes de Govern i administradors. Ara, amb la Junta de Beneficència i l'administrador-dipositari es considerava que era suficient per cobrir les necessitats assistencials de la població pobra malalta. Al mateix temps s'havia de crear una Junta Parroquial *"para socorrer a domicilio las necesidades transitorias de poco tiempo"* i una junta de senyores per atendre la lactància i cura dels expòsits. D'aquesta manera els hospitals quedaven en la seva pura funció assistencial sanitària.

La Junta de Beneficència, en la reunió del 25 agost, sorpresa pel canvi que això comportava considerà que aquesta llei *"no puede hacer referencia en manera alguna a esta Hospital de enfermos pobres, donde todos los administradores han actuado de forma impecable, sin cobrar, como los más diligentes padres de familia..."*; un hospital, afirmaven, on fins i tot l'últim administrador, el prevere Narcís Marsillach, quan ja no podia més es va instal·lar a viure en la casa del costat de l'hospital i va repartir els seus pocs diners entre els pobres, *"puede pues el Gobierno confiar en la virtud de los hijos de una Nación esencialmente católica que se arroja al través de los mares y de los más remotos y pestilentes climas, para catequizar y civilizar a unos pobres idolatras y en particular en los de esta villa que muy facilmente sabran sacrificar una minima parte del día alguna de sus comodidades y aplicar su actitud, su inteligencia y su desinterés en obsequio de la de sus hermanos y compatriotas enfermos y desvalidos"*. Tanmateix, continuava la Junta, a Sant Feliu de Guixols ningú no acceptaria *"un cargo retribuido a costa de la indigencia, porque se crearían deshonorados"* al mateix temps que cessarien els donatius particulars dels benefactors. *"No lo dude V.S., esta Junta conoce las fuentes de donde dimanán las limosnas con las que el hospital se sostiene y puede asegurar que lo mismo sería colocar al frente un empleado retribuido que segarse por completo: "No queremos que con nuestro dinero dado voluntariamente, el número de empleados aumente", esta es la expresión unánime que sale de todas las bocas."* La petició final era òbvia: demanar al governador civil que no apliqués la llei.

(73) El gruix documental d'aquest capítol correspon a AHMSFG, Hospital, Capsa 11, Actes de la Junta Municipal de Beneficència

Però en la reunió de la Junta de Beneficència del 21 d'octubre del mateix 1861 ja havien rebut l'ordre taxativa i precisa del governador: dimissió de la Junta de Govern de l'hospital i nomenament d'un administrador retribuït. Ordenava també el governador la creació de la Junta Parroquial i la Junta de Senyores. La Junta nomenà per a la Parroquial els preveres Vidal Comte i Benet Arxer, Josep Sendra, Joan Viñas, Ramon Massanes, Carles Sabater, Domènec Barris i, de president, el prevere Gaietà Geronés, vocal de la Junta de Beneficència; i al mateix temps *"esta Junta no considera necesario el nombramiento de la Junta de Caridad de Señoras en razón a que no se tienen memoria en esta población de que se haya dado a la lactancia ningun exposito y que como no es población de tránsito de otras no pasan por ella expósitos para ser conducidos a la capital y finalmente los enfermos pobres como que es tan cuidados por hermanas terciarias quedan bien servidos y asistidos y sería en menospreciar o desconfianza de estas el nombramiento de Junta de Señoras"*.

Respecte a l'administrador de l'hospital, aplicaren una solució salomònica: nomenaren Francesc Girbau amb un sou anual de 2.000 rals. Un cop el governador civil li acceptà el càrrec el 28 d'octubre, en Girbau renuncià el seu sou a favor de l'hospital: feta la llei, feta la trampa.

L'any 1864, el personal de l'hospital era el següent: primerament, el personal extern (metges, cirurgians, sagnadors). Els metges s'anaven tornant per mesos o trimestres en el servei de l'hospital i eren pagats per l'Ajuntament. El personal intern i fix el formaven les germanes Francesca Planas, Teresa Escayolà, Maria Puig, Coloma Esplugues, les quals cobraven 1.213 rals anuals entre totes, i el matrimoni format per Narcís i Maria Cosp, el primer com a infermer amb un sou de 1.440 rals anuals i la seva dona com a serventa amb un sou de 730 rals anuals⁽⁷⁴⁾.

Respecte al moviment econòmic, els ingressos i les despeses oscil·laven al voltant dels 18.000-19.000 rals anuals. Els ingressos corresponien un 20% al lloguer de cases i finques i la resta a captes, almoines, donatius i subvencions de la Junta d'Auxilis de Barcelona i la Junta Surís. Respecte a les despeses, el 40% era per a manutenció, un altre 40% per a sous, i la resta per a medicaments, capella, reposició de material i roba.

Respecte al nombre de malalts i estances que es realitzaven, la taula és bastant irregular amb una lleugera tendència creixent del nombre de malalts:

NOMBRE DE MALALTS I ESTANCES A L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS EN EL PERÍODE 1861-1865 (AHMSFG, Hospital, Capsa 7)			
ANYS	N. MALALTS	N. ESTANCES	Mitjana estances/Mal
1861	60	2.503	42 dies
1862	65	1.876	29 dies
1863	59	1.629	28 dies
1864	64	2.261	35 dies
1865	75	2.876	38 dies
	323	11.145	34 dies

(74) AHG Diputació, Beneficència 4344.31-4344.40

DESPESES EN ALIMENTACIÓ A L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS L'ANY 1864 (AHG, Diputació, Beneficència, 4344.31-4344.40)		
QUANTITAT I PRODUCTE	PREU UNITARI	TOTAL (Rals)
2.220 lliures de pa	a 6 quarts la lliura	1.553
750 lliures de carn	a 2 rals la lliura	1.500
30 arroves de vi	a 26 rals l'arrova	720
675 lliures d'arròs i fideus	a 1 ral la lliura	675
4 arroves de vinagre	a 20 rals l'arrova	80
12 arroves d'oli	a 60 rals l'arrova	720
80 lliures de sucre	a 1,5 rals la lliura	120
348 quarteres de llet	a 0,5 rals la quartera	174
20 lliures de xocolata	a 6 rals la lliura	120
Llegums per l'olla		135
Una fanega de sal		53
280 arroves de carbó	a 4 rals l'arrova	1.120
300 arroves de llenya		300
Sabó i cendra per a la bugada		330
TOTAL		7.600

L'any 1864, l'alcalde Rafael Patxot confeccionava, per a la Junta Provincial de Beneficència, un informe segons el qual la població era de 6.434 habitants, i l'hospital de pobres tenia la següent dotació: *"dos cuadras, convenientemente ventiladas, una para hombres y otra para mujeres, con catorce camas de hierro cada una; 31 cortinajes para dividir las camas, 31 colchón, 31 jergones, 159 sabanas, 40 almohadas, 96 fundas, 45 mantas 176 camisas (49 para hombres, 86 para mujeres, 26 para niñas, 15 para niños) y una batería de cocina"*. L'administrador n'era Francesc Girbau⁽⁷⁵⁾.

L'hospital anava augmentant el seus serveis i, el maig de 1867, en comptes d'agafar una nova serventa que no trobaren enlloc pel poc preu que pagaven, augmentaren en una germana més la comunitat, que constaria ara de cinc membres.

L'única notícia del funcionament de l'hospital durant el Sexenni Revolucionari la tenim l'octubre 1871, quan en Sebastià Cateura va construir una fàbrica de taps darrera l'hort de l'hospital, tota plena de finestres i obertures; la Junta demanà aixecar una tàpia perquè des de la fàbrica no es veiessin els malalts de la convalescència. La Junta Surís i la Junta d'Auxilis de Barcelona pagaren l'obra. El març de l'any següent, decidiren ampliar la capella esbotzant l'arc que sostenia l'actual cor i construir aquest a la galeria que donava a l'entrada.

Amb la Restauració borbònica es reemprengué el sistema assistencial anterior a la revolució i, l'any 1876 per exemple, el pressupost municipal destinat a beneficència fou del 0% mentre que l'any 1892 era del 0,4% (329 pessetes de les 80.584 del pressupost municipal) i l'any 1896 havia baixat al 0,3%, mentre que l'any 1900 l'Ajuntament destinava a beneficència 2.427 pessetes, el 2,2% del pressupost municipal⁽⁷⁶⁾.

(75) AHG, Fons Diputació, Beneficència, 4344.38

(76) AHMSFG, Secció V, lligalls 54 i 63

Un canvi important tingué lloc quan, el mes de juny de 1877, la reverenda mare superiora provincial demanà la instal·lació a l'hospital d'un col·legi de pàrvuls i una escola dominical per a adultes, aquesta última amb caràcter gratuït. L'escola de pàrvuls ajudaria econòmicament la migrada situació de la comunitat de germanes i l'escola d'adultes serviria per captar noves adeptes a la congregació. La Junta acceptà a condició que aquestes noves activitats no perjudiquessin l'atenció als malalts i els deixà una habitació de la planta baixa. No tenim notícies del funcionament d'aquestes escoles.

MOVIMENT ECONÒMIC DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS LES ÚLTIMES DÈCADES DEL SEGLE XIX, en pessetes (AHMSFG, Hospital (Capsa 11))					
ANY	INGRESSOS	DESPESES	ANY	INGRESSOS	DESPESES
1872	5.259	5.259	1892	8.084	7.985
1873	4.928	4.928	1893	7.811	7.420
1874	5.858	5.858	1894	6.686	6.563
1875	8.190	10.050	1895	7.389	7.194
1876	10.980	11.121	1896	10.856	7.989
1877	6.200	6.313	1897	21.476	7.354
1878	6.565	6.609	1898	9.027	9.636
1879	6.792	8.934	1899	5.462	4.242
1880	6.225	6.410	1900	7.307	10.252

Una situació econòmica que podríem qualificar d'estabilitzada és la tònica predominant en tota la Restauració. Els petits dèficits són eixugats amb beneficis producte normalment de petits llegats, ja que els grans llegats es posaven en un compte apart i servien, bàsicament, per a obres d'ampliació, remodelació o conservació. Es pot observar al detall un any concret, el 1898 per exemple:

INGRESSOS (en pessetes):

remanent	2.558	
del llegat Surís	3.000	
Junta d'Auxilis	2.500	
altres	969	
TOTAL		9.027

DESPESES (en pessetes):

salari germanes i infermers	3.247	
queviures	3.009	
begudes	948	
llum i combustible	449	
article varis	376	
metges i farmàcia	627	
obres i reparacions	838	
atencions religioses	239	
TOTAL		9.637

GOIGS EN ALABANSA DE MARIA S.^{MA}
 BAIX LA INVOCACIÓ DE MARE DE MISERICORDIA,
 Protectora del S. Hospital de la Real Vila de S. Feliu de Guixols.

Entre los homens, y Deu
 Iris de pau, y concordia;
 Mare de Misericordia
 assistiuos, puix podeu.
 En tan trista situació
 nos posà l' primer peccat,
 que tots fills de iniquitat
 som desde la concepció;
 Deu per nostra protecció
 sola á Vos graciosos feu, &c.

Del Paradís desterrats
 per la primera sentència,
 vingué la alta Providència
 eu darnos dos advocats;
 los meritis pues inillorats
 de la causa, com se veu, &c.

Vostre Fill, y Vos apar
 heu partit nostres aïnyes,
 per reparar los molts danys
 que l' peccat nos va causar;
 ditxós peccat, que humanar
 ha fet en Vos tot un Deu, &c.

Ell ab sanch, Vos ab laments,
 Ell ab Creu, Vos ab dolors
 nos mostraren vostres cors

amans, encesos, ardents;
 ja pues que tals sentiments
 son de nostra salut preu, &c.

Mes sent ell constituhit
 Judge de vius, y de morts,
 de sa pietat los resorts
 ab la justicia te unit;
 gosa sols vostre esperit
 de clemencia, lley y veu, &c.

Gracia, amor, mansuetut
 afabilitat, ternura,
 misericordia, dulsura,
 valiment tot aqui acut;
 volent de esta plenitut
 ferne al Home un bon hereu, &c.

Persó nostra indignitat
 no te que temer ab Vos,
 buscant consol, y repós
 en lo centro de pietat;
 pues Deu, segons Sant Bernat,
 pera tots un tot vos feu, &c.

Per Vos gracia l' Just alcansa,
 y lo Pecador perdó,
 lo sfigit consolació,
 y lo atribulat bonansa:

Ancora sou de Esperansa
 per qui desmarrat se veu, &c.

Pero ab qui mult expresiva
 resplandeix vostra pietat,
 es ab lo desamparat
 malalt, que os prega ab ie viva;
 tierna sempre, y compasiva
 los tristos suspirs rebeu, &c.

Del Sant Esperit regida
 persó la Iglesia os invoca,
 de tots los homens en boca
 dels malalts salut cumplida;
 Vos que sia ben oïda
 nostra Oració procureu, &c.

A eix fi l' Sant Hospital
 de esta Vila ab confiansa,
 baix vostre manto se llansa
 per protecció general;
 ab amor pues especial
 per tots sos malalts pregueu: &c.

Si entre nosaltres, y Deu
 posa lo Enemich discordia,
 Mare de Misericordia
 assistiuos, puix podeu.

Oratio: O. Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix.

Responso: R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS.

Concede nos famulos tuos, quæsumus, Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere: & gloriosa beatæ Mariæ semper virginis intercessione, à presenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia. Per Dominum nostrum, &c. R. Amen.

Gerona: Per Agustí Figaró Impresor de S. M.

La comunitat religiosa cobrava 1.975 pessetes que corresponien al sou de cinc germanes, quan en realitat n'hi havia set treballant, de forma que sel's el pujà a 2.555 pessetes anuals.

L'any 1879 plegava en Francesc Girbau d'administrador a l'edat de 79 anys, i s'encarregava de l'hospital Eusebi Patxot Llagostera. L'any 1882 serveix per veure el desastre financer que significà la desamortització civil per a les institucions benèfiques quan la Junta encara estava intentant cobrar el 3% del Deute Interior en el qual l'Estat havia invertit la venda dels béns assistencials l'any 1855.

L'hospital vivia, en línies generals, una plàcida època sense gaires ensurts ni renovacions importants. Seran els petits problemes i alegries els que serviran per copsar el dia a dia hospitalari. Així, el gener de 1884, l'administrador Patxot es queixava a la Junta que l'infermer Josep Cosp Rosés no es volia quedar a les nits a dormir a l'habitació dels homes si hi havia algun malalt greu i decidiren substituir-lo pel seu germà Miquel amb el mateix sou: 45 pessetes al mes. El mateix any, la Junta no va acceptar la proposta de l'antic metge del poble, Francesc Castellà Concas, el qual oferia tot el que tenia per tal d'entrar a viure a l'hospital, ja que no hi havia espais ni habitacions per a tals casos. Finalment, per estalviar algun diner, la Junta deixà de pagar les 125 pessetes anuals d'un escrivent llogat expressament per a l'hospital i s'acordà que la seva feina la fessin els empleats de la Secretaria Municipal.

L'any 1884 veurà l'aparició a Sant Feliu de les Germanes Vetlladores Religioses de Sant Josep, de Girona. L'ordre fundada l'any 1870 per Maria Gay Tibau, de Llagostera, s'anà estenent per pobles gironins i ara se les reclamava a San Feliu. La seva tasca era tenir cura dels malalts a domicili. El juliol de 1884 el rector, l'Ajuntament i el Bisbat feren un tracte per tal que s'instal·lessin a la vila:

- a) El primer any d'estada cobrarien una subvenció diària de 5 pessetes
- b) L'Ajuntament els havia de facilitar casa decent i moblada i atenció mèdica
- c) Les germanes es comprometien a tenir cura de tots els malalts pobres consignats com a tals pel rector i l'Ajuntament i a la resta els cobrarien cinc rals diaris
- d) Assistirien els malalts en tot el que convingués " *aunque a los varones solo los compatibles con la honestidad de su estado*"
- e) Estarien sotmeses a la inspecció del rector de la parròquia

Les sis germanes que arribaren s'instal·laren al carrer de la Creu; l'any 1893 es traslladaren al carrer de la Penitència i el 1904 en un edifici amb oratori construït expressament al carrer del Mall, lloc on romangueren fins que l'any 1966 es feren càrrec de l'hospital. L'any 1901, la Junta Surís els oferí 1.000 pessetes a l'any per tal que n'hi haguessin sempre dues de disponibles per a malalts pobres⁷⁷.

Un decret del 14 de juny de 1891, del govern Silvela, imposava als ajuntaments l'obligació de facilitar assistència domiciliària mèdica i farmacèutica gratuïta a tots els veïns pobres. Aquest decret pretenia i va aconseguir fer complir per primera vegada aquesta iniciativa, legislada diverses vegades al llarg del segle (la primera ja en la Llei de Sanitat de 1855), però que molts ajuntaments no complien. Segons aquest decret es consideraven veïns pobres amb dret a l'assistència els que ja no pagaven impostos ni eren inclosos en les llistes de repartiments municipals, els que vivien d'un salari eventual, els que tenien un sou menor que el d'un jornalero i els orfes i expòsits.

(77) *Àncora*, 16-7-1981, E.Z

Així passaven els anys, sense fets remarcables ni creixement de l'hospital tot i que l'any 1894 amb les noves tendències i coneixements mèdics i la proliferació de la tuberculosi, l'Ajuntament va fer un estudi, que no reeixí, per vendre's l'hospital i edificar-ne un de nou als afores, amb tots els avantatges higiènics de llum, ventilació, amplis espais...

El segle XIX acabava amb una sentida queixa de l'administrador sobre la cada vegada més inversa relació entre nombre d'estadants, en augment, i ingressos, estancats. La solució, com sempre, passava per fer una petició a la Junta Surís.

Cal veure, finalment, un dels sistemes més clàssics de sensibilització de l'Hospital per estimular la caritat del poble: les cobles. Les cobles cantades per l'hospitaler fent les seves captes pel poble o bé les cobles escrites i penjades en grossos murals en les parets de l'hospital. Les primeres per excitar la devoció, caritat i magnanimitat dels veïns, amb amenaça inclosa si no col·laboraven. Les segones per excitar la paciència i la fe dels malalts en una vida millor, on les seves penes es convertirien en alegries i joia.

LES COBLES DE L'HOSPITAL

COBLES CANTADES PER L'HOSPITALER EN LES DIADES DE PASQUA	
<p><i>O cors debots y piadosos en esta festa pascual afavoriu generosos los malalts del hospital. L'hospital de aquesta vila, de medis esta faltat per dar tota la asistencia al malalt necesitat doneu pues en abundancia sens temor a cadar mal. Y si hara dar no pudeu a medida y cumplimen del que vostra cor bus dicta feu en vostra testament que us sera de Deu pagat a la patria celestial Sia vos sian fideus sian cuartus d'egallina o de tusino los peus que tot ben be tot acompanya per fer a olla cabal</i></p>	<p><i>Lo pa que es tan necesari per fer sopa cuan cumbé y mesclar ab la vianda dels apats per pasar be feu que sia blanch y tendra y esponjat con la ponal Y de vi que non parlem axó ja ba de callada procureu que sia vo y no causia ventrallada ,bo sera sinc de set cuartus y millor si es ral Bona Pascua us desitjan patisis sempre amats ab salut t bosa plena y l'or net de pecats desitjantus al de la vila com també los del Rabal</i></p> <p>AHMSFG, Hospital Capsa 23, llig 2</p>

OCTAVES I DÈCIMES DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS DE LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX

(AHMSFG, Hospital, Capsa 10, Ll. 13)

1.-

Aunque tu la propiedad / sobre tus riquezas tienes.
Son del pobre esos tus bienes / Por derechos de caridad
Y si tu con crueldad / niegas tu favor y amparo
Al necesitado, es claro / Que acreditas desde luego
Ser en avaricia un ciego / Y en ceguedad un avaro.

2.-

Si no sacias liberal / al pobre ambriento eres necio
Y más si con tu desprecio / tiras a alimentarle mal
O crueldad sin igual / digna de detestación
tanto cuesta en la ocasion / viendo al pobre con zozobras
Ya que tu no le des obras / franquearle tu compasión?

3.-

Al pobre enfermo tu hermano / Dale la mano piadoso
Pues su estado lastimoso / Pide, no le des de mano
Si así lo hicieres, es llano / que a ser feliz te dispones
Y Dios grato a tus acciones / Y en pagártelas, puntual
Con su mano liberal / Te hechará mil bendiciones

4.-

Si de los pobres enfermos en pos / para socorrerles vas
Grato sacrificio harás / al querer del mismo Dios
El propio como a "alter nos" / Se mira con ojos píos
Y abomina los desvíos / con que un rico, quando menos
teniendo los cofres llenos / Dexa a los pobres vacíos

5.-

Al pobre de este Hospital / aquel que socorre, entiende
que en vez de perder su hacienda / multiplica su caudal
Mas si tú pata tu mal / das en el contrario abismo
¿No harás un gran barbarismo / si yendo por tal sendero
por no perder tu dinero / quieres perderte a tí mismo ?

6.-

Del pobre enfermo en el seno / tus thesoros deposita
que esta limosna bendita / te hará un provecho muy bueno.
Si ella cayere de lleno / en este santo hospital
por librarte a tí de mal / hará en tu favor cumplido
un nuevo que será oído / en el trono celestial.

7.-

Da al pobrecito doliente / limosna con abundancia
procura con tu substancia / aliviarle su accidente
si en ello eres diligente / de bienes un gran manajo
alcanzarás sin enojo / y no teman tus tareas
que quando tan bien te emplees / te mire Dios de mal ojo

8.-

Si mucho tienes, sé ducho / al pobre mucho; y da poco
si poco; y serás un loco / en no dar poco ni mucho
Ninguna disculpa escucho / al mesquino y avariento
antes, firmemente, siento / que es un necio un importuno
quien por no privarse de uno / se priva de gastar ciento

9.-

Si a los pobres que en el gremio / se miran de este hospital
socorres con tu caudal / atesoras un buen premio
El mismo Dios en proemio / de tu suerte merecida
a que esperes te combida / la felicidad corriente
Acvá en la vida presente / como allá en la eterna vida

10.-

La limosna hecha al doliente / pobre, libra con su agrado
de la muerte y del pecado / por influxo omnipotente
feliz el que diligente / con frequentarla se sacia
pues logra con su eficacia / desterra en fausta suerte
las tinieblas de la muerte / con las luces de la gracia

11.-

Fuerza es que al pobre desabras / con disgustos y zozobras
pues quando el pide tus obras / tu solo le das palabras
tu propio tus males labras / pues el mismo Dios por ueco
quando tu con mortal eco / le estés por favor clamando
En vez de darte un si blando / te dará con un no seco

12.-

Por leyes del Cristianismo / a apiadarte te prevén
del pobre que será un bien / que tú te harás a ti mismo
Mas si en el opuesto abismo / te sumergiere tu engaño
crecerá tanto tu daño / que serás con mal acopio
inclemente con el propio / y cruel con el extraño

13.-

Qui ab cara dusta y esquiva / al malalts pobre en son dol
mira; al tal de un gran consol / Y a si de un gran bé se priva
no pues en la compasiva / carrera torcias ton pas
Y has de saber en tal cas / que no caminant tu aixi
errarás ton curs y en fi / qual farás tal trobarás

14.-

Quando al pobre tu rigor / agravia con mano u lengua
ofendes para mas mengua / a su divino Hacedor
Y honrarás a este Señor / con un modo principal
Si haces que con tu caudal / sea el pobre socorrido
quando te llama afligido / desde este santo Hospital.

15.-

Clama el pobre con gemido / implorando tu favor
¿ Y tú con tanto rigor / les has de cerrar tus oídos?
Si tus criminales olvidos / si adoptaren tal maldad
Puedes temer que en verdad / tu dicha su paso yerre
Y que Dios mismo te cierre / las puertas de su piedad

Las quatro décimas que siguen, destinadas al examen o declamacion contra los ricos avaros, se ha procurado fuesen en lengua catalana, por parecer este idioma mas a proposito para el intento

16.-

Si ets un rich ve ben fornit / y al malalt pobre un negat
val mes ser pobre pelat / antes que ser rich podrit
que un rich dur y empedernit / en mitg de sa bella bulla
bé podrá fer tot quant vulla / que en loc el no ha de entrar ell
que amés entrará un camell / per lo forat de una agulla

17.-

Qui ab lo pobre gran o xich / es avaro, mesquí y sech
va ben dirigit ? No ho creh / Podrà salvarse? men rich
aquell mateix que, com dich, / així secseja son such
sia marqués, compte o duch / sia un sabi o sia un soch
mereix ser tiral al foch / puig es tant sech com un bruch

18.-

tu que ven aqui inflamát / de un foch piados que te abraza
vens molt be, perque esta casa / es casa de Caritat
ella farà ab propietat / que en lo bon desitg que tens
de un be reciproch e inmens / tu y malalt quedeu igual
tu ab lo merit de sos mals / y ell ab lo fruit de tos bens

19.-

Qui, mirant per son profit / vulla ser un rich perfet
ab lo malalt y pobret / emplehi quant ha adquirít
Pero aquell que ni un ardit / vol donar per sa salut
sa ganancia haura perdut / Y es veura en la eternitat
en sa avaricia engañat / y en son negoci abatut

20.-

Tant pagat y en mala hora / de sas grans riquezas viu
lo rich que al tenirlas riu / y quant ell no las té, plora
¡Ha infeliz! Si te enamora / un be que així fa ton mal
¿perque ab diligencia igual / coneixent los bens primers
no buscas los verdaders / dels magatzems celestials ?

21.-

Christo en el pobre sin duda / quando ropa a tí te pida
quiere por tí ser vestida / la suma verdad desnuda
como tu piedad acuda / a una acción tan meritoria
Christo y tu en doble victoria / sereis, sin que el fin zozobre
Él arropado en el pobre / Y tú vestido en la Gloria

22.-

Si Chisto por sus bondades / nuestros dolores tomó
y por nuestro bien cargó / con nuestras enfermedades
procura tu con piedades / visitarle en caso tal
hazle llevadero el mal / a tanto afligido enfermo
No sufras que sea un yermo / por tu culpa este Hospital

23.-

Quien hospeda al peregrino / Pobre, al mismo Christo hospeda
Y el propio señor le queda, deudor de un afecto fino
Oh peregrino destino ¡ / digno d emayor fomento ¡
¿Y no causa sentimiento / ver que entre uno y otro esmalte
solo a esta villa le falte / tan santo establecimiento?

24.-

En su lecho de dolor / un pobre enfermo arrestado
Se mira y encarcelado / implorando tu favor
Mitígale tú el dolor / con que le afligen sus penas
visita con manos llenas / y da alivio al miserable
que así le harás tolerable / el peso de sus cadenas

25.-

Si con piadoso sesvelo / das al muerto sepultura
Logras nuy útil usura / pues das tierra y cobras cielo
será más fino tu zelo / y de muy buenos presagios
si al tal entre sus naufragios / lea compañares cortés
al sepulcro con tus pies / y al cielo con tus sufragios

26.-

Quien da al pobre de comer / tanto a Dios sabe obligar
que aumentado ha de cobrar / quanto en el llega a emprender
será un muy buen mercader / quien tales comercios obre
y siendo justo que sobre / tal premio cuente su mano
socorra al enfermo sano / y más al enfermo pobre

27.-

Contemplad a Christo y ved / que muere de sed no en vano
no habrá algun samaritano / que le apague aquella sed ?
Él implora tu merced / y si tú su amistad amas
haz que tus piadosas llams / broten raudales a cientos
en favor de los sedientos / que gimen en esas camas

29.-

O tu, quien la indigencia y suerte escasa / letrado a procurar tu dolencia
los piadosos oficios de esta Casa / ten por cierto que aquí la providencia
sus auxlios te ofrece tan sin tasa / y te los prepara con tanta afluencia
que en ella lograr como mas te quadre / alivio, medicina, padre y madre

30.-

El mismo Dios en este hospital santo / donde el pobre, el pupilo, la viuda
le enderezan su ruego y su quebranto / los oye, los consuela y los ayuda
a sacar regocijos de su llanto / pues si lo adviertes, hallaras sin duda
que esas lagrimas son, si bien lo siente / al oido de Dios muy eloquentes

31.-

Las lagrimas que fluyen en los ojos / de un enfermo y le bañan sus mejillas si ve
un corazon pio sus despojos / tiennen virtud de obrar mil maravillas pues subiendo
hasta el cielo, sus cerrojos / quebrantan, y allanando sus orillas logran tal privilegio,
tal soborno / que en el trono de Dios sirven de adorno

32.-

No porque detenido en esta estancia / te veas, y acosado de dolores
te olvides de sufrirlos con constancia / llora, sí, mas en caso de que llores / en tus
lágrimas busca tu ganancia / y hallarasla sin duda, no lo ignores
que si ellas van al cielo dirigidas / allí, y aquí seran bien admitidas

13. SANT FELIU DE GUÍXOLS EN EL SEGLE XX

El 1900 significà no només un canvi cronològic de segle sinó un canvi en el món del suro: si per un costat no arribava a Sant Feliu matèria primera en abundància, per l'altre, s'iniciava la mecanització de la feina que portà a una creixent demanda de mà d'obra femenina per fer anar el ribot o garlopa, que no requeria ni força ni especialització prèvia. L'any 1910 Sant Feliu tenia 11.000 habitants, havia baixat a 9.000 el 1936 i eren 7.000 l'any 1940.

L'any 1901 hi havia encara 2.734 homes i 453 dones treballant en la indústria del suro, molts d'ells organitzats en societats de socors mutus i cooperatives. Però la crisi surotapera anà agafant força, apareixia una creixent mecanització, una forta competència dels Estats Units i Portugal, i unes contínues lluites entre comerciants exportadors de suro i fabricants proteccionistes que en res no beneficiaven l'estabilitat laboral. Els fets de la Setmana Tràgica de 1909, amb la crema definitiva i irreversible de l'església de Sant Joan, fou un avís del malestar obrer. La Primera Guerra Mundial atà la crisi i deixà sense feina la major part de la població activa guixolenc, depenent excessivament i únicament del suro. Fallida de caixes i bancs, comerciants i fabricants arruïnats, obrers sense feina, augment del 50% del preu dels aliments, fam. L'any 1917 *"la despesa mínima en manutenció d'una família de quatre persones era de 2,85 pessetes diàries. Si el cap de família guanyava un màxim de 3,75 pessetes i tenia la sort de poder treballar quatre dies a la setmana, encara li faltaven 4,95 pessetes per poder satisfer només les necessitats d'alimentació"*⁽⁷⁸⁾.

I el cap de família a nivell laboral era moltes vegades un infant. Vegem l'acta de la Junta de Reformes Socials de Sant Feliu de 29 de novembre de 1923: la Inspecció de Primera Ensenyança havia enviat una circular on es recordava a la Junta i als amos de les fàbriques l'obligació dels nens d'assistir a classe, fet que havia provocat l'acomiadament de molts menors de les fàbriques on treballaven *"y así han quedado en paro forzoso algunos niños y niñas que el producto de su trabajo es el único sostén de la familia por imposibilidad de los padres."* La Junta, en una decisió salomònica, decidí aplicar la llei de 13 de març de 1900 i el reglament de 13 de novembre de 1900 *"que establece que los menores que se ocupen en las industrias no podrán trabajar más de seis horas al día, quedando así dos horas para asistir a la escuela, que serán de nueve a once de la mañana o de tres a cinco de la tarde"*⁽⁷⁹⁾.

El final de la crisi, a mitjan anys vint, havia deixat la indústria del suro tocada i, sobretot, havia deixat un pòsit amarg entre obrers i empresaris, entre burgesos i treballadors, pòsit que esclatà fortament en la Guerra Civil de 1936. Però ja abans havia tornat a aparèixer el fantasma de l'atur amb del crac de 1929 i l'any 1931

(78) SURÓS, J: " La CNT al Baix Empordà: Del Congrés de Sants a la Dictadura de Primo de Rivera", *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, n.6, 1987. L'alimentació de l'obrer del suro en línies generals consistia en un esmorzar de sopes o peix fregit, dinar d'escudella amb poca o nul·la carn, berenar amb pa i arengada i sopar un plat de llegums o verdures i bacallà; no hi mancava el vi ni la "barreja" I com sempre, mentre uns patien gana, altres vivien millor: l'any 1921 uns quants ganxons feien un dinar amb un suculent arròs seguit d'un estofat de xai amb cargols, a darrera un magnífic suquet de peix i per acabar un rostit de cuixes i espatlles de xai amb una gran platada d'enciam, àpit, raves i unes quantes olivetes" citat a "L'avi Munné" de Sant Feliu de Guíxols, 30-4-1921, n.156

(79) AHMSFG, Secció I, Lligall 156 Actes Junta Reformes Socials 1923-1929

l'Ajuntament decidí construir la carretera de Castell d'Aro a la platja de Sant Pol amb un pont sobre el Ridaura per solucionar l'atur forçós. L'obra costà 145.540 pessetes (14.400 posades per l'Estat, 24.585 per l'Ajuntament i 106.555 invertides per la Generalitat de Catalunya) i s'acabà l'any 1935. Per continuar solucionant les necessitats dels aturats, l'Ajuntament demanà un préstec de 20.000 pessetes a la Generalitat per fer el sanejament de la desembocadura de la claveguera col·lectora de la rambla Pi i Margall. Mentrestant s'havia construït el mercat cobert, els Estudis Nous, s'incrementava l'ús de l'aigua potable, s'havia cobert la riera del Monestir, Juli Garreta escrivia les seves millors peces musicals, sorgien revistes i setmanaris de totes les tendències polítiques i socials i la ràdio feia la seva aparició⁽⁸⁰⁾.

La postguerra a Sant Feliu de Guíxols, com a tot Catalunya, fou dura i llarga. L'any 1939, 868 obrers treballaven sis jornals a la setmana, 1.277 treballaven només tres jornals setmanals i 600 es trobaven en atur. Amb duresa, sacrifici i penalitats, s'anà sortint de la misèria a partir dels anys cinquanta i els 7.000 habitants de 1940 es convertiren en 14.000 l'any 1975, una bona part d'ells degut a la immigració dels anys seixanta, que capgirà la població amb nous costums, parles i barris. Però, sens dubte, el fet més important de la història recent fou la conversió de la ciutat en centre turístic, la "segona gran rifa" dels guixolencs, segons Gaziel. L'agricultura i la pesca quedaren com activitats residuals, el suro passà dels 1.517 treballadors de l'any 1958 als només 624 de l'any 1970, un any on el sector turístic ja ocupava el 54% de la població activa, davant el 35% de la indústria. El boom turístic portà beneficis i feina, però portà sens dubte errors irreparables en urbanisme i una manca de previsió de futur. Tanmateix, el creixement turístic, estretament lligat a la construcció, portà també l'arribada d'immigrants que s'instal·laren a la ciutat marxant de la pobresa de les seves terres. Uns immigrants que ocuparen determinades zones i barris de la ciutat que, sense infraestructures, es convertiren en un niu de marginalitat econòmica, però sobretot social.

Cal llegir l'explicació que va fer l'alcalde ganxó Jordi Puig el novembre de 1960 quan demanava a la Junta de l'Asil Surís que vengués a l'Ajuntament uns solars del Sot dels Canyers:

"...el empeño de nuestro ayuntamiento es solucionar en la mejor forma posible el problema de la vivienda en esta localidad, puesto que si bien este problema es el de casi todas las ciudades y pueblos de España, en nuestra ciudad se ha agravado de forma inusitada, un poco debido al turismo puesto que por esta causa muchas viviendas quedan cerradas en época invernal y mucho más debido a la enorme afluencia de inmigrantes procedentes del Sur de la península, los cuales al encontrarse sin alojamientos se hacinan en barracones y chabolas insalubres en promiscuidad de sexos nada edificante; sin el más mínimo sentido de la higiene y entre la más inclasificable suciedad, cosas éstas que a la larga pueden provocar serios conflictos si por desgracia se declaran en algunos de estos focos alguna enfermedad de carácter epidémico" ⁽⁸¹⁾.

(80) AHMSFG, Secció V, lligall 279. Per conèixer més a fons l'evolució històrica cal llegir JIMÉNEZ, ÀNGEL: *Sant Feliu de Guíxols, Una lectura històrica*, 1998

(81) Actes Fundació Asil Surís 1939-1974

El problema era greu i no afectà només els immigrants: l'habitaclle es convertí en una verdadera moneda de canvi que abocà molts propietaris a fer negocis ràpids deixant al carrer famílies que pagaven lloguers petits. La carta escrita al governador civil per F.P., guixolenc de la plaça Sant Pere, el març de 1958 és un document colpidor per veure el problema del turisme, la manca d'habitaclle, la indigència i la degradació i, des de la seva senzillesa i faltes d'ortografia, és un cant a la distribució i igualtat social en ple Franquisme : " *somos una familia obrera que estan amenazados de desahucio para el día 20 de este mes; desde que esta población la an tomado por asalto los turistas no se encuentra ninguna casa libre para alquilarla y en cambio hay casa que hace 4 años que no se a abierto y esta amueblada y nosotros estamos viviendo en una plaza que consta de 8 viviendas que todas estan cerradas en invierno y abiertas en verano; la unica que esta abierta todo el año es la que abitamos nosotros y todo por estos señores beraneantes y en cambio los obreros que nos hechan a la calle no encontramos un techo ni por medicina. todos los propietarios por la anviación del dinero las llogan a los señores braneantes. Nosotros estamos apuntados en el ayuntamiento y hace mas de un año y medio por unas 32 casas de renta limitada; incluso tenemos entregada una pequeña cantidad que segun digeron es por los planos que si las hubieran hecho ya nos encontraríamos de molestarle a Vd. y nos habríamos ahorrado muchas angustias al pensar en el día que ba acercandose. Es muy de lamentar unos tengan tantas casas y se construyan tantos hoteles y chalets y otros en cambio no encuentran una casa para poder estar con tranquilidad y disfrutar de las horas libres despues del trabajo*"⁽⁸²⁾.

Sant Feliu ha assolit els 18.000 habitants a finals de segle XX. L'any 1986, l'activitat industrial ocupava un 40% de la població activa, i el sector terciari un 55% on destaca el sector turisme basat més en les segones residències que no en l'hostaleria; l'atur, que era de 1.100 persones l'any 1995, baixava a 941 persones l'any 1997. Un fenomen de nova aparició és l'augment d'immigrants per cobrir el dèficit de feines socialment no acceptades pels guixolencs o bé per ampliar el ram de la construcció sempre mancat de mà d'obra. Serà precisament aquest col·lectiu, el més dèbil socialment i econòmic, sobre qui es dirigirà una bona part de l'assistència social guixolenc de principis del segle XXI.

(82) AHG, Fons Govern Civil, Secció Governació, Expedient 2718

El problema que se plantea en este estudio es el de la relación entre el desarrollo económico y el bienestar social. En primer lugar, se debe tener en cuenta que el desarrollo económico no es un fin en sí mismo, sino un medio para lograr el bienestar social. Por lo tanto, el objetivo principal de este estudio es analizar cómo el desarrollo económico puede contribuir al bienestar social y viceversa.

En segundo lugar, se debe tener en cuenta que el desarrollo económico no es un proceso lineal, sino un proceso complejo que involucra muchos factores. Por lo tanto, el objetivo secundario de este estudio es identificar los factores que influyen en el desarrollo económico y el bienestar social.

En tercer lugar, se debe tener en cuenta que el desarrollo económico y el bienestar social son conceptos relativos. Por lo tanto, el objetivo final de este estudio es proporcionar una perspectiva crítica sobre el desarrollo económico y el bienestar social en el contexto de la América Latina.

14. L'HOSPITAL EN LES PRIMERES DÈCADES DEL SEGLE XX

L'hospital començava bé el segle: si l'any 1901 la mitjana d'estances per malalt era de 5'03, l'any 1905 havia baixat a 3'44⁽⁸³⁾. Tanmateix, econòmicament l'ensurt inicial no podia ser pitjor: el gener de 1906 la Junta Surís comunicava a la Junta de l'Hospital el tancament del donatiu semestral que des de l'any 1855 li havia anat oferint i que representava, a l'engròs, el 30% dels ingressos de l'hospital.

Un problema es plantejà a la Junta en aquesta nova etapa: el destí dels diners dels llegats. Fins ara, tots els llegats havien servit per fer obres i millorar-ne la infraestructura i mai per cobrir les despeses de l'exercici anual. Els dèficits es cobrien amb els primers ingressos de l'any següent i així s'anava arrossegant, però mai no es tocaven els llegats personals. Ara, l'hospital, sense les entrades del llegat Surís i malgrat rebre diversos donatius, augmentà el dèficit ja crònic. Tanmateix, eren uns bons donatius: el febrer de 1907 s'ingressaven 2.500 pessetes del llegat de Joan Rifà Casas; l'abril, 2.500 pessetes d'Anna Juera Iglesias; el juliol 10.000 pessetes de Rafael Valls Martí i el de 4 novembre de 1907, la Junta de Beneficència llegia el testament de Salvi Rabell, mort a Barcelona el maig del mateix any, en el qual deixava 25.000 pessetes i la renda anual (750 pessetes) durant trenta anys de dues cases que tenia llogades. El setembre de 1908 Jaume Font Iglesias ofería 2.500 pessetes "para enlosar varios departamentos"; Maria Vilaret Bosch donava 500 pessetes; el maig de 1909 Ferran Romaguera Patxot donava 10.000 pessetes; Francesca Masmijtjà Morera, 2.500 pessetes i un donatiu de 500 pessetes de Maria Vilaret Bosch i el 15 de setembre del mateix 1909 arribava el llegat testamentari d'Ernest Vidal Calzada de 25.000 pessetes Semblava com si l'abandó en el qual la Junta Surís havia deixat l'hospital hagués esperonat els guixolencs a augmentar els seus donatius.

En aquests anys, l'Ajuntament havia augmentat el pressupost de Beneficència: si l'any 1905 hi destinava el 2% (2.929 pessetes), l'any 1908 hi dedicà el 5% (7.829 pessetes distribuïdes així: 3.329 despeses generals, 100 per a pobres transeünts i 3.100 per a subvencions a entitats benèfiques).

L'any 1910, va plegar d'administrador de l'hospital Joan Casas i es nomenà per substituir-lo Salvador Roca, el qual exercirà el càrrec fins l'any 1932. Amb en Roca l'administració emprendreà un caire més modern i empresarial i s'editarà una Memòria anual per donar a conèixer al públic el funcionament de l'hospital i aconseguir així acostar-lo més a la vida quotidiana de la ciutat. La tremenda i constant lluita que tindrà Roca serà amb l'Ajuntament. No serà mai un enfrontament virulent ni directe, sinó una constant petició per tal que aquest, com a propietari de l'hospital, se'n faci càrrec econòmicament, cobrint el dèficit anual. Serà una lluita en va: quan el novembre de 1910 la Junta observà el dèficit de la institució, l'alcalde proposà usar els diners dels llegats extraordinaris, proposta a la qual s'oposaren la resta de membres, ja que aquests llegats sempre havien estat per obres i no per a despeses ordinàries. L'alcalde informà que el consistori tenia la intenció de construir un hospital nou en un lloc més espaiós i considerà que l'Ajuntament no havia d'invertir en l'hospital vell. Però el cas és que l'hospital no es construïa, ni es construï, i el dèficit anava augmentant. El novembre de 1912, per evitar l'augment de les despeses, l'administrador Roca es va

(83) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

veure en l'obligació de controlar estrictament la gravetat de cada malalt per treure'l al més aviat possible de l'hospital i evitar despeses innecessàries.

El gran paradoxa: com més problemàtica era l'economia de l'hospital, més llegats rebia de patrimoni: el febrer de 1913 rebia dues cases del carrer Girona (100 i 102) donació d'Octavi Patxot Dalmau i dues cases més (carrer Sant Joan, 32 i Sant Pere, 31) donació del prevere Albert Bernis Serra. Tanmateix l'any següent, l'Ajuntament s'oblidà de la construcció d'un nou hospital i acceptà col·laborar directament en les reformes i manteniment de l'hospital⁽⁸⁴⁾.

Les primeres obres que es feren foren dues sales per a malalts tuberculosos pagades per la ja difunta Emília Llagostera Surís⁽⁸⁵⁾, amb plànols de l'arquitecte Bernardo Pejoan i construïdes pel mestre d'obres Miquel Pallí, i s'enderrocà tota la part del carrer del Mall i es feu nova.

El cinc de novembre de 1913 començaren les obres, la Junta acordà fer un pontet per unir les dues galeries i es col·locaren, en els ciments de la part nova, en l'anomenada primera pedra, un escrit amb una petita història de l'hospital, la composició de la Junta de Beneficència, de l'Hospital i de l'Ajuntament⁽⁸⁶⁾. El febrer de 1914, per evitar que les sales es diguessin sales de tuberculosos, els posaren els noms dels pares de l'Emília Llagostera, sala Daniel, la dels homes, i sala Francesca, la de les dones, però els hereus demanaren canviar els noms i quedaren com sala de Santa Emília i sala de Santa Elvira. La filantròpica donant no només havia pagat la construcció de les noves sales, sinó tot el material sanitari i científic més avançat per tal de prevenir i dur a terme els tractaments adequats. Aquest mateix any l'hospital va rebre 15.000 pessetes de Pere Rabell Vinguent i 5.000 pessetes de Dolors Ball-llovera Bernich.

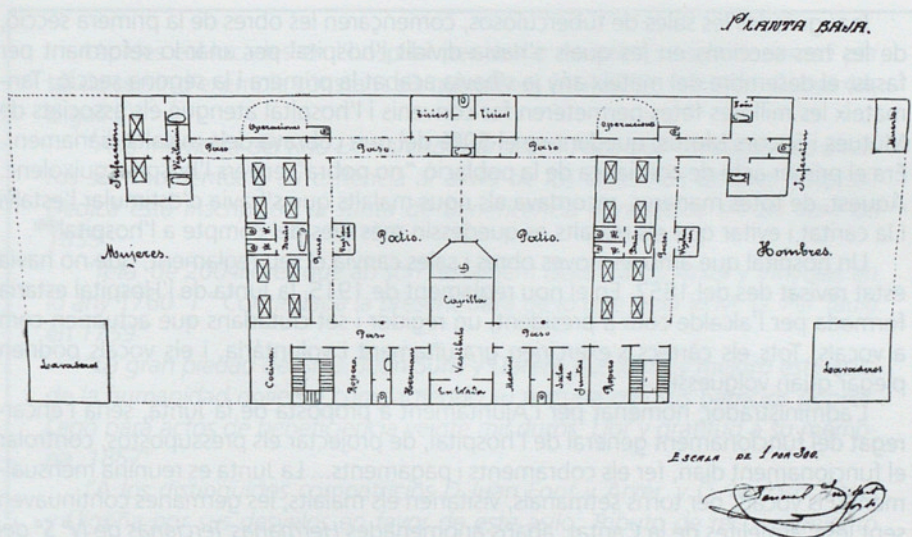
El 20 de març de 1915 s'acabaren les obres de les sales de tuberculosos i el 5 d'abril de 1915 es féu la inauguració oficial. L'acte tingué lloc a les onze del matí amb l'assistència de l'Ajuntament en ple, presidit per l'alcalde Narcís Duran i Juera, la Junta de l'Hospital, els hereus d'Emília Llagostera i Surís, la Mare Superiora de les Carmelites, el capellà i metge de l'hospital, el rector de la parròquia, el jutge i el fiscal municipals, el cap i oficials del destacament d'Àsia, el capità de carrabiners, el diputat provincial Josep Irla, els representants del Cos Consular, funcionaris, exalcaldes, representants de les societats guixolenques i públic en general; la flor i nata de la població al voltant de l'hospital.

Val la pena, per analitzar la mentalitat del moment envers l'hospital, transcriure determinats fragments del discurs llegit, en català, per Daniel Girona, parent i hereu de confiança d'Emília Llagostera. Per Girona, l'hospital de Sant Feliu l'any 1912, des del punt de vista arquitectònic, era horrorós: *"No sols per l'emplaçament del edifici dins la ciutat, voltat d'edificis particulars que quasi l'afeguen, alguns sols separats per l'intermedi d'estrets carrers, adhuc per la disposició arquitectònica interior del mateix, mes semblant a les construccions de l'edat mitjana que no pas adaptat als actuals avenços de la sciencia i el criteri medical modern, me feu l'efecte de que'l smentat edicifi no sols no cumplia los fins sanitaris a que es destinat, adhuc constituia una menaça constant y podia adevenir un focus d'infecció pera la ciutat"*. Parlant

(84) AHMSFG, Manual Acords 2 abril 1913

(85) A voltes surt escrit Llagostera amb "o", altres amb "u"

(86) AHMSFG, Fons Hospital, Capsa 11, Llibre d'Actes Junta, folis 106-107

Plànols realitzats per l'arquitecte General Guitart l'any 1911.

amb la seva tia Emília aquesta decidí paliar la situació perquè se n'aprofitessin "els desvalguts, aquells qui freturen lo goriment de llurs mals, y un balsam consolador a llurs dolors, aquells qui la miseria obliga de cercar un xopluch, lo qual no poden trobar en llurs vivendes mancades de ço qui es mes necessari a la vida.

Que l'obra benèfica de la meua tia Emília Llagustera serveixi donchs d'exemple als poderosos y privilegiats de la fortuna a fi de que en nostra Catalunya y en special en aquesta Ciutat de Sant Feliu de Guíxols, tant castigada en les presents circumstancies, tinga nombrosos imitadors. Car la caritat es la mes sublim de les virtuts, es l'obra social qui acobla mes les voluntats, la qui lliga los cors per l'afecte, lo qui uneix tots los sers mes desinteressadament y la qui dona la veritable pau als pobles.

Que serveixi de consolació als humils, als desvalguts, als malalts qui coneuguin qui hi ha animes caritatives qui pensen que 'ls bens de fortuna no son donats pera servir exclusivament als qui 'ls posseheixen; que reconegen que hi han cors nobles qui senten fondament llur deure de repartir les riqueses entre llurs semblants necessitats.

Que 'els pobres l'acceptin aquesta obra, sens humiliació ni sens orgull; si no ab aquella serenor que dona la plena conciencia de la dignitat humana, y sentin amor y agraïment envers aquells qui frueixen lo mes gran plaher quant fan lo bé donant pa als cossos y consolació a l'anima dels missèrrims i desvalguts⁽⁸⁷⁾". No hi ha dubte que aquest discurs es podia haver fet perfectament en el segle XVIII i tindria la mateixa vigència: la caritat com a virtut fonamental, la teoria de la comunicació.

(87) AHMSFG, Fons Hospital, Capsa 11, Actes Junta, folis134-142

Inaugurades les sales de tuberculosos, començaren les obres de la primera secció, de les tres seccions en les quals s'havia dividit l'hospital per anar-lo reformant per fases; el desembre del mateix any ja s'havia acabat la primera i la segona secció. Tanmateix les millors fetes permeteren fer convenis i l'hospital atengué els associats de Mútues i Socors Mutus, quedant-se el 50% del que cobrava dels malalts diàriament. Era el primer acte de confiança de la població "no pobra" envers l'hospital guixolenc. Aquest, de totes maneres, recordava als nous malalts que s'havia d'estimular l'estalvi i la caritat i evitar que els malalts es quedessin més dies del compte a l'hospital⁽⁸⁸⁾.

Un hospital que amb les noves obres i sales canvià el seu reglament, que no havia estat revisat des del 1857. En el nou reglament de 1915, la Junta de l'Hospital estaria formada per l'alcalde com a president, un regidor i set ciutadans que actuarien com a vocals. Tots els càrrecs s'exercirien gratuïtament i voluntària, i els vocals podrien plegar quan volguessin.

L'administrador, nomenat per l'Ajuntament a proposta de la Junta, seria l'encarregat del funcionament general de l'hospital, de projectar els pressupostos, controlar el funcionament diari, fer els cobraments i pagaments... La Junta es reuniria mensualment. Els vocals, per torns setmanals, visitarien els malalts; les germanes continuaven sent les Carmelites de la Caritat, abans anomenades *Hermanas Terciarias de N^a S^a del Carmen* des que arribaren el 1858: estava al seu càrrec la cura i vigilància dels malalts, inventari, material, disponibilitat de llits...

La roba blanca s'hauria de canviar cada quinze dies; cada dia es ventilarien les habitacions; els malalts haurien de respectar-ho tot; no podrien tenir efectes personals ni acceptar-ne de ningú; el públic podria visitar els malalts el diumenge al matí i els familiars els dijous i els diumenges. Els metges visitarien cada matí a les nou per torns dictats per l'Ajuntament i cobrarien directament d'ell.

La nova sala quirúrgica la podrien usar els metges, tant si operaven pacients de l'hospital com de fora, cobrant-se en aquest cas 50, 35 o 20 pessetes "*segun la posicion social de la familia*". Hi hauria habitacions de pagament a cinc pessetes diàries.

Respecte al capellà, que no era triat per l'Hospital sinó que tenia un benefici particular, hauria de visitar cada dia els malalts, consolar-los, celebrar les misses i se li assignaria una habitació per viure a l'hospital.

L'infermer hauria de fer una col·lecta mensual pel poble i cada diumenge passaria el plat a l'església parroquial; hauria d'escombrar les voreres, treballar l'hort i "*cuidar a los enfermos varones en todo lo que se conceptue indecoroso para las hermanas*"; hauria de dormir a la sala dels homes.

L'alimentació dels malalts era variada i es modificava segons que el malalt estigués a dieta, mitja ració o ració completa.

-Dieta: brou o llet

-Mitja ració: esmorzar a les set amb sopa o xocolata; a les onze del migdia, "*sopa con un poquito de carne de pollo o pescado hervido*"; a las 5, *sopa y huevo o pescado hervido*" i a més, entre àpat i àpat, tasses de brou o llet.

-Ració entera o completa: esmorzar igual que les de mitja ració; a la una, "*sopa con cocido o un plato de carne o pescado*"; a las 5 *sopa, verdura y plato de carne o pescado*". A la nit, brou o llet. Pa en cada àpat i un vas de vi⁽⁸⁹⁾.

(88) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

(89) AHMSFG, Secció IV, lligall 60

Làpides col·locades en l'hospital per deixar constància dels donants i per tal de servir d'exemple constant als guixolencs (AHMSFG, Hospital, Capsa 44, Lligall 2)

"A la memoria del Rdo D. Narciso Marcillach Pbro que consagró sus ahorros sus momentos y su exitencia al alivio de los enfermos de este hospital. Dedicó esta inscripción la Junta de Beneficencia agradecida en 20 abril de 1859"

"feta de 200 lliures que ab son testament dexá Narcis Arxer y Vinyolas en lo any 1760" i " Continuada la present obra de lo que dexá lo M. D. Per Taulé en 1759"

"La gran piedad del sr D. Juan Surís y Llorens aumentó y mejoró este asilo de la humanidad doliente compartiendo su fortuna con sus patricios pobres. Legó para actos de beneficencia veinte mil duros. Llor y gratitud a su memoria. 1857"

"A los distinguidos compatriotas D Juan Font y Arxer, y D. Narciso Sicars y Lligoña por sus desvelos en favor de este asilo. Tributo de reconocimiento a su memoria y a los que secundando su idea figuran en la lista general de donadores para dicho establecimiento"

"A la memoria de D. Miguel Surís y Llorens que costeó en 1863 las obras de reedificación y embellecimiento de esta capilla"

"Reedificat y moblat a expensas de Donya Emilia Llagustera i Surís. En prova d'agraïment la Junta administrativa de l'Hospital li dedica aquestt record. MCMXIV"

"Reedificat a expensas de Donya Emilia Llagustera i Surís 1914"

Un hospital cada vegada més renovat que des del gener de 1916 disposava d'un total de nou germanes, però un hospital, també, amb problemes constants. La mort d'Emili Sicars, president de la Junta d'Auxilis de Barcelona, havia creat un problema, ja que el seu fill es convertí en el nou dipositari i titular nominal dels valors de la Junta d'Auxilis i com hem vist abans, començaren greus problemes per controlar i cobrar les quantitats exactes. No fou motiu aquest entrebanc perquè el juliol de 1916 es canviés la cuina econòmica que funcionava des del 1870. El mateix any, amb el llegat de 5.000 pessetes de Jaume Font, cansada la Junta d'haver de fer tantes làpides individuals en agraïment als donants, acordà col·locar una sola làpida on s'anirien inscrivint els noms dels benefactors. Aquest mateix setembre de 1916, Lluïsa Ruscaleda Sentí lliurava a l'hospital la casa n.32 de la rambla Vidal i aquest la llogà a la Companyia de Telèfons Peninsular per 1.000 pessetes l'any. La que després es convertirà en la Companyia Telefónica Nacional de España no en marxaria fins la dècada dels setanta. A final d'any, continuant la perspectiva històrica dels administradors i membres de Junta, es col·locà dins la paret de la façana del carrer Hospital una ampolla on s'explicaven totes les obres fetes en aquests dos anys 1915 i 1916. Malgrat rebre, el juliol de 1917, 10.000 pessetes de Rafael Esteva Arxer, el novembre del mateix any es pararen les obres de la tercera fase per manca de diners, tot i que l'obra estava quasi enllestida i podia usar-se.

Seccions de les obres de l'hospital l'any 1916 (AHMSFG, Hospital, Capsa 23)

"Sección primera: aparato montacargas desde la cocina del piso bajo a las del primero y segundo-Techo de la sala destinada a hombres en el primer piso, arreglo del segundo en la parte superior de aquel con galería por parte del huerto, y mas arriba terrado cubierto y descubierto-Bóveda o cubierta de la capilla construyendo varios departamentos, incluso la sala de operaciones. Se principió en abril 1915 y terminó julio 1916

Seccion segunda: hacer nuevo piso o planta de la sala de mujeres por razón del mal estado de las vigas de madera, y toda la parte superior de la sala- Cambios en el salón recibidor-Sala de Administración en el segundo Piso y construcción de escalera desde el propio segundo piso hasta los terrados-inicio julio 1915 y termina diciembre 1915

Sección tercera: Todo el edificio antiguo por la parte de la calle Hospital se construye de la forma siguiente: Bajos para habitación Rvdo Capellán y enfermero-El primer piso, aposentos para las Hermanas-Segundo piso para habitaciones de pago. Parte superior, terrado cubierto y descubierto. Inicia setiembre 1916"

L'any 1917 tingué lloc a Sant Feliu de Guíxols la construcció, davant el passeig dels Guíxols, de les Drassanes Mayol, l'últim intent per recuperar la construcció de vaixells en desús feia anys. L'amo de l'empresa oferí a l'hospital les parets de les drassanes que donen al passeig dels Guíxols i al Casino Guixolense per tal que l'hospital ho gestionés per llogar-les a les empreses que es volguessin anunciar amb cartells.

L'octubre de 1918, mentre la Junta batallava amb Sicars per normalitzar la situació de la Junta d'Auxilis, es va rebre un llegat de 5.000 pessetes de Manuel Gispert Comas, i el novembre del mateix any començà una vertadera baralla entre l'administrador de l'hospital, Salvador Roca, i el prevere Lluís Patxot, beneficiat de la capella de l'hospital. Aquest, segons sembla, vivia de rendes i no es preocupava de l'atenció espiritual en la capella, no complia cap dels deures inherents al benefici creat i no reconeixia l'autoritat de l'administrador de l'hospital, al·legant que la capella no formava part administrativa de l'hospital⁽⁹⁰⁾.

Cal seguir aquesta petita història per observar les relacions de poder dins l'hospital i la seva expansió cap a instàncies superiors, Ajuntament i Bisbat. El 15 de març de 1855 s'havia creat un benefici per a la capella de l'hospital i, per considerar-se interessant i avantatjós, en aquell moment l'administrador no s'hi va oposar tot i que es va fer sense fer-lo oficial. El prevere beneficiari havia d'atendre espiritualment els malalts; oficiar missa per a ells cada dia abans de les nou del matí; atendre la direcció espiritual de les germanes; el 12 de cada mes celebrar una missa en honra del donant del benefici que era una dona i, cada dia en la missa, havia de resar per la donant i la seva família. Cap problema va haver-hi amb el primer beneficiat, però sí amb el segon, Lluís Patxot.

(90) Tot el tema del prevere Patxot es troba a AHMSFG, Hospital Capsa 23 i Capsa 11: Llibre d'Actes folis 191-194, 199-200, 202-203, 209-210, 217, 227.

Hospital Municipal de enfermos pobres
 DE
 SAN FELIU DE GUIXOLS
 MEMORIA DE LA ADMINISTRACION

con motivo de las cuentas correspondientes al año
 1916

INGRESOS

	Ptas.	<u>PESETAS</u>
Subvención del Magnífico Ayuntamiento	4.983'47	
Limosnas de la Junta de Auxilios de Barcelona de las que Ptas. 2.000 pertenecen al ejerci- cio de 1915	» 6.000'00	
Pensión legada por D. Salvio Rabell	» 750'00	
Producto de alquileres	» 642'00	
Producto de las cuestaciones por la Ciudad é Iglesia Parroquial	» 187'65	
Cobros diversos y limosnas	» 5.475'10	
De la cuenta del legado de D. Ernesto Vidal	<u>» 1.172'90</u>	19 211'12

GASTOS

Salarios de las Hermanas y Enfermero	Ptas. 4.013'00
Comestibles (pan y carne 4.013'10)	» 5.939'05
Bebidas (leche 2.300'90)	» 3.036'35
Alumbrado y combustible	» 975'55
Artículos varios	» 335'00
Cuentas diversas	» 1.019'70
Médicos y Farmacia	» 1.970'80
Atenciones religiosas	» 148'80
De la cuenta del legado de D. Ernesto Vidal	<u>» 285'50</u>

TOTAL Ptas. 17.723'75

Déficit suplido en 31 Diciembre de 1915 por el suscrito Administrador, además de las 2.800 Ptas. que procedían del fondo desti- nado á obras	» 2.066'30	<u>19.790'05</u>
Déficit en 31 Diciembre 1916 cubierto provisionalmente de fondos especiales		<u>578'63</u>

El 10 de desembre de 1914, l'administrador es va queixar al Vicari Capítular tot dient-li que el capellà li havia de demanar llicència per fer actes extraordinaris en la capella, cosa que no feia mai. El Vicari parlà amb el beneficiat Lluís Patxot i l'avisà de les normes que havia de complir. Res més no sabem fins el 4 d'agost de 1919, quan el beneficiat tingué una mala entesa amb l'administrador i l'insultà. Llegim com ho explicava el propi administrador:

"Un caso inaudito y que nunca hubiera imaginado me obliga a molestar la atención de la Junta debiendo referirme al Rdo D Luis Patxot, beneficiado de este Hospital. Su cinismo y desfachatez es tal que hasta me da pena a mi avanzada edad e ideas sanas y religiosas tener que ocuparme de ello". La queixa s'originà, explicava Roca, perquè feia temps que tenien avisat en Patxot que havia de comunicar a l'administrador cada vegada que fes una funció extraordinària i ell no tan sols no ho feia mai sinó que va enviar una carta a en Roca que deia *"Salvador Roca: Saludo a su majestatica persona al Combes Guixolense-Deseo sea la última la presente; y sirve para rogarle que no me mande aviso alguno porque estoy obligado a no atenderle ni respetarle ni obedecerle- Primeramente ya sabe que tengo mis dignisimos superiores y demás autoridades eclesiásticas a quienes gustoso reverencio con filial aprecio y sumo respeto- En el Hospital de San Feliu toda mi consideracion y respeto al sr Alcalde (sea carlista sea anarquista) como presidente de la Junta y como autoridad popular. Y tambien a todos los señores de la Junta todo mi respeto. En el Hospital como sacerdote y como particular estoy con el mayor entusiasmo supeditado a los pobres enfermos, mis hermanos. A V, presuntuoso ignoranton absolutamente nada, como practicamente se lo demuestro; porque con sus inmundos salivazos se ha hecho merecedor de mi mas formal desprecio. V, Sr Salvador, cuidis de dalt, jo de abaix. No me cansará para nada; la Iglesia y sus sacerdotes siempre han sido perseguidos. La férrea corona del kaiser se aplastó para siempre...No se ponga enfermo...Empezaré lista monumento al celoso, etc..."*

L'administrador explicà a la Junta que amb aquesta carta havia tocat sostre i va recordar que el 1914 ja havia avisat el Vicari Capítular i que el desembre de 1915, en la inauguració de les obres de l'hospital, davant del Bisbe, en Patxot *"se permitió usar la palabra sin pedirlo, hablando de democracia moderna y autonomía para venir al caso de que se le permitiese obrar en la Capilla alegando que todos sus intereses eran para el Hospital..."* i va ser escridassat pel propi alcalde. *"Su afecto al Hospital fue de nombre pues en cierta ocasion y a presencia de la Madre Superiora tuvo la desfachatez de decirme que por rico que fuese nada dejaría al Hospital."* En Patxot, segons en Roca, es va negar a participar en la subscripció per eixugar el dèficit de l'hospital; en la subscripció amb motiu d'una epidèmia recent no va voler acompanyar els de la Junta a recollir diners i, a més, deia a tothom que els diners no s'invertien bé; el Bisbe l'havia obligat a complir al peu de la lletra les clàusules del benefici i ell continuava fent el que volia, sense presentar-se a la sala de malalts ni administrar el viàtic.

La Junta de l'Hospital formulà una denúncia al Bisbe; el Vicari General obrí un expedient a Patxot i va decidir-se que la Junta intervingués i evités que l'administrador s'enfadés amb el beneficiat. Davant la suposada parcialitat del Bisbat defensant el beneficiat, la Junta responia el 19 de novembre que l'administrador sempre havia estat molt amable i condescendent i que *"deviendo además tenerse en cuenta que todos los que en el Hospital ejercen alguna función o prestan servicios tienen el deber*

de ponerse de acuerdo con él que es su superior inmediato". L'administrador Roca, enfadat, demanà un dictamen per evitar que l'Ajuntament el criticués a ell si semblava que actuava per debilitat o condescència. La Junta de l'Hospital considerà que s'havia arribat a un grau d'incompatibilitat entre el beneficiat, l'administrador i la Junta de forma que aquesta demanà els serveis del rector del poble per fer misses i actes religiosos a la capella, prescindint dels que fes el propi Patxot. Al mateix temps, la Junta ordenà a la Mare Superiora que s'encarregués d'ara endavant de tot el material de la capella i la roba i que fes un inventari de tot l'hospital. En una paraula: la Junta volia ignorar el beneficiat de l'hospital.

El 30 d'octubre de 1919 la Junta llegia un escrit d'en Patxot dirigit a Roca: *"Sr Salvador Roca. Ruego a V tenga por no recibidas y para mí doy por no escritas aquellas palabras que V recibí en agosto pasado ya que no fueron escritas para molestarle y nunca para injuriarle"*. La Junta l'acceptà, tot i reconèixer que estava fet per mandat superior i no per penediment *"pues de otro modo estaría redactada si hubiese verdadero remordimiento de la ofensa"*, ja que en Patxot continuava sense respectar les clàusules del benefici.

Dos anys més tard encara durava l'animadversió: el març de 1921 la Junta demanava al rector de la parròquia que li deixés un vicari per fer les funcions del Dijous i Divendres Sant a l'hospital i aquest contestà que li era impossible per falta de personal. Abans que les fes en Patxot, anul·laren les funcions i així ho comunicaren a l'Ajuntament. Aquest mateix any arribà el dictamen que la Junta havia demanat a Barcelona.

En ell, els advocats consideraven d'entrada que la capella formava part de l'hospital, ja que ni tan sols tenia accés directe al carrer. Conclusió: la capella s'havia de subjectar a les normes de l'Hospital, o sigui que el capellà beneficiari havia de dependre del règim comú de l'Hospital i *"desde luego no se trata de que la Junta o el Administrador del Hospital manden al capellán. La misión a que está llamado dentro del Hospital excluye desde luego esta forma de relación, pero ello no significa que sea lo más procedente el que el beneficiado establezca el régimen de la capilla con absoluta independencia del régimen total del hospital. El motivo es claro, el beneficiado no es ni puede ser un Rector autónomo como lo es aquel a quien se confía la dirección del culto de una Iglesia."* O sigui que segons Josep M. Planas, degà de la Facultat de Dret de Barcelona, a qui s'havia encarregat aquest informe l'any 1921, el beneficiari s'havia d'avenir a les normes generals. Una victòria legal de la Junta davant el beneficiat. Quelcom devia arranjar-se, perquè en Lluís Patxot constava encara com a beneficiat l'any 1952 i creà una fundació anomenada Fundació Pou de Pedrieux *"ab 56.000 pessetes que sembla ha donat una piadosa dona i que servirà per els malalts pobres de l'hospital⁽⁹¹⁾"*.

Mentre dirimia amb el prevere Patxot i amb en Siscars, en Salvador Roca no s'oblidava en totes les reunions de la Junta de l'Hospital d'exigir a l'Ajuntament més aportació econòmica per a l'hospital, ja que el dèficit continuava trasbalsant el bon funcionament. El novembre de 1918 l'Hospital va vendre's una casa del carrer del Raig per 2.125 pessetes. El fet curiós d'aquesta venda és que l'hospital no en tenia cap títol de propietat, però sí de possessió. En no reclamar ningú la propietat, es vengué

(91) AHMSFG, Hospital, Capsa 44 lligall 3

per normalitzar-ne la situació i fer diners per netejar els deutes. El maig de 1919, la Junta pactà amb els hereus de Salvi Rabell: l'hospital renunciava a cobrar durant trenta anys les 750 pessetes de lloguer de les dues cases i, en compensació, els hereus donaven a l'hospital 75.000 pessetes en Deute Públic de l'Estat. Amb aquest tracte i *"considerándose el mezquino salario que perciben las hermanas de este Hospital con el que deben mantenerse y vestirse, como también mantener y pagar a la sirvienta, al extremo de que la alimentación era deficiente por el aumento del precio de los comestibles, sin que lo que percibían bastare para su sostén cual procedía, debiendo tener en cuenta que además de la asistencia a los enfermos de día y de noche, se halla a su cargo el lavar la ropa y todo cuanto precisa para el aseo y limpieza..."*, la Junta acordà que les actuals nou germanes que hi havia a l'hospital passessin de cobrar 9 pessetes diàries a 12 pessetes; a l'infermer Miquel Cosp se li apujà de 62 pessetes a 75 pessetes mensuals⁽⁹²⁾.

L'any 1920, l'hospital rebé en donació de Cristòfol Fraginals les cases n.12 i 14 del carrer Girona; l'any 1921, per rendibilitzar les instal·lacions hospitalàries, es signà un contracte amb la societat La Previsión Guixolense per tal que els seus associats s'operessin i fossin assistits a l'hospital. Continuava així la reconversió de l'Hospital de Pobres de Jesucrist en un hospital-clínica obert a tota la població, que oferia uns serveis mèdics i un material cada vegada més especialitzat. El metge, que si fins feia poc, guaria exclusivament amb els seus coneixements, sofrirà una positiva evolució mitjançant la qual necessitarà cada vegada més material, estris i aparells que no pot anar traginant de casa en casa i que, tot sovint, no pot comprar per tenir-los a la seva consulta. D'aquesta forma, el poble anirà reconvertint una casa de caritat bastant temuda per a tothom en una clínica, entesa com a institució on es realitzen activitats mèdiques i quirúrgiques. L'hospital serà cada cop més freqüentat per la població, no ja com a pobres, sinó com a usuaris.

Amb aquesta nova dimensió, l'hospital oferia tres classes d'estances: les gratuïtes, com sempre per a les famílies pobres, continuant la finalitat primera de la seva fundació; les de primera classe, per a aquelles famílies o malalts que tenien capacitat econòmica i que usaven l'hospital o bé perquè restaven sols o bé perquè en veien els avantatges sanitaris; i les de segona classe, que pagaven sis pessetes diàries, que eren aquelles famílies d'ingressos normals, "ni rics ni pobres", com en deien els mateixos administradors.

Els primers anys de la dècada de 1920 veieren més llegats per a l'hospital: dels germans Rabell Cabrero es reberen 7.000 pessetes de la venda de la casa de la Rutlla, 8; un altre llegat important de l'any 1922 fou el deixat per Josep M. Bernich, comentat en el capítol de les fundacions. Rebé també, l'hospital, el llegat d'Àngela Nadal consistent en tretze títols de Deute Municipal de Barcelona, valor nominal de 6.500 pessetes. L'any 1927, Alejandra Nadal Mieras deixava a l'hospital la casa n.59 del carrer Salmeron, i Ramona Andreu Roselló la casa n.3 del carrer Girona. L'hospital anava ampliant les seves propietats, augmentaren el sou de les nou germanes i la seva serventa a 1,5 pessetes diàries (450 pessetes al mes entre totes) i reedificaren la galeria de l'hort⁽⁹³⁾.

(92) AHMSFG, Secció IV, lligall 42

(93) AHMSFG, Hospital, Capsa 11

INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS EN EL PERÍODE 1915-1924,
en pessetes (AHMSFG, Hospital, Capsa 44, Lligall 3)

ANY	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
ING.	11.753	19.211	14.569	28.110	18.894	20.232	18.809	23.873	30.240	27.908
DESP.	16.578	17.723	15.847	23.121	20.770	23.334	21.350	24.015	31.871	27.908

Els ingressos consistien, de mitjana, en l'aportació d'un 27% de l'Ajuntament, la Junta d'Auxilis un 20%, les almoines un 25% i la resta entre els lloguers i els llegats fixos. Entre les despeses, els salaris s'emportaven un 25%, els queviures, un 50% i entre metges i farmàcia, un 10%.

El febrer de 1928, Concepció Patxot Llagostera lliurava 5.000 pessetes per acabar la façana i col·locar-hi la imatge de la Verge de la Misericòrdia. Seguint la tradició dels últims anys, dins la creu de la façana col·locaren una ampolla amb un escrit⁽⁹⁴⁾ i, de les dues propostes presentades, s'escollí l'escultor Oliver, el qual, per 4.000 pessetes, va esculpir la imatge amb marbre d'Itàlia i pedra de Girona en la base.

El desembre de 1928, Salvador Vidal Largacha lliurava tres cases: Sant Pere, n.13; Clavé, n.7 i Sant Joan, n.16. El 16 de març de 1929, amb una gran cerimònia, es col·locà la Verge en la seva fornícula a catorze mestres d'alçada amb la presència de l'alcalde, Pere Torres, i l'administrador, Salvador Roca Carreras. La imatge mesurava 1,86 metres i amb el peu i corona 2,28 metres; tenia un pes total de 780 quilos⁽⁹⁵⁾.

El juny del mateix any, s'aclaria definitivament l'assumpte de la Junta d'Auxilis de Barcelona i l'hospital passà a cobrar 8.291 pessetes a l'any en lloc de les 4.000 que els enviaven fins ara. Més bé no podia acabar aquest any 1929: amb data 5 de desembre de 1929, el Jurat Internacional de Premis de l'Exposició Internacional de Barcelona concedia la Medalla d'Or a l'Hospital Municipal de Sant Feliu de Guíxols per la seva organització, funcionament, millores i sistema de Memòries per informar a la ciutat⁽⁹⁶⁾.

Distribució de l'hospital l'any 1929 (AHMSFG, Hospital, capsa 44, lligall 3)

"Bajos.- Capilla-Almacén-Habitación del Enfermero-Otro departamento sin terminar-Cruz Roja-Cocina muy espaciosa con despensa y otros departamentos-Refectorio para las Hermanas-Lavaderos-Estufa y calefacción, exclusivo a las salas de los tuberculosos-Aposentos para dementes-Sala de autopsias y cádáveres-Almacén-Jardín.

Piso Primero.- Coro de la Capilla-Sala para hombres-Sala recibidor de entrada-Sala para mujeres- Departamento para diversos usos y repartir las comidas, existiendo grifos con agua fría y caliente- Habitaciones de las Hermanas- Sala para hombres tuberculosos con galería y ropería y otros departamentos a utilidad de los mismos- Galerías en el patio con un puente que las une.

Piso Segundo.- Sala de operaciones con su antesala y utensilios respectivos- Ropería- dos salas iguales a la del primer piso para infecciosos, que cada una de ellas puede dividirse para la separación de enfermedades o sexos- Despacho del Administrador y de la Junta- Departamento para diversos usos, como en el

(94) AHMSFG, Hospital, Capsa 11, Actes Junta, folis 305-306

(95) Ídem, folis 321-322 i Secció IV, lligall 53

(96) AHMSFG, Secció IV, lligall.53

primer piso y condiciones iguales- Aposentos para enfermos de pago- Otros que están sin terminar- En el edificio de los tuberculosos, enteramente igual a lo detallado del primer piso.

Terrado.- Existe una parte cerrada, otra cubierta y gran extensión descubierta con un ascensor para las ropas desde los lavaderos del plan terreno

Las camas disponibles fijas son 12 en la sala de hombres y 12 en la de mujeres; 5 en cada una de las dos salas del segundo piso; 5 en cada una de las dos salas para tuberculosos; una en cada una de las tres habitaciones de pago

Propietats i valors de l'hospital l'any 1929 (AHMSFG, Hospital, capsa 13, Llibre 7)

- Inmoble de l'hospital al c/ Hospital n. 4-6-8 i C/Mall, n.5. Valor: 250.000 pessetes

- Cases n. 114 i 116 del c/ Girona donades per Octavi Patxot l'any 1913. Valor: 2.000 i 6.000 pessetes. Produïen 558 pessetes de lloguer a l'any

- Cases n.12 i 14 del c/ Girona, donades per Cristòfol Fraginals l'any 1920. Valor: 2.500 i 12.500. Produïen 720 pessetes de lloguer a l'any.

- Casa n.37 del c/ Sant Pere i n.32 del c/ Sant Joan donades pel reverend Albert Bernis l'any 1913. Valor 15.000 i 10.000 pessetes

- Casa n.32 de la Rambla Vidal, donada per Lluïsa Ruscalleda l'any 1916. Valor: 15.000 pessetes. Produïa 1.000 pessetes de lloguer a l'any.

- Casa n.59 del c/ Salmeron donada per Alejandra Nadal l'any 1927. Valor: 5.000 pessetes i rendeix 250 pessetes de lloguer a l'any.

- Casa n.3 del c/ Girona, donada per Ramona Andreu l'any 1927. Valor: 7.500 pessetes i rendia 390 pessetes l'any de lloguer.

- Casa n.7 del c/ Clavé, n.10 del c/Sant Joan i n.13 del c/ Sant Pere, donades per Salvador Vidal l'any 1928. Valor: 2.500, 2.000 i 16.000 pessetes

- Làmina intransferible de capital 5.749 pessetes al 4%

VALORS:

Donats per Salvi Rabell:

48.000 pessetes Deute Exterior al 4%

11.000 pessetes Deute Amortitzable al 3%

7.000 pessetes Deute Municipal de Sant Feliu de Guíxols

Donats per Ernest Vidal:

27.000 pessetes Deute Amortitzable al 3%

10.925 pessetes Deute Municipal Sant Feliu de Guíxols

Donats per Pere Rabell:

51.500 pessetes Deute Amortitzable al 3%

Donats per Teresa Prats:

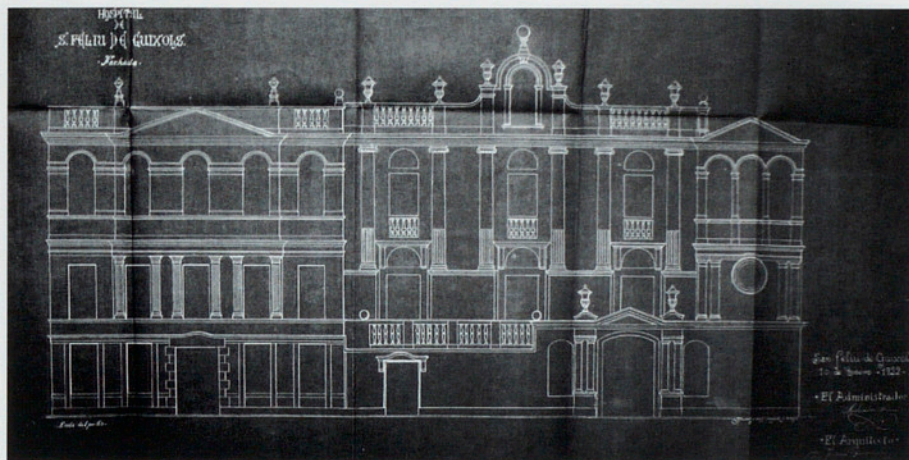
1.750 pessetes Deute Municipal de Sant Feliu

Donats per Àngela Nadal:

5.250 pessetes Deute Municipal de Sant Feliu

Altra donació:

2.000 pessetes Deute Municipal de Sant Feliu

Plànols de l'hospital dissenyats per J. Bordas.

Abans de l'arribada de la Segona República, l'hospital va rebre, el 16 de maig de 1930, el llegat de 10.000 pessetes ofert per Robert Robert Surís, comte de Torroella de Montgrí. Amb aquests diners es va fer un contracte de 7.050 pessetes amb la Casa Núria de Barcelona per posar la calefacció central. Aquest any 1930, l'Ajuntament es dedicà íntegrament a la beneficència, invertint el 9,9% del seu pressupost a aquesta partida, 48.002 pessetes, la més alta dels pressupostos després de la de despeses generals. La distribució fou la següent: auxiliis mèdics farmacèutics: 13.302; Hospital: 32.000; Institucions benèfiques municipals: 2.200; Socors i trasllat de pobres transeünts: 5.500⁽⁹⁷⁾.

(97) AHMSFG, Secció V, lligall 157

15. L'HOSPITAL DURANT LA SEGONA REPÚBLICA I LA GUERRA CIVIL 1931-1939

L'arribada de la República canvià totalment el concepte clàssic d'Hospital de Pobres i una de les primeres tasques del nou Ajuntament fou crear una junta administrativa que elaborés un reglament, el qual fou aprovat el 18 de febrer de 1932 pel consistori⁽⁹⁸⁾. És interessant comentar-lo per observar la revolució que va significar la República en el clàssic concepte de caritat i assistència social. En l'article primer s'especificava molt clarament que l'hospital era de propietat municipal, i per evitar transvasaments de fons, prohibia que qualsevol bé del mateix pogués servir per a altra finalitat que la pròpia de l'hospital, fet important que acontentava tots aquells que sempre temien que l'Ajuntament, un moment donat, pogués usar els béns de l'hospital per a altres finalitats. L'article segon canviava l'antic nom d'Hospital de Pobres pel d'Hospital Municipal. L'article tercer explicava que *"L'objecte de l'Hospital és acollir gratuïtament els malalts pobres, i amb determinades retribucions (mentre hi hagi llits disponibles) a altres malalts, així com tots aquells malalts que provinquin d'accident o atemptat ocorregut dintre el terme municipal"*.

L'article quart era una declaració de principis morals i ètics característics d'una República que lluitava per separar Església i Estat: *"Dintre l'Hospital s'observarà el respecte més absolut als ideals de cadascú i a la llibertat de consciència i no es permetrà en les seves dependències (excepció feta d'aquelles d'usança particular), cap manifestació ni ostentació de res que tingui una significació o caràcter dogmàtic, religiós*

Habitació per a malalties comunes l'any 1934

(98) AHMSFG, Hospital, Capsa 23, Lligall Vicens

o *polític*". Els trets anaven, evidentment, per a les germanes i el capellà. Si fins ara religió i hospital eren inseparables, ara s'intentarà deslligar la tasca assistencial de les germanes, de les seves creences religioses. L'asèpsia, no només higiènica, sinó també moral, es convertiria per pocs anys, en una característica de l'hospital guixolenc.

Per ser admès a l'hospital es requerien tres condicions: ser natural o veí de Sant Feliu de Guíxols, trobar-se en la més absoluta pobresa i exhibir la papereta d'admissió signada per l'alcalde o el director de l'hospital, un cop vist el certificat mèdic corresponent. Si aquest malalt pobre intern a l'hospital heretava, hauria de pagar les despeses ocasionades sempre que no pugessin a més d'un vint-i-cinc per cent de l'herència.

Respecte al règim administratiu de l'hospital, el capítol tercer del Reglament creava una junta autònoma presidida per l'alcalde, i formada pel regidor síndic i cinc veïns nomenats per l'Ajuntament (director, sotsdirector, comptador, tresorer i secretari).

La tasca primordial de l'alcalde-president era convocar i presidir les reunions; el director havia d'anar cada dia a l'hospital, portar el registre de malalts, fer complir el reglament, signar les ordres de pagament....; el comptador portava la comptabilitat, el tresorer, el llibre de caixa i el secretari, el llibre d'actes. Els membres de la Junta havien de fer la seva tasca gratuïtament, el seu nomenament seria amb caràcter indefinit i es reunirien un cop al mes.

El sistema de proveïment de l'Hospital es faria per licitació, buscant sempre el preu més avantatjós, i si dos comerciants oferien el mateix preu, els serien repartides les compres. Els metges serien nomenats per l'Ajuntament i pagats per l'Hospital, amb l'obligació de visitar un cop al dia els malalts; convocar juntes de metges quan ho creguessin oportú; instruir l'infermer per al bon servei i cura dels malalts; avisar el director de qualsevol irregularitat que observessin en el seu àmbit; controlar tot sovint el bon estat dels aliments subministrats als malalts; vigilar de no parlar al malalt "de res que tingui tendència política ni religiosa" i, finalment, complir les ordres rebudes de la Junta.

L'enorme preocupació del Reglament, ja observat en l'article quart, era la llibertat de consciència, sobretot religiosa, i l'intent, general al règim republicà espanyol, de separar l'Església de l'Estat. Cal recordar les lleis d'associacions religioses, tota la política republicana legalitzant el divorci, els matrimonis civils.... L'article 29, que transcriu sencer, n'és la prova més palpable *"El servei religiós sols s'administrarà als malalts que així ho demanin pel seu propi impuls i voluntat o ho tinguin ja designat per escrit autoritzat amb la seva pròpia firma; tal acte es realitzarà amb tota precaució i dissimuladament a fi que no se n'enterin els altres malalts; així mateix es procurarà per tots els mitjans que passi desapercbut un cas de mort procurant que no es toquin campanes i no permetent lluminàries, cants ni cerimònies de cap classe en tot el frontis de l'Hospital"*.

Amb aquest reglament, el vint de febrer de 1932 va plegar d'administrador Salvador Roca Carreras, el qual ho era des de l'any 1910 i es va constituir la nova junta administrativa:

Alcalde-president: Paulí Margou
Regidor síndic: Antoni Bargeli
Director: Miquel Massós
Sotsdirector: Feliu Vidal

Comptador: Manuel Janó
Tresorer: Emili Batet
Secretari: Joan Maura⁽⁹⁹⁾

(99) AHMSFG, Hospital, Capsa 38, Llibre d'actes Junta

Habitació per a tuberculosos l'any 1934

Tota la filosofia d'aquesta nova junta es troba en *El Programa* de la Festa Major de l'any 1934, on es dediquen quatre pàgines a explicar al públic en general què era, què és i què havia de ser un hospital: "Antigament els hospitals eren els llocs on anaven a parar els malalts que tothom abandonava. Era per tant humiliant per les persones que es trobaven en tan dolorós cas. Per aquest motiu, sempre fou mirat l'hospital amb vertadera repugnància. El sentiment de tristor que s'apoderava del dissortat, en tal cas, era prou per escursar-li els dies de la seva vida, agreujant-se tot seguit. Anaven, doncs, a morir-hi, no a curar-s'hi[...] Més tard, en les nacions de davantera, els hospitals varen anar canviant de manera d'ésser. Aquestes nacions, en llurs pressupostos, destinaren quantitats considerables per el sosteniment, desenvolupament i perfeccionament de llurs establiments benèfics. Així començaren a afluir als hospitals les classes mitjnes i fins les adinerades.

A casa nostra ha passat lo mateix, si bé més tard i més lentament, per la manca de cultura i sobra d'aprensions a què havien estat sotmesos. Però, a mesura que el nostre intel·lecte ha anat millorant, també han anat perfeccionant-se i ampliant-se els nostres establiments benèfics. Adhuc ens havem hagut de valdre de canviar el nom d'hospital per el de QUINTA DE SALUT, CLINICA, SANATORI, etc per fer-los més assequibles. Encara avui, per dissort, es trobaria persona que es deixaria morir a casa seva, abans de traslladar-se a l'hospital per ésser atès i curat. Havem de procurar per tots els mitjans que això desapareixi del tot".

La solució proposada en l'article era procurar que els hospitals fossin més confortables, més alegres, millor atesos, amb parets i mobles de colors clars, amb sales clares, airejades i espaioses orientades al migdia, amb jardins i flors: "S'ha d'arribar al punt que cap malalt hagi d'ésser curat a la seva pròpia casa; quan això esdevingui un fet, allavors mirarem l'hospital d'una altra manera. Ja no serà el lloc tenebrós, sinó el lloc on es va a cercar la salut, la vida".

Aquest any 1934, l'Hospital Municipal de Sant Feliu tenia edificat un perímetre de 1.040 m², amb una façana de 38 metres d'amplada, 17 metres d'alçada i un jardí de 530 m². L'edificació comprenia planta baixa, dos pisos i en certa part de l'edifici tres pisos. Disposava de tres sales de 17x6,70 metres i dues sales de 15x5,70 metres, capaces per uns noranta llits. L'hospital disposava de llum elèctrica i aigua corrent en tot l'edifici, gas en determinades zones, calefacció central, timbres elèctrics en els llits, i dos ascensors. Hi havia una capella, una sala de dement, un dipòsit de cadàvers i una sala d'operacions amb tot el material necessari. La sentida queixa de la Junta Administrativa era el fet que l'hospital no s'hagués pogut instal·lar als afores de la població, on l'aire i la tranquil·litat ajudarien molt més els malalts⁽¹⁰⁰⁾.

Una bona prova general de la preocupació per la, diguem-ne, assistència social fou el pressupost de l'Ajuntament l'any 1932, quan s'arribà a dedicar el 10,8% del mateix a aquesta partida: 14.043 pessetes per auxiliis mèdic farmacèutics (2.750 al metge titular de sanitat, 2.500 al tocòleg, 2.143 al farmacèutic titular, 825 a la martrona, 825 al practicant, 4.000 de medicaments, 300 per trasllat de malalts, 300 per enterraments pobres i 400 per vetlles); 36.940 pessetes per a l'hospital; 2.700 en subvencions a institucions benèfiques (2.000 a l'Asil Surís, 200 a la Creu Roja, 500 a la Junta de Protecció a la Infància) i finalment 600 pessetes per a transeünts⁽¹⁰¹⁾.

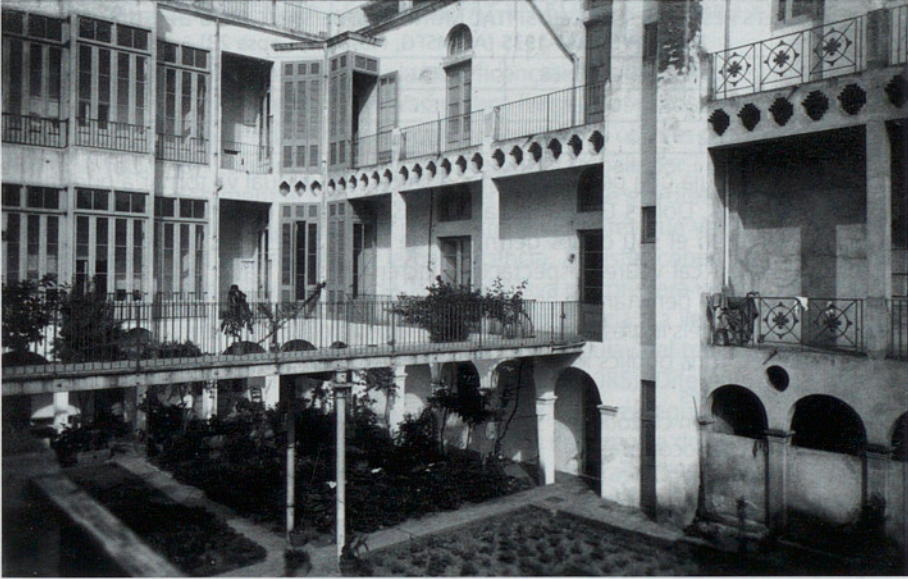
El març de 1932, la Junta acceptava el primer llegat d'aquesta nova etapa, 2.500 pessetes donades per Joan Roig Camós i el novembre del mateix any el pintor Olegari Casellas pintava l'hospital i gratuïtament decorava el vestíbul. El desembre del mateix any l'infermer Rosendo Arabia demanava un augment de sou (cobrava tres pessetes) tot dient que era el sou d'un manobre quan ell va entrar a treballar a l'hospital però que ara els manobres cobraven vuit i nou pessetes i que els metges, abans, cobraven 500 pessetes i ara en cobraven 4.000, mentre a ell no li havien pujat. A part de la petició econòmica concreta, la carta de l'infermer a la Junta té el seu valor testimonial, per veure les feines concretes que feia a l'hospital com a infermer i com a servent: *"acompañar al medico durante las visitas, curar a los enfermos varones con unturas, fricciones, masajes, emplastos, manchiulas, ventosas, corrientes electricas, indicciones, baños, labajes, toques, ulzeras, llagas, tumores, cortaduras, golpes, limpiarlos si viene en malas condiciones, hacer la limpieza de todos los utensilios que se sirven, dormir en la sala de los enfermos, aseo a los enfermos contagiosos y peligrosos, locura e infección, vestir a los difuntos y trasladarlos al depósito y cuidar de los entierros, gratis a los de beneficencia.*

Com a servent: estar a las ordenes, hacer todos los encargos referentes al Hospital y a los Sres de la Junta administrativa y a su caso la Madre Superiora. Levantarse por la mañana a las 5 1/2 para habrir el Hospital y cerrar a las 9 de la noche, encender y cuidar la calefacción a su tiempo y que no se apague durante el dia, baciary limpiar los lavaderos cada dia, desinfectar colchones y ropas de los enfermos contagiosos y limpiar y cuidar la maquina de desinfectar, pasar a buscar limosna cada mes a las casas acostumbradas, ir al Oficio de la Parroquia a pasar la vandeja los Domingos y dias señalados. Cultivar el huerto sin tener derecho de participar de lo que se cosecha, limpiar el patio y fatchadas, hacer limpieza general del Hospital de paredes, ventanas y cristales tres veces al año, limpiar cinco tumbas en el Cementerio de familias que han hecho sus dejars en este hospital y otras cosas por el estilo⁽¹⁰²⁾".

(100) AHMSFG, Secció IV, lligall 53, El Programa

(101) AHMSFG, Secció V, lligall 179

(102) AHMSFG, Hospital, Capsa 44, Lligall 7

Pati de l'hospital en la dècada de 1930.

HOSPITAL MUNICIPAL
GUÍXOLS

Núm. 486

VAL per 415 Litres de **LLET**
al Preu de Ptes. 7190 el Litre, a favor de Z
Pla

Guixols 30 setembre 1938

La Junta Administrativa,

Val de llet distribuït per l'hospital l'any 1938.

MALALTS I ESTANCES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS					
ELS ANYS 1934-1935 (AHMSFG, Hospital, Capsa 23)					
ANY	HOMES	DONES	TOTAL	ESTANCES	Mitjana estances
1934	51	61	112	7.091	19,42
1935	73	72	145	7.957	21,8

Només se li apujà una petita quantitat a l'infermer, el qual va tornar a queixar-se. L'octubre de 1934, Dolors Garcia cedia una casa al carrer Metges, n.9 i el gener de 1935 augmentaren el sou de les germanes de 2 a 2,5 pessetes diàries. Respecte a l'atenció al malalt cal veure l'espectacular increment que havia sofert l'hospital en nombre de malalts, però també en la mitjana de dies d'estances per malalt, relativament alt. L'origen dels ingressos de l'any 1935 mostra clarament ara ja sí, la tremenda participació dels fons públics municipals en el manteniment de l'hospital:

Lloguer de finques	4.300 pessetes
Rèdits de valors en custòdia	14.667 pessetes
Germandats de socors mutus	4.320 pessetes
Malalts que paguen	4.101 pessetes
Almoines	889 pessetes
Llegat Bèrnich	940 pessetes
Junta d'Auxilis	3.791 pessetes
Ajuntament	120.000 pessetes

Tanmateix, la donació més important de l'hospital en l'època republicana la va fer el matrimoni Josep Estrada i Rosa Coll el 12 d'agost de 1936, començada la Guerra Civil, però preparada i pactada de molt abans. El matrimoni Estrada i Coll donava els seus béns a partir entre l'hospital i el Casal dels Vells (abans Asil Surís); es creava una comissió per repartir els béns i el matrimoni passaria a viure a l'Asil i cobraria cent pessetes mensuals per a les seves petites despeses particulars. La donació comprenia edificis, accions i obligacions i censos:

- Casa n.23 del c/ Ferrer i Guàrdia
- Fàbrica i casa del carrer del Sol, n.21 i 23
- Cens de pensió anual de 40 pessetes del senyor Miquel Massós
- 25 accions Banc Espanyol del Río de la Plata
- 1 acció Banc Comercial de Barcelona
- 37 accions Nou Casino La Constància
- 55 obligacions Ferrocarril Almansa-València Tarragona al 4%
- 50 obligacions Deute Municipal de Barcelona any 1906 al 4,5%
- 75 accions Catalana del gas i Electricitat al 6%
- 50 accions Crèdit Local Interprovincial al 6%
- 14 títols Deute Amortitzable al 4%
- 60 obligacions ferrocarril Madrid-Saragossa-Alacant al 4,5%
- 33 bons Exposició de Barcelona 6%
- 30 cèdules Caixa d'Emissions al 5%
- 15 obligacions Unió Elèctrica de Catalunya
- 5 títols de Deute Amortitzable al 4% de 1935⁽¹⁰³⁾

L'última informació documental que tenim de l'hospital durant la guerra correspon al nou de setembre de 1936 quan el Comitè Antifeixista ordenà a la Junta treure totes les imatges religioses de l'hospital, les quals havien de deixar a l'entrada de l'hospital per tal que se les emportessin. L'any 1938, en un dels bombardeigs que sofrí la ciutat, moria Miquel Massós, administrador de l'hospital.

(103) AHMSFG, Hospital, Capsa 38

16. CARITAT, BENEFICÈNCIA I SOLIDARITAT EN ELS SEGLES XIX I XX

Cal fer un incís i intentar analitzar la beneficència i la caritat en un marc més ampli que el ganxó. El moviment obrer anava agafant força a tot Europa i els estats democràtics i burgesos anaren fent concessions a les peticions obreres per tal d'evitar una revolució social. Un conjunt de lleis anà protegint el treballador i cada vegada s'anà distingint més clarament el que era beneficència del que era dret ciutadà. Es creava l'Estat Social, que protegia cada cop més el treballador, fet que volia dir que aquest cada vegada menys necessitaria de la beneficència, al restar cobert per les mateixes lleis estatals. La llei de 30 de gener de 1900 regulava per primera vegada el tema dels accidents laborals, protegint l'obrer davant la contingència. La llei de 13 de març de 1900 prohibia el treball de menors de deu anys i es regulava el treball de les dones.

L'any 1903 es creava l'Institut de Reformes Socials (IRS). Diferents lleis i decrets sorgiren a partir de les seves propostes: el març de 1904, es regulava el descans obligatori dels diumenges; el juliol de 1907 es prohibia l'existència de botigues i cantines patronals, en un clar dret de defensa de l'economia obrera; el 1908 apareixien les primeres pensions d'invalidesa i vellesa; el mateix any es reglamentava el dret a la vaga i a l'atur, i el 27 de febrer del mateix 1908 es creava l'Institut Nacional de Previsió per difondre i inculcar la previsió popular i estimular i afavorir les pensions de jubilació. La majoria de caixes d'estalvis se'n farien col·laboradores. El febrer de 1912 la dona aconseguia el dret de tenir un seient per realitzar determinades tasques laborals.

Un Reial Decret de l'11 de març de 1919 feia obligatòria una assegurança per a la vellesa que es va dur a terme a partir de l'any 1921 per tota persona assalariada que no ultrapassés un sou anual de 4.000 pessetes. Aquest havia de pagar 1 pesseta mensual i l'empresari 3 pessetes mensuals per l'obrer. L'estat hi posava 12 pessetes l'any per obrer assegurat. Als 65 anys, l'obrer cobraria 265 pessetes anyals. Pocs anys més tard es va fer obligatori per tots els sous superiors a 2.000 pessetes anuals.

El mateix 1921 veié l'aparició de l'assegurança de maternitat. L'obrer, fins els 50 anys pagava una quota anual de 7,50 pessetes i el patró n'aportava una d'igual. En cas de part, la dona obrera tenia dret a assistència mèdica i/o llevadora i a sis setmanes cobrant 15 pessetes per cada quota trimestral que hagués pagat en el trienni anterior al part. L'any 1920 es creava el Ministeri de Treball i l'any 1924 s'integrava en ell l'Institut Nacional de Previsió.

El 14 de setembre de 1932 es recreava la Direcció General de Beneficència, altra vegada dins el Ministeri de la Governació, malgrat sofrir després diversos canvis. Es crearen Juntes Provincials i Municipals i es suprimiren les Juntes de Senyores. El mateix 1932 es regulava i millorava la llei sobre accidents laborals i a Catalunya el 1933 es creava l'Institut de l'Atur que actuaria mitjançant la concessió de subsidis, obres públiques i subvencions a empreses en crisi. Finalment, una llei de 31 d'octubre de 1935 obligava els ajuntaments a la creació d'unes estacions o espais per atendre els rodamons i pidolaires, així com obligava a oferir assistència mèdicofarmacèutica a les famílies pobres del municipi.

La República portà un nou concepte de beneficència. Per primera vegada es considerà aquesta com un dret i no com una ofrena. I fou precisament un guixolenc, Josep Irla, comissari delegat de la Generalitat a Girona qui promulgà, el gener de 1932, un decret que definia per si mateix aquest nou concepte:

"Aquesta Comissaria ha tingut masses avinentesses de remarcar que alguns dels

principals serveis dels quals té cura, ostenten encara una antiga denominació que no respon a llur veritable caràcter i resulta més aviat humiliant per als qui, malauradament, han d'acollir-s'hi: són els serveis anomenats de Beneficència.

És indubtable que aquest mot-"Beneficència"- ja no expressa avui la vertadera finalitat de tals Serveis; inspirats, no en el concepte d'un favor o una almoïna que es fa al desvalgut, sinó en els deures d'humanitat, justícia, i de cooperació social que tenim envers aquells que, en llur dissort, es veuen obligats, per manca dels mitjans econòmics més indispensables, a sol·licitar l'ajut de les Corporacions públiques.

Es per això que el Comissari Delegat que subscriu, donant als mots la vertadera significació i importància que tenen, creu del seu deure decretar, com decreta, que d'ara endavant el nom genèric d'Establiments de Beneficència de la Comissaria Delegada de la Generalitat de Catalunya sigui substituït per la denominació " Establiments d'Assistència Social" (Butlletí Oficial de la Província de Girona, 23 gener 1932, n.10)

La Generalitat de Catalunya, ja amb plens poders, creà la Conselleria d'Assistència Primària, que intentà articular el nivell públic amb el privat. Actuà de manera preferent en tot allò relacionat amb la dona: maternitat, didatge, llars d'infants, Segell Pro-infància, dona embarassada...

La Guerra Civil trencà totes les innovacions aplicades. L'any 1939 es creà un *Subsidio de Vejez e Invalidez* que el 1947 es convertí en el *Seguro de Vejez e Invalidez* (SOVI). L'any 1960 es creava el Fons Nacional d'Assistència Social (Llei 45/1960, 21 juliol, BOE del dia 23) per millorar les condicions de vida de la població per mitjà de residències per a menors i ancians, llars infantils, menjadors per a mares lactants... Tenia un pressupost petit fins que l'any 1977 va rebre part dels impostos sobre el joc acabat de legalitzar.

El 1967 va suprimir-se la Direcció General de Beneficència i Obres Socials i es creava la Direcció General de Política Interior i Assistència Social. L'any 1974 es creava una nova Direcció General d'Auxili Social, encara dins el Ministeri de la Governació; l'organisme autònom Institut Nacional d'Assistència Social passà a anomenar-se Institut Nacional d'Assistència Social el qual perdurà fins el traspàs a les comunitats autònomes.

Amb aquestes referències globals podem entendre millor la situació pròpia de Sant Feliu de Guíxols. Si l'hospital era la institució caritativa per excel·lència, altres sistemes de beneficència proliferaren a la ciutat, ja que cal tenir en compte que l'hospital solucionava només una de les múltiples facetes en què es presentava la pobresa: la malaltia. Restaven per ajudar famílies sanes però pobres, mancades d'habitatge, d'aliments, de medicaments, de roba, carregades de fills... Calia també prevenir contingències conjunturals que podien deixar sense feina treballadors en actiu, ja que no hi havia cap cobertura social ni assegurances d'invalidesa, accident, malaltia, per no parlar també de l'atur. En el segle XIX, moltes foren, com hem vist, les donacions a l'hospital i la creació de fundacions per ajudar a la pobresa guixolenc (col·legi Vidal, Junta Surís, Junta d'Auxilis). Al llarg del segle XX, continuaran encara determinades fundacions particulars filantròpiques per ajudar les noies casadores o les mares vídues. Tanmateix, el segle XIX veurà aparèixer altres sistemes alternatius a la clàssica caritat-beneficència: la mecanització i industrialització portarà a diversos intents actius de defensar-se davant els reptes del futur, que donaran lloc al mutualisme i al cooperativisme, on l'anomenada "aristocràcia obrera" intentarà organitzar-se davant la indefensió oficial del seu estatus. Al seu costat es mantindran les institucions ca-

ritatives com l'hospital o el recent creat Asil Surís, o bé l'Associació de Senyores de Sant Vicenç de Paül, de caire totalment caritatiu, i apareixeran els organismes creats oficialment a principis del segle XX, com la Junta de Protecció de Menors o la Junta de Reformes Socials, al costat de sistemes municipals esporàdics com la Cuina Econòmica o, més a llarg termini, com les caixes d'estalvis. Tot plegat un aiguabarreig de fundacions, institucions i organismes difícilment unificables, ja que partien de pressupòsits i filosofies irreconciliables, i que mostren, sense aprofundir gaire, les divergents interpretacions i respostes que cada estament donava a la denominada "qüestió social", qüestió que uns encara veien com un problema individual, altres com una revolució política i altres com un intent d'influir en les grans decisions de funcionament del poble o del país. Si ja existien tantes interpretacions per analitzar les causes de la pobresa, mitigar-ne les conseqüències es convertia en un altre tenclosques que perdura encara avui dia.

16.1 LES SOCIETATS DE SOCORS MUTUS

Les societats de socors mutus foren un dels sistemes utilitzats en el món obrer per solucionar tota una sèrie de necessitats que no els resolva un estat liberal ni molt menys els patrons de les seves empreses. Assegurar un capital en cas de malaltia, llarga malaltia o mort foren fites importants en la segona meitat del segle XIX. L'any 1839 una Reial Ordre donava via lliure a les societats de socors mutus i a les cooperatives.

L'any 1845 consta la societat *La Antigua Taponera* de la qual no en sabem res⁽¹⁰⁴⁾. L'any 1853, la Junta Provincial de Beneficència ja constata l'existència a Sant Feliu de Guíxols de la Societat *La Concordia*, sota la invocació de la Mare de Déu del Reimei. Aquesta societat va imprimir el seu reglament l'any 1857.

L'objecte de la societat consistia a "*proporcionar medios de asistencia a los socios en sus enfermedades y facilitar algún socorro cuando lleguen por desgracia a impossibilitarse*" (art 2). La Junta de la Societat estava formada per cinc persones; hi havia també els càrrecs de clauers, oïdors de comptes, inspectors i caminadors. Cada soci s'havia d'inscriure en una llista pel càrrec pel qual es considerés més idoni i en la qual podria ser votat i elegit.

La quota d'entrada dels socis era de vint rals i quatre rals mensuals, i tot plegat conformaria el fons general. Es creava, també, un fons particular amb el pagament de quatre rals anuals.

La societat pagaria onze rals "*para los enfermos cuya indisposición les obligue a guardar cama con calentura*"; sis rals "*para los que padezcan algún mal visto pero sin calentura, como tumores, tajos o cortes*"; dos rals diaris per qls malalts crònics -a partir de sis mesos- i també dos rals a tots els socis que arribessin als setanta-cinc anys. En el primer i segon cas només es cobrava a partir del setè dia de malaltia. En cas de mort s'abonarien quatre duros per pagar els funerals.

Si algun soci anava, per prevenció, a "*tomar aires nativos, aguas minerales o saludables, baños húmedos o secos*" no cobraria; sí que ho faria si formava part del guariment de la malaltia ja existent, sempre que no passés de quinze dies. Les medicines

(104) FERRER I GIRONÉS, FRANCESC: *Els moviments socials a les comarques gironines*, Girona, 1998, pàg 57

usades per curar la malaltia serien pagades per la societat, sempre que el soci portés la recepta mèdica *"no debiendose la leche considerarse como medicina aunque sea ordenada por el facultativo"*.

Podien ser socis tots els individus de qualsevol ofici, excepte els mariners, entre 18 i 35 anys i s'havia de presentar un certificat mèdic de bona salut. Per evitar engany, durant el primer mes de la sol·licitud, la Junta indagaria per diversos mitjans sobre la salut de l'aspirant⁽¹⁰⁵⁾.

L'any 1862, consta una altra societat, la *Sociedad Seguros Mutuos de Quintas*, encarregada de recollir un fons per deslliurar els nois d'anar a la guerra. L'any 1887 consta, a Sant Feliu, la mútua *La Fraternidad*; l'any 1893, *La Guixolense* i l'any 1906, *La Reformada*, totes femenines⁽¹⁰⁶⁾. Ja en el segle XX es va crear una altra societat de socors mutus anomenada *La Juventud Guixolense*, de la qual disposem del reglament de l'any 1908, que reformava el de 1907, que devia ser el constitutiu. En aquests anys la presidenta era Teresa Prats i la secretària Maria Martí.

La finalitat de la societat era *"proporcionar medios de subsistencia a sus asociadas durante sus enfermedades temporales y facilitarles algún socorro en caso de imposibilidad o muerte"*. El nombre d'associades era il·limitat, havien de tenir entre 16 i 40 anys, estar bé de salut comprovada amb revisió mèdica, i portar com a mínim quatre mesos de residència a Sant Feliu. La quota d'entrada era d'una pesseta si era menor de 35 anys i de tres pessetes si es tenia entre 35 i 40 anys; la quota mensual es fixava en una pesseta. Els càrrecs de la societat eren els clàssics d'aquestes entitats, elegits per sufragi directe entre les associades, gratuïts i obligatoris i es renovaven, per meitat, cada sis mesos.

Les associades, a més de la quota d'entrada i mensual, havien de pagar deu cèntims per cada associada morta. Totes, per torn, feien de visitadores per anar a les cases de les malaltes a veure com evolucionava la seva malaltia; per aquest motiu *"la asociada enferma que se halle cobrando un estipendio no podrá tener la puerta de su casa cerrada con llave, debiendo facilitar la pronta entrada en su domicilio a las Visitadoras, sin necesidad de esperar a que se les franquee el paso. Tampoco podrán practicar trabajos de ninguna clase ni dedicarse a los quehaceres domésticos"* (Art 27).

Els subsidis a cobrar variaven segons el grau de malaltia: el subsidi de primera classe era per les malalties d'estar-se al llit amb febre o fractura i es cobraven tres pessetes diàries; el subsidi de segona classe corresponia a malalties que permetien abandonar el llit per prendre aires i per tumors, talls, i cobraven dues pessetes; el subsidi de tercera classe corresponia a la convalescència i cobraven una pesseta; el subsidi de quarta classe corresponia a una malaltia crònica i cobraven cinquanta cèntims diaris.

Transcorreguts dotze mesos des del començament de la malaltia, aquesta es considerava crònica. Les associades que cobressin per estar de baixa, *"no podran trasnochar ni concurrir a los sitios que la atmósfera u otro objeto les sea perjudicial, debiendo estar retiradas en su casa, en verano a las siete y en invierno a las cuatro de la tarde"*(art 43) ni evidentment podien fer cap mena de treball, ni dins ni fora de casa seva.

(105) AHG, Junta Beneficència, caixa 4363 i 4344.30

(106) Ídem Ferrer, pàgs. 57, 103 i 134

La societat no cobria els parts ni les possibles malalties derivades d'ells ni de l'embaràs. Avortar si s'estava cobrant per baixa implicava perdre el subsidi. També quedaven excloses del subsidi *"las enfermedades conocidas con el nombre de secretas o buscadas, como son: las venéreas, sífilíticas clorasis, las que se adquieren a consecuencia de algún vicio y las producidas por haber atentado contra su vida"* (art 49).

Les germanes associades que no paguessin els rebuts mensuals, amaguessin qualsevol mal o no participessin en les tasques assignades, serien expulsades.

L'any 1924 consta una altra societat mutual, *La Previsión*, amb 1.860 associats, la més gran de Girona, de la qual tampoc en tenim informació.

L'any 1939 un decret obligà a fusionar-se totes les mutualitats, però a Sant Feliu de Guíxols continuaren el seu camí separatament fins que l'any 1954 s'ajuntaren *La Benéfica Guixolense*, *La Reformada*, *La Nova Guixolense*, les tres femenines, juntament amb *La Previsión Guixolense* i *La Nueva Armonía*, formant la *Unión Mutualista*, que perdurà fins l'any 1978⁽¹⁰⁷⁾.

16.2. EL COOPERATIVISME⁽¹⁰⁸⁾

"El más santo, el más humano móvil guiaba nuestra voluntad: LA EXTINCIÓN EN LO POSIBLE DE LA MISERIA"⁽¹⁰⁹⁾. Amb aquestes paraules es fundava la cooperativa de Palafrugell *La Económica Palafrugellense* l'any 1870 i són paraules prou entenedores com per copsar el significat inicial del cooperativisme.

A Sant Feliu de Guíxols, el cooperativisme naixia, a finals del segle XIX, totalment lligat a la lluita obrera. El cooperativisme fou un sistema més de defensar-se de l'agressió patronal, una manera d'aixoplugar-se davant les crisis i les caresties. La primera cooperativa de consum coneguda a Sant Feliu és l'anomenada *La Economía* fundada l'any 1885. Control democràtic, adhesió lliure i voluntària, fons col·lectiu inamovible, interès limitat al capital. Dels beneficis se'n feien tres parts: fons de reserva, millora del local i retorn als socis en proporció a les compres. L'any 1891 ja tenia 829 socis i l'any 1898 n'era director Narcís Duran, anys més tard alcalde de Sant Feliu. Tanmateix, una sèrie de problemes d'ordre religiós i polític encara avui desconeguts portà a una escissió de la cooperativa creant-se *La Unión* l'any 1899 i *La Guixolense* l'any 1898. Segons sembla, la cooperativa anà malvivint fins l'any 1908, quan la seva fallida serví per crear-ne una de nova, la de l'Ateneu Social.

La Guixolense, sorgida l'any 1898, perdurà fins l'any 1939; el seu màxim dirigent fou Rafael Piñol fins l'any 1932. Era de caire republicà i tenia friccions amb la de l'Ateneu Social, més catòlica i de dretes. Els socis fundacionals majoritàriament eren tapers, seguits de fusters, pagesos, jornalers i paletes. En el reglament imprès l'any 1901 consta com a objecte de la societat *"que los socios pueden atender lo mejor posible a sus necesidades y mejoramiento de su condición moral y material, con los beneficios que obtengan no solo en la venta al menudeo si que también en los que se elaboren o por los contratos que se hagan"*. Un altre objectiu era *"establecer el crédito mutuo entre los socios"*. La Junta fixava una duració inicial de cent anys per a

(107) ÀNGEL JIMÉNEZ: *Sant Feliu de Guíxols*, 1998, pàg 274

(108) Un article molt complet sobre cooperativisme l'ofereix JIMÉNEZ I NAVARRO, ÀNGEL, "Moviment cooperatiu a Sant Feliu de Guíxols 1885-1939" pp 243-302, *Estudis del Baix Empordà*, n.2, 1983, del qual agafo les idees i dades bàsiques.

(109) FERRER I GIRONÉS; ob. cit., pàg 87

la societat, i cada soci, quan ingressava, havia d'aportar la quantitat de cent pessetes al comptat o en terminis prefixats. L'any 1919 crearen una mutualitat per malaltia i vellesa. L'any 1921 tenia 893 socis. L'any 1931 es va definir dins la cooperativa la secció de mutualitat. Per un costat, els socis que arribaven a un determinat volum de consum percebrien, en cas de malaltia, 2 pessetes diàries. Tanmateix, els socis en general, pagant una quota de 1,20 a 2 pessetes rebrien 4 o 8 pessetes diàries en cas de malaltia. L'any 1935 tenia 1.029 socis. L'any 1939 es fusionaren *La Guixolense* i *la Cooperativa Obrera* amb el nom de *Cooperativa de Consumo Rdo. Santos Boada*⁽¹¹⁰⁾.

Una altra cooperativa fou *La Unión* (1899-1923). El seu primer gerent fou Salvi Pujol; la seva majoria de socis eren obrers i estava sota la tutela dels federals.

Una entitat que tingué més èxit fou la Cooperativa Obrera de l'Ateneu Social, fundada el novembre de 1908 per mossèn Sants Boada. Era una secció de l'Ateneu Social i quedava a ell supeditat, de forma que hi mancava l'esperit de lliure adhesió, tenia un caire religiós bastant declarat i la seva finalitat era " el millorament moral i material de la classe obrera ". Creixé bastant, amplià les instal·lacions i obrí una sucursal arribant a tenir, fins i tot, una Caixa d'Estalvis. L'any 1910 tenia 626 socis i el 1916 n'eren 1.320. L'any 1928 es deslligà de l'Ateneu Social i es constituí com a entitat amb personalitat jurídica pròpia amb el nom de Cooperativa Obrera.

16.3. LES CAIXES D'ESTALVIS

Sense aprofundir en el tema, que s'escapa una mica de la investigació, però sí per la relació existent, cal citar a Sant Feliu de Guíxols la creació de caixes d'estalvis per a obrers. L'ideal de la burgesia catalana i europea era treure l'obrer de la misèria però no a través de la beneficència i/o caritat, sinó a través del treball i l'estalvi. La reconversió dels monts de pietat en caixes d'estalvis ajudarà en aquest procés. La Caixa d'Estalvis de l'Ateneu Obrer es fundà l'any 1907, abans que la Cooperativa, tot i que el seu funcionament popular arrancà a partir de 1911. Segons els mateixos promotors "*La primera reivindicació que deu agitar la classe obrera es la pensió per la vellesa. L'obrer qu'emsersa la seva vida en el treball té dret a que agotades les seves forces no sigui llessat com trasto inútil a una casa de beneficència*", de forma que la seva finalitat era "*hacer productivas las economias de las clases trabajadoras*". La Junta de Govern la formaven l'alcalde, el rector i el jutge. L'any 1918 s'aprovà el seu reglament i se la considerà com beneficència particular⁽¹¹¹⁾. L'any 1931, amb l'arribada de la República, mossèn Sants Boada tingué por que la municipalitzessin i s'integrà dins la Caixa de Pensions.

L'any 1909, Ferran Romaguera, amb testament fet el novembre de 1902, llegà 15.000 pessetes "*al pueblo guixolense representado por su Corporacion municipal destinadas a la fundacion de un Montepío o Caja de ahorros*" amb la condició que l'Ajuntament n'hi posés 15.000 més i així poder constituir una Caixa d'Estalvis. La Caixa de l'Ateneu Social intentà quedar-se amb aquest llegat, però diversos propietaris i empresaris feren donacions per tal que l'Ajuntament arribés a cobrir la quantitat i endegués la Caixa "*para socorro de pobres obreros*" que l'Ajuntament constituí com una Caixa deslligada de l'altra: així va néixer la Caixa Municipal d'Estalvis de Sant Feliu de Guíxols "*para fomentar el ahorro de pequeñas cantidades, mediante*

(110) AHG, Reglaments 3/227

(111) AHMSFG, Fons Cooperatives, Circular 22-7-1911 i AHG, Beneficència, llig 164-165

imposiciones, especialmente de los obreros y demás vecinos en general". La crisi de la Guerra Mundial fou forta i si els ròssecs de la Caixa eren de 130.000 pessetes el 1912, baixaren fins a 63.000 pessetes el 1922⁽¹¹²⁾.

16.4. LES FUNDACIONS CARITATIVES DEL SEGLE XX EL LLEGAT CIVILS

Instituït per Lluïsa Civils Estrada, vídua de Josep Remus Rufi, amb testament fet l'any 1913. Lluïsa Civils vivia a Gènova (Itàlia) i deixà a l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols la casa del seu marit Josep Remus i 50.000 pessetes per crear una escola. No es portava documentació d'aquest llegat fins que, el 24 de juny de 1932, l'alcalde s'assabentà que aquest llegat funcionava sense llibre d'actes ni de comptabilitat i va fer-los obrir. La part del llegat dedicat a la pobresa corresponia a uns títols dipositats

Làpides per honrar als benefactors de l'hospital.

(112) AHG, Caixes d'Estalvis, 1881-1930 i Beneficència, lligalls 164 i 165

el 13 de gener de 1926 per valor de 40.000 pessetes, fruit de les 30.000 pessetes deixades per Lluïsa Civils en el seu testament de l'any 1913, amb la condició que les seves rendes es repartissin entre famílies pobres de Sant Feliu el dia 4 de maig de cada any, aniversari de la mort del seu marit.

Disposem de les dades de l'any 1933: el llegat rendia un benefici de 932 pessetes i es repartiren 6 pessetes a cada una de les 149 famílies pobres que s'havien apuntat a la llista. L'any 1935 es cobraren 1.251 pessetes i es repartiren entre 196 famílies pobres. No tenim constància de l'existència d'aquest llegat acabada la Guerra Civil⁽¹¹⁴⁾.

RENDA ANUAL I PESSETES REPARTIDES A CADA POBRE CORRESPONENT AL LLEGAT CIVILS										
Any	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Renda	80	77	116	116	116	120	120	120	120	120
Ptes.	15	15	15	10	10	10	10	10	10	10

FUNDACIÓ CLARA JUBERT DE PATXOT ⁽¹¹⁴⁾

El 24 de gener de 1920, Rafael Patxot, veí de Barcelona i de nissaga guixolenca, va crear una fundació en record de la seva mare "*destinada a millorar la situació de les dones necessitades que visquin a Sant Feliu de Guíxols*". Aquesta quantitat s'havia de compartir, alternativament, entre l'assegurança maternal i la pensió per a la vellesa, de conformitat amb les condicions següents:

1.- L'ofrena de recordança es faria cada any el 24 de gener, dia de naixença de la seva mare.

2.- Podrien optar-hi "*Les dones guixolenques, maridades i enmainadades que passin necessitat i tinguin el marit català, resident a Sant Feliu de Guíxols; les viudes guixolenques emmainadades i necessitades que sien viudes de marit català i resideixen a Sant Feliu de Guíxols; les dones palafrugellenques enmainades i necessitades ab tal que sien enmaridades amb guixolenc o viuda de guixolenc i resident a Sant Feliu de Guíxols; les velletes guixolenques necessitades i que visquin a Sant Feliu de Guíxols*". La citació de Palafrugell és deguda al fet que la seva mare era natural d'aquesta vila.

3.- *S'entendrà per guixolenca la dona nada a Sant Feliu de Guíxols filla de pares guixolencs*

4.- *Per a poder gaudir l'ofrena no ni haurà prou ab la materialitat d'esser una dona necessitada, sinó que es posarà gran esment en les qualitats morals que dignifiquin el cas que se tracti d'afavorir*

5.- *Les dones asilades no podran optar en aquesta fundació*

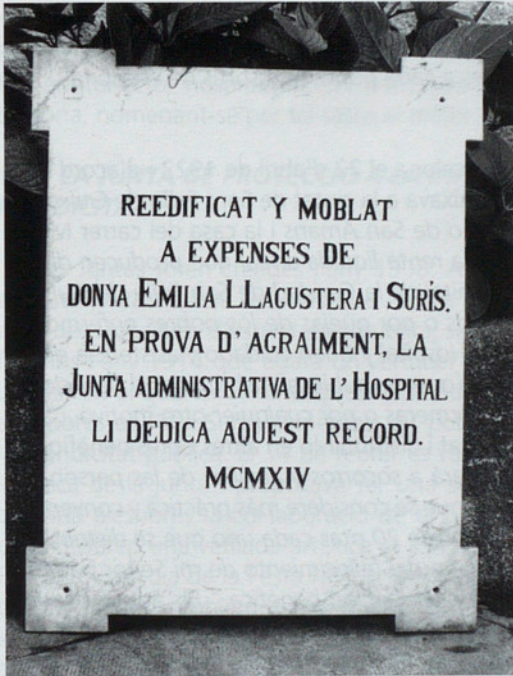
6.- *El valor de la ofrena serà de dues mil pessetes que no es donarà pas en metaclic sinó en forma de llibreta de previsió*

7.- *L'ofrena tindrà un caràcter alternatiu; un any assegurança maternal i l'altra pensió per a la vellesa*

9 i 10.- *La llibreta de la Caixa Maternal serà una renda temporera; la pensió per a la vellesa podrà ser una pensió temporera o vitalícia.*

(113) AHG, Beneficència, lligall 164 i AHMSFG, Secció IV, lligalls 52 i 57

(114) AHMSFG, Secció IV, lligall 58

Làpida per honrar als benefactors de l'hospital.

l'església, o sigui que no la podia votar; finalment el donaren a la dona casada amb cinc fills.

FUNDACIÓ MONTSERRAT PATXOT I RABELL⁽¹¹⁵⁾

S'instaurà el 8 de març de 1919 en record de la filla de Rafael Patxot, infanta morta el febrer de 1919. S'obria una llibreta amb dot a la noia guixolenc més pobra, filla de pares guixolencs i nascuda el mateix any en el qual s'adjudicava. La idea era anar posant diners de forma que quan arribés la noia a la majoria d'edat (25 anys) trobés 5.000 pessetes.

Tant aquesta fundació com la de Clara Jubert de Patxot les anul·là el propi Patxot l'any 1932.

FUNDACIÓ TERESA ESTRADA DE BERNICH⁽¹¹⁶⁾

Teresa Estrada Bernich amb el testament signat el 8 de novembre de 1912 deixava 1.000 pessetes a la Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül per distribuir entre els pobres; a les germanes dels pobres del carrer Borrell de Barcelona, els deixava tota la seva habitació i 2.500 pessetes "*para ayudar al socorro de los pobres que tienen albergados y asisten*"; a la Comunitat de Religioses que tenien cura de

11.- La Fundació l'administrarà un patronat format per l'alcalde, el rector, i una tercera persona nomenada per algú de la família Patxot

12.- El desembre de cada any es faran les sol·licituds, acompanyades de la partida de naixença

El primer any que es va fer, el 1920, es presentaren set dones, de les quals cinc foren excloses per no ser filles de pare guixolenc. La dona escollida va rebre la llibreta de la Caixa de Pensions amb 2.000 pessetes i tindria una renda mensual de 60 pessetes al mes fins absorbir el capital i els interessos al 3,5%.

L'any 1921 se'n presentaren dues: una vídua amb dos fills, i una casada amb cinc; l'alcalde opinava que s'havia de donar a la vídua, l'altre vocal, a la que tenia més fills i el rector criticava que la vídua no es va maridar per

(115) AHMSFG, Secció IV, lligall 58

(116) AHG, Beneficència, lligalls 164 i 165

l'hospital de Sant Feliu els deixava la seva casa del carrer de la Processó n.19-23. Al mateix temps, lliurava a la comunitat de germanes de l'hospital 10.000 pessetes per donar, com ella feia en vida, cinc pessetes a cada pobre que sortís de l'hospital.

FUNDACIÓ BERNICH DURAN ⁽¹¹⁷⁾

Josep Maria Bernich Duran morí a Barcelona el 22 d'abril de 1922 i d'acord amb el testament fet el 25 de juny de 1915 deixava a la ciutat de Sant Feliu de Guíxols la casa i hort del carrer del Mall en el camino de San Amans i la casa del carrer Major, n.32, amb la condició que *"la mitad de la renta líquida anual que producen dichas fincas se entregará como limosna al Hospital de la Caridad de San Feliu de Guixols. No obstante si a juicio de los sres Médicos o por quejas de los pobres enfermos se observasen deficiencias en el servicio del Hospital y buen cuidado y asistencia de los albergados en el mismo, a causa tal vez que se hubiese susbtituido el servicio de hermanas religiosas por otra clase de enfermeras o por cualquier otro motivo..."* autoritzava als administradors a retirar el llegat i distribuir-lo en altres obres benèfiques. *"La otra mitad de dichas rentas se destinará a socorros y auxilios de las personas o familias necesitadas en la forma y manera que se considere más práctica y conveniente, ya sea directamente por medio de lotes de 20 ptas cada uno que se distribuirán anualmente el día 10 de febrero, aniversario del fallecimiento de mi Señor padre, o ya por mediación o intervencion de alguna asociación benéfica."* Els administradors del llegat eren el rector de la parròquia i l'administrador de l'hospital. Si l'Estat o la Diputació o qualsevol entitat oficial volgués quedar-se el llegat, no s'acceptaria. Amb llicència del bisbe, els administradors podrien vendre les finques i dedicar els diners a la mateixa funció. El valor de les propietats era el següent: camp, hort i dues cases del carrer del Mall (un total de setze vessanes valorat en 5.240 pessetes) i la casa del carrer Major, de 106 m2, valorada en 6.750 pessetes. El 4 d'abril de 1930 es va vendre una part de la finca, els camps, i el 2 de gener de 1935 es va vendre una altra part a l'Ajuntament.

L'any 1952, es va iniciar un expedient per convertir el llegat en Beneficència Particular, petició que es concedí el febrer de 1953. En aquells moments la casa estava valorada en 25.000 pessetes, la resta de terra en 40.000 pessetes i existien també una sèrie de títols de Deute Amortitzable. El llegat continuà la seva tasca. L'any 1954, per exemple, presentava la següent comptabilitat:

Any 1954		
Ingressos: rendes de finques: 1.500; rendes de l'estat: 907		TOTAL: 2.407 ptes.
Despeses: contribucions... 539; a l'hospital: 900; als pobres: 900		TOTAL: 2.339 ptes.
Any 1964		
Ingressos: rendes finques: 4.080; valors estat: 1.429		TOTAL: 5.509 ptes.
Despeses: contribucions...1.756; Hospital: 1.881. Pobres: 1.881		TOTAL: 5.518 ptes.
Any 1974		
Ingressos: finques: 3.000; valors: 883; interessos llibretes: 23.708		TOTAL: 27.591 ptes.
Despeses: quota empresarial: 7.952; Hospital: 10.265; Pobres: 10.265		TOTAL: 28.482 ptes.

(117) AHG, Beneficència, llig 165 i AHMSFG, Hospital, capses 11 i 44

Per Ordre del 29 de juny de 1984, la Generalitat aprovava el llegat Bernich com a Fundació Privada. Amb la nova reglamentació, a més dels dos patrons que hi havia fins ara (director hospital i rector parròquia més antiga) la llei obligava una tercera persona, nomenant-se per tal tasca al rector de la parròquia de Santa Maria.

16.5. LA JUNTA DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I REPRESSIÓ DE LA MENDICITAT⁽¹¹⁸⁾

Les Juntes foren creades l'any 1908. A Sant Feliu de Guíxols, els primers anys, aquesta junta no feia res més que recollir i guardar el 5% que li pertocava de les entrades i localitats d'espectacles públics, sense realitzar-ne cap mena d'inversió, i no fou fins l'any 1914 que agafà un vertader caire assistencial, quan l'alcalde publicà un ban en el qual informava que a partir de l'1 de febrer funcionaria una cuina per als pobres en l'asil Surís; alimentats els pobres d'aquesta manera, l'alcalde prohibia la mendicitat pública. El 14 de febrer es va dirigir una circular als veïns on explicava la tasca de la junta i proposava fer una subscripció que no va tenir èxit. La Junta demanà aleshores la col·laboració de la premsa i les associacions ciutadanes i fou un èxit: feren una vetllada artística el 25 de juny al teatre Novetats i una festa de la Flor el primer dia de la Festa Major. Tanmateix, la crisi de la Primera Guerra Mundial portà vertaders problemes econòmics i laborals a Sant Feliu i les activitats d'aquesta junta es diluïren davant problemes més importants que es resolgueren parcialment amb la instal·lació d'una cuina econòmica, com veurem més endavant. Els ingressos d'aquests primers anys d'activitat foren:

INGRESSOS

-5% dels espectacles de 1910 a 1914:	2.864 ptes.
-Subscripcions voluntàries	3.216 ptes.
-Vetllada artística al Novetats	519 ptes.
-Festa de la Flor	2.056 ptes.
-Donatius	50 ptes.

TOTAL 8.706 ptes.

INVERSIÓ PER A INFANTS

- Pagament dides	100 ptes.
- Llet a infants	361 ptes.
- "Glaxó" als infants	222 ptes.
- Brou a parteres	120 ptes.
- Medicaments a infants	52 ptes.
- Pa i sabó	19 ptes.
- Robes	233 ptes.
- Socors en metàl·lic	72 ptes.

TOTAL 1.179 ptes.

INVERSIÓ MENDICITAT: 35.829 racions repartides als pobres: 7.176 pessetes.

(118) El gruix de la documentació es troba a AHMSFG, Secció IV, Lligall 44

Llegim la veu de la Junta intentant entendre la consciència dels guixolencs:

"La gana que s'ha tapat amb les 35.820 racions repartides, els enterraments d'albats que han deixat d'entrar els nostres carrers per la llet i el "Glaxo" amb que s'han arrencat ignocentes víctimes a la anèmia prematura; les fonts de vida per als infants que s'haurien estroncat a no ser vigoritzades per el caldo servit a les parteres indigents; el patir fret que s'han estalviat les criatures dissortades amb les robes que se'ls hi ha proporcionat per a abrigar el seu cos tendre, tot ha de ser motiu de la més dolça satisfacció". La Junta demanava la cooperació de la gent per no tornar a veure els miserables de porta en porta després d'un any d'evitar-se aquell trist espectacle⁽¹¹⁹⁾.

Acabada la Guerra Mundial, es va retornar lentament i feixugament a la normalitat. L'abril de 1919 el president de la Junta informava *"que habiéndose dado por terminado el funcionamiento de la Cocina conómica municipal que se estableció con motivo de la crisis de trabajo que en esta ciudad se produjo a consecuencia de la reciente guerra mundial, el ayuntamiento ha acordado poner a la disposición de esta Junta dicha cocina"*.

I altra volta trobem oposades les diferents teories i conceptes sobre la caritat, la beneficència i l'assistència social: les 2.000 pessetes de fons de què disposava la Junta, el senyor rector les volia utilitzar per comprar roba als nens més pobres, mentre l'alcalde opinava que no arribaria per gaire i proposava agafar els nens i nenes més raquítics i portar-los de colònies escolars vint dies a la muntanya per refer-los. La Junta acceptà la proposta municipal, molt més adequada al concepte de prevenció que no al de simple caritat.

La Junta entrà dins una rutina típica, repartint bons de llet, cobrint petites despeses de les famílies més pobres i de diversos transeünts. Tanmateix, el desembre de 1923, el president es queixava que moltes famílies abusaven de la despesa de llet condensada i acordaren realitzar un control exhaustiu per saber qui la necessitava realment, fet que demostra que s'havia entrat en una dinàmica de "cultura de la pobresa": unes famílies a les quals, per norma, ja es consideraven pobres que anaven abusant de la prestació benèfica.

El que pagaven les institucions lúdiques a la Junta l'any 1925 era el següent: Cinema Mundial, 600 pessetes anuals; Salón Novedades, 1.800 pessetes anuals; Ateneu Sportiu i Guixols Sport, 10 pessetes per partit jugat a casa. La resta d'espectacles esporàdics que es feien (teatres, "varietés") pagarien, el mateix dia de fer-lo, el 75% del 5% de la recaptació.

Per donar més força i pressupost a les Juntes, la R.O. de 20 de setembre de 1924 permetia gravar amb una quota benèfica els viatgers que fessin nit a la ciutat. El 30 de juny de 1925 la Junta posava aquestes quotes per als hotels de Sant Feliu:

- Hotels amb habitacions que cobraven de 1 a 3 pessetes/dia: taxa de 0,25 pessetes
- Hotels amb habitacions de 3 a 5 pessetes/dia: taxa 0,50 pessetes
- Hotels amb habitacions més cares de 5 pessetes/dia: taxa d'1 pesseta

Aquest impost no es cobrava per dia, sinó d'una sola i única vegada, tan si el viatger restava una nit com 30 nits a l'hotel. Per posar-ho a la pràctica, la Junta cità tots

(119) AHMSFG, *EL PROGRAMA*, n.586, 6-3-1915)

els empresaris hotelers i es posaren d'acord per dividir-se en quatre categories i fer més fàcil el cobrament d'aquesta taxa. L'acord es traduí en un impost mensual:

Hotels de primera categoria, que pagarien 15 pessetes al mes: Miquel Mallol, Ernesta Pi, Miquel Murlà.

Hotels i hostals de segona categoria, que pagarien 8 pessetes al mes: Sever Mesres; Rosa Jurbat, vídua Oller; Francesca Ambrusé .

Hotels i hostals de tercera categoria, que pagarien 5 pessetes al mes: Narcís Vicenç.

Hotels i hostals de quarta categoria, que pagarien 3 pessetes al mes: Dolors Franquesa i Josep Augé.

La Junta buscava noves fonts d'ingressos i controlava que cap organitzador d'espectacles s'escapés de pagar un tant. Així, l'any 1925, gravà els bars Royal, Novelty i Metropol amb 15 pessetes mensuals per espectacles, ja que en feien sovint. L'any 1926, la Junta constatà que el casino *El Guixolense* feia cinema cobrant entrada i, el cafè conegut com La Paella feia titelles, de forma que els demanà també una quantitat fixa de 15 pessetes mensuals en el cas del *Casino Guixolense*.

Un exemple: l'any 1927, el *Casino Guixolense* ingressava 13.760 pessetes per les 64 funcions fetes al llarg de l'any i pagava a la Junta 688 pessetes; l'any 1932, n'ingressà 40.704 i va pagar-ne 2.035. El mateix 1927, Pere Rius, propietari dels Banys Sant Telm, pagava 75 pessetes per les deu festes de temporada que va fer; l'any 1928, al carrer Especiers hi havia l'hostal de Ramon Marquès, que pagava 96 pessetes anuals de quota benèfica⁽¹²⁰⁾.

El gener de 1928, el president explicava que està "*acentuándose cada día más la crisis que desde hace tiempo viene sufriendo la clase obrera de esta ciudad, lo cual motiva mayor número de peticiones de socorros*", de forma que la Junta decidí treure les 2.533 pessetes que tenien a la Caixa d'Estalvis per ajudar els obrers.

Des de 1925 a 1934, els ingressos i despeses oscil·laven al voltant de les 4.000 pessetes. Els ingressos provenien de les activitats lúdiques fixes (Cinema Mundial, *Salón Novedades*, Bar Monopol, *Casino Guixolense*, Futbol de l'Ateneu i Quotes de Viatgers) i de les activitats esporàdiques com eren els balls de màscares que es feien cada gener i febrer i les obres de teatre que es representaven amb periodicitat mensual (a l'estiu, fins i tot setmanal). Les despeses es distribuïen així:

<i>Consejo Superior</i>	5%
<i>Represión Mendicidad</i>	25%
Personal i material	8%
Tribunal Provincial	16%
Protecció a la Infància	35%
Junta Provincial	10%

Empreses que pagaven mensualment a la Junta durant la República (en pessetes):

Entitat	1931	1933
H. Les Noies	25	50
H. Marina	25	50

(120) AHMSFG, Secció XXIX, lligall 16

H. Murlà	15	30
El Sabre	8	10
La Estrella	8	10
Fonda S. Telmo	5	7,5
Rest. Sant Jordi	15	
H. Monumental	30	
Salón Novedades	169	
Cine Mundial	64	
Salón Guixolense	57	
Banys S.Telm	75 (anual)	
Banys S'Agaró	75 (anual)	
Rest. Costa Brava	36 (anual)	6 mensuals

El mateix 1933, la Junta feia un tracte amb Assumpció Massaguer “dueña de un establecimiento en el que se venden licores y bebidas de todas clases, a precios superiores a los de otros establecimientos de consumo” i li cobraren 5 pessetes mensuals. El mateix tracte feren amb Agustina Piosa Clavero i amb Nieves Sauri de Pinto, les quals pagarien 10 pessetes mensuals. Aquests tres negocis eren les cases de prostitució de Sant Feliu de Guíxols⁽¹²¹⁾.

16.6. LA CUINA ECONÒMICA 1915-1918⁽¹²²⁾

La crisi surotapera provocada per la Primera Guerra Mundial afectà profundament les economies de la classe treballadora, més feble davant qualsevol conjuntura desfavorable: molts obrers es quedaren sense feina i, àdhuc, els treballadors del port notaren fortament la minva d'importacions i exportacions del suro. Si l'any 1914 Sant Feliu tenia 2.688 treballadors del suro; l'any 1918, quan acaba la guerra, en quedaven 1.179. Només cal mirar el moviment de la Caixa d'Estalvis Municipal de Sant Feliu per adonar-nos del creixement de la crisi: si els mesos anteriors a l'agost de 1914, inici de la Gran Guerra, la mitjana d'imposicions i de reintegraments era de 200 i 35 respectivament, de l'agost al desembre es capgirà totalment: 20 imposicions i 400 reintegraments de mitjana. No només a nivell popular: les banques Girbau i Cia. i Succesors de R. Valls feren suspensió de pagaments, la qual cosa afectà a molts fabricants que tancaren les seves fàbriques o bé les obriren només a temps parcial.

Davant aquesta crítica situació, l'Ajuntament es veié obligat a trobar solucions per evitar una explosió social produïda pels aturats guixolencs. En la sessió municipal del 13 d'agost de 1914 es creà una Junta d'Auxilis, sostinguda a través d'un repartiment voluntari entre rendistes, propietaris i qualsevol guixolenc solidari. Aquesta junta estava constituïda per disset membres (sis representants de l'Ajuntament, quatre representants de les societats obreres, tres representants de les cooperatives de consum i quatre representants dels donants i/o contribuents). L'Ajuntament aportà, per aquesta junta, el 10% dels sous dels funcionaris municipals i reduí a la meitat la despesa en enllumenat públic. Es pressupostaren obres per donar feina (carretera de

(121) AHMSFG, Secció XXIX, lligall 16

(122) Extret de l'article HERNÁNDEZ BAGUÉ, SANTIAGO: “La cuina econòmica de Sant Feliu de Guíxols 1915-1918”, i de JIMÉNEZ, ÀNGEL: “Primer semestre de crisi social a Sant Feliu de Guíxols”, ambdós dins *Jornades Patrimoni i Història Local*, Sant Feliu de Guíxols, 1997 i ampliat per l'autor amb cites textuais extretes de l'AHMSFG

Tossa a Sant Feliu) i finalment es crearen les cuines econòmiques a totes les poblacions que vivien del suró.

A Sant Feliu, a través de les gestions del diputat a Corts, Salvador Albert, aconseguiren de Madrid, el setembre de 1914, 30.000 pessetes per a la construcció de la carretera de Tossa a Sant Feliu, tot i que es demanà al diputat que n'aconegués 20.000 més, les quals s'assoliren el novembre del mateix any (25.000 pessetes).

La Junta d'Auxilis aconseguí, en la primera subscripció voluntària, la quantitat de 25.664 pessetes i en repartí 28.730 en bons a les famílies obreres. Aquests bons portaren els seus problemes: si per un costat sempre era difícil avaluar el grau de pobresa de cada família, per l'altre, els propis interessats feien petites trampes i intercanvis amb els productes als quals tenien dret amb els bons a les botigues. El mateix agost de 1914 la Junta va emetre un comunicat on s'especificaven les quantitats que corresponien a cada família segons el nombre dels seus membres i on s'avisava els botiguers que no admetessin aquelles persones que volien intercanviar bons per diners en efectiu o per productes de luxe.

A mesura que passaven les setmanes, la situació es feia més angoixant, augmentava el nombre de famílies necessitades i disminuïen les quantitats aportades. Les denúncies entre els diferents grups socials augmentaren, els representants dels obrers denunciaren la creixent despreocupació dels rics i proposaren més solidaritat de les classes benestants; un descompte del 10% als que cobraven sous alts; l'inici d'obres públiques i més contribució per part de les germandats i mútues. Res no aconseguiren, i abandonaren la junta l'octubre de 1914.

Per observar la tensió creada cal veure l'editorial del setmanari regionalista *Ciutat Nova*, el qual, dins els més clàssics esquemes liberalistes, enfurismà el món obrer guixolenc:

"La solució simplista que donen molts es la de fer qu'ls rics, els que poden, donuin més per atendre en els necessitats.[...]Anar a fer un pressupost extraordinari de beneficiència per socorre els obrers sense feina es casi be impossible; puig unicament se podria cobrir amb un repartiment general. Sovint sentim l'amenassa d'una revolta popular i si desgraciadament aquesta esclatés, quedaria reduïda a un desfogament que podria ocasionar danys i víctimes; pero qu'en definitiva no podria reportar cap benefici pràctic per als obrers i segurament els desordres haurien fet marxar d'aquí an els rics que no tenen precissió d'estarse en nostra ciutat i son els que poden més en ajudar als ciutadans necesitats. Ni l'ajuntament ni els revolucionaris poden portar una solució que ha de venir unicament dels sentiments caritatius de nostres ciutadans. Esperem que tothom farà lo que podrà per auxiliar an els necesitats, i ancar que sigui trist dir-ho, la nostra crisi industrial te una gran part de definitiva, per lo que no faran malament els obrers que estan sense feina de mirar de buscar-ne'n altres poblacions, ja que es facil de preveure qu'le mal durarà més temps que no duraran els auxilis prestats⁽¹²³⁾".

La resposta no es féu esperar i *El Programa*, setmanari dels republicans federalistes que governaven l'ajuntament, esclatà el 3 d'octubre en la seva editorial: *"La ciutat té el deure de garantir els medis de subsistència als individus que l'integren, d'atendre'ls en les seves necesitats, de socorre'ls en tota calamitat. La ciutat, en*

(123) AHMSFG, CIUTAT NOVA, n.221, 26 setembre 1914

aquest moment d'angunia, te el deure ineludible de sostenir als qui amb el seu treball l'han enriquit. Tots els qui dintre la ciutat s'han enriquit estan obligats al compliment d'aquest deure. No tothom ha fet ni fa tot l'esforç que pot. Dèu fer-se per patriotisme. ...Es retreuen els sentiments caritatius per a esperar que tothom farà el que podrà, però se'ns senyala que lo que 'ls rics podran fer es anar-se'n per a evitarse molesties i compromisos, afegint que els pobres haurien d'anar-se abans per a deixar als rics en pau. La despoblació com a solució al conflicte Ont es aquella caritat de qu'ls catòlics tant s'avanten? Crudel hipocresia! L'emigració oferta com a premi a la virtut del treball".

Mentrestant, la segona subscripció que havia organitzat la Junta fou un fracàs i aquesta proposà a l'Ajuntament la creació d'una Cuina Econòmica com tenien a Palamós, ja que semblava que aquest sistema seria més pràctic i engrescaria més els donants. No deixava de ser un sistema que permetia controlar exactament on s'invertia el diner, malgrat que significava, encara més, augmentar la humiliació de l'obrer.

En la sessió municipal del 10 de desembre de 1914 *"La Junta de Auxilios expone que habiendo abierto una segunda subscripcion para arbitrar recursos destinados al sostenimiento de los obreros sin trabajo, el resultado de la misma no ha sido satisfactorio, dándose como motivo de la abstención de subscriptores el de su disconformidad con el sistema de reparto de bonos que se sigue y su deseo de que sea sustituido por el de la cocina económica"*; la proposta de la Junta de comprar la cuina restà pendent per una altra reunió que tingué lloc el 15 de desembre, quan l'alcalde informà que en el transcurs de la sessió havia rebut un plec on diverses societats obres protestaven *"contra el establecimiento de la Cocina Económica por considerarla denigrante"*, mentre que els membres de la Junta d'Auxilis es defensaven dient *"que a ninguno le mueve malquerencia hacia los obreros"*. La sessió es tornà a suspendre i es reinicià el 18 de desembre: allí s'explicava que les set societats obres que es queixaren foren invitades per la Junta a exposar les seves queixes i propostes i no es dignaren a presentar-se, limitant-se a enviar un comunicat. La Junta es reafirmava en la instal·lació de la cuina com a única solució vàlida i el regidor Salvador Guart es lamentava del mal concepte de cuina econòmica que tenien els obrers, ja que *"La Cocina Económica puede dar ventaja a los obreros sin ser motivo de humillacion para nadie puesto que no se establece exclusivamente para los necesitados de auxilio sino que a ella podrán acudir todos los obreros en general, como solución al problema de subsistencias. Debiendo considerarse aquella institución como una mejora de necesidad en poblaciones industriales aun en las épocas de normalidad. Hace observar que la Junta de Auxilios al proponer el establecimiento de la Cocina Económica no descuida que a mas de la alimentacion tiene el individuo otras necesidades de orden higiénico que no pueden dejar de ser atendidas, como así también se ha de tener en cuenta aquellas personas que por su estado delicado necesitan un régimen de alimentación lácteo"*.

Amb tots aquests raonaments, el consistori decidí facultar la Junta per fer un repartiment voluntari per la cuina i, si aquest tenia èxit, instal·lar-la. La Junta encara va escriure un article en *El Programa* el 24 de desembre defensant la implantació de la cuina: *"no és propi ni just qu's vulgui humiliar més de lo fins avui als obrers sense feina, porque consideren més humiliant que rebre bonos, anar a parar el plat per a rebre l'almoina de la sopa. La Junta considera que és equivocat, que no es tracta d'anar a buscar una sopa, sinó dos plats variats cada àpat i que la Cuina Econòmica*

que també podria anomenar-se Restaurant per a obrers, està fora del concepte d'almoïna que humilia, per estar overta no sols als obrers parats, sino a tots en general, puix estèn les seves ventatges fins an aquells que guanyen un salari, oferint-els-hi una bona nutrició a un cost baratíssim no podent per tant conceptuarse denigrant, ni indigne, ni humiliant..."

Tanmateix, a inicis de 1915, quan s'acabaren els diners es suspengueren els treballs de la carretera a Tossa de Mar, i l'Ajuntament veí que l'única solució era endeutar-se fortament, cosa que no feren per no hipotecar el futur. El 15 de gener de 1915, l'Ajuntament aprovava els comptes anteriors de la Junta d'Auxilis, es feia càrrec del dèficit resultant, acordava repartir bons mentre s'instal·lava la cuina i l'alcalde reclamava més ajuda i participació per part de l'Estat en la carretera de Tossa.

El regidor Soler *"se lamenta que por parte del gobierno se estudien poco los problemas que afectan directamente a la vida de la nación"* i es queixava perquè no veia que la solució passés pels pressupostos de l'ajuntament, mentre l'alcalde explicava que ja no es podia fer més i que *"sería de pésimo efecto que el ayuntamiento que ha expresado el criterio de que los fabricantes debían sostener al personal que tenían ocupado, despidiera al suyo"* per estalviar més. El senyor Vinyas, de la minoria catalanista, exposà que acceptarien el que decidís la majoria i *"califica el reparto general de medida extraordinaria y considera que al ayuntamiento faltale prestigio para acudir a tal medida, debido a haber aprobado un presupuesto ordinario en el cual figuran las consignaciones para gastos como si se nadara en la abundancia"*. De res no serviren les queixes de l'oposició, i l'Ajuntament acordà fer un repartiment general de 82.000 pessetes (15.000 ptes. a la Junta per repartir en bons i 67.000 ptes. per instal·lar la cuina econòmica).

El 25 de gener se signà el contracte entre l'Ajuntament i l'empresa barcelonina Talleres Hereter S.A., mitjançant el qual aquesta es comprometia a lliurar en un termini de deu dies una cuina amb quatre calderes aptes per produir vuit-centes racions, per un preu total de 2.210 pessetes entre fabricació i instal·lació. Mentre s'esperava la seva posada en funcionament, l'Ajuntament repartí 15.000 pessetes en bons als obrers sense feina, augmentant-se en 6.000 pessetes més el mes de febrer de 1915 i amb 2.150 pessetes de més el febrer, ja que la cuina no començà a funcionar fins a finals del mateix mes.

L'empresa Henry Bucknall & Sons Limited va cedir gratuïtament els locals n.24-26 del carrer Girona per a la seva ubicació i l'Ajuntament organitzà el funcionament de la cuina posant-se d'acord amb els fabricants que encara treballaven, oferint-los intervenir en l'administració de la Cuina amb la condició que lliuessin setmanalment les llistes d'obers que treballaven i quants dies ho feien. Alguns d'ells s'aprofitaren de l'ocasió i rebaixaren els jornals dels obrers tot comptant amb l'ajuda de la cuina, fet que obligà la Junta d'Auxilis a proposar a l'Ajuntament que fixés uns preus mínims: 2 pessetes per a les dones i els sous habituals, abans de la crisi, per als homes.

El funcionament de la Cuina Econòmica era el següent: cada setmana es llistaven les ajudes per família en funció del nombre de persones que hi tenien dret, especificant-se el que eren vals de la cuina econòmica del que eren vals per higiene, descomptant-se dels totals si la família tenia algun tipus d'ingrés. Les condicions d'admissió eren les següents: inscriure's prèviament, ser natural de Sant Feliu o viure-hi des d'abans de l'agost de 1914, haver estat treballant en la indústria surera o d'altra relacionada amb la crisi, ser pescador, o bé ser fill de mare vídua o abandonada

pel marit. Tanmateix, era l'Ajuntament qui tenia l'última paraula, si hi havia alguna reclamació contra els acords de la Junta d'Auxilis.

El setmanari *Ciutat Nova* en el seu n.251 del 2 d'abril de 1915 explicava el reglament i funcionament de la Cuina Econòmica:

"1 El repartiment de socors deu fer-se'l matí de cada diumenge per fins el diumenge següent regint la taula que segueix

PER CADA FAMÍLIA	TICKETS PTS de la C.E.	BONOS HIGIENE	TOTAL
1 individuo	3,50	1	4,5
2	7	1,50	8,5
3	10,50	2	12,50
4	i successivament	i successivament	

Les famílies que tinguin algun ingrés, aquest es descomptarà del total i lo que resti se'ls hi donarà amb tickets sols, sense bonos

2 No podrà socorres a cap família que no hagi sigut prèviament inscrita i acordat per la Junta que aquella té dret al socor

3 Per determinar dit dret, serà mentres:

Que la família de referencia siga natural d'aquesta ciutat o veïna de la mateixa abans de 1 agost 1914

Que sigui afectada per la crisi, constituint el seu medi de subsistencia el treball en les fabricques de l'industria surera tapera o feines derivades d'aquella industria

Per excepció podrà la Junta socorre a discrecio seva les criatures de dona viuda o abandonada pel marit, nascudes en aquesta ciutat i que la mare, sense perteneixe a l'industria surera tapera 's trovi indirectament afectada per la crisi

4 Les famílies de pescadors integrades per individus que tinguin dret a socors, per a aquests deura descomptarse del nombre d'individuos de la família, als pescadors i del socor que aixis li correspongui l'ingrés producte de la pesca

5 Per a facilitar la missió de la Junta, a prec de la mateixa ordenà l'alcaldia als fabricants, jefes de taller i patrons de barques que proporcionessin tots els datos necessaris referents als guanys dels seus obrers

6 La Junta queda faultada per a sospendre'ls socors pels temps que jutgi convenient a aquells socorreguts que se'ls hi provi engany en els datos que la Junta necessiti i 'ls hi demani

7 Contra'ls acords de la Junta podrà reclamarse a l'ajuntament".

L'1 d'abril de 1915, fet el contracte amb els proveïdors, el regidor Vinyas, de la minoria regionalista, es queixava que l'Ajuntament volgués solucionar tota la crisi quan la realitat era més complexa, ja que la crisi no era municipal sinó industrial i l'encarregat de solucionar-la hauria de ser l'Estat i la Cambra de Comerç: *"El ayuntamiento se ha preocupado de apagar el hambre pero lo que los obreros desean es trabajo"*; proposava que els fabricants fessin uns llistats setmanals dels dies i dels obrers que treballaven per portar-ne un control estricte.

La cuina funcionà des del febrer de 1915, que oferí 14.910 racions, fins el desembre de 1918. L'any 1916 es serviren 125.554 racions i el 1918, 43.063, sempre a la baixa, senyal que lentament anaren millorant les condicions laborals i econòmiques. L'abril de 1919 es tornaren els locals a l'empresa Bucknall i es cedí la cuina econòmica a la Junta de Protecció de Menors. Al final de la I Guerra Mundial, tornà a obrir el comerç marítim i la indústria surotapera es relançà.

La Junta d'Auxilis rebé donacions diverses: Bonaventura Plaja, guixolenc- barceloní, recollí 3.275 pessetes entre els estiuejants barcelonins a Sant Feliu. Joan Remus, des de Lisboa, envià 250 pessetes i altres donants oferiren aportacions que oscil·laven entre les 15 i les 100 pessetes. L'agost de 1916 l'Orfeó Granollerí va fer un concert a Sant Feliu de Guíxols i a la tornada recolliren 1.292 pessetes que enviaren a la Junta d'Auxilis.

16.7. LA CONFERÈNCIA DE SENYORES DE SANT VICENÇ DE PAÛL 1878-1969

A Sant Feliu de Guíxols es fundà el set de novembre de 1878, i la seva finalitat era l'assistència moral i material dels pobres de la ciutat. El president d'honor n'era sempre un sacerdot i la Conferència tenia els càrrecs típics de qualsevol associació: presidenta, vicepresidenta, tesorera, secretària i vocals. Hi havia tres tipus de sòcies: actives, honoràries i aspirants. Les primeres eren les que portaven el pes de l'associació, visitaven els pobres, feien les reunions... Les honoràries eren aquelles que col·laboraven monetàriament i les aspirants eren les que s'iniciaven en la doctrina de la Conferència per poder-hi entrar. L'any de la seva fundació, hi havia trenta-quatre associades actives i disset d'honoràries que visitaven setmanalment i atenien vint-i-dues famílies pobres. Ingressaren 2.708 pessetes i en repartiren 1.091 en aliments. El sistema de funcionament per ajudar els pobres consistia en un estudi que es feia de les famílies necessitades que demanaven l'ajut; si es considerava que hi havia necessitat i eren famílies honestes se les "adoptava". Adoptar una família implicava que aquesta era protegida per la Conferència, la qual setmanalment li donava uns bons per comprar pa, llet, carn i arròs. D'acord amb les necessitats de cada família, en rebien més o menys. A començaments del segle XX, la Conferència no només adoptava famílies sinó també individualment nenes pobres a qui es pagava l'educació religiosa en el col·legi de monges de Sant Feliu.

Malgrat tenir una importància molt més petita i reduïda, cal esmentar que el 13 de febrer de 1888 es creà la Conferència de senyors amb trenta-cinc socis actius, deu d'honoraris i deu de protectors. L'any 1925, tenia vuit socis actius i dotze d'honoraris i tenia adoptades set famílies, distribuint 600 pessetes durant l'any. No tenim més informació d'aquesta Conferència masculina.

Respecte a la Conferència de Senyores, establerta en totes les ciutats i pobles importants, es reunien cada setmana per resar, comentar les altes i baixes de les famílies adoptades, les incidències hagudes i el repàs dels comptes. Anualment es feien quatre Juntres Generals: el primer diumenge de Quaresma; per la festa del Bon Pastor; el 19 de juliol, diada de Sant Vicenç de Paül i el 8 de desembre, festa de la Puríssima Concepció. L'any 1923 crearen el Rober de Sant Vicenç de Paül, que tenia 35 sòcies actives i 31 d'honoràries. Les primeres cosien i confeccionaven una peça de roba al mes i les segones col·laboraven econòmicament comprant la roba. Repartien roba entre les famílies adoptades i proporcionaven vestits de primera comunió a tots els nens i nenes pobres.

En l'arxiu parroquial es conserven els llibres d'actes des de l'any 1905 fins la seva dissolució l'any 1969, amb el parèntesi buit de 1936 a 1941, any en el qual es tornà a posar en funcionament la Conferència.

Les presidentes de la Conferència, segons les dades de les actes, foren: Jacinta Pascual de Pascual (1905-1923), Mercè Casanovas de Sabater (1923-1927), Rosa

Sabater de Ruscalleda (1927-1936 i 1941-1952), Catalina Turón (1952-1961) i Assumpció Pascual (1961-1969), tot i que, en aquesta última etapa, els càrrecs eren tot sovint interins.

Els ingressos provenien de cinc fonts: les quotes de les afiliades, les col·lectes setmanals, les col·lectes extraordinàries, els donatius i la caixa de Sant Antoni per Pa dels Pobres situada en l'església parroquial. Les despeses consistien bàsicament en bons per a aliments, de manera que es donaven molt pocs diners en metàl·lic com a clàssiques almoines.

MOVIMENT ECONÒMIC DE LA CONFERÈNCIA DE SENYORES DE SANT VICENÇ DE PAÛL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS 1906-1960 (Arxiu Parroquial)								
	1906	1914	1916	1918	1929	1933	1945	1960
N. bons de pa	4.266	3.105	2.734	2.996	2.993	2.735	7 kgs	840 kg
N. bons de carn	661	870	1.479	830	2.202	1.268	73 kgs	
N. bons d'arròs	653	951	584	501	1.694	1.942	10 kgs	123 kgs
N. bons de llet	1.136	2.621	3.009	7.830	3.756	1.201	1.100 lit	858 lit
Ajuda metàl·lica (ptes.)	775	972	823	53	310			
Extres (ptes.)	56	46						
Roba (ptes.)	107	488	141	88		38		
Famílies adoptades	65	58	63	77	54	47	15	12
N. sòcies	107	70	65	70	100	99	48	89
Col·lectes extres (ptes.)	73	47	74	57	107	408		
Col·lectes normals (ptes.)	641	584	593	462	1.748	1.304	2.458	3.371
Donatius (ptes.)	1.706	2.145	1.410	738	543	207	700	745
Quotes sòcies (ptes.)	1.663	1.317	1.161	1.375	1.633	1.626	1.316	5.079
Col·lecta pa de Sant Antoni (ptes.)	532	790	651	903	1.549	1.531	1.245	10.262

17. L'HOSPITAL DURANT EL FRANQUISME I LA TRANSICIÓ, 1939-1982

Acabada la Guerra Civil, i amb l'entrada de les tropes franquistes, començava un nou futur per als guixolencs: per a uns, més agradable, per a altres més trist, però per a tots, diferent. El dos d'abril de 1939 es constituïa la nova Junta de l'Hospital seguint el reglament de l'any 1932. L'alcalde-president n'era Vicenç Gandol; el Regidor Síndic, Guillem Tell Guri; el càrrec de director l'ocupà Joan Massós, germà del difunt administrador Miquel; de sotsdirector, Rogeli Barneda i de vocals, Joan Sabater, Enric Batet i Lluís Balmanya. Les Germanes Carmelites continuaren encarregant-se de l'hospital. La primera tasca de la nova Junta fou tenir un sentit record per a l'antic director Miquel Massós, mort en un bombardeig⁽¹²⁴⁾.

El 17 de juliol de 1939, l'alcalde, Vicenç Gandol Jordà, envià un informe a la Junta Provincial de Beneficència de Girona on explicava que: *"debido a las anormales circunstancias del momento, consecuencia de la criminal subversión marxista, los ingresos de esta Institución (hospital) han sufrido una merma tan considerable que la imposibilitan de continuar en el desempeño de los fines por la que fue creada"* i presentava un pressupost restrictiu per enllestir l'any amb 45.000 pessetes d'ingressos i 58.000 de despeses⁽¹²⁵⁾.

Tanmateix, les peremptòries necessitats vitals feren veure a la Junta que la guerra havia portat una disbauxa en l'administració, no hi havia diners, el nou Ajuntament no col·laborava, i tot plegat en uns moments en els quals hi havia més gent necessitada per les pròpies desgràcies i misèries de la postguerra. Per solucionar aquest greu problema, i per ordre del governador de Girona, s'acordà obrir una subscripció "voluntària" entre tots els veïns i així, el 24 de novembre de 1939, el delegat governatiu creava una quota temporal pro hospital que afectà tots els contribuents guixolencs, els quals hagueren de pagar 1, 2 o 5 pessetes, segons la seva classe impositora.

La Creu Roja de Girona va lliurar a l'hospital 48 pots de carn, 1 caixa de llet condensada i 2,5 quilos de xocolata en pols; el governador civil oferí 2.500 pessetes i el mes de juny els donà 3.000 pessetes més, mentre que l'Ajuntament es decidí a col·laborar amb 2.500 pessetes. En aquests primers moments de la postguerra les germanes cobraven 2 pessetes diàries.

El 22 de setembre de 1939, l'Ajuntament va aprovar un reglament per a l'hospital quasi idèntic a l'aprovat l'any 1932. L'hospital es definia com a municipal; la seva funció era acceptar i tenir cura dels malalts pobres; la Junta estaria formada per veïns de la ciutat, els quals no cobrarien pels càrrecs que ostentessin. El president seria l'alcalde i el vicepresident el rector de la parròquia. Els metges els pagarien entre l'Hospital i l'Ajuntament; la capella de l'hospital restaria oberta al públic en general i qualsevol capellà podria visitar, en qualsevol moment, els malalts⁽¹²⁶⁾.

Per recuperar la normalitat religiosa, característica del nou règim, l'octubre de 1939 la Junta d'Auxilis de Barcelona comprà una campana nova, beneïda el 7 de març de 1940 i batejada amb els noms de Misericòrdia, Josefa i Pilar.

(124) El gruix documental d'aquesta època es troba a AHMSFG, Hospital, Capsa 38, Llibre d'Actes

(125) AHG, Junta de Beneficència, lligall 164

(126) AHMSFG, Secció IV, lligall 53

El dèficit de l'hospital anava creixent i el gener de 1940 ja pujava a més de 20.000 pessetes. Dins el paternalisme característic de l'època, el governador de Girona va aportar 10.000 pessetes més. Era un afegit, ja que no se solucionava el fons del problema, sinó que simplement es tapava, de forma que el setembre del mateix any, la Junta va fer un seriós estudi per vendre's les finques i propietats de l'hospital per aconseguir efectiu, malgrat veure'n les dificultats, ja que la majoria de llegats especificaven clarament que no en permetien la venda, sinó simplement disposar dels fruits i rendes.

PROPIETATS I VALORS DE L'HOSPITAL L'ANY 1940

(AHG, Junta de Beneficència, lligall 164)

PROPIETATS:	Valor casa (en pessetes)
C/ Girona, 116	5.000
Ídem, 114	1.500
Ídem, 3	8.000
ídem, 12-14	20.000
C/ Metges, 9	5.000
C/ Sta Magdalena, 59	5.000
Rambla Vidal, 32	20.000
C/ Clavé, 7	15.000
C/ St. Joan, 10	3.000
VALORS	
Deute amortitzable de l'estat al 5%	15.000
Deute Exterior de l'estat	46.000
Deute amortitzable estat 3%	51.500
50 obligacions municipi SFG	25.000
6 làmines de Deute Interior	3.000
1 acció Banc Comercial BCN	200
1 làmina Deute Interior Perpetu	200
1 làmina de Beneficència	5.749

El mateix any 1940 començaren de nou les donacions: Mercè Vilaret oferí 2.000 pessetes i el novembre el metge Antoni Vidal Lladó regalà un aparell de raigs X. Però els problemes econòmics eren greus i el febrer de 1941 el dèficit pujava ja a 28.000 pessetes. Quan la Junta demanà més implicació de l'Ajuntament, com a propietari oficial i legal de l'hospital, aquell contestà que *"el ayuntamiento se ve en la imposibilidad de acudir a remediar la situación del Hospital Municipal debido al déficit muy importante que a su vez tiene el Presupuesto Municipal"*. La desesperada situació portà a la decisió de la Junta de vendre's un dipòsit de làmines de deute amortitzable de valor nominal 15.000 pessetes, mentre la Junta d'Auxilis de Barcelona, que anava normalitzant, també, la seva situació, envià un taló de 2.500 pessetes. Els ingressos d'aquest 1940 foren de 47.069 pessetes i les despeses pujaren a 75.500 pessetes.

**PRESSUPOST "OFICIAL" D'INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL
DE POBRES DE SANT FELIU DE GUIXOLS L'ANY 1942
(AHG, Junta de Beneficència, Lligall 164)**

INGRESSOS		DESPESES	
Lloguers	3.000	Sous germanes	7.300
Rendes	4.400	Sous metges	1.000
Malalts Socors Mutus	3.300	Sous infermers	5.000
Malalts de pagament	8.400	Queviures	37.200
Almoines i donatius	18.900	Combustible i llum	4.000
Llegat Bernich	2.000	Farmàcia	5.000
Ajuntament	27.000	Altres	7.500
TOTAL	67.000	TOTAL	67.000

El gener de 1942, el prevere Lluís Patxot Cros regalava a l'Hospital l'harmònim que hi havia a la capella. El gener de 1943 el dèficit era de 26.000 pessetes i l'octubre de 1943 l'exadministrador Salvador Roca Carreras, actual administrador honorari, va fer donació a l'Hospital dels censos procedents de la família Marsillach, que eren els seus avantpassats, junt amb una casa de camp i terreny que l'envoltava. Rebé també, l'hospital, l'herència de Gertrudis Rabassa (les 2/3 parts de la casa n.2 del carrer Estreta Antiga, les 2/3 parts d'un hort a Mascanada i la casa n.18 del carrer Major).

Com era l'hospital l'any 1942? Segons l'informe que es va enviar a la Junta Provincial de Beneficència de Girona, la superfície construïda era de 972 m², tenia 156 metres de façana; un hort de 424 m²; 1 pavelló; 8 sales amb 10 llits cadascuna; 2 pisos amb mosaic; il·luminació natural i elèctrica; 50 forats oberts a patis i 34 al carrer; 2 grans superfícies vidrades en la sala; 1 quiròfan asèptic; 1 galeria en el primer pis i 1 en el segon; 1 magatzem de roba; 1 de queviures; 2 muntacàrregues; 2 parallamps; telèfon; 12 lavabos a pressió i sifó; 12 urinaris, sis per pis; lavabos amb aigua freda; 2 banys, 2 de portàtils, i 2 dutxes; 87 llits (77 gratuïts i 10 de pagament); cuina econòmica, de carbó, de gas i elèctrica; sala d'autòpsies i de raigs X; 9 germanes, 3 servents i 1 infermer; 2 metges de sala i un total de 154 malalts amb 9.696 estades, amb una mitjana diària de 30 llits ocupats; el pressupost anual voltava les 70.000 pessetes (rendes: 35.000, subvencions: 11.000, altres: 24.000)⁽¹²⁷⁾.

L'anòmala situació del país no ajudava gens ni mica i al començament de l'any 1944 el dèficit arribava a les 32.000 pessetes. Josefa March deixà les cases n.30 del carrer Major i n.16 del carrer de Sant Antoni, i el febrer de 1945 la superiora general de les Germanes Carmelites reclamava els endarreriments de les germanes, que ja pujaven a 15.894 pessetes. L'única solució que trobà la Junta per sortir del pas fou redimir censos per tenir un efectiu mínim. Resultat: el gener de 1945 s'aconseguí reduir per primera vegada el dèficit a 30.995 pessetes, el gener de 1946 ja només era de 22.934 i el gener de 1947 baixava a 12.271.

Però l'esforç que es feia era extraordinari i el juny de 1949 els proveïdors es queixaren que no cobraven i amenaçaren de no servir més gènere a l'hospital; la Junta acordà vendre's la casa del carrer Estret, n.2. Mentrestant, l'Ajuntament decidí que el rector de la parròquia formés part de la Junta de l'Hospital, amb el càrrec de vicepre-

(127) AHG, Junta Provincial de Beneficència lligall 164

sident nat. L'any 1950 el director de l'Hospital era Manuel Carrera Mestre i l'Ajuntament ja col·laborava amb 40.000 pessetes en el manteniment de l'hospital. Aquest any 1950, els ingressos foren de 167.232 pessetes i les despeses de 165.351.

L'any 1951, l'hospital rebrà un donatiu anònim de 25.000 pessetes (un 15% del pressupost de l'hospital) que s'anirà repetint al llarg dels anys i que permetrà fer petites reformes com canviar la cuina econòmica, pintar parets... A finals de 1952, i per celebrar el centenari de la Junta d'Auxilis, aquesta pagà l'arranjament de l'escala interior, col·locant-hi escalons de pedra artificial; el desembre del mateix any es rebé un important donatiu de 25.000 pessetes de Joan Domènech Viñas.

INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS L'ANY 1952 (AHMSFG, Hospital, caps 29, lligall 7)			
INGRESSOS		DESPESES	
Remanent	9.087	Queviures	81.162
Finques i rendes	21.044	Combustible	19.908
Junta d'Auxilis	7.244	Medecines i metges	3.077
Pagament residents	56.604	Sous i salaris	17.688
Donatius	68.285	Obres	46.259
Subvenció Ajuntament	40.000	Altres	39.333
Altres	28.927		
TOTAL	231.264	TOTAL	207.377

El desembre de 1955, l'Hospital va vendre a l'Ajuntament l'anomenada *Casa Vermella* donada per l'exadministrador Salvador Roca, per tal de construir-hi habitacles socials; amb els diners aconseguits arranaren el segon pis. Aquests anys, ingressos i despeses es movien al voltant de les 350.000 pessetes anuals.

L'any 1959, la Junta comprà una rentadora elèctrica Delfin per 48.500 pessetes, ja que a les germanes, la majoria grans, se'ls feia cada dia més pesada la bugada. L'any 1960, Anna Rosselló deixà la casa n.8 de la rambla José Antonio. El juliol de 1961, el nou director de l'hospital, quan aquest disposava de 59 llits, era Manuel Vicens Moner. Una de les seves primeres tasques fou acceptar la donació feta per Victòria Sagrera de la casa n.4 del carrer Capmany. Aquest mateix any 1961, Javier Pascual de Zulueta, propietari de la recent creada plaça de braus, lliurà 40.000 pessetes, donatiu que anirà repetint durant molts anys consecutius. El setembre de 1962, l'Hospital acceptava la important donació de Rafaela Malert Pujol, de tres solars, a la zona de Tueda (en total 1.500 m²) i una casa al carrer Trafalgar. El març de 1963, l'Hospital venia a la Companyia Telefònica un solar a Mascanada per 130.333 pessetes.

Mentrestant, els pressupostos pujaven d'acord amb el creixent ritme econòmic del país i aquest mateix any 1963 els ingressos ja sobrepassaven les 750.000 pessetes i les despeses pujaven a 557.000. L'any 1964, Rosa Pascual Pascual donà, en valors, 100.778 pessetes.

L'octubre del mateix any veurà un canvi d'administrador, ja que Manuel Vicens, director de l'Hospital des de 1961, és nomenat alcalde. La nova junta estarà composta per ell mateix, però ara com a president; vicepresident: Narcís Rusalleda Sabater; director: Josep Hereu Vidal; sotsdirector: Josep Granollers Bordas; tresorer: Josep Maruny Estrada; comptador: Albert Irla Serrats, i secretari: Claudi Isern Llorens.

28 Durant aquests anys, l'Hospital va rebent diversos donatius en diners, com el de la Caja de Ahorros Provincial de Gerona, que feia un donatiu anual de 15.000 pessetes; el de Manuel Bosch, de 25.000 pessetes; i també donatius en espècies com l'enorme quantitat de llaunes que regalà el comerciant Antoni Oliveras.

29 L'any 1965, Rosa Pascual Pascual lliurà un nou donatiu de 150.000 pessetes destinades exclusivament a la instal·lació d'una cambra frigorífica a la cuina; l'empresa Delta Films, que acabava de rodar una pel·lícula a la plaça de braus de Sant Feliu, oferia 1.500 pessetes i el senyor Cros n'aportà 10.000 per celebrar el casament del seu fill. Aquest 1965, hi havia a l'hospital 52 malalts de beneficència, 21 de tarifa reduïda i 11 de tarifa completa que pagaven 100 pessetes diàries⁽¹²⁸⁾.

30 L'any 1966 les tarifes d'estada a l'hospital eren de 150 pessetes diàries per als habitants de Sant Feliu i comarca, i de 200 per als turistes i forasters. El setembre de 1966, Josep Estrada Mundet donava a l'hospital 25.000 pessetes en títols; continuadament, s'anaven succeint petits donatius, a voltes anònims.

31 L'any 1966 veié un important canvi; les Germanes Carmelites de la Caritat, instal·lades a l'hospital des de 1858, degut a la crisi vocacional i la manca de personal, volien retirar les germanes de l'hospital per dedicar-les a tasques de captació de noves adeptes i de vocació. La Junta va buscar un substitut a la gran tasca feta per les germanes; el 9 d'octubre es donà per dissolta la comunitat de les Germanes Carmelites a l'Hospital: se'ls va fer un agradable comiat el 2 de novembre i l'endemà, dia 3 de novembre de 1966, arribaven les Germanes de Sant Josep, que vivien a Solius, per fer-se càrrec de l'hospital.

32 L'any fou important per una sèrie de canvis que significaren més rendibilitat social de l'hospital. Ja hem vist com l'hospital, de dècades enrera, no es limitava a ser un "hospital de pobres", sinó que havia intentat, i en part aconseguit, aprofitar l'estructura per convertir-se en una clínica, entesa aquí com a institució que oferia serveis medicoquirúrgics. Els anys vint, ja s'havia instal·lat una sala d'operacions, diversos especialistes visitaven i operaven particularment en l'hospital, i s'havia contactat amb diverses mútues guixolenques per tractar els seus malalts en l'hospital. En aquest any 1967, la llevadora Joaquina Sala, obtingut el permís de la Junta per visitar i atendre en una sala de l'hospital, va fer que aquest, caracteritzat com a espai trist, zona de malaltia i mort, escoltés els crits dels tres primers infants guixolencs nascuts a l'hospital de la ciutat. L'hospital es convertia a través de la ginecologia, en zona de vida. Amb aquesta perspectiva, la Junta signà un conveni entre la llevadora i el *Seguro de Enfermedad* per oficialitzar els parts a l'hospital i l'any 1969 s'aconseguia que un tocoginecòleg de Girona visités un cop a la setmana en l'hospital. El mateix 1967, Josep Fuster regalà 150.000 pessetes per instal·lar un ascensor i es posà calefacció a totes les dependències de l'hospital.

33 Les donacions continuaven (Pascual Molins, Dolors Masferrer, Diputació de Girona, Pere Piferrer... la més important serà la de 650.000 pessetes de Joan Domènec Viñas), mentre les germanes cobraven una assignació mensual de 6.000 pessetes. L'any 1968, la Junta comprava un aparell de respiració artificial, el senyor Malart regalava un aparell de raigs X i es reconvertí l'hort de l'hospital en jardí. El gener de 1969 es comprà una assecadora Miele per a la roba i es creà un vertader dispensari a l'hospital amb visites de diverses especialitats.

(128) AHMSFG, Hospital, capsa 44, lligall 6

Més informació estadística: l'any 1969, l'hospital disposava de 1.237 m², dels quals 528 eren edificats, i total construïts, 853 m². Disposava de 9 sales d'un llit i 4 sales de més de set llits, en total, 59 llits; 2 banys, 2 dutxes, 10 lavabos i 2 urinaris; 1 cuina a gas, 1 de butà i 1 d'electricitat; 1 rentador mecànic, 2 de manuals i 1 assecadora mecànica; aigua calenta i calefacció de carbó central; 1 ascensor, 1 muntacàrregues, 1 portaplats, 1 telèfon, 6 extintors i 9 llits per al personal; no tenia instal·lacions mèdiques, ni quiròfan, ni laboratoris, cap servei ni especialitat mèdica; 2 metges, 1 infermera cap, 1 infermera, 1 capellà i 7 germanes; 8.580 estades amb 148 ingressats, distribuïts així: 15 malalts de beneficència (5.400 estades), 85 distingits (tarifa reduïda, 2.782 estades) i 48 privats (tarifa completa, 398 estades); el reglament vigent era el de 1939. *"El coste promedio de las estancias por día que se indican en este formulario es producto de la generosidad de la población local, marineros y comercio, que facilita artículos gratuitamente siempre que la ocasión es propicia, aparte de importantes descuentos que son tenidos en cuenta en la adquisición de los diversos artículos. También es de considerar la Administración, que es ejercida por una Junta de vecinos con carácter gratuito, como también por los reducidísimos emolumentos que perciben las religiosas de San José e igual los médicos de la plantilla actual"⁽¹²⁹⁾.*

El canvi era important: per primera vegada a la història de l'hospital els malalts de pagament superaven àmpliament els de beneficència. Estadísticament, acabava de desaparèixer "l'Hospital de Pobres de Jesucrist" fundat el segle XIV. Les innovacions mèdiques, l'allargament de l'esperança de vida, l'increment de les assegurances de jubilació, els canvis en la vida familiar, que comportaven un augment de la solitud dels ancians, havien capgirat les funcions de l'hospital, que s'anava convertint lentament en un geriàtric on cada vegada serien menys els indigents que no podien pagar ni una part de les estades. L'hospital es començava a veure com una alternativa, ni que fos temporal, per resoldre els problemes que plantejaven a les noves classes obreres i mitjanes els ancians familiars. La mitjana d'estades corrobora aquesta nova funció de l'hospital: els malalts de beneficència, amb una mitjana de 360 estades l'any, representen encara el concepte antic de l'hospital: ancians pobres sense recursos ni família que romanen tot l'any en l'hospital, la seva tomba en vida. En canvi, els malalts de pagament (tarifa reduïda o completa) representen el nou concepte: malalts joves i grans que, per impossibilitat de ser atesos en la pròpia família (tothom treballa els anys seixanta, què fer-ne dels avis?) passen la seva malaltia i convalescència en la institució assistencial. Estades curtes, un mes en els de tarifa reduïda i una setmana els de tarifa completa, el temps necessari per refer-se d'una operació o d'una malaltia passatgera.

Els anys setanta, amb aquest important canvi en les funcions de l'hospital, veieren un augment notable de les donacions, en quantitat de pessetes i donants. Cal citar, per ser la més important, la donació que, anualment, del 1971 al 1983 feia la senyora Carme León Fuster, d'un milió de pessetes. El mateix 1971, el féu dues vegades: una pel juliol i l'altra pel desembre: dos milions en un any quan el pressupost de l'hospital era d'uns set milions anuals, era realment una bona injecció moral i econòmica per a la institució.

I això sense comptar altres donatius que, evidentment per més petits no menys

(129) AHMSFG, Hospital, caps 44, lligall 6

importants, ajudaven a mantenir l'hospital en una bona situació financera (família Fuster-Marcó, Catalina Vicens, Caixa de Pensions, Hispano-Americà, Àngela Bonal Mestres, el Sr. Zulueta, que continua la seva aportació anual...)

Amb aquesta bonança, el novembre de 1971 la Junta substituï la cuina de carbó per la de gas butà i l'octubre de 1973 s'obrí un llibre on constarien tots els donants de l'hospital. El novembre del mateix any, al ser molt grans en Josep Hereu i en Marfuny, es realitzà un canvi a la Junta i Manuel Vicens Moner va tornar de director a l'hospital. Aquest any, la senyora León donà dos milions més, i la senyora Dorotea Falgueres Ametller s'hi afegí donant un milió. Amb aquests diners, la Junta va ampliar el dispensari, el consultori i les sales que donaven al jardí. Aquest any 1974, els ingressos de l'hospital foren de 7.628.666 pessetes i les despeses de 7.492.000 pessetes.

INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS L'ANY 1975 (AHMSFG, Hospital, caps 31)			
INGRESSOS		DESPESES	
Fiques i rendes	933.924	Queviures	811.311
Pagament residents	2.838.282	Combustible	228.860
Donatius	1.116.158	Medicines i metges	45.466
Subvenció Ajuntament	100.000	Salaris i S.S	919.176
Altres	43.972	Obres i impostos	2.307.608
		Altres	218.788
TOTAL	5.032.336	TOTAL	4.531.209

Però la bonança econòmica no portà la tranquil·litat institucional. L'abril de 1975, l'alcalde presentava a les autoritats superiors un projecte de legalització de l'hospital, projecte que ni tan sols l'havia comentat o ensenyat a la Junta de l'hospital. Aquesta protestà i llogà advocats per rebatre l'informe de l'Ajuntament, aconseguint que els lletrats dictaminessin que l'Hospital tenia personalitat pròpia, independent i autònoma de l'Ajuntament. Amb aquesta dicotomia hospital municipal - ens autònom començà un estira -i- arronsa entre l'Ajuntament i la Junta de l'hospital que durà pràcticament fins l'any 1988.

Cal aturar-se per analitzar els informes i dictàmens que es feren aquests anys per definir la legalitat jurídica de l'hospital, perquè serveixen per comprovar l'existència de maneres diferents de veure'n la funció, la finalitat i, per tant, la relació amb el poble, entesa tant com a ens polític (Ajuntament) però també com a ens social (societat civil)⁽¹³⁰⁾.

La dialèctica s'inicià amb l'informe elaborat pel secretari i l'interventor de l'Ajuntament l'abril de 1975; ambdós aportaren dades per considerar l'hospital com a municipal, tant l'immoble com els béns; així per exemple, el document del Registre de la Propietat de l'any 1915, l'existència del reglament de l'any 1939, i el catàleg d'hospitals fet per l'Estat l'any 1973, per no remuntar-se a segles passats. Definida la propietat, consideraven que el reglament de 1939 no atorgava capacitat jurídica a l'hospital i era il·legal, ja que no fou elaborat per l'Ajuntament sinó per la pròpia Jun-

(130) AHMSFG, Hospital, Capses 29 i 44 i Secció IV, lligall 3

ta. A continuació, feien una declaració de principis tot considerant l'hospital com un servei públic de caràcter assistencial, fet que implicava que, segons la reglamentació vigent, havia de ser considerat municipal. Aclarida per ells la propietat física i jurídica, dels tres sistemes de gestió possibles (directa, mixta o indirecta), els funcionaris municipals proposaven que l'hospital funcionés amb la gestió directa. I dintre d'aquesta, donaven a escollir quatre possibilitats:

A) Gestió directa per la pròpia corporació sense òrgan especial d'administració, portada directament per funcionaris municipals.

B) Gestió directa per la pròpia corporació amb òrgan especial d'administració: un consell d'administració i un gerent sense personalitat jurídica. En el Consell, la meitat més un dels membres haurien de ser regidors.

C) Fundació Pública de Serveis: es descentralitzaria el servei dotant aquesta figura jurídica de potestats administratives; es tractava del naixement d'un ens públic local, amb estatuts propis aprovats per l'Ajuntament.

D) Gestió directa en forma de societat privada municipal, donant-ho a una persona que ho gestionés.

La proposta dels tècnics municipals era la Fundació, de forma que l'actual Junta hauria d'elaborar un nous estatuts on es delimités clarament la tutela i control de l'Ajuntament sobre aquest ens; s'hauria de fer un inventari i s'hauria d'aprovar tot en el Ple Municipal per poder començar la nova gestió.

No agradà a la Junta de l'hospital la proposta, tant per la forma (no se'ls havia consultat) com pel fons (tenien un concepte menys municipalitzat de l'hospital), de forma que encarregaren els seus propis informes jurídics. El maig del mateix 1975, l'advocat Joan Botanch Dausà emetia un informe bastant contrari al municipal. Analitzant el funcionament de l'hospital, opinava que sempre havia funcionat com a establiment de beneficència privat, que es nodria de béns donats per particulars; tenia personalitat jurídica pròpia (tenia béns inscrits a nom seu, intervenia en les escriptures) i el protectorat el portava a terme l'administració local. Fins i tot, segons Botanch, el mateix Ajuntament havia reconegut diverses vegades l'entitat jurídica de l'Hospital en haver-li comprat béns. Conclusió: segons Botanch, l'Hospital tenia personalitat jurídica pròpia, autònoma i independent i els béns inscrits li pertanyien amb caràcter exclusiu.

L'altre informe demanat per la Junta al lletrat Jordi Xifra Heras no era tan favorable a l'Hospital: malgrat reconèixer que secretari i interventor, com a funcionaris municipals, s'excedien defensant l'Ajuntament, creia que l'Hospital no tenia personalitat jurídica pròpia i la Fundació seria el que més bé aniria a l'hospital, ja que legalitzaria una situació anòmala produïda des de l'aprovació del reglament de 1939.

Però altres temes preocuparen els guixolencs aquest 1975: la mort del general Franco, els canvis polítics i les eleccions, les assemblees democràtiques... tot plegat qüestionà bastant els últims ajuntaments sorgits en les acaballes del franquisme, de forma que els informes i dictàmens quedaren endreçats.

A nivell operatiu, l'any 1976 l'Institut Nacional de Previsió demanava a l'hospital uns locals per al servei nocturn d'urgències, locals pels quals pagaren 12.000 pessetes. El gener de 1977, hi havia un superàvit a l'hospital de 5.633.123 pessetes. Malgrat tot, les relacions institucionals no funcionaven i els comptes d'aquest any foren criticats i quasi invalidats per l'interventor i el secretari de l'Ajuntament.

El gener de 1978 la Junta augmentà a 15.000 pessetes mensuals el sou de cada

germana ja que no tenien Seguretat Social; l'abril del mateix any començava a funcionar el dispensari nocturn i d'urgències i el gener de 1979 estaven pràcticament enllestides les obres del nou dispensari.

L'any 1979, amb les eleccions democràtiques municipals, sorgí un nou Ajuntament i el 15 de juny de 1979 l'alcalde i dos regidors es feren càrrec de l'Hospital Municipal, tot lamentant que s'hagués hagut d'acceptar la renúncia de l'anterior Junta per adequar el funcionament de l'Hospital a la Llei de Règim Local.

Un any més tard, es constituí la nova Junta Directiva. El 26 de juny de 1980 es feia la primera reunió de la Junta formada pel president nat, l'alcalde Manuel Montfort; regidor síndic: Joan Vilà; director: Jordi Ros Moncé; sotsdirectora: Manolita Valls i Vergeli; tresorer: Faust Valls; comptadora: Angelina Ginesta; i secretari: Josep Canadell. Una de les primeres tasques de la nova junta fou inscriure les germanes de l'hospital en el règim de la Seguretat Social tot signant un contracte el 15 de setembre de 1980 entre les Germanes de Sant Josep de Girona i la Fundació Privada Benèfica Hospital Municipal de Sant Feliu de Guíxols. En el contracte s'especificava que les germanes residirien a la part de l'edifici de clausura, prestarien assistència als malalts, respectant sempre la seva llibertat religiosa i *"siendo inviolable el derecho a la Vida y la Salud el fundamento más sólido del derecho común, ninguna consideración justifica el recurso en el centro a la Eutanasia activa. Se salvaguardará, en todo momento, el respeto a la vida y la dignidad humana."* L'administrador pagaria totes les despeses de manutició, llum, aigua, culte, capellà, i finalment *"La Comunidad percibirá por cada Hermana una gratificación equivalente al salario vigente en España como remuneración del servicio prestado. Tendrá también derecho a pagas dobles, vacaciones y día libre semana⁽¹³¹⁾".*

Solucionat el problema legal de les treballadores de clausura, la tasca fonamental d'aquesta Junta provisional fou elaborar uns estatuts o reglament que servissin de base al nou funcionament de l'hospital. L'abril de 1981, el rector de la parròquia presentà uns estatuts per analitzar entre tots, però ressortiren les tensions d'uns anys enrere, ja que hi havia notables divergències entre els membres de la Junta i els representants municipals, com comprovà la Junta quan el juny de 1983 rebé de l'Ajuntament uns estatuts bastant diferents de la proposta que ells havien presentat. Segons la proposta de l'Ajuntament, es tractava de posar l'hospital sota la tutela i control de la Corporació Municipal, mentre que la Junta opinava que la Junta Administrativa havia d'estar allunyada de la política municipal. La Junta fins i tot estudià una proposta de la Generalitat de convertir l'Hospital en una fundació privada. Tanmateix, entremig d'aquests embolics institucionals, la Junta volia invertir cinc milions per ampliar i aconseguir més llits.

Tornaren a començar els dictàmens jurídics. El novembre de 1983. l'advocat de Barcelona Josep Servat Rodríguez dictaminà que l'Hospital era una institució que, des del punt de vista patrimonial, era de propietat municipal, però que tenia personalitat jurídica pròpia i naturalesa assimilada a una Fundació Pública de caràcter assistencial i, per tant, els seus òrgans d'administració tenien capacitat d'obrar.

La polèmica Junta-Ajuntament traspassà les fronteres de l'hospital i s'estengué per tot el poble. La premsa se'n féu ressò. L'agost de 1985, en el *Punt Diari*, el regi-

(131) AHMSFG, Hospital, Capsa 44, lligall 3

dor de Sanitat, Francesc Cruz, acusava la Junta de l'Hospital de no haver complert el mandat de redactar uns estatuts, motiu pel qual seria ara la pròpia regidoria de Sanitat i els Serveis Tècnics de l'Ajuntament qui els redactarien, creant un patronat amb àmplia participació ciutadana. Segons Cruz, l'hospital no ofería els serveis que es mereixia una ciutat com Sant Feliu, ja que no tenia raigs X modernitzats, ni comptava amb una plantilla fixa d'especialistes, i els serveis de tocoginecologia i fisioteràpia es feien només a nivell particular, llogant als especialistes els locals a l'hospital. L'Ajuntament tenia la intenció d'arribar a un acord amb l'Institut Català de la Salut per ampliar els serveis i l'ambulatori, fet al qual s'oposava l'actual Junta al·legant que seria obrir l'hospital a un ens forani.

Dies més tard, en el *Punt Diari* de 4 de setembre de 1985, la Junta contestava les declaracions del regidor tot dient que l'hospital havia de fer la seva funció geriàtrica sense ampliar especialitats i creia que l'hospital havia de ser una fundació privada sota el control de l'Ajuntament i la Generalitat. Al·legava, la Junta, que si l'hospital es convertia en un ens públic municipal segurament marxarien les germanes i això comportaria unes despeses de 86 milions anuals. La Junta estava en contra del reglament de l'Ajuntament, ja que en ell, tant el secretari com l'interventor, formaven part de la Junta, a més de l'alcalde i regidors, de forma que *"farien ballar l'hospital al ritme polític de l'ajuntament. La Junta ha d'estar formada per persones idònies, independentment del seu tarannà polític"*. La Junta no creia tampoc en l'ampliació de les especialitats ja que s'havia llogat un espai per cardiòlegs, oftalmòlegs i dermatòlegs, i plegaren tots per manca de clients.

L'any següent, la Junta rebé encara un altre dictamen fet per Carles Valcarce Magdalena, el qual, resseguint i citant tots els informes previs, va concloure que l'hospital era una fundació pública que participava del caràcter d'establiment de beneficència amb personalitat jurídica pròpia amb plena autonomia, vivint dels seus propis mitjans. Més enrevestat impossible.

La picabaralla s'allargassà fins l'any 1988 quan en el BOP n. 101 de 23 d'agost de 1988 es publicaren oficialment els estatuts de l'Organisme Autònom Municipal *Hospital de Sant Feliu de Guixols*, vigent actualment. S'acabaven així quinze anys d'indecisió, de dubtes, de si l'hospital era un ens propi o dependent de l'Ajuntament...

En els estatuts, es constituïa un organisme autònom municipal amb personalitat jurídica pública i patrimoni propi, però depenent de l'Ajuntament segons la normativa de la Llei Municipal de Règim Local.

L'article 4 detallava els objectius de l'hospital: l'atenció sociosanitària en els seus aspectes preventius, assistencials, rehabilitadors i de reinserció social, la potenciació de la medicina preventiva, l'epidemiologia, la docència i l'educació, tot respectant-se els drets dels beneficiaris o usuaris del servei i en particular dels drets dels malalts, àdhuc el de disposar de l'assistència religiosa escollida lliurement.

L'article 5 especificava les facultats de l'hospital: adquirir béns, alinear-los, gravar-los, administrar el seu patrimoni, contractar obres, serveis i personal, acceptar o rebutjar herències o donacions, aconseguir ajuts, organitzar les activitats pròpies de la institució...

El Títol II del Reglament es dedicava a explicar els òrgans de govern: Junta Rectora, president i vicepresident. La Junta Rectora, òrgan màxim de govern, estaria constituïda pel president, que seria l'alcalde de Sant Feliu o el regidor en qui delegués; el vicepresident seria el regidor de Sanitat i Serveis Socials; un vocal designat

per cada grup municipal integrant de la corporació, un membre del Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat i quatre vocals designats pel Ple Municipal, a proposta del president, entre persones representatives per la seva tasca en interès de la ciutat. Amb veu però sense vot, assistirien a les sessions de la Junta Rectora, el secretari i l'interventor de l'Ajuntament. Els càrrecs de la Junta Rectora no serien remunerats.

Nostra Senyora de la Misericòrdia situada a la façana de l'edifici de l'Hospital.

Les funcions de la Junta Rectora eren les clàssiques d'aquests òrgans col·legiats: aprovar i modificar els estatuts, el Reglament de Règim Intern, nomenament de càrrecs directius, expedients disciplinaris, aprovació de tarifes i taxes, representar l'organisme, elaborar la memòria anual... La Junta nomenaria un gerent encarregat d'executar tots els actes acordats, informar i prendre les mesures necessàries per al bon funcionament dels serveis.

La corporació municipal tindria la tutela de l'Hospital i seria qui aprovaria els acords de la Junta Rectora en les següents matèries: Modificació d'estatuts i reglament de Règim Intern, aprovació de la plantilla de personal, dels pressupostos, de l'inventari, balanços i dissolució de l'Organisme Autònom.

PATRIMONI DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS EN LA DÈCADA DE 1980 (AHMSFG, Hospital)			
FINCA	VALOR CADASTRE	FINCA	VALOR CADASTRE
Sant Amanç, 21	no consta	Ligonya, 10	2.408.616
Sant Joan, 24	4.969.157	Santa Magdalena, 64	2.501.550
Anselm Clavé, 10	4.414.209	Bujonis, solar	no consta
Rambla Vidal, 44	6.844.790	Rambla Vidal, 35	8.271.613
Castell d'Aro, 28	1.254.149	Metges, 17	6.947.086
Major, 12	10.873.296	Girona, 142	1.039.839
Sant Domènec, 63	4.962.612	Girona, 144	4.393.981
Sant Domènec, 58	7.699.531	Girona, 13	4.864.624
Major, 7	9.370.196	Sant Pere, 43	3.992.063
Major, 30	4.931.529	H. Cortés, solar	no consta
Sant Antoni, 18	1.258.856	1/3 Portalet/St.Roc	3.073.494
Trafalgar, 69	5.896.630	Pecher, 7	26.108.877
Trafalgar, solar	726.415	1/2 Horta Bernich	no consta
Trafalgar, solar	no consta	1/2 Mercè, 41	7.986.953
Creu, 60	2.377.147	Hospital Municipal	73.263.509

18. LA BENEFICÈNCIA DURANT EL FRANQUISME

Poca és la informació que en tenim. Per llei, continuava existint la Junta de Beneficència encarregada d'anar solucionant els petits problemes quotidians dels pobres estructurals, en base de petites ajudes per comprar llet i bons alimentaris. La poca informació disponible és de caràcter general i correspon ben bé a la postguerra amb la creació de l'*Auxilio Social*, organisme creat a l'Espanya franquista el mateix 1936 i que ara es traslladà a la resta del país. L'*Auxilio Social* a Sant Feliu de Guíxols va habilitar uns menjadors comunitaris i el 8 de març de 1939 va inaugurar la *Cocina de la Hermandad* amb capacitat per a 1.000 places i el juliol del mateix any el *Centro de Alimentación Infantil* n.1 amb 33 places. El juliol de 1939 s'havien repartit 32.136 racions i a finals de 1940, mig milió. L'octubre de 1939 s'inaugurava un altre menjador infantil. L'*Auxilio Social* feia dues o tres col·lectes cada mes i també obria unes subscripcions "quasi obligatòries". El juliol del mateix 1939 recaptaren 3.193 pessetes. Una altra font d'ingressos de l'*Auxilio Social* eren els ingressos de l'instaurat i obligatori *Día del Plato Único* (l'últim trimestre de 1939 en recolliren 4.000 pessetes). Un altre ingrés, voluntari i de caràcter familiar era el que sorgia del *Día Sin Postre*. Tanmateix en els hotels es feien severíssims controls per tal que complissin el *Día del Plato Único*⁽¹³²⁾.

L'*Auxilio Social* depenia directament de Falange i no de l'Ajuntament. El mateix rector reconeixia que no volia fer la competència a l'*Auxilio Social* i les senyores de la Conferència de Sant Vicenç de Paül ajudaven "*supliendo las deficiencias que aparecen en el sentido espiritual mediante la Acción Católica*". Però no funcionava prou bé el servei perquè en la sessió del 19 de gener de 1940 l'alcalde no s'estava de queixar-se de "*la lamentable impresión que tiene sobre el funcionamiento de Auxilio Social por la exiguidad e insuficiencia de las raciones que suministran que son de todo punto incapaces de sostener a los desgraciados que allí acuden, habiendo interesado diversas veces del Sr. Delegado Local una mejora en este Servicio y no habiendo logrado el mejor éxito, creo es llegado el momento de que el Ayuntamiento intervenga a fin de hallar los medios necesarios a este estado de cosas. Afirma que hoy se dan dos escasísimas raciones que deben satisfacerse con un presupuesto de 0,92 céntimos por persona y por ambas raciones*". Després d'unes gestions fetes a Girona es destituí l'encarregat del servei, Josep Julià Canadell, fet que confirmava la mala gestió del servei benèfic⁽¹³³⁾.

L'any 1942, per exemple, *Auxilio Social* cobrava 2.760 rebuts d'una pesseta mensual i feia dos captes o *cuestionaciones* al mes que li donaven un mitjana de 750 pessetes mensuals. El mes de novembre del mateix any serviren 4.500 racions en els menjadors⁽¹³⁴⁾.

(132) AHMSFG, Secció IV, lligall 56. Segons l'article 2 del Decret 17-V-1940, l'*Auxilio Social* havia de prestar assistència benèfica "*en favor de los indigentes para proporcionarles los medios indispensables de vida (alimento, vestido, albergue) y los cuidados sociales complementarios*." També havia d'ajudar als orfes, parturientes, convalescents, etc i cal dir que malgrat successives derogacions parcials del seu articulat, perdurà legalment fins la Constitució de 1978. El tema del Plat Únic i els racionaments es poden trobar a VILA, PEP: *Les litúrgies del menjar a les terres gironines*: Diputació de Girona, 2000, pp 236-242

(133) ÀNGEL JIMÉNEZ: *Sant Feliu de Guíxols*, 1998, pàg 281

(134) AHMSFG, Secció X, lligall 201 b

Continuà també la Junta de Protecció de Menors i Repressió de la Mendicitat de la qual tenim dades de tota la dècada de 1940. La Junta continuava cobrant el 5% sobre totes les entrades dels espectacles, però es canvià el sistema de repartiment: el 2% al *Consejo Superior*, el 20% per al *Tribunal Provincial de Menores*, el 10% com a remuneració per al *Delegado Especial*, un 10% per a material i personal, un 32% per a infants de la localitat i un 16% per reprimir la mendicitat.

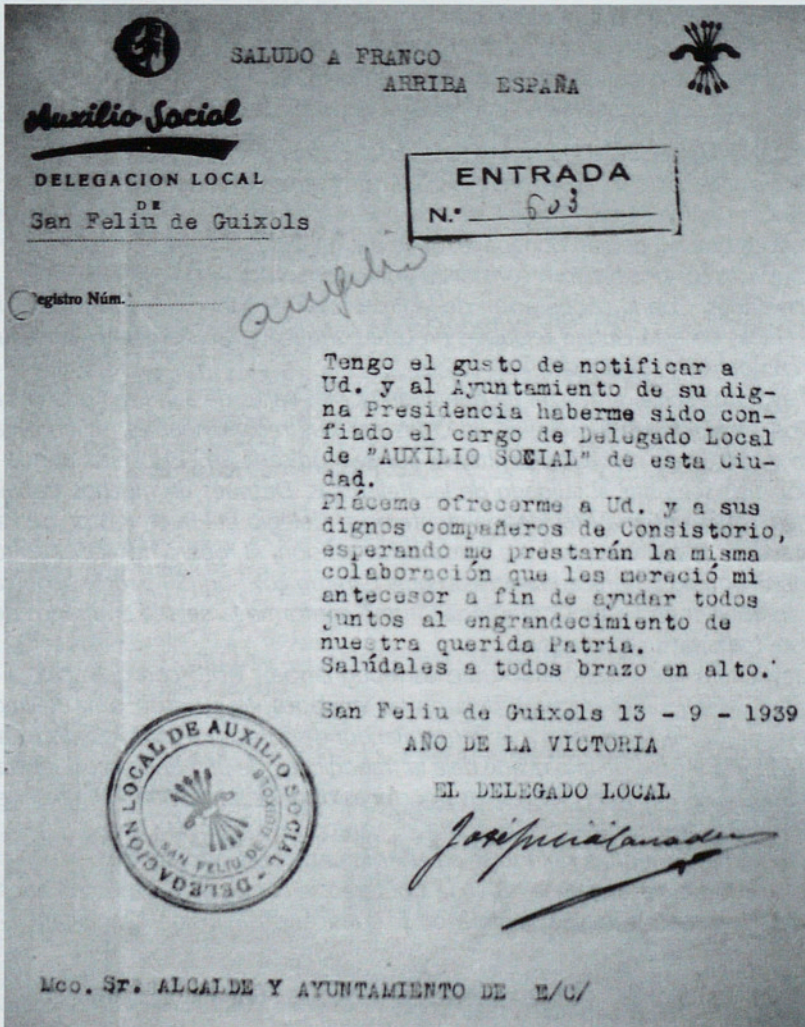
Les sèries de diners cobrats per la Junta serveixen per tenir una clara visió de la vida festiva guixolenc de la postguerra. El cinema era la principal distracció dels guixolencs, seguida del futbol i els balls i a l'estiu, la Festa Major portava el circ, els cotxes elèctrics... Al mateix temps també cal destacar l'aportació dels hotels i hostals així com la continuïtat de les cases de prostitució que no tancaren les seves portes.

APORTACIONES A LA JUNTA DE PROTECCIÓN DE MENORS DE SANT FELIU DE GUÍXOLS 1940-1948, en pessetes (AHMSFG, XXXIX, lligall 6)									
	1940			1945			1948		
	febrer	agost	novembre	febrer	agost	novembre	febrer	agost	novembre
Cine Victoria	489		483	212	234	550	700	700	700
Cine Oriente		299	49	419	512	212	494	394	315
Cine Novedades	176	113	137			674	108		199
Cine Catequística				15		15	15	15	15
Casino La Constancia			13	139	818	213	208	788	208
Casino Guixolense					759			109	862
Agustina Piosa	5	5	5						
Asunción Massaquer	8	8	8	30	30	30	30		30
Nieves Saurí	15	15	15	50	50	50	50		50
Hotel Marina	4	70	16		200				
Hotel Les Noies	9	79	22	200	200				200
Hotel Murlà	8	20	5		349				40
Fonda San Telmo	5	15	7	30	60	15	15		15
Fonda El Sable	2	10	3		75		15		
Fútbol				50			200	200	200
Terrazas San Telmo		55			28			200	

El cinema *Victoria* disposava de 800 localitats de preferent i 400 de general, i cobrava 3 pessetes i 1,45 respectivament; feia cinema els diumenges i festius. El cinema *Oriente* tenia 420 localitats de preferent i 220 de general al mateix preu que el *Victoria*, i el cinema *Novedades* tenia 424 localitats de preferent i 300 de general a 2,40 i 1 pessetes respectivament. Tanmateix en l'*Oriente* i el *Victoria* se celebraven, a voltes, sessions de ball i recitals. Un altre cinema que també pagava els impostos a la Junta de Menors era el conegut com *La Catequística*, que no funcionava a l'estiu. El *Casino Guixolense* tenia un mitjana de 155 socis i el *Casino La Constancia* en tenia 720 i també feien cinema i balls i espectacles sobretot a l'estiu, igual que les terrasses de Sant Elm. Els hotels que cotitzaven eren el Marina, el Murlà, Les Noies, la fonda El Sable, la fonda Sant Elm, casa Cruaños i casa Buxó, alguns d'ells funcionant només a l'estiu. L'hotel Costa Brava i La Gavina, l'any 1939 els havien traspasat a la Junta de

Protecció de Menors de Castell D'Aro. Cotitzaven també les tres cases de prostitució de Nieves Saurí, Agustina Piosa i Assumpció Massaguer. El futbol també pagava per les entrades venudes en els partits jugats a Sant Feliu, com també ho feien totes les parades de la Festa Major. Així per exemple, l'any 1945, el *Circo Dorado* va cotitzar 800 pessetes, els autos elèctrics, 1.500 pessetes i la resta de parades (guinyols, tir, tómbola, *carrusel*, tir al colom...) pagaren 380 pessetes.

Tanmateix, les dificultats de cobrar a vegades eren enormes: l'any 1946, la Junta es queixava que el cinema *Oriente* estava endeutat i no pagava les quotes fixades, el cafè *Oriente* tampoc no pagava, el club de futbol devia encara 628 pessetes de l'any anterior i a les terrasses de Sant Elm s'havia d'empaitar continuadament l'amo per poder cobrar. L'any 1947 es va denunciar que alguns hotels no posaven el segell de Protecció de Menors a totes les altes de clients.

Carta de notificació del nou delegat d'Auxilio Social l'any 1939.

○ Durant la postguerra i la lenta recuperació econòmica de finals dels cinquanta i seixanta, les inversions municipals en beneficència foren mínimes: l'any 1959 era del 0,6%, 44.600 pessetes distribuïdes així: 2.000 pessetes de medicaments per a malalts pobres, 8.400 per a estades de malalts pobres en centres de la Diputació de Girona, 1.900 per a trasllats de malalts pobres, 100 per a transeünts, 1.000 per al Tribunal Tutelar de Menors, 1.200 pessetes per a la *Ficha Azul de Auxilio Social*, 2.000 per a enterraments de beneficència i 10.000 pessetes per a aliments per a persones necessitades. L'any 1966, en plena eufòria econòmica, turística i migratòria, la inversió en beneficència s'havia reduït a un 0,3% dels 12.415.000 de pressupost municipal, distribuït en els mateixos apartats que l'any 1959⁽¹³⁵⁾.

Finalment, el maig de 1941, a través d'una ordre-peticció de l'Episcopat Provincial, es va tornar a formar la Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül. La seva tasca en la difícil postguerra no fou tant mantenir famílies, ja que els queviures que podien aconseguir eren escassos, sinó mantenir l'esperit d'honestedat i cristianisme de les famílies més pobres, convertint-se en certa manera en la "policia moral" de la població, com així s'observa en l'informe fet l'any 1946⁽¹³⁶⁾.

INFORME DE LA CONFERÈNCIA DE SENYORES DE SANT VICENÇ DE PAÜL

-Diciembre: Una socia se interesó para que ingresara en el Convento de las RR Adoratrices una chica de 17 años que iba por mal camino y era la deshonra de sus encargados que no podían dominarla. Se le dieron varias prendas del ropero de Acción Católica. Los tíos hicieron constar su agradecimiento.

-Navidades: Con la cooperación de la Protección de Menores, una socia visita a varias chicas de esta ciudad reclusas en este benéfico establecimiento, obsequiándolas con dulces y turrones.

-Mayo: una socia, enterada de que anda por las calles de San Feliu una chica de 10 años, abandonada y recogida en casas no muy recomendables, se hace cargo de ella y venciendo muchas dificultades puede ingresarla en el Hospital donde permaneció tres semanas al cuidado de las Religiosas. Después de muchos trabajos y negativas logró entrarla providencialmente en el Colegio del Buen Pastor, de Palau; la Protección de Menores se hace cargo de la pensión, el ropero de Acción Católica entregó el equipo y se recaudaron 100 ptas para un colchón. Su padre, peón caminero, agradecidísimo a las Conferencias, firmó conforme la dejaría en manos de las RR hasta terminar su formación.

-Mayo: otra socia, venciendo muchas repugnancias, visitó con gran celo a una semigitana tuberculosa instruyéndola en las verdades de nuestra Santa Religión y bien preparada, la acompañó a la Parroquial donde confesó y comulgó disfrutando como dijo ella misma de la paz que deja la tranquilidad de una buena conciencia. En sus últimos días las socias hicieron las oportunas diligencias, pudiendo ingresar en el Hospital donde murió habiendo recibido los Santos Sacramentos

-Junio: una socia procura ingrese en el Asilo una pobre adoptada

-Junio: Una mujer viciada a quien la Conferencia había ya socorrido en años anteriores, se presenta a una socia pidiendo se bauticen sus hijos de 12 y 14 años; esta

(135) AHMSFG, Expedients 1959 i 1966

(136) La informació de la Conferència de Senyores està extreta en la seva totalitat dels Llibres d'Actes de la Junta existents a l'Arxiu Parroquial

se hace cargo de los niños y empieza su preparación con gran dificultad, ya que la niña está sorda debido a su enfermedad. Puede ingresarla en el Hospital donde se la nutre y se la prepara debidamente y después de un mes es bautizada solemnemente junto con su hermano que más adelantado en Religión puede al mismo día hacer su

RELACION DE LOS TIQUETS DEL "DÍA DEL PLATO UNICO" EXPEDIDOS A LOS HOTELES DE ESTA LOCALIDAD DURANTE EL ÚLTIMO TRIMESTRE (JUNIO-JULIO Y AGOSTO)

Tiquets entregados por esa Junta Provincial de Beneficencia según factura N°.206 de Ptas 550 y expedidos a los Hoteles de esta localidad en las siguientes fechas.

Junio 3.-	Fact.n ^o .8 a Fonda "San Telmo"		
	100 tiquets de a o'os, Nos.5.601-5.700.....	Ptas	5
Julio 1.-	Fact.n ^o .9 a Fonda "San Telmo"		
	100 tiquets de a o'os, Nos.5.701-5.800.....	"	5
Julio 29-	Fact.n ^o .10 a Fonda "San Telmo"		
	100 tiquets de a o'os, Nos.5.801-5.900.....	"	5
Agosto 12-	Hotel Marlá, fact. n ^o . 11		
	100 tiquets de a o'25, Nos.16.301-16.400..	"	25
"	Hostal Cruañas, fact.n ^o .12		
	100 tiquets de a o'25, Nos.16.401-16.500..	"	25
"	Hotel Marina, fact.n ^o .13		
	200 tiquets de a o'25, nos.16.501-16.700..	"	50
"	19 Posada "el Sabre", fact. n ^o .14		
	200 tiquets de a o'25, nos.16.701-16.900..	"	50
"	Hotel "Las Noies" fact.n ^o .15		
	200 tiquets de a o'25, nos.16.901-17.100..	"	50
"	26 Hotel Marina, fact. N ^o .16		
	400 tiquets de a o'25, nos.17.101-17.500..	"	<u>100</u> 315

Tiquets anteriores a los entregados por esa Junta provincial mediante factura y expedidos a los Hoteles en las siguientes fechas:

Junio 3.-	Hotel "Las Noies"		
	100 tiquets de a o'25 Nos.111.101-111.200 "		25
Julio 8.-	Hotel Marina		
	100 tiquets de a o'25 Nos.111.201-111.300 "		25
Julio 22.-	Hotel "Las Noies"		
	100 tiquets de a o'25 Nos.111.301-111.400 "		25
Agosto 12-	Hotel Marlá		
	100 tiquets de a o'25 Nos.111.401-111.500 "		<u>25</u> 100
	Total Pesetas.....		<u>415</u>

San Feliu de Guixols, 11 de Septiembre de 1940.

NOTA: A la liquidación de JUNIO se añadieron 5 pesetas correspondientes a la de MAYO.

Primera Comunió. Los apadrinaron la Presidenta de Juventudes de Acción Católica y otro benefactor.

-Julio: Una socia paga el colegio a las RR del Corazón de María para que durante las vacaciones esté recogida una niña indócil y callejera.

-Julio: Se dan todas las facilidades para que se bautice prontamente a un niño de padre indiferente. Lo apadrinaron dos jóvenes de Acción Católica y la Parroquia lo hizo gratuitamente

Julio: Otra socia se interesó para que una adoptada enferma del pulmón entrara rápidamente en el Hospital provincial, donde permanece todavía.

Octubre: Una socia se preocupa para que se bautice un niño sietemesino y enfermizo, que después de un mes de nacido su familia difería todavía el bautizo por motivos poco razonables. La parroquia lo hizo también de beneficencia.

Pidamos a Nuestro Señor se digne bendecir estas actividades y también aquellas que por quedar ocultas no son menos agradables a sus divinos ojos. Que su gracia aumente nuestro amor hacia los pobres y encienda en nuestros corazones aquella caridad tan recomendada por El y por nuestro seguidor y Patrón nuestro San Vicente de Paúl”.

Malgrat aquestes actuacions, la Conferència no va assolir la importància i abast dels seus primers seixanta anys. En les actes de les reunions s'observa ara una preocupació creixent per la pròpia salvació i actuació de les sòcies a base de sacrificis, exercicis espirituals, reflexió conjunta... Primer les dificultats de la postguerra, després la tasca d'Acció Catòlica, més endavant el canvi social que significà el turisme i la immigració i finalment la implantació de Càrites a nivell provincial feren que la tasca de la Conferència quedés força diluïda i que, malgrat mantenir en un centenar el nombre de sòcies, no passessin d'una quinzena les famílies adoptades. Una queixa bastant constant al llarg de les reunions dels anys seixanta era la poca quantitat de sòcies assistents, fet que provocà fins i tot la suspensió d'alguna que altra reunió. El set de gener de 1969, la Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül va fer la seva última reunió. Presidida pel rector de la parròquia, es donà per dissolta la Conferència després de 91 anys de funcionament i es passà a Càrites Diocesana el romanent de 14.063 pessetes existents.

19. L'ASIL SURÍS EN EL SEGLE XX

El mes de gener de 1906, començà a funcionar l'asil Surís, destinat, segons el Reglament⁽¹³⁷⁾, " *al aculliment de vells que sian pobres y de criatures órfans de pare y mare*". Si el deure de l'asil era donar allotjament, aliment i vestuari als assistits, aquests havien de mostrar una conducta exemplar tan dins com fora de l'asil, " *re-bent profitosament las advertencias que podran darlos hi la Junta y las Germanas de la Caritat*".

Els asilats podien sortir a passejar tots els dijous i diumenges, d'havent dinat a la posta del sol i " *tan sols ab permís de la Germana Superiora podran deixar de presentarse a las horas esmentadas y sortir als dias no assenyalats*".

A nivell d'admissió o expulsió, l'asil no podia admetre, ni que fossin ja residents, aquells asilats que tinguessin malalties com la histèria, epilèpsia, neurastènia... Els asilats reconeixien i respectaven com a superiors seus els membres de la Junta Surís i les germanes de la caritat, i s'obligaven a conservar " *la major netedad en la seva persona, robas, mobles y demás, quedant absolutament prohibit escupir a terra; que son llenguatje sia, en lo sentit moral, sempre decorós y correcte, tan dintre com fora de l'asil*" (art 9). Les condicions per ser admès eren les següents:

1- Ser orfe i pobre durant la infància.

2- Ser pobre, sexagenari i desemparat, natural de Sant Feliu o amb un mínim de deu anys de residència. No serien admesos els que patissin malalties infeccioses, del cervell, venèries o alcoholisme. Els asilats podrien donar-se de baixa quan ho creguessin oportú. Si l'asilat rebia algun subsidi, l'asil se'n quedaria el 66%. El reglament venia signat per Josep Irla, tinent d'alcalde i, com a tal, president de la Junta Surís, el 31 de gener de 1906.

El 2 de febrer, les quatre *Hijas de la Caridad de San Vicente de Paúl* començaren la seva tasca. La superiora era Sor Dolors Serdà, les germanes tenien una serventa que cobrava 20 pessetes al mes i els primers ancians admesos foren Maria Viader Rovira, Pòncia Viader Salvatella, Esteve Torrent i Maties Llauger. El primer nen admès, orfe de pare i mare, fou Andreu Pujolà Delforn, que ingressà el 7 de març de 1906.

Val la pena llegir la crònica del setmanari guixolenc *Llevor* feta el 17 de febrer de 1906, quan la premsa fou invitada a conèixer les noves instal·lacions i " *a recorrer les dependencias de l'airosa construcció sencilla i elegant que l'arquitecte municipal sr Guitart ha concebut y portat a bon terme malgrat lo reduit de las condicions economicas dins las que devia moure's*.

En aquest Asil, per evitar la cruesa y els efectes dels cambis exteriors de temperatura, s'es fet que las parets y teuladas tinguessin la corresponent cambra aïsladora, sens perjudicar la solidesa del conjunt.

La construcció és encarada a mitjorn en forma de E ajeguda presentant las branques, els tres cossos d'edifici a la part anterior, units al fons per espayosos corredors. Se compon de un soterrani que ocupa l'ala de ponent y se comunica ab la cuina, de baixos i un pis.

Las cambras resultan bellament iluminadas y allegres, y en ellas degut a la altitud del lloch en que està bastit l'edifici, s'hi disfruta d'una vista esplèndida.

(137) El gruix de la documentació aquí treballada es troba en els Llibres d'Actes de la Junta a AHMSFG, IV, LI 60, anys 1906-1932 i a l'arxiu Fundació Privada Surís Actes 1932-1998)

En els detalls de la cuina, en las salas de rentar-se y de bany, en la distribució general, en fi, s'hi nota l'acert d'una intel·ligent direcció, per lo que felicitem coralment al sr Guitart. El servey de l'Assil està encomanat a quatre Germanes que ja s'han possessionat de son càrrech...⁽¹³⁸⁾"

El mes de març, la Junta inicià una subscripció mensual per mantenir l'asil, encapçalada per la senyora Teresa Llagustera, vídua Surís; els senyors Condes de Llar i les germanes Emília i Elvira Llagustera. Amb més bons patrons no podia pas començar l'asil Surís, de forma que quan la Junta organitzà una subscripció a Barcelona entre ascendents guixolencs; trobaren una favorable acollida que els reportà uns bons ingressos.

El juny de 1906, es nomenà Dolors Batlle com a nova superiora i la Junta acceptà que les *Hijas de la Caridad Francesas*, amb convent a Girona, portessin dues germanes a prendre banys amb quatre nens orfes, pagant 1 pesseta diària cadascun per a la seva manutenció. Les despeses mensuals calculades en aquests primers anys eren de 427 pessetes; el setembre de 1907 reberen la factura de 3.175 pessetes de l'arquitecte Guitart i es posaren d'acord per pagar-la en cinc anys, tot i que l'any 1913 encara li devien 3.000 pessetes i acordaren, aleshores, pagar-les-hi en un termini de sis anys.

Els ingressos de 1907 foren: interessos del llegat (6.540 pessetes); subscripcions i almoines (1.200 pessetes), TOTAL: 7.740 pessetes. Les despeses es distribuïren així: manutenció (4.800 pessetes); sou de les germanes (480 pessetes); vi i oli (850 pessetes); medicaments (100 pessetes); almoines (250 pessetes); altres (900 pessetes). TOTAL: 7.380 pessetes. L'abril de 1908 la Junta estudià la proposta de posar llum elèctrica, feren comptes i notaren que les despeses anaven augmentant; tots tenien molt clar que no podien tocar el capital de llegat, de forma que prengueren la dràstica mesura de no acceptar més peticions d'asilats.

L'economia no funcionava i la relació amb les germanes s'anava deteriorant. L'agost de 1908 reberen una carta de la mare superiora de les *Hijas de la Caridad de la Casa Central* "*lamentandose que según sus noticias, las hermanas de este asilo pasan apuros a causa de la escasez de recursos, no contando con lo suficiente para su alimentación y la de los asilados, por lo que llama la atención de la Junta para que se les aumenten los recursos en lo que fuere necesario*".

La Junta designà un infermer, Ramon Mateu, amb caràcter fix per atendre els avis malalts amb un sou de 15 pessetes mensuals i acceptaren només una nova asilada perquè pagava 0,50 pessetes diàries. En aquest 1908, al no acceptar asilats, els ingressos pujaren a 13.000 pessetes i les despeses a 12.900 pessetes. Però la relació amb les germanes s'anava tibant; l'abril de 1909 tornà a haver-hi un canvi de superiora, i la Junta va decidir rescindir el contracte que tenien amb les *Hijas de la Caridad*. El 20 de juny de 1909 arribaren de València, les *Hermanitas de los Ancianos Desamparados*. En el contracte fet entre ambdues parts s'especificava que l'asil es mantindria amb 2.500 pessetes trimestrals que la Junta lliuraria a la germana superiora. La Junta pagaria, a més, qualsevol desplaçament de les germanes per motius de malaltia. Les germanetes s'encarregarien del règim interior de l'asil i del seu funcionament i administració, amb la possibilitat de rescindir el contracte per ambdues parts sempre que s'avisés amb dos mesos d'antelació.

Amb el nou contracte i les noves germanes, es tornaren a admetre asilats, amb al-

(138) AHMSFG, Fons Hemeroteca, Setmanari *Llevar*, nº 239

San Feliu de Guixols - Asilo Surís

L'asil Surís la primera dècada del segle XX.

gun dels quals hi hagueren vertaders problemes, ja que entraven i sortien com volien, no feien cas de les germanes i la Junta hagué de prendre mesures dràstiques que en algun cas, anys més tard, portaren a l'expulsió de l'asilat. Per evitar moltes d'aquestes, diguem-ne, fugues, la Junta decidí cercar l'asil i, pel preu de 11,85 pessetes el metre lineal, el paleta Joan Casademunt començà a construir un mur de marginada seca de 2,5 metres d'alçada, tot i que les disponibilitats econòmiques feren que només acabés dos dels quatre murs que havia de tenir.

Una bona notícia per a la ciutat i sobretot per a l'asil fou la decisió que l'Ajuntament prengué el 9 de juny de 1910: la compra de 300 cadires per col·locar a l'estiu en els passeigs de mar, i la cessió de la seva explotació i beneficis a l'asil. Aquest llogava uns empleats, els cadirers, a qui, si els primers anys els donava el 40% de la recaptació, el 1912 ja només els n'oferia el 25%. L'abonament d'una cadira per tota la temporada era de cinc pessetes. De mitjana, l'asil ingressava netes unes 900 pessetes per temporada, i era tant bo el negoci i tanta la demanda, que l'any 1926 ja disposaven de més de 1.100 cadires, que eren llogades a l'hivern a diverses societats, com el casino La Constància.

L'any 1911 l'asil rebé el primer donatiu anònim, de 2.000 pessetes, amb la condició que servís per construir la porta exterior de l'edifici. No tot eren flors i violes. La lluita política es portava a qualsevol racó i el setmanari *Ciutat Nova*, representant de la minoria regionalista a l'Ajuntament, va acusar la Junta Surís, presidida per l'alcalde republicà, d'adquirir finques d'amagat i no declarar el que realment tenia l'asil. En una reunió extraordinària feta el 24 de novembre de 1912, la Junta protestà formalment d'eixes acusacions, llogà un advocat per emprendre les accions legals oportunes i envià a la Junta Provincial de Beneficència de Girona els valors i propietats del llogat Surís, que eren els següents: a més de l'edifici, disposava de 30.000 pessetes

en deute amortitzable al 5%; 100 obligacions de deute francès; 90.000 pessetes en deute interior al 4%; 29 obligacions d'Orense Primitivas i 70 obligacions de Norte de España Prioridad⁽¹³⁹⁾.

Tanmateix, aquesta falsa denúncia devia estimular els guixolencs, ja que a partir d'aquest moment l'asil va rebre diversos i importants donatius: el desembre de 1912, 2.500 pessetes de Maria Robert i Surís; el febrer de 1913, 20.000 pessetes d'Octavi Patxot; el març, la casa n. 55 del carrer de la Processó, donada pel reverend Albert Bernis, i altres llegats menys importants, de forma que la Junta decidí col·locar una làpida per cada donatiu superior a les 2.500 pessetes.

MOVIMENT ECONÒMIC DE L'ASIL SURÍS EN EL PERÍODE 1909-1913					
(AHG, Junta de Beneficència, lligall 164)					
INGRESSOS	1909	1910	1911	1912	1913
Interessos	5.750	5.370	5.420	5.210	5.393
Cadires Passeig	-----	484	943	1.195	1.311
TOTAL	5.750	5.855	6.363	6.405	6.704
DESPESES					
Personal	556	560	560	560	560
Queviures	5.079	5.072	5.325	5.793	5.945
Combustible	669	628	685	710	720
Obres	1.375	1.401	1.143	933	1.230
Diversos	1.185	775	982	815	972
TOTAL	8.861	8.436	8.695	8.811	9.427

El mes de juliol de 1914 es substituï el molí de vent de l'asil per un de més modern i pràctic ofert per una casa francesa de Narbona, però el començament de la Gran Guerra no permetrà el canvi. Malgrat la forta crisi que patia la població surotape-ra guixolencs, que obligà a la instal·lació d'una cuina econòmica, l'asil anà rebent llegats i donatius: el maig de 1915, 5.000 pessetes de Dolors Ball-llovera Bernich, amb les quals construïren el *pavellón-secadero*. Els ingressos d'aquest 1915 foren de 18.642 pessetes i les despeses de 14.985 pessetes.

L'agost de 1916 reberen 5.000 pessetes de Jaume Font Gros amb la condició que s'invertissin per acabar tota la tanca exterior; el gener de 1917, la Junta acceptava la casa n.10 del carrer Salmerón, donada per Josefa Font, la qual casa es vengué per 4.500 pessetes l'any 1919; el juliol, reberen 5.000 pessetes del llegat de Rafael Esteva Arxer; el novembre, 5.000 pessetes d'Isidre Ginesta Bosch.

Tanmateix, la carestia i la inflació obligà la Junta, per segona vegada, a no augmentar el nombre d'asilats i obrir una llista d'espera per quan es produïssin baixes. L'any 1920 augmentaren a 8 pessetes l'abonament de les cadires del passeig i a deu cèntims l'ús per una sola vegada; el juny de 1921 acordaren, però, que *"en consideración a la lamentable situación económica que atraviesa esta ciudad los precios para la ocupación de sillas sean de 5 ptas para el abono de temporada y cinco céntimos para la silla"*.

(139) AHG, Beneficència, lligalls 164-165

El Cor Parroquial de mossèn Benet a l'Assil l'any 1933.

El juliol de 1920 reberen, des de Lisboa, un donatiu de 1.900 pessetes fet per Joan Remus i el setembre de 1921, un altre de 5.000 pessetes i la casa n.131 del carrer Algavira, fet per Dolors Batet. L'any 1922 l'asil va fer una contracta de 20 pessetes mensuals amb l'empresa d'aigües Vídua de Pere Coll Rigau, amb la qual podria usar tota l'aigua potable que volgués per netejar, cuinar, rentar, regar l'hort... L'any 1924 persistien els problemes econòmics, tenien 17 asilats, i dels 7 que demanaren per entrar només n'acceptaren tres.

Més donacions durant la dictadura de Primo de Rivera: el 1926, Rosa Rigau lliurava la casa n.11 del carrer Estret Antiga; el 1927, Alexandra Nadal donava les cases 63 i 65 del carrer Salmerón, el 1930 el marquès de Robert oferia 5.000 pessetes; el mateix any, Dolors Colomer lliurava la casa n.12 del carrer Jofre i es rebia un donatiu anònim de 2.500 pessetes.

L'any 1928 es construí *"una barandilla de hierro desde la casilla de entrada hasta el edificio asilo con el fin de evitar las molestias que ocasiona a las hermanitas como al publico, la distancia que media entre la calle y el edificio"* Respecte als ingressos obtinguts de les cadires del passeig, a partir de l'any 1926 i per evitar-se maldecaps, llogaren el servei al millor postor, Bonaventura Feliu, el qual pagaria unes 1.500 pessetes netes per temporada i obtindria el servei durant molts anys. Tanmateix, la construcció de la zona residencial a la platja de Sant Pol significà l'inici de la competència turística i d'esplai a Sant Feliu i, acabada la temporada de 1930, la Junta es queixava que les cadires havien rendit poc *"debido a los repetidos festejos que han tenido lugar los dias festivos en los baños de San Pol y La Taberna"*. Aquest mateix any 1930 plegava, als vuitanta anys d'edat, el secretari de la Junta, Jaume Xuclà, que ho era des del 1906.

BÉNS DE L'ASIL L'ANY 1931

90.000 pessetes nominals de deute interior	57.600 pessetes
63 obligacions Prioridad Norte	19.215 pessetes
29 obligacions Orense Primitivas	5.582 pessetes
30.000 pessetes nominals amortitzables al 5%	24.750 pessetes
100 obligacions F.C. Directos	30.750 pessetes
40.000 pessetes nominals deute interior	12.800 pessetes
20 obligacions plaça Mercat	10.000 pessetes
TOTAL	160.697 pessetes

FINQUES

	VALOR
∕ Dos de Maig	3.000 pessetes
∕ Caymó, 9797	1.800 pessetes
∕ Salmerón, 63	6.400 pessetes
∕ Salmerón, 65	6.400 pessetes
∕ Estrecha Antigua	3.800 pessetes
∕ Maragall	3.600 pessetes
∕ Wifredo	3.600 pessetes
∕ Algavira	sense valorar

El setembre de 1932, la Junta aprovà un pressupost presentat per la casa Fill de R. Loubat per posar calefacció central per 14.800 pessetes, la qual cosa pagaren amb el llegat de 15.000 pessetes deixat per Emília Mató Puig, vídua Suñer. Les despeses anuals de la calefacció, calculades en unes 1.000 pessetes, intentaren aconseguir-les amb una subscripció popular anual iniciada amb una vetllada al Saló Catalunya feta el mes d'agost passat que havia deixat 500 pessetes de benefici. Per iniciar la subscripció, el novembre de 1932 reberen 1.000 pessetes de Josep Irla, en aquells moments comissari de la Generalitat a Girona. L'any 1931, la Junta constatà que les 2.000 pessetes trimestrals de despeses de manutenció que donaven a les germanes no eren suficients i s'havia de restringir l'alimentació als residents, mesura gens adequada. La Junta comprà 250 cadires de vímet per augmentar els ingressos obtinguts amb el seu lloguer en el passeig del Mar. L'any 1935 l'asil estava ple, les despeses superaven els ingressos i la Junta va demanar a l'Ajuntament que augmentés la subvenció, proposta que no tenim constància que reeixís. Abans de la guerra, tanmateix, la Junta es congratulà de la donació del matrimoni Estrada a repartir entre l'Asil i l'Hospital.

Durant la Guerra Civil de 1936, l'Asil es convertí en l'anomenat Casal dels Vells, el qual es mantenia exclusivament de les aportacions municipals ja que no cobrava de les rendes pròpies ni dels lloguers de les seves antigues propietats, ingressant només el lloguer de cadires del passeig que a l'estiu continuava regentant Bonaventura Feliu. La mare superiora es convertí en la directora de les infermeres⁽¹⁴⁰⁾.

Acabada la guerra, l'Asil, anomenat ara *Asilo Municipal*, tenia com a administrador Pere Campistol, i es trobava en la pura ruïna, ja que no cobrava res dels lloguers o rèdits que li corresponien segons les seves propietats i valors. A partir del setembre de 1939 es normalitzaren els cobraments de lloguers, censos i cadires del passeig i els ingressos reals de l'Asil aquest 1940 foren de 10.496 pessetes per atendre 34 asilats que li costaren 27.922 pessetes. Entre 1939 i 1944 s'ingressaren només 27.632 pessetes⁽¹⁴¹⁾. L'any 1942, per sortir de la ruïna, l'asil es va vendre la casa del carrer Guifré, n.12 i la del carrer Estret, n.22.

(140) AHMSFG, Secció IV, lligall 54

(141) AHMSFG, Secció IV, lligall 55

PROPIETATS I VALORS DE L'ASIL SURÍS L'ANY 1940 (AHG, Beneficència, lligall 165)			
PROPIETATS	Pesetes	VALORS	Pesetes
c/ Dos de Maig	3.000	58 obligacions Generalitat de Catalunya	29.100
c/ Sant Domènec, 9	1.800	20.000 pesetes Deute interior	12.800
c/ Santa Magdalena, 63	6.400	20 obligacions Plaça Mercat	10.000
c/ Santa Magdalena, 65	6.400	90.000 pesetes Deute interior	57.600
c/ Estrecha Antigua	3.800	60 obligacions Prioridad Norte	19.915
c/ Maragall, 55	3.600	29 obligacions Orense Primitiva	5.582
c/ Wifredo, 12	3.600	100 obligacions Ferrocarriles	30.750
c/ Girona, 45	5.000		

El novembre de 1940, l'Ajuntament aprovava els nous estatuts de l'anomenat *Asilo Municipal-Fundación Juan Surís y Llorens*. L'article segon explicitava que tot l'asil i el que a ell pertanyia era "de exclusiva propiedad de este Municipio". L'article tercer recordava que la finalitat de l'asil, respectant la voluntat del seu donant, era dedicar-se als pobres de la ciutat que fossin sexagenaris, naturals o veïns de Sant Feliu amb deu anys de residència a la ciutat. Copiant els antics estatuts negava l'entrada als malalts de "médula, infecciosas, venéreas, de la piel y alcoholismo". Més revolucionari era l'article cinquè, que obligava els familiars de l'asilat a cooperar amb unes quotes dictades per la pròpia Junta. Si algun asilat rebia una herència havia de lliurar-la a l'asil si volia continuar ingressat i si arribava a cobrar alguna pensió havia també de lliurar-la tota o una part dictada per la Junta. Per ingressar s'havia de portar un certificat de

120 Benedicció de la campana de l'asil Surís l'any 1942. Còpia de l'AHG, Beneficència, lligall 165, pàgina 165

pobresa expedit per l'Ajuntament o el jutge, certificat mèdic i certificat de baptisme. Els articles novè i quinze donaven tot el poder a la mare superiora en el tracte i disciplina dins l'asil i en la possibilitat de sortir de passeig o permís i l'article onzè coartava la llibertat de l'asilat ja que si aquest volia abandonar l'asil havia de comunicar-ho a la Junta i era aquesta la que prenia l'última decisió. Quan ingressava l'asilat havia de fer donació al mateix de qualsevol bé moble o immoble que tingués.

A nivell organitzatiu es creava una Junta Administrativa nomenada per l'alcalde amb aquest com a president, un administrador, secretari, tresorer i vocal i una Junta de Consell formada per l'alcalde, el rector amb funcions de coadministrador i dos regidors de l'Ajuntament. L'asil tindria un capellà amb dret a habitacle i nòmina equivalent a la de vicari parroquial; les Germanetes dels Pobres tindrien dret a una retribució i els càrrecs es renovarien cada dos anys.

El mes de maig de 1945, Eduard Figueres Maurí donava 5.000 pessetes a l'Asil i, la Junta, recordant vells temps, gravava una placa de marbre amb la donació.

El juliol de 1949 l'Ajuntament decidí que la col·lecta anual que es feia a favor de l'Hospital i de l'Asil, d'ara endavant fos només a favor de l'Hospital i que les germanetes de l'asil passessin cada mes pels carrers i cases a demanar caritat com ja feien abans de la guerra.

MOVIMENT ECONÒMIC DE L'ASIL SURÍS EN EL PERÍODE 1940-1970 (Arxiu Surís)							
	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970
Ingressos	13.783	43.257	134.132	120.844	224.765	441.708	588.161
Despeses	13.326	43.257	133.661	105.100	215.628	298.221	588.066

PRESSUPOST DE L'ASIL SURÍS		
	1953	1965
INGRESSOS	%	%
Pensions dels avis	28	26,4
Subvenció de l'Ajuntament	9,3	17
Rendes	7,8	
Col·lectes	7	
Donatius	31	15
Subsidis de vellesa		18
Altres	16,8	24,4
TOTAL	100	100
DESPESES		
Queviures	29,4	36,5
Combustible	15,3	12
Obres	53,5	47,5
Altres	1,8	4
TOTAL	100	100

L'any 1950, l'administrador era Joan Bager, el qual rebé un donatiu anònim de 25.000 pessetes. Si en un primer moment la Junta el volgué destinar a construir un pavelló d'infermeria, més tard decidiren guardar els diners per compensar el dèficit existent. Finalment, la Junta es va vendre la casa del carrer Joan Maragall, 55 per arranjar la calefacció i construir la infermeria masculina confiant, però, en acabar les obres amb més donatius. El gener de 1953, s'acabava la infermeria dels homes i es començà a construir la de les dones. La crisi econòmica s'anava resolent i l'any 1957

s'aconseguí un bon benefici, que s'usà per construir una capella annexa a l'oratori ja existent. Tot i que es posà la primera pedra el setembre de 1957, fins el juny de 1964 no es consagrà, i es beneí el juny de 1966. La tardança té la seva explicació si es considera que quan s'acabaven els donatius es paraven les obres fins l'any següent.

L'any 1960 fou d'enorme importància per al poble i per a l'Asil, ja que l'Ajuntament demanà a aquest si els volia vendre els terrenys del Sot dels Canyets per construir habitacles econòmics i un grup escolar i solucionar, així, el greu problema d'habitatge, barraquisme, insalubritat i perill social que significava l'amuntegament en condicions indignes de multitud de famílies immigrants. L'Ajuntament comprà tota la propietat de 6 vessanes per 500.000 pessetes, 100.000 a l'acte i la resta en 4 anys.

L'any 1961, amb l'administrador Joan Domènec, hi hagué un fort increment dels ingressos de l'Asil ja que a més d'allò cobrat per la venda del Sot dels Canyets, el propietari de la plaça de braus Javier Pascual de Zulueta, com ja feia amb l'Hospital, donà 25.000 pessetes, i Josep Julià Casadevall en donà 2.500. Aquest mateix any, l'asil acceptà la proposta de la Companyia Elèctrica d'instal·lar dins el pati de l'edifici una caseta amb transformador i obtingué gratuïtament l'energia. Finalment, la Junta va vendre's la casa del carrer Dos de Maig, n.18 i cobrà també 182.500 pessetes de la part que tenien en la venda d'una altra casa al carrer Capmany n.4.

L'any 1964, mort Joan Domènec, l'administrador fou Rogeli Barneda. L'any següent es canvià la caldera i calefacció de carbó per una moderna de gasoli. L'any 1966 l'asil rebé un llegat de 50.000 pessetes de l'herència de Rafael Esteva. Inicialment, aquest havia deixat els diners al seu marmessor Ferran Gispert per tal que els

Les monges de l'asil amb el bisbe de Girona, Narcís Jubany, a la dècada de 1970.

distribuís entre els pobres i en Gispert així ho havia fet, donant quantitats a famílies riques i conegudes per tal que ajudessin els necessitats, però en Gispert veia cada vegada més inviable prosseguir aquest sistema i encarregà a l'Asil la inversió del llegat. La Junta acordà construir un pòrtic amb galeria per poder parar el sol als ancians, obra que es va fer l'any 1968 amb un pressupost de 475.000 pessetes. La congregació religiosa de l'Asil aportà 450.000 pessetes d'una herència deixada a les germanes per Josefa Alsina; juntament amb les 650.000 pessetes deixades per l'exadministrador Domènech foren suficients per fer la galeria dels homes i pensar a construir la de les dones en base a donatius diversos, entre els qual destacaren les 100.000 pessetes donades per Narcís Ruscaldeda, de forma que en total es recolliren unes 300.000 pessetes, a les quals s'hi ajuntaren el maig de 1971 les 80.826 pessetes que corresponien a l'Asil de la liquidació de l'herència tripartita Arxer Guasch (Asil, Hospital i Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül ja desapareguda).

Tanmateix, i com passà amb l'Hospital, aquest 1971 s'iniciaren els esplendorosos donatius de Carme León Fusté, senyora d'ascendència guixolencs que estiujejava a la ciutat. El juliol, els lliurà un milió de pessetes, i un altre el juliol de 1972, els quals serviren per arreglar els dormitoris de les dones i dels homes. Aquest any l'administrador era Josep Juanola i el secretari Rafael Albiol, mentre continuava de molts anys abans el tresorer Pere Rigau.

Amb les bones perspectives econòmiques, es decidí ampliar el pavelló de les dones, ja que la forta demanda de places en deixava moltes sense poder-hi entrar. Aquesta mancança provocava la separació de matrimonis que no tenien l'opció d'ingressar junts. El projecte preveia una planta baixa per menjador i infermeria, una primera planta amb 14 llits i un segon pis amb sis habitacions dobles per a matrimonis, amb balcons, ascensors i banys. L'any 1975, un cop rebut un altre milió de Carme León, es féu l'ampliació que afectà també les dependències culinàries. Fou el mateix any en el qual l'asil s'anomenà *Residència de Ancianos* i en el qual plegà Pere Rigau de tresorer, substituït per Josep Illa. Però el canvi de nom coincidí amb un canvi general en el país, i l'any 1976, mentre Carme León tornava a donar un altre milió, es concedia convertir l'Asil Surís en una fundació de beneficència particular, amb una Junta formada per l'alcalde de la ciutat, el rector de la parròquia i un representant de la família Surís. El seu patrimoni era el següent: una finca de 15.000 m² valorada en 30.000.000 de pessetes; un edifici de 2.500 m² valorat en 32.500.000 pessetes; mobiliari valorat en 2.000.000 pessetes; les cases dels carrers Santa Magdalena, 63 i 65; Sant Domènec, 47; Girona, 58; Algavira, 131 i 133, totes valorades en 1.500.000 i diversos títols i obligacions de la Compañia Telefónica, deute perpetu interior i Altos Hornos de Vizcaya⁽¹⁴²⁾.

MOVIMENT ECONÒMIC DE L'ASIL SURÍS EN EL PERÍODE 1976-1997, en pessetes (Arxiu Surís)						
	1976	1979	1985	1988	1991	1997
INGRESSOS	9.283.358	16.537.708	22.383.849	24.246.285	37.190.995	59.907.280
DESPESES	9.083.358	9.527.058	20.253.425	22.738.512	35.164.666	45.033.750

El 12 de maig de 1977 es va constituir el patronat sorgit amb la nova classificació de l'asil, format per Pere Albertí, alcalde de la població; mossèn Carles Puigvert,

(142) BOE n.239 de 5 d'octubre de 1976, que classifica de *Benéfico Particular* la Fundació Asil Surís i AHG, Beneficència, lligalls 164-165

rector de la parròquia més antiga, i Pere Rigau, representant de la família Surís. Els patrons nomenaren una Junta Administrativa formada per Sor Anna Maria Fernández, superiora de la comunitat; Esteve Brada, Josep Illa i Rafael Albiol aquest com a secretari, tot i que Brada no acceptà el càrrec, que l'ocupà Pere Taberner. Segons el reglament elaborat el mateix 1977, la Junta Administradora tindria àmplies competències en les despeses diàries dels residents, comunitat i personal; conservació i reparació de l'edifici; ingressos i sortides de residents; contractació personal; moviments econòmics diaris i mensual; administració de finques, i proposaria al Patronat l'execució de les obres extraordinàries i préstecs. La Junta hauria de donar comptes anuals al Patronat.

Aquests anys els donatius conformaren una bona part del pressupost de l'asil, ja que al milió que tornà a donar Carme León s'hi afegiren 2.311.000 pessetes més d'altres donants per fer obres en l'edifici (pavelló de les dones: banys, rober, infermeria, sala d'estar i ascensor en el pavelló dels homes).

El patronat veié els corresponents canvis: l'abril de 1979 el primer alcalde de la democràcia postfranquista, Manel Monfort, es convertí en el president del Patronat i l'octubre del mateix any ho fou Josep Vicente, nou alcalde de Sant Feliu. Entre 1982 i 1984 l'Asil rebé més de vint milions en donatius per anar fent obres i el mateix 1984, Patronat i Junta havien de presentar una al·legació al Pla General d'ordenació Urbana, que preveia partir en dos la finca per crear una via de descongestió circulatoria.

Aquest mateix any 1984, s'elaboraren uns estatuts aprovats pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya el juny de 1987, quan dos membres del Patronat i l'Asil ja s'havien mor: mossèn Carles Taberner i Pere Taberner, estan substituïts per mossèn Pere Matamala i per Joan Clarà, respectivament.

Els estatuts definien l'asil com a Fundació Privada Asil Surís que tenia per objecte prestar asil als ancians majors de 65 anys d'acord amb la cabuda de l'establiment casa-asil, seu de la Fundació. La casa-asil i tots els béns inventariats s'havien de destinar exclusivament a la finalitat d'empara dels ancians necessitats. Per ingressar en la

Autoritats i personalitats locals, a la dècada dels 60, a l'Asil Surís.

casa-asil es donava preferència als habitants de Sant Feliu i als veïns que hi portessin residint un mínim de deu anys, i se n'excloïen aquells ancians amb malalties infeccioses o alcoholisme. L'article 5è confirmava la gratuïtat de l'estada dels ancians si bé els que cobressin una pensió haurien d'ingressar una quantitat mai inferior al 80% de la mateixa. Els estatuts, d'acord amb la legislació vigent, donaven plena entitat jurídica al Patronat per actuar sense traves i aquest creava una Junta Administrativa de quatre persones, amb secretari i tresorer, per organitzar pràcticament l'Asil. L'article 22è destinava un 80% dels ingressos del Patronat per millorar l'atenció i qualitat de vida dels asilats i la resta per invertir en millores d'instal·lacions. Finalment, es reglamentava que si la Fundació s'extingia, els seus béns passarien a altres entitats o fundacions de la ciutat sense ànim de lucre i amb finalitats anàlogues.

Els donatius continuaren: l'any 1989 reberen un milió de Carme Font Vidal; un altre milió de Miquel Murlà; 150.000 pessetes del matrimoni Romero Gallardo i deu milions de l'herència de Josefina Calvet Pascual, germana del conegut escriptor Gaziol, a més d'una casa a Barcelona que plantejà alguns problemes amb els nebots de Josefina Calvet. Aquest 1990, la Fundació es va vendre per 18 milions la casa del carrer de la Mercè, n.41 i per 4,5 milions la casa del carrer Sant Domènec, 121, i visqué el canvi de diversos personatges en el seu organigrama: plegà per malaltia el secretari Rafael Albiol, que portava disset anys en el càrrec, s'efectuà el relleu de Pere Rigau per Carles Nadal, representant de la família Surís i el canvi d'alcalde, ara Antoni Juanals i Román.

El juliol de 1991, va tenir lloc a l'ajuntament de Sant Feliu de Guíxols una reunió extraordinària del Patronat i la Junta amb l'advocat i el gerent de la Comunitat General de les *Hermanitas de los Ancianos Desamparados*. Tema: tractar de la titularitat de la casa-asil. El gerent i l'advocat de la Comunitat Religiosa plantejaren la necessitat de fer obres per valor de 600 milions, considerant la precària situació física de l'asil; explicaren que si el Patronat no podia assumir-ho, la comunitat religiosa sí que podia, ja que comptava amb el potencial de 138 cases repartides per tot Espanya. Aquest oferiment significaria canviar la titularitat, fins ara del Patronat, pel de la comunitat religiosa, deixant el mateix nom a l'asil. La comunitat religiosa al·legava al seu favor que durant vuitanta-cinc anys havia portat el centre, n'havia format part, n'havia patit les mancances i misèries i havia ajudat a la seva prosperitat. En la proposta es deixava clar que les germanes no marxarien, no es podrien vendre l'edifici o obtenir-ne rendiments amb finalitat lucrativa. Davant la repercussió que tindria en el poble, els patrons demanaren de termini fins el setembre del mateix any per estudiar la proposta.

S'allargà la reflexió. L'any 1992 el Patronat demanà a l'Ajuntament un informe per tal de gestionar l'Asil sense la comunitat religiosa, informe que efectuà Rosa Forns, cap dels Serveis Socials municipals. L'informe elaborat preveia canviar la finalitat de l'asil i convertir-lo en una llar-residència per a gent gran per aconseguir el benestar dels residents per tal que fossin ells mateixos els protagonistes de la institució. L'informe analitzava el personal que hi hauria en la nova situació, tasques que faria, horaris, àpats, organització general del centre, llibertat del resident, respecte als seus hàbits, així com l'increment econòmic que suposaria substituir la comunitat religiosa per personal laboral. Segons la previsió, les despeses normals amb la comunitat eren de 41 milions i sense la comunitat s'incrementarien a 50 milions⁽¹⁴³⁾. No es veïa factible, i el gener de 1993 la Fundació cedia oficialment l'ús de la finca i edifici a la comunitat

(143) Arxiu Serveis Socials Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

religiosa. La cessió finalitzaria quan les *Hermanitas de los Ancianos Desamparados* s'extingissin com a congregació religiosa o deixessin de prestar els serveis als ancians desamparats. La congregació seria l'encarregada de les obres de reforma i reparació de l'asil. Si mai l'abandonessin tindrien dret a rescabalar les inversions fetes. La Fundació podria continuar donant diners a la comunitat per ajudar-la si ho considerava oportú i el mateix 1993 els lliuraren 4,5 milions per acabar les obres començades.

L'any 1993, la Fundació es venia per 5 milions la casa n.72 del carrer Girona i l'any 1994 ingressava 18 milions per la meitat de la venda, conjunta amb l'Hospital, d'una casa del carrer de la Mercè; el mateix 1994, rebia un llegat de 7 milions de Catalina Garcia Viladevall, del qual en donaren 3,5 milions a la comunitat per continuar petites reformes; l'any 1996, compraren a l'asil una cambra frigorífica per valor de set milions, i l'any 1999, lliuraven, a la comunitat religiosa, 32 milions per efectuar més reformes en la zona dels homes. A finals de segle XX les propietats de la Fundació eren: cases del carrer Santa Magdalena, n.58 i 60; Sant Joan, 32; Sant Domènec, 155; Sant Bonaventura, 35,1er-1ª; Algavira, 165 i 167; Alba, 42; LLuna, 85; Sant Joan, 32 i Sant Pere, 17.

DADES ESTADÍSTIQUES DE LA FUNDACIÓ PRIVADA ASIL SURÍS 1982-1998 (Arxiu Asil Surís)

	1982	1985	1991	1998
Nombre de residents	50	53	53	61
Mitjana d'aportació econòmica mensual	14.091	19.717	29.570	48.148
Mitjana d'edat	77	78	78	82

El nombre de germanes els últims vint anys ha oscil·lat al voltant de les vuit, i en la proporció general d'homes i dones aquestes representen un 65%. Tanmateix, l'evolució de les entrades a l'asil des de la seva fundació permeten veure un augment de l'esperança de vida dels asilats així com la problemàtica que representa tractar amb residents més grans, molts amb dificultats d'autonomia.

NOMBRE D'INGRESSATS A L'ASIL SURÍS PER SEXES I EDAT 1906-1995 (Arxiu Asil Surís)

	Homes	Edat	Dones	Edat	Total H i D	Edat
1906-1910	23	60,9	19	73,3	42	67,1
1911-1915	12	68,5	13	73,7	25	70,9
1916-1920	15	68,7	13	71,2	28	69,9
1921-1925	8	66,3	13	71,0	21	68,6
1926-1930	19	70,0	18	73,8	37	71,9
1931-1935	22	67,5	16	74,3	38	70,9
1936-1940	16	69,8	20	69,5	36	69,6
1941-1945	16	70,1	11	72,6	27	71,3
1946-1950	17	70,1	22	75,3	39	72,7
1951-1955	22	71,9	23	72,6	45	72,2
1956-1960	15	72,0	23	72,8	38	72,4
1961-1965	19	75,8	17	72,8	36	74,3
1966-1970	19	78,6	26	73,3	45	75,9
1971-1975	41	74,1	36	75,1	77	74,6
1976-1980	43	67,1	36	76,7	79	71,9
1981-1985	33	74,7	49	78,1	82	76,4
1986-1990	22	72,1	51	76,9	73	74,5
1991-1995	34	79,8	60	82,0	94	80,9
TOTAL	396	71,3	466	74,3	862	72,8

20. CAP AL SEGLE XXI: EL REPTE DE LA SOLIDARITAT

La Constitució de 1978 féu un tomb decisiu i proclamava drets fins ara oblidats o mal definits: protecció a la família, als infants, als ancians, als disminuïts, eren fites socials considerades com un dret del ciutadà i no com una gràcia concedida: s'establia el principi de *justícia social*.

El mateix 1978 desapareixia l'Institut Nacional de Previsió i es creava l'INSS, l'INSALUD, l'INSERSO i l'INEM; l'any 1981 es creava el Ministeri de Sanitat i Consum i es transferien les seves competències a Catalunya. L'any 1988 es creava, a l'estat espanyol, el *Ministerio de Asuntos Sociales* i el 1990 es creava un subsidi familiar; el lliandar per percebre'l era molt baix (1 milió l'any, una mica més que el salari mínim) de forma que es pot considerar de caràcter assistencial. L'any 1995, la Seguretat Social cobria el 99,6% de la població espanyola.

El traspàs de competències a la Generalitat de Catalunya va originar un extens cos legislatiu català sobre beneficència, nom que, de fet, no s'usarà, substituït pel d'*assistència social*. La llei 12/1983 de 14 de juliol d'Administració Institucional de la Sanitat i de l'Assistència i els Serveis Socials de Catalunya (DOGC 345, 15-7-1983) en fou la primera. El seu objectiu era accentuar la descentralització per aproximar-se a l'usuari; al mateix temps volia aconseguir una racionalització i una simplificació de l'aparell administratiu i la creació del servei social integrat i, finalment, aconseguir la participació democràtica dels propis usuaris.

Amb la llei es creava l'Institut Català de la Salut (ICS) i l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials (ICASS) amb la totalitat de les prestacions d'assistència social i els serveis socials de la traspasada Seguretat Social, les prestacions d'assistència social i els serveis socials de la Generalitat de Catalunya.

La llei 11/1985 de 13 de juny de Protecció de Menors (DOGC 556, 28 de juny de 1985) eliminava les antigues Juntes de Protecció de Menors creades l'any 1908. La llei comprenia la prevenció i tractament de la delinqüència infantil i juvenil i la tutela de menors per defecte o per inadequat exercici de la pàtria potestat, fins que adquirissin la majoria d'edat civil.

Una llei bàsica fou la 26/1985 de 27 de desembre de Serveis Socials (DOGC 634, 10 de gener de 1986). La llei tenia com a principis operatius els criteris de globalitat - s'adreçava a tota la població -, de prevenció - a fi d'actuar sobre les causes i no sobre les conseqüències -, d'autonomia i participació, i de lluita contra qualsevol classe de marginació. L'article 11 donava les següents funcions als municipis:

- a) Programar i gestionar els serveis socials d'atenció primària d'àmbit municipal i coordinar-se amb les altres administracions.
- b) Programar i gestionar els serveis especialitzats i les prestacions pròpies.
- c) Col·laborar en la gestió de les prestacions econòmiques i les subvencions.
- d) Coordinar, dins el municipi, els serveis socials municipals amb els de la iniciativa privada.
- e) Proporcionar el suport necessari informatiu, d'avaluació i estadístic.

L'any 1988, amb els decrets 141, 159, 187 i 258 es creaven el Departament de Benestar Social, la Direcció General d'Afers Socials, s'adscrivia l'ICASS a Benestar Social i es creava la Direcció General d'Atenció a la Infància, respectivament. L'hospital de Sant Feliu de Guíxols, els Serveis Socials i les ONG s'han anat adaptant a les noves normatives per poder oferir els seus serveis dins la legalitat vigent.

Al llarg de la dècada de 1990 la Generalitat aprova diverses lleis i organismes per tal d'atendre les persones amb problemes (infants desprotegits, persones amb disminucions, suport a les famílies...) L'any 2003, es publica el decret sobre l'atenció social primària i el seu desplegament. Aquest és l'últim intent de posar ordre en el marc competencial però sense resultats gaire definits.

Per tant, en l'àmbit del serveis socials existeixen uns reptes importants que s'hauran de resoldre en els propers anys:

- Abast dels serveis socials com a dret objectiu per als ciutadans i la forma de finançament.
- Organització dels serveis socials tenint en compte criteris de descentralització, participació, eficiència i equitat en el territori.
- La resposta adequada del sistema de serveis socials davant de problemàtiques emergents, com ara la immigració, la dependència, la infància en risc, la violència de gènere, etc.
- La iniciativa social i el seu paper en el nou marc.

21. L'HOSPITAL A FINALS DEL SEGLE XX⁽¹⁴⁴⁾

Amb l'aprovació, per part de l'Ajuntament, dels estatuts per a la creació de l'organisme Autònom Hospital Municipal de 1988, s'inicià el camí per convertir l'hospital en una residència assistida per als ancians de la població.

La fotografia de l'Hospital Municipal en el moment de creació de l'organisme autònom era la següent :

Planta Baixa: capella, recepció, 2 consultoris, un dispensari, ascensor, menjador de les germanes, cuina, 3 habitacions per emmagatzemar aliments, 1 cambra frigorífica, bugaderia, pati enjardinat, *morgue*, habitacle particular.

Planta Primera: Entrada principal de l'hospital, sala de 10 llits per homes, sala d'estar, "office", 5 habitacions individuals amb bany, sortida a la galeria, despatx-sala de cures, bany del personal, 3 habitacions de 2 llits sense bany, 5 habitacions de 3 llits sense bany, menjador, sala d'estar, despatx de la germana superiora, bany adaptat, 2 lavabos WC, 1 bany, 1 WC, perruqueria, vestuari personal femení, 1 habitació petita d'1 llit sense bany.

Planta Segona: despatx d'administració, sala de 10 llits per a dones, 2 sales d'estar intercomunicades, 1 sala d'estar, 3 habitacions de 2 llits sense bany, 6 habitacions d'1 llit sense bany, 1 habitació de 2 llits amb bany, 5 habitacions d'1 llit amb bany, menjador, despatx per cures, "office", 1 bany, 2 lavabos amb WC.

Planta tercera: 2 terrasses cobertes i 2 terrasses descobertes.

Els baixos de l'hospital s'utilitzaven com a dispensaris i estaven llogats o cedits a diferents persones o entitats, com el Centre d'Atenció Primària de l'ICS, Centre d'Atenció Psiquiàtrica de la Diputació, ATS, psicòleg i ginecòleg privats.

Respecte al funcionament del centre, en el camp d'admissió no existia un barem d'ingrés i era la mare superiora i la Junta els que decidien, cas per cas, la seva admissió. Per part mèdica no hi havia servei propi i cada malalt tenia el seu propi metge de capçalera. A nivell professional, només la mare superiora tenia el títol d'ATS i la resta de germanes disposaven de diversos diplomes d'Auxiliars de Clínica o similars. A l'hospital hi treballaven 23 persones: 6 germanes religioses, 7 auxiliars de clínica, 1 ajudant de planta, 5 netejadores, 3 cuineres i 1 bugadera. Els seus sous oscil·laven entre les 39.000 i les 61.000 pessetes mensuals; les germanes cobraven 216.000 pessetes al mes entre totes i estaven assegurades. La responsabilitat assistencial del servei requeia sobre la Comunitat Religiosa Sant Josep de Girona, que amb molt d'esforç i molts pocs mitjans va mantenir el servei fins aquest moment. En aquest moment no es rebia cap tipus de subvenció, ni de l'Ajuntament, ni de la Generalitat i els únics ingressos eren les aportacions dels residents, les donacions i les rendes del patrimoni, però això era insuficient per oferir un servei adequat i adaptat a les normatives del sector.

Respecte als 78 malalts residents, existia una vertadera diversitat de pagament, depenent de la seva disponibilitat econòmica i el tipus d'habitació que ocupava:

32 persones pagaven	780 pessetes/dia
6 persones pagaven	950 pessetes/dia
17 persones pagaven	1.160 pessetes/dia
8 persones pagaven	1.375 pessetes/dia
7 persones pagaven	1.750 pessetes/dia

(144) La documentació està extreta de les Memòries de l'Hospital efectuades per la gerència

1 persona pagava	1.333 pessetes/dia
1 persona pagava	1.033 pessetes/dia
1 persona pagava	1.300 pessetes/dia
1 persona pagava	673 pessetes/dia
1 persona pagava	573 pessetes/dia
1 persona gratuïta	

Tanmateix, les noves normatives aparegudes al llarg dels anys vuitanta situaven l'hospital sempre per darrera de les exigències, ja que no complia molts dels requisits estructurals – habitacions amb 10 llits, dutxes geriàtriques insuficients, manca de passamans en els passadissos, barreres arquitectòniques, instal·lació elèctrica antiga i perillosa, habitacions sense ventilació directa a l'exterior, manca d'espais de teràpia ocupacional, manca d'espai per a farmàcia hospitalària- i a nivell de funcionament - manca de llibre-registre d'assistits, de reglament de règim intern, d'organigrama, de personal especialitzat, etc. - mancances no imputables a res més que a les exigències de les noves normes que milloraven el sistema assistencial català en base a la creació de noves necessitats i noves solucions.

Econòmicament, la majoria del patrimoni immoble de l'hospital estava llogat a particulars, dels quals se'n treien uns ingressos anuals de 726.310 pessetes, mentre que les despeses d'aquest patrimoni en contribucions ja pujava a 487.995. O sigui que, poc era el rendiment del patrimoni immobiliari, ja que la majoria de pisos i finques estaven encara llogats a preus antics, molt baixos. Al llarg de la dècada de 1990, s'anaren venent totes les propietats que quedaven lliures per invertir-les en la construcció del nou edifici que substituï l'antic Hospital de Pobres de Jesucrist creat en el segle XIV.

INGRESSOS DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS ELS ANYS 1987 I 1997 (Memòries de l'ens autònom Hospital Municipal Sant Feliu de Guíxols)		
CONCEPTE	1987	1997
Valors i amortitzacions	154.639	-----
Lloguers finques i varis	870.625	2.100.000
Lloguer dispensari	689.394	-----
Ingressos dels residents	27.545.350	77.541.000
Donatius	1.088.143	-----
Altres	105.704	53.939.000
TOTAL	30.503.903	133.580.000
NOTA: a Altres de 1997, li corresponen 18 milions de subvenció de l'Ajuntament, 7 milions de l'Estat i 29 milions de l'ICASS		
DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS ELS ANYS 1987 I 1997 (Memòries de l'ens autònom)		
CONCEPTE	1987	1997
Alimentació	5.169.639	12.500.000
Combustible	2.271.519	5.270.000
Assegurances	3.669.649	22.100.000
Salari	11.871.497	69.155.000
Medicaments	524.668	
Manteniment	4.839.824	
Impostos	507.106	
Altres	443.213	
TOTAL	29.297.115	133.588.000

L'hospital, en aquesta nova etapa, va iniciar un procés de canvi. Els nous estatuts de l'organisme autònom creaven la Junta Rectora i la figura del gerent com a responsable tècnic del centre. La residència continuà prestant els serveis clàssics ja existents (acolliment, cuina, neteja, bugaderia) i inicià nous serveis: servei d'infermeria, servei de rehabilitació, servei de psicologia i teràpia ocupacional i servei mèdic propi amb un total de dues hores diàries de dedicació a l'Hospital. Conjuntament amb el Servei d'Atenció a Domicili de l'àrea de serveis socials es va iniciar el servei d'àpats a domicili que consistia en el fet que treballadores familiars portaven el dinar i/o sopar a persones grans que vivien soles o amb família i tenien dificultats a l'hora de preparar els àpats.

A partir d'aquest moment la filosofia assistencial que emmarca totes les activitats de la residència consisteix a treballar perquè les persones que ingressin mantinguin i/o millorin la seva autonomia personal al màxim temps possible i no perdin la seva relació amb l'entorn habitual.

La fotografia dels ancians que volien ingressar l'any 1992, per exemple, mostrava una edat superior als 75 anys, residents a Sant Feliu de Guíxols, amb uns ingressos inferiors a 59.000 pessetes/mes, majoritàriament sense família o vivint sols, amb un 25% en habitacles en males condicions; un 75% precisaven atencions periòdiques i continuades d'infermeria. Dels 78 ingressats, 15 homes i 63 dones, un 76% eren més grans de 80 anys; l'última professió dels usuaris mostrava com el 32% s'havia dedicat a les feines de la llar, mentre que el 35% provenia de les fàbriques de suro. De procedència catalana n'eren el 92%.

La memòria de l'hospital de l'any 1995 tenia molt clar l'objectiu del centre: l'atenció residencial per a la gent gran a través d'una residència assistida que acollia jubilats que, a causa de les seves mancances físiques, psíquiques i socials, no podien continuar vivint en el seu domicili i precisaven tractaments preventius i/o rehabilitadors permanents i control mèdic i farmacològic continuat. No era, doncs, un geriàtric en el sentit clàssic, sinó un centre on s'atenien les persones grans amb l'objectiu d'estimular i mantenir la seva autonomia al màxim de temps possible.

El buidat de la memòria de l'any 1997 permet veure una completa radiografia de l'hospital a finals del segle XX:

EDATS DELS RESIDENTS A L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS L'ANY 1997				
EDATS	HOMES	DONES	TOTAL	%
65-74 anys	7	6	13	16
75- 84 anys	8	23	31	40
85-94 anys	8	20	28	36
més de 94 anys	--	6	6	8

LLOC DE NAIXEMENT DELS RESIDENTS A L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS L'ANY 1997		
Nascuts a Sant Feliu Guíxols	40	51%
id província de Girona	12	15%
id resta de Catalunya	11	14%
id resta d'Espanya	13	17%
id estranger	2	3%
TOTAL	78	100%

El 91% dels ancians residien a Sant Feliu de Guíxols i el 8% a Calonge, Santa Cristina i Castell d'Aro-Platja d'Aro. Respecte a la professió dels residents l'any 1997, era: 29, feines de la llar; 14, fàbrica de suro; 5 netejadores; 4 modistes; 4 manobres; 3 conserges; 3 comerç; 2 tèxtil; 2 pescadors i la resta d'oficis diversos, des d'un pagès passant per un equilibrista de circ, un maquinista de tren, un drapaire, un pintor artístic o un traductor. El 22% dels residents eren analfabets; el 74 % tenia estudis primaris; el 3% tenia estudis superiors i l'1 %, estudis universitaris. El 60% tenia familiars i el 40% no en tenia.

TEMPS D'ESTADA EN EL CENTRE ANY 1997		
1 any	29	37%
1 a 5 anys	28	36%
6 a 10 anys	18	23%
11 a 15 anys	2	3%
16 a 20 anys	1	1%

NIVELL DE DEPENDÈNCIA	
Autònom	6%
Dependència lleu	26%
Dependència moderada	15%
Dependència severa	19%
Dependència total	34%

El diagnòstic principal dels residents era: 34 mostraven demència senil, 13 mostraven accidents cardiovasculars, 8 tenien la malaltia d'Alzheimer i 8 més mostraven insuficiència cardíaca.

PERSONAL DE L'HOSPITAL L'ANY 1997			
Personal fix		Personal temporal	
ATS coordinador	1	Terapeuta ocupacional	1
Fisioterapeuta	1	Ajudant de clínica	4
Auxiliar de clínica	10	Auxiliar administrativa	1
Ajudant de pis	4	Ajudants general	6
Cuina	2	Neteja	3
Neteja	6	Personal amb contracte	
Administració	1	Assessor jurídic	1
Personal comissió serveis		Metge	1
Gerent	1	Religioses	6
TOTAL PERSONAL 1997			43

Els serveis que oferia l'hospital eren els següents: servei mèdic, servei d'infermeria, servei de teràpia ocupacional i activitats de lleure, servei de rehabilitació funcional, i serveis generals –administració, bressol, bugaderia, neteja–

Els preus que pagaven els residents l'any 1997 eren els següents:

Estada a sala	77.000	pessetes/mes
Habitació de 2 llits	103.000	"
Habitació d'1 llit	114.000	"
Habitació d'1 llit amb bany	126.000	"

Les persones que no tenien recursos s'acollien a la reducció de preus públics. Els preus que havien de fer efectius les persones amb reducció era el 100% dels ingressos de la persona en casos d'incapacitat judicial i del 85% en cas que no existís incapacitat judicial. També si tenien béns havien de fer un contracte de penyora que liquidarien els seus hereus. L'any 1997 hi havia 26 residents amb reducció.

L'any 1999, el Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya va establir un procés per acreditar les residències assistides per a gent gran i, malgrat que a nivell estructural el servei tenia molts dèficits, en l'àmbit tècnic-assistencial s'havien assolit importants millores i l'O.A. Hospital Municipal va passar amb molt bona nota l'avaluació per l'acreditació - dels 17 centres de tot Catalunya entre 50 i 100 places que eren col·laboradors amb el Departament de Benestar Social de la Generalitat va quedar en 6è lloc - . L'equip assistencial del centre era pioner en el sector i el funcionament del mateix s'havia avançat en el temps en la implantació de molts dels requeriments que en aquell moment la Generalitat exigia.

L'any 2003 hi treballaven , a l'Hospital, un total de 51 professionals (1 gerent, 1 coordinadora infermeria, 1 metge, 2 diplomades en infermeria, 2 fisioterapeutes, 1 psicòloga, 1 treballadora social, 1 educadora social, 24 auxiliars d'infermeria, 2 bugaderes, 5 cuineres, 6 netejadores, 1 mantenidor, 2 administratius i 1 recepcionista). Aquesta plantilla era la que exigia el Departament de Benestar i Família de la Generalitat per acreditar un servei de residència assistida per a 78 places.

La comunitat religiosa de Sant Josep, formada per 5 germanes, continuava col·laborant en el centre, però no era considerada personal en plantilla encara que participessin en totes les activitats de reunions de personal, elaboració de pla funcional, programacions, avaluacions, etc. i la seva tasca va merèixer un important reconeixement en el moment que varen deixar la ciutat el juny de 2004 perquè la comunitat no tenia vocacions suficients per continuar prestant aquest servei.

L'any 2003, la mitjana d'edat dels residents era de 85 anys, la dependència física i psíquica de les persones ingressades era alta (en aquest moment, a la residència, només s'hi ingressava quan les persones no podien romandre en el seu entorn habitual a causa de la seva dependència física i/o psíquica). De les 78 persones ingressades, un 61% tenia problemes de demència i/o Alzheimer.

La programació d'activitats del centre era molt variada: psicomotricitat, musicoteràpia, tertúlies, estimulació cognitiva, activitats recreatives, sortides a passeig, rehabilitació física individual i/o de grup, suport psicològic i social a nivell individual i familiar.

La majoria de les persones ingressaven amb subvenció de la Generalitat i feien efectiva una quantitat mensual segons la seva situació econòmica. Les persones que ingressaven per privat feien efectives les taxes municipals segons la dependència dels residents – que coincidien amb els preus que marcava el Departament de Benestar i Família de la Generalitat – que eren de 961,62 euros/mes per a residents amb baixa dependència, de 1.107,67 euros/mes per a residents amb mitja dependència i de 1.298,19 euros/mes per a persones amb alta dependència.

22. ELS SERVEIS SOCIALS⁽¹⁴⁵⁾

L'any 1975, a les acaballes del franquisme, l'Ajuntament de Sant Feliu elaborava unes *Ordenanzas del Servicio de Asistencia Benéfico-Sanitario*, que partia dels dos punts bàsics de la Llei de Règim Local de l'any 1953: el dret que tenien les famílies pobres a l'assistència medicofarmacèutica i la confecció d'un Padró Municipal de Beneficència. L'article 5 de les Ordenances municipals especificava qui es considerava pobre a Sant Feliu de Guíxols:

a) Aquelles famílies que, constant com a mínim de 4 persones, no guanyessin el salari mínim

b) Aquelles persones que visquessin de treballs temporals, sempre que els dies treballats no passessin de la meitat dels dies laborables de l'any.

c) Aquelles famílies que per diverses circumstàncies tinguessin una forta desproporció entre els seus guanys i les seves necessitats, segons decidís la pròpia Junta de Beneficència.

L'article 6è especificava que el padró es renovaria anualment i que no s'hi podrien inscriure els beneficiaris de la Seguretat Social. Per cobrir aquests dèficits socials, l'any 1979 les inversions municipals en beneficència foren de 45.000 pessetes en medicaments i de 1.000 pessetes per a transeünts, un minso 0,03% del pressupost municipal.

Anys més tard, el 1984, moment en què s'iniciava el funcionament dels Serveis Socials de l'Ajuntament ganxó, s'elaboraren unes ordenances medicofarmacèutiques. En elles s'eliminava l'antic Padró Municipal de Beneficència i es creava el Padró d'Assistència Sanitària Municipal, que es renovaria cada any pel Consell Municipal de Sanitat i que seria aprovat pel ple de l'Ajuntament. En aquestes ordenances, l'article 12 considerava pobra la família que cobrava el salari mínim o menys, o bé aquella que hi fos considerada pel Consell Municipal per circumstàncies extraordinàries. Aquestes famílies serien ateses pels Serveis Sanitaris amb assistència primària al dispensari i a domicili, i fruirien també de l'assistència farmacèutica. Recordem que en aquells anys la sanitat no era universal i gratuïta per a tothom, sinó que es limitava a les persones que cotitzaven a la Seguretat Social.

Serà, doncs, aquest 1984 quan s'inicia la organització funcional els Serveis Socials Municipals a Sant Feliu de Guíxols. La Llei de Règim Local obligava els municipis de més de 20.000 habitants a disposar de serveis socials. Malgrat no tenir aquesta obligació pel seu nombre d'habitants, l'Ajuntament guixolenc optà per oferir aquest servei en lloc de traspasar-lo al Consell Comarcal del Baix Empordà. En la memòria d'aquest any, la coordinadora d'aquests serveis, Rosa Forns, deixava molt clar que el primer objectiu era superar la clàssica i rutinària imatge de beneficència i substituir-la per la de serveis socials com a dret del ciutadà.

Per comprendre la problemàtica ganxona en aquests anys, res millor que llistar els tipus i casos tractats pels Serveis Socials Municipals i la seva evolució a finals de segle, tot recordant que Sant Feliu, l'any 1992, tenia una població desocupada de 971 persones sobre 16.051 habitants i l'any 1996 havia augmentat a 1.122 sobre una població de 17.430 habitants.

(145) La documentació està extreta dels Serveis Socials de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

PROBLEMÀTIQUES PLANTEJADES ALS SERVEIS SOCIALS MUNICIPALS DE SANT FELIU DE GUIXOLS								
	1984		1990		1997		2003	
TREBALL	46	15%	18	3%	113	11%	23	2%
ECONOMIA	48	16%	153	28%	238	23%	257	22%
FAMÍLIA	54	18%	133	25%	61	6%	321	27%
HABITATGE	17	6%	23	4,2%	17	2%	26	2%
SALUT	69	23%	155	28,6%	253	25%	351	30%
INADAPTACIÓ SOCIAL	65	22%	60	11,1%	346	33%	194	17%
TOTAL	299	100 %	542	100 %	1.028	100%	1.172	100%

Malgrat que la majoria de problemàtiques no es presentaven mai soles, sinó que acostumaven a ser la interferència de dues o tres, cal comentar-les individualment. Les problemàtiques de treball corresponien a persones sense feina i joves en cerca de la primera feina. Els problemes econòmics eren majoritàriament famílies sense ingressos o ingressos insuficients. Els problemes familiars corresponien a famílies monoparentals amb mares solteres, separades o vídues, problemes de violència de gènere, de relacions familiars deteriorades i infants en situació de risc social. Els problemes d'habitatge coincidien amb desnonaments per manca de pagament o bé, en casos concrets, en la inexistència dels serveis bàsics en habitatges antics i en els últims anys, a causa del boom immobiliari de la costa, s'hi afegien les dificultats per trobar habitatge a un cost assumible per la majoria de les famílies. Els problemes de salut englobaven l'assistència de persones grans soles i/o amb problemes de dependència física i/o psíquica, malalts mentals, disminucions, drogodependències. I, finalment, dins el paràgraf genèric d'inadaptació social s'englobarien els casos de marginalitat social i inadaptació social amb problemes d'integració amb l'entorn.

Per resoldre aquestes problemàtiques, els Serveis Socials d'Atenció Primària oferien suport als usuaris perquè aquests, resolguessin les seves problemàtiques, a través de la seva incorporació a diferents programes i serveis. L'any 1997 es varen atendre un total de 851 famílies que es varen incorporar en el següent nivell d'atenció:

Programa informació	531
Atenció psicossocial	279
Servei d'Atenció a Domicili	41

D'aquestes 851 famílies varen acollir-se:

• Ajudés i prestacions municipals	219
• Bonificació transport jubilats	43
• Cap nen sense llibre	53
• Casals d'estiu per a tots	13
• Escola Bressol per a tots	8
• Dinem a l'escola	61
• Ajudes d'urgència	40
• Ajuda tractament toxicòmans	1

• 72 famílies varen acollir-se a la Renda Mínima d'Inserció de la Generalitat, de manera que, a canvi de rebre una prestació econòmica, feien activitats de formació d'adults i d'integració i/o orientació laboral.

- 102 varen tramitar prestacions econòmiques d'altres administracions: pensions no contributives, prestacions familiars, Renda Mínima d'Inserció.
- 332 famílies varen ser derivades a altres serveis especialitzats de la Xarxa de Serveis Socials: serveis d'atenció a disminuïts, residències per a gent gran, serveis d'atenció a la infància i a l'adolescència, etc.

Evidentment, cal mencionar que les característiques de la societat en què vivim i la manca de recursos de la Xarxa de Serveis Socials han dificultat molt l'objectiu d'eliminar les causes de la marginació social. Per aquest motiu, les problemàtiques es continuen repetint al llarg dels anys i van sorgint nous nuclis de pobresa i marginació. En els últims anys l'increment dels fenòmens migratoris, de la violència de gènere, de la dependència en les persones grans i les dificultats en les relacions familiars i en l'atenció dels fills generen noves situacions socials que dificulten la integració de les persones en el seu entorn.

Durant tots aquests anys els serveis socials han anat dissenyant diferents programacions que han permès atendre i dur a terme activitats de prevenció de les necessitats que se li han anat presentant i l'estructura organitzativa que l'Ajuntament li ha anat oferint. L'àrea de Serveis Socials, a més de dur a terme les activitats de la seva competència, que són l'atenció a les persones i/o famílies perquè aquestes accedeixin a la xarxa del sistema de serveis socials amb l'objectiu d'ajudar-les a resoldre i prevenir les problemàtiques socials que presenten, ha estat la impulsora de moltes iniciatives que han permès iniciar serveis nous o millorar els existents. Entre moltes altres activitats podem destacar les següents:

Entre el 1984 i el 1986 s'inicia la millora del funcionament de la Llar d'Infants situada al carrer St. Domènec, "Els Caganers", com a servei a les mares treballadores amb la incorporació d'un psicòleg i la reducció del nombre de nens/es atesos per cada educadora, es potenciaren les Beques de Menjador Escolar per a alumnes amb necessitats econòmiques i/o d'integració familiar. Es tramita la primera sol·licitud de subvenció d'aquest servei a la Generalitat i s'inicia el projecte de construcció del nou edifici.

El 1984, s'inicien els casals d'estiu i l'escola de monitors en el lleure, serveis que al cap de pocs anys varen passar a l'àrea de Cultura i Lleure.

Entre els anys 1985 i 1986, aprofitant les revisions escolars que també s'organitzaven des d'aquesta àrea, es va iniciar un programa d'educació per a la salut dirigit als alumnes de les escoles de primària anomenat "Guanyem la Salut" que intentava millorar els seus hàbits d'higiene i d'alimentació.

L'any 1987 s'inicia el servei de Planificació Familiar i Educació Maternal, que és assumit per l'Ajuntament fins a l'any 1990, en què l'ICS n'assumeix la gestió del mateix a través del Programa d'Atenció a la Dona gestionat pel Consorci Assistència del Baix Empordà.

Establiment del Servei de Suport Psicològic a l'àrea de Serveis Socials des de l'any 1987. Aquesta iniciativa d'incorporar una psicòloga a l'equip de Serveis Socials d'Atenció Primària era pionera a les comarques de Girona.

Creació del Servei d'Atenció a Domicili, a partir de l'any 1985, per atendre, sobretot, les persones grans que tenien dificultats en la realització de les activitats de la vida diària i que romanien en el seu domicili. Aquest servei, que inicialment va costar d'introduir-se, en l'actualitat és un dels més sol·licitats. Cada any s'hi arriba a atendre una mitjana de 75 persones.

El 1988 es crea el casal de barri per a gent gran del carrer Almeria que va finalitzar amb la construcció del Centre Cívic de Vilartagues.

El 1989 es participa en el projecte de construcció i inici d'activitats de l'actual Centre Cívic de Tueda de Baix i que inicialment s'anomenava Casal Tueda de Baix-API-TE. APITE és una entitat formada per persones grans que reclamaven la construcció d'un casal a la ciutat.

El 1986 s'incorpora a l'àrea el servei de l'Oficina Municipal d'Informació al Consumidor i al cap de pocs anys la seva envergadura del mateix fa necessària la creació d'una àrea específica de Consum i Qualitat Ambiental.

El 1988 s'inicia la reorganització de l'Hospital Municipal, amb la creació de l'organisme autònom.

Del 1991 i fins al 1992 es crea un programa de treball grupal que intenta oferir suport a famílies monoparentals amb càrregues familiars.

El 1993 es realitza un estudi de prospecció sobre la situació de la infància i adolescència en situació de risc social a la ciutat.

El 1999 s'organitza el programa "Tots contra la violència familiar!" que intenta sensibilitzar i coordinar els diferents serveis i professionals de la ciutat: escoles, policia, serveis socials, metges. També es publica un document titulat *Informa't i decideix!*, amb consells per a les persones afectades per aquesta problemàtica.

L'any 2000, es va realitzar un projecte de prospecció sobre la situació de les persones grans que vivien soles a la ciutat i d'informació que se'ls oferia sobre els recursos als quals podien tenir accés.

Deixant de banda les funcions clares d'atenció dels Serveis Socials, cal destacar dues activitats molt importants per evitar a Sant Feliu de Guíxols la marginació, primer pas cap a la pobresa social. En primer lloc els anomenats Pre-tallers, fins l'any 1996 i a partir d'aquest any anomenats Unitats d'Escolarització Externa. Els Pre-tallers foren creats l'any 1985 com un equipament social diürn per a nois-es de 12 a 16 anys amb fort fracàs escolar, rebuig a l'escola i, per tant, fortes possibilitats de marginació, pobresa i delinqüència. L'objectiu era aconseguir la integració al món actiu laboral d'aquest col·lectiu problemàtic, a través del desenvolupament integral, promovent la seva autonomia adulta i motivant-lo a realitzar unes tasques, agafant confiança a través d'activitats manuals. Les activitats que s'ensenyaven a Sant Feliu estaven relacionades amb la fusteria i en el Pre-taller els alumnes feien tasques per a diversos col·lectius ganxons: Casal Tueda, Hospital, escoles, amb l'objectiu de treballar l'autoestima i les relacions amb l'entorn. La mitjana d'alumnes ha estat d'uns catorze i el curs 03-04 hi havien passat uns 18 alumnes durant el curs (mitjana d'edat: 14,05 anys); l'activitat bàsica continua sent la fusteria i es complementa amb activitats de relació amb l'entorn i habilitats socials. També es realitza un protocol de seguiment per quan el noi plega.

L'altra activitat endegada des dels Serveis Socials, per atendre sobretot la problemàtica de la gent gran, ha estat el Programa d'Atenció a la Gent Gran, que controla i lliga els diferents mecanismes per tal d'aconseguir una millor atenció de les persones grans de la població.

En primer lloc, s'intenta potenciar la xarxa informal existent d'antuvi, com la família i els veïns, o bé en grups organitzats de més recent creació (Creu Roja, Amics dels Malalts i la Gent Gran, Càrites, grups de voluntaris ganxons).

En un segon nivell més específic es troba la xarxa formal:

1.- Serveis Socials d'Atenció Primària: primer punt d'accés en el qual s'informa i s'orienta sobre els recursos oferts per les diferents administracions o entitats que pot tenir a l'abast per millorar la seva situació.

2.- Servei d'Ajuda a Domicili: suport a persones que presenten un nivell de dependència i/o un suport familiar que els permet poder continuar vivint al seu domicili

3.- Casals per a la gent gran per tal d'oferir un espai de trobada i d'activitats dirigides a aquest col·lectiu.

4.- Residència assistida per a persones grans amb dependència física i/o psíquica. I a partir de l'any 2004 el centre de dia per a gent gran.

El personal de l'àrea de Serveis Socials va anar creixent des del 1984, en què hi havia una sola treballadora social, fins a l'any 1997. A partir d'aquest any i fins el 2003 el personal dels Serveis Socials de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols ha estat sempre el mateix: cap d'àrea, tres diplomades en Treball Social, una psicòloga, dos educadors, quatre treballadores familiars, una administrativa i un conserge.

PRESSUPOSTOS MUNICIPALS DE SANT FELIU DE GUÍXOLS EN SERVEIS SOCIALS			
	1993 (Ptes.)	1997(Ptes.)	2004 (Euros)
DESPESES			
Fons Català de Cooperació	200.000	2.500.000	9.240
Casal Gent Gran /centres cívics	9.642.000	8.662.000	136.014
ACAS		480.000	6.011
Voluntariat ganxó		200.000	
Serveis Socials / Pre-tallers	31.597.000	36.664.443	344.613
Disminuïts Psíquics Baix Empordà	3.850.000	2.900.000	28.704
Associació Àngelus Girona	300.000		
Residència Hospital Municipal	105.351.000	143.979.000	1.498.350
Subvenció a Creu Roja	2.800.000	2.677.000	
Subvenció Asil Surís	360.000	360.000	
Subvenció a entitats de l'àmbit social			14.226
TOTAL DESPESES	154.100.000	198.423.355	2.037.158

INGRESSOS			
Finançament propi	154.100.000	81.897.015	1.912.117
Dep. Benestar Social	37.504.000	37.289.340	108.786
DG Justícia Juvenil	750.000	696.000	3.539
Aportacions usuaris	45.636.000	78.541.000	12.716
TOTAL INGRESSOS	154.100.000	198.423.355	2.037.058
% del pressupost municipal	4%	4,1%	9.9%

Destaca com a diferència notable que si l'any 1993 el finançament propi, o sigui, el diner aportat directament per les arques municipals, representava un 45% dels ingressos, l'any 1997 representava només un 41%, mentre que l'aportació dels usuaris passava d'un 29% del total d'ingressos a un 40%. Això va ésser degut al fet que a l'any 1997 es va produir un increment de les taxes de la residència que fins aquest any eren molt baixes per tal de poder dur a terme les millores necessàries per adaptar-se a la normativa vigent.

23. LA SOCIETAT CIVIL: LES ONG

L'any 1969, es va extingir la Conferència de Senyores de Sant Vicenç de Paül. S'enllestia un centenari concepte de caritat cristiana discriminatòria, on tan o més important que la necessitat del pobre era vigilar i dirigir la seva actuació moral i social. No deixava de ser una forma entre altres de controlar la caritat cap a finalitats partidistes típiques encara de la burgesia noucentista: ajudar el que no porta problemes, el que no es rebel·la, el dòcil.

A començaments dels setanta va fracassar el primer intent d'endegar activament Càritas i no fou fins el 1975 quan, mitjançant l'empenta de Manolita Valls, s'organitzà aquesta associació. La seva principal tasca es relacionà directament amb el món emigrant, una bona part dels quals en aquests anys encara malviuen en condicions deplorables: la zona coneguda com La Bòvila és el típic exponent de famílies senceres amuntegades en esquifits habitatges. La tasca de Càritas fou, doncs, ajudar aquests grups més febles utilitzant els clàssics sistemes de recollida de donatius (el primer dels quals fou de 25.000 pessetes donades pel senyor Ensesa), festivals benèfics i ingressos de quotes de socis. Les despeses consistien en la compra de roba, aliment i medicament per a les famílies necessitades. Un cop mig cobertes les necessitats més vitals, el grup de Càritas amplià el seu suport pagant menjador i escoles de nens-es de famílies pobres i actuant d'intermediari entre elles i les institucions caritatives que en aquells moments eren bàsicament de caire provincial: Llar d'Infants (hospici de Girona), Psiquiàtric de Salt i Hospital de Santa Caterina, i més endavant amb l'escola especial Mater Dei. La voluntat i el dinamisme, més que l'organització, eren la base d'aquest primer grup de Càritas que plegà a mitjans dels vuitanta. Actualment la funció de Càritas, anomenada Càrites Interparroquial (parròquia Mare de Déu dels Àngels i parròquia de Santa Maria) queda més coberta per un conjunt de serveis socials municipals, provincials i de la Generalitat de Catalunya i actuen bàsicament en dos temes: robar i acolliment. Amb el primer assorteixen de roba les famílies necessitades i amb l'acolliment s'intenta analitzar la problemàtica de cada cas per ajudar-lo directament o bé per dirigir-lo a l'entitat més adequada a la seva problemàtica.

Altament a partir de 1999 es va crear Xarxa Solidària, amb la voluntat de millorar i canalitzar l'ajuda que els ganxons podien donar a altres comunitats i països.

EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE CÀRITES INTERPARROQUIAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS 1986 i 1996 (Arxiu parroquial)		
	1986	1996
I N G R E S S O S		
Quotes dels afiliats	266.567 (23%)	409.535 (24%)
Caixeta de les dues parròquies	297.827 (25%)	469.144 (29%)
Donatius	457.000 (39%)	369.000 (22%)
Col·lecta de Corpus	94.821 (8%)	220.074 (13%)
Altres	65.000 (5%)	213.506 (12%)
TOTAL INGRESSOS	1.181.215	1.681.259
D E S P E S E S		
Aliments	550.000 (55%)	850.772 (53%)
Medicaments	150.000 (15%)	210.537 (13%)
Altres ajuts (pagament rebuts, beques)	120.000 (12%)	312.303 (19%)
Altres	177.000 (18%)	246.759 (15%)
TOTAL DESPESES	997.000	1.620.371

24. EL NOU HOSPITAL

El projecte de construcció del nou edifici per a hospital municipal es va iniciar al 1997. En un primer moment es va intentar rehabilitar l'edifici antic però el cost i la inviabilitat de compaginar les obres amb la continuïtat del servei descartaren aquesta opció. Finalment, i després de l'estudi municipal de diferents alternatives, es va decidir ubicar el nou edifici al camp de futbol vell i s'iniciaren les converses amb el Departament de Benestar i Família per obtenir la subvenció per a la construcció del nou centre. El procés va ésser llarg per l'important cost que les obres representaven, i les obres no s'iniciaren fins el febrer de l'any 2001.

El ple de l'Ajuntament del 18 de març del 2003 acordà canviar la gestió del servei públic a concessió administrativa i, per tant, desaparegué l'organisme autònom que havia estat creat l'any 1988.

El 18 d'agost del 2003, el ple de l'Ajuntament adjudicava la concessió de la residència assistida i centre de dia a l'empresa pública Consorci Assistencial del Baix Empordà (CABE) que també gestionava l'Hospital de Palamós.

El 10 de gener del 2004 es produí el trasllat dels residents al nou edifici.

Per tant, el nou centre Sant Feliu de Guíxols Gent Gran inicia la seva activitat l'any 2004 oferint 90 places de residència assistida i 30 places de centre de dia per a la gent gran.

Set cents anys. L'antic hospital que ha vist pobres, peregrins, ancians desvalguts, malalts; l'antic hospital que ha vist lluites, baralles, alegries i tristeses, aviat es convertirà en el Museu Carmen Cervera Thyssen. La tristor de les seves parets, la fredor de les seves cambres s'esvairan per deixar pas a la Cultura, amb majúscules. Si fins ara l'hospital era el capvespre, ara es convertirà en l'albada plena de força i llum per afrontar la vida amb optimisme, amb coneixements, amb sensibilitat.

Centre Sant Feliu de Guíxols Gent Gran, any 2005.

El projecte de construcció del nou edifici per a l'hospital municipal està iniciat al 1997. En un primer moment es va intentar rehabilitar l'edifici antic però el cost i la inviabilitat de compensar les obres amb la continuïtat del servei decantaren aques- ta opció. Finalment, i després de l'estudi municipal de diferents alternatives, es va decidir ubicar el nou edifici al camp de futbol vell i s'iniciaren les obres amb el Departament de Benestar i Família per obtenir la subvenció per a la construcció del nou centre. El procés va ésser llarg per l'important cost que les obres representaven, i les obres no s'iniciaren fins al febrer de l'any 2001.

El pla de l'Ajuntament del 18 de març del 2003 acordà canviar la gestió del servei públic a concessió administrativa i, per tant, després de l'ordenança autonòmica que havia estat creant l'any 1988.

El 18 d'agost del 2003, el pla de l'Ajuntament adjudicava la concessió de la re- sponabilitat assistida i centre de dia a l'empresa pública Consorci Assistencial del Baix Empordà (CABE) que també gestionava l'Hospital de Palamós.

El 10 de gener del 2004 es produí el tractat dels terrenys al nou edifici. Per tant, el nou centre Sant Felip de Guisols Gent Gran, fins a veure activat l'any 2004 oferint 90 places de residència assistida i 30 places de centre de dia per a la gent gran.

2012 cent anys. L'antic hospital que ha vist poder, penúries, ancians desenvolupats, malalts, l'antic hospital que ha vist llums, baralles, alteses i tristors, aviat es con- vertirà en el Museu Carmen Cervas Thyssen. La majoria de les seves parts, la majoria de les seves cambres s'espariran per donar pas a la Cultura, amb més obres. Si fins ara l'hospital era el capçal, ara es convertirà en l'altre ple de força i llum per afrontar la vida amb optimisme, amb coneixement, amb sensibilitat.

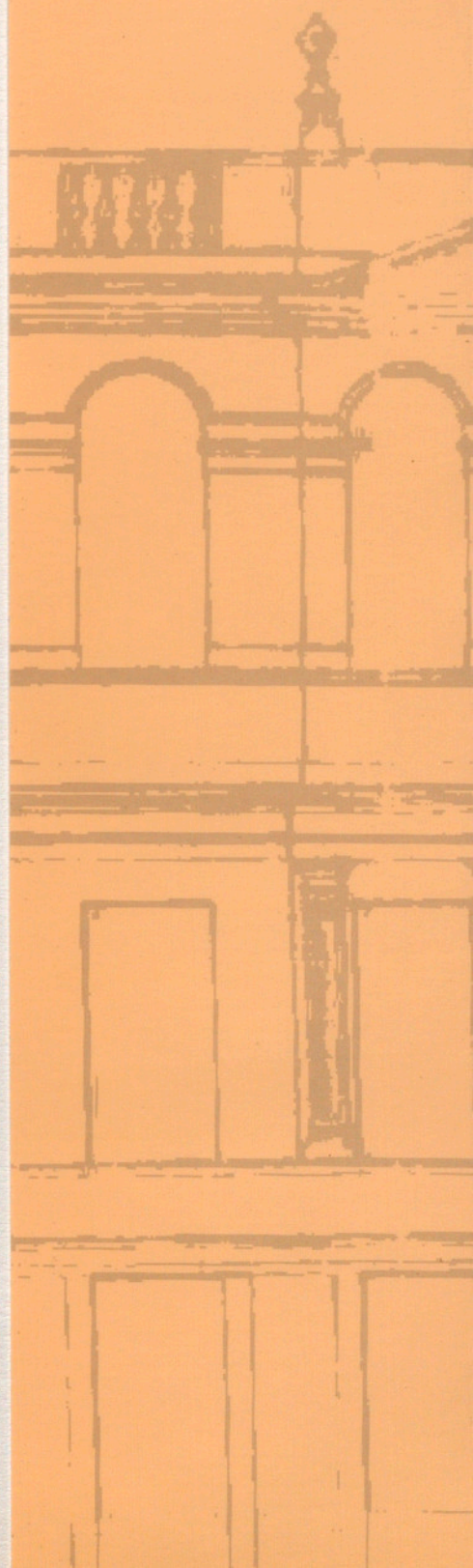
Centre Sant Felip de Guisols Gent Gran, any 2002

BIBLIOGRAFIA

- ALONSO SECO, J.M. *La asistencia social y los servicios sociales en España*. Madrid, 1997.
- ARIAS MIRANDA, JOSÉ. *Reseña histórica de la beneficencia española*. Madrid, 1862.
- BARBAZA, Y. *El paisatge humà de la Costa Brava*. Barcelona, 1966.
- BOADAS I RASET, J. "Aproximació a les transformacions del litoral català a la primera meitat del segle XVIII: el cas de Sant Feliu de Guíxols". *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Volum I*. Barcelona, 1984.
- BORRELL I SABATER, MIQUEL "Les lluites pel poder municipal entre el monestir i la vila de Sant Feliu de Guíxols: la insaculació de l'any 1803", *Estudis sobre el Baix Empordà*, n.15. 1996.
- BORRELL I SABATER, MIQUEL: "La polèmica entre l'hospici de Girona i l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols pel control de la caritat a finals del segle XVIII", *Estudis del Baix Empordà*, n.16. 1997.
- BORRELL I SABATER, MIQUEL. "Els fills de pares incògnits: la xarxa assistencial ganxona al segle XVIII". *Patrimoni i Història Local*. Sant Feliu de Guíxols, 1996.
- CALLAHAN, W.J. *Iglesia, poder y sociedad en España. 1750-1874*. Madrid, 1989.
- CAMPONESI, PIERO. *El pan salvaje*. Madrid, 1986.
- CARASA SOTO, PEDRO. "La historia y los pobres: de las bienaventuranzas a la marginación". *Historia Social*, n.13. València, 1992.
- CASADO, DEMETRIO. *Introducción a los servicios sociales*. Madrid, 1994.
- CUESTA, BERNARDO. *Globalización, pobreza y responsabilidad solidaria*. Salamanca, 1997.
- DIEZ R., FERNANDO. "Estructura social y sistema benéfico-asistencial en la ciudad pre-industrial", *Historia Social*, n. 13. València, 1992.
- ELORZA, ANTONIO. "El pauperismo y las asociaciones obreras en España. 1833-1868". *Estudios de Historia Social*, n.10-11. Madrid, 1979.
- ESTEBAN DE VEGA, MARIANO, Coord. "Pobreza, beneficencia y política social", *Ayer*, n. 25. Madrid, 1997.
- FERRER I GIRONÈS, FRANCESC, *L'economia del set-cents a les comarques gironines*. Girona, 1993.
- FERRER I GIRONÈS, FRANCESC. *Els moviments socials a les comarques gironines*. Girona, 1998.
- FOESSA, Informe. "V Informe sociològic sobre la situació social en España. Sociedad para todos en el año 2000". *Revista Documentación Social*. Madrid, 1995.
- FONTANA, J. "La fi de l'Antic Règim i la industrialització. 1787-1868", *Història de Catalunya*. Vol. V. Barcelona, 1988.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Legislació bàsica del Sistema Català de Serveis Socials*. Barcelona, 1994.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Disposicions Generals de Serveis Socials*. Barcelona, 1992.
- GEREMEK, BRONISLAW. *La piedad y la horca (Historia de la miseria y la caridad en Europa)*. Madrid, 1989.
- GUILLÉN, ANA M. "Un siglo de previsión social en España". *Ayer*, n. 25. Madrid, 1997
- HERNÁNDEZ IGLESIAS, FERMÍN. *La Beneficencia en España*. Madrid, 1876.
- HERNÁNDEZ, S. "La cuina econòmica de Sant Feliu de Guíxols (1915-1918). *Patrimoni i Història local*. Sant Feliu de Guíxols, 1996.
- JIMÉNEZ, ÀNGEL. *Sant Feliu de Guíxols: Una lectura històrica*. Sant Feliu de Guíxols, 1998.
- JIMÉNEZ, ÀNGEL. *La Guerra Civil a Sant Feliu de Guíxols*. Col·lecció d'Estudis Guixolencs, n.9. 1995.
- JIMÉNEZ, ÀNGEL. "Moviment corporatiu a Sant Feliu de Guíxols". *Estudis del Baix Empordà*, n.2. 1983.
- JIMÉNEZ, ÀNGEL. "Primer semestre de crisi social a Sant Feliu de Guíxols, als inicis de la depressió econòmica de la primera guerra mundial (juliol 1914-gener 1915). *Patrimoni i història local*. Sant Feliu de Guíxols, 1996.
- JIMENEZ DE SALAS, MARIA. *Historia de la asistencia social en España en la Edad Moderna*. Madrid, 1958.

- JULIÀ, BENET. "Notes guixolenques del segle XVIII ". *Revista de Girona*, n.105, 106, 108, 127.
- JULIÀ, BENET. "Comentari sobre el Sant Feliu del s. XVIII". *Publicacions del Museu Municipal* n. 2. Sant Feliu de Guíxols, 1980.
- JULIÀ, BENET. "Cultura guixolenca del XVIII". *Setmanari Àncora* n. 2100. Sant Feliu de Guíxols, 1988.
- JULIÀ, BENET. "Afliccions econòmiques dels guixolencs després de la Guerra Successió". *Estudis del Baix Empordà*, n.5. 1986.
- JULIÀ, BENET. "Solidaritat guixolenca. Segle XIX" *Estudis del Baix Empordà*, n. 15. 1996.
- LOPEZ ALONSO, CARMEN, Coord. *Cuatro siglos de acción social: de la beneficencia al bienestar social*. Madrid, 1988.
- LYS, C-SOLY, H. *Pobreza y capitalismo en la Europa preindustrial. 1350-1850*. Madrid, 1984.
- MARTÍNEZ SHAW, C. Coord. "L'assistència pública a la Barcelona moderna " *L'Avenç*, n.190. Barcelona, 1986.
- MAZA ZORRILLA, ELENA. "La horizontalidad de las solidaridades. El mutualismo en la España contemporánea". *Ayer*, n. 25. Madrid, 1997.
- MIRÓ, JOSEP ET ALIÀ. *La Catalunya pobra*. Barcelona, 1974.
- PEREZ ESTEVEZ, ROSA. *El problema de los vagos en la España del siglo XVIII*. Madrid, 1976.
- ROCA, S. *Hospital municipal de enfermos pobres de San Feliu. Reseña histórica del mismo y memoria de la administración*. Sant Feliu de Guíxols, 1915.
- RUMEU DE ARMAS, ANTONIO. *Historia de la Previsión Social en España*. Madrid, 1942-1944.
- TORRENT , JOAN. "Benefactors guixolencs. Antoni Vidal (1806-1868). *Estudis del Baix Empordà*, n. 7. 1988.
- VV.AA. *Historia de la Acción Social Pública en España*. Madrid, 1990.
- VV.AA. *Perspectives entorn dels cent anys de cinema a Sant Feliu de Guíxols*. Col·lecció d'Estudis Guixolencs, n.10. Sant Feliu de Guíxols, 1995.
- VILA, PEP. *Les litúrgies del menjar a les terres gironines*. Diputació de Girona, 2000.
- VILAR, PIERRE. *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Barcelona, 1986.
- WOOLF, STUART. *Los pobres en la Europa moderna*, Barcelona, 1989.
- YÁÑEZ, CÉSAR. *Comerç, navegació i estratègies familiars en l'emigració de Sant Feliu de Guíxols a Amèrica en el segle XIX*. Col·lecció Estudis Guixolencs, n. 7. Sant Feliu de Guíxols, 1992.

Fachade.

GyS.

AJUNTAMENT DE
SANT FELIU DE GUÍXOLS

DIPUTACIÓ
DE GIRONA